لنډيو، ټپو، تيکريو او مصريو

Ketabton.com

کورس: پاتېشونې پوهه   خبرونکی: د کوشنیوالي احساس

مهترلام، لغمان، افغانستان
د غويي ۰۴، ۱۴۰۳ لیږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پینی پنځونکي څښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک:.	د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ څېړنــــــــچوپړي (ریســــــــرچ پاڼې)
ټوک:.	دریېم ټوک له درې وو
لیکوال:.	ماستر انجینیر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی، سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ میلي مېتر.
د کښلې غټې ټکي:.	۲۳ څپرکي
کښلې د چوپړو ګڼه:.	۳۹۵ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۹۸۷ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېڅو او نورو) پرانټ.،، :.	۴۲۳،۱۹۱.۰۰ داني
منشوره یې له وت سره:.	۵۴۸،۵۳۷.۰۰ داني
سرلیکه:.	۵،۹۷۱.۰۰
لینونه (خطه، کرښې له لیکي هرپې، لاندنی یادونې او پاینی یادونې سره، سره) ګڼه:.	۱۵،۴۳۷.۰۰
وییزبرمه (پښتو په پښتو وی یا ویویکي یا لغاتونه، ویکي) ګڼه:.	۱۱۶،۳۹۶.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کښلې د ابېڅې پیل او پای:.	د دې کښلې پیل په دې ,, د ،، سره شوی او پای یې په لې ,, ل ،، سره شوی دی.
ګڼه:.	اووم کتاب (لیکی یا کښلې)
لیکوال استوګنځای:.	بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
څېرندوی:.	مومند څېرندویه ټولنه
اېډېټور:.	ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:.	ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
کښلې د پیل پېر:.	پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېیم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېخ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام؛ لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلې د پای پېر او اوډون (ترتیب) یې:.	جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛ پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۴ April ۲٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرېدو نېټه:.	پسرلی، غويی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)
چاپ نېټه:.	پسرلی، غويی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:.	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:.	لومړی
ډول:.	ادبيات او هنر (ليکنی ارت، ادبيات او فن، ادبيات او عملي مهارت، ادبيات او صنعت، ليکنی او صنعي قدرت ضد، ادبيات او د ښکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، ادبيات او د پوهې يوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسيقي يا ټنګټکور برخه؛ ليکنی او مهارت يا تخصص؛ ليکنی او استعداد؛ ادبيات او ځيرکي؛ ګړنې پيېلې) ټولګه
ژبه:.	پښتو
ژباړونکی:.	هېڅ يوه
پوخ بنه:.	اساسي
تړ:.	تازه
رپ ځای:.	A٤
يادونه:.	د ګڼون کولو بېلګه
بيه:.	۵۰۰ افغانۍ
د ليکوال ګرځنده اړيکه:.	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښناليک:.	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:.	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښنل شوی، يانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اويا مېليونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:.	زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د يوه تود بځري (پرتون) په اندازه هم د يوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اويا مېليونه تنه پښتون پښت ته يې ګټه ور رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وړیا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.
ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
 که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و دربېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په ځېړنه کې ځلور ستنې شاملې دي: خلاص ډیټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترځو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تیسس څرګندونه

تر روانپېره (اوسمهاله) پورې، د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ لا پښتون پښت (نسل) ته څرګند نه دی.

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړۍ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو کړنې پېیلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پیل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېښلیک (تاریخ) د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو؛ پېر (وخت) یې؛ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری یې؛ د کره پښتو لیکلارې ابېڅو غږېزلیک (غږ) په ستّه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پټه، وتلې تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټینګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه)، مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری یې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (دیني؛ بډایني؛ غنایي یا بزمي؛ حماسي یا رزمي؛ ښوونېزې یا تعلیمي؛ مدحي او ستاین؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې؛ ویرنه یا مرثیه، ساندې؛ مبارکۍ، هرکلي یا د تهنیت؛ د ګیلو، ګیله من او شکایتونو؛ وړتوب یا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځیرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې اېښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛ دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېړانې؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالي؛ لیدل او رهبرۍ؛ مېلمه پالنې؛ ژبۍ ښتېځونکي؛ وراشې یا وجیزې یا متل؛ ورمي او لوڅې) لنډۍیو، ټپې، ټیکۍیو او مصرۍیو بوږول؛ څرګندول، له پښتو یې په اېنګلېسي ژبه کې بوږول او د څېړونکي څرګندول چې رونوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او یېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېرۍ (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) لید لوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

۱. پېښتې ۱
۲. لیکي پوهه ۲
۳. تیسس څرګندونه ٦
٤. غټ ټکي ۷
٥. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ۱٥
٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې ۱۹
۷. آړوتي غني کول او خپرول یې ۲۲

۸. موندل او د ولس له منځه یې ټولول ۲٦
۸. ۱ ړې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار داسې لیکلي دي لکه: ۲۷
۸. ۲ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونړوي کتنه داسې: ۳۲
۹. آر ۳٧
۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره ٤۰
۱۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل ٤۳

۱۲. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای ٤٧
۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه ٤۹
۱۲. ۲ ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه ٥٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېښلیکه څخه ۵۵

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان.. ۵۸

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونیوي کتنه داسې. ۸۲

۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی.. ۸۳

۱۲. ۸ موږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتنې او تلپاتې مینه نه لرو؛ له یوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېښلیک............................. ۹۶

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېښلیک بېلګې ۱۲۳

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړی لنډۍ بېلګه........................ ۱۲٤

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه........................... ۱۲۵

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه........................ ۱۲۷

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه........................ ۱۲۸

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړی ټیکۍ بېلګه ۱۲۹

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه...................... ۱۳۰

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) لومړی مصرۍ بېلګه ۱۳۱

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې مصرۍ بېلګه..................... ۱۳۵

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېښلیک (تاریخ) لومړی مصرۍ بېلګه ۱۳٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی تپې بېلګه ۱۳۷

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوېیمې مصری او لومړی لنډی بېلګه ۱۳۸

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۳۹

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړی لنډی بېلګه ۱۴۰

۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړی تپه او دوېیمې مصری بېلګه ۱٤۱

۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمې لنډی بېلګه ۱٤۲

۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمې او درېیمې تپې؛ درېیمې څخه تر
اته لسمې لنډی او درېیمې او څلورمې مصری بېلګې ۱٤٤

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخلیک نولسمې لنډی بېلګه.............................. ۱٤۹

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډی بېلګه.............. ۱۵۰

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې تپې بېلګه............... ۱۵۷

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوېویشتمې لنډی او شپږمې تپې بېلګه ۱۵۹

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخلیک پېنځمې مصری بېلګه.......................... ۱٦۱

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخلیک درېویشتمې لنډی او شپږمې مصری بېلګه .. ۱٦۲

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډی بېلګه .. ۱٦۵

۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخلیک شپږویشتمې څخه تر یودیشمې لنډی بېلګه... ۱٦٦

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخلیک لومړی او دوېیمې لنډی بېلګه................. ۱٦۸

۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نهمې لنډی بېلګې ۱۷۰

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۷٦

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخلیک لسمې، یولسمې لنډی او لومړی تپې بېلګه ... ۱۷۷

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۷۸

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخلیک دوېیمې څخه تر څوارلسمې تپې بېلګه ۱۷۹

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډی بېلګه ۱۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخليک دوپيمې مصرۍ بېلګه ۱۸۲

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخليک پينځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پينځه لسمې څخه تر درېپينځوسمې ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټيکۍ او دريمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه .. ۱۸۳

۱٤. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پېر ۱۹٤

۱۴. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،: ۱۹۸

۱۴. ۲ دوپيمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،: ۲۰۰

۱۴. ۳ درېيمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،: ۲۰۲

۱۵. ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری ۲۰۳

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو ليکلارې ابېڅو غړېزليک (غږ) په سته لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ۲۰۹

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې ۲۲۵

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول يې ۲۲۹

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، ځپيزې او زورنې ټولواله ۲۳۰

۱۵. ٥ ټې (ټ):. د پېيلن يا پېيلنې او پېيلې پېژند په اړه پوښتنې ۲۳۳

۱۵. ٦ ثې (ث):. د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکول پېيلې له پاره موږ ته په لاس راکوي ۲۳٤

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو کې تشبې ۲٤۱

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه ۲٤۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به.............................. ۲۴۳
۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه.......................... ۲۴۴
۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري ۲٤٤
۱۵. ۷. ٥ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پټه ۲٤٥
۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډیو کې وتلې تشبې.......................... ۲٤٦
۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې.......................... ۲٤۷
۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډیو کې نادره تشبې ۲٤۷
۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې.......................... ۲٤۸
۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې) ۲٤۹
۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټینګاره تشبې (موکده تشبې) ۲٤۹
۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټیکۍ کې ډېربنته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه) ۲٥۰
۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه).. ۲٥۱
۱٤. ۷. ۱٥. د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه) ۲٥۲
۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری.. ۲٥۳
۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری.. ۲٥۷

۱۶. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې.................... ۲٦۱
۱۶. ۱ دیني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډاينې، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٥

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray).......................... ۲٦٥

۱۶. ۴ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲٦٦

۱۶. ۵ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٦

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٧

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦٨

۱۶. ۸ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۰

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۱

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۷۳

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):......................... ۲۷۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲ .۱۶ دوستي باورکولو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):......... ۲۷۶

۱۳ .۱۶ ځیرکي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):...................................... ۲۷۷

۱۴ .۱۶ پوهګړې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):......................... ۲۷۸

۱۵ .۱۶ کورنی ته د غاړې ایښودنې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۷۹

۱۶ .۱۶ ورکړې د ډالی ورکولو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۸۰

۱۷ .۱۶ دندې کې د ټیټوالي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۸۱

۱۸ .۱۶ ټکرکولو مېړانې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):............. ۲۸۲

۱۹ .۱۶ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۸۳

۲۰ .۱۶ زړه سوی او رښتي ټولوالي لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۸۵

۲۱ .۱۶ لیدل او رهبری لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):........ ۲۸۷

۲۲ .۱۶ مېلمه پالنې لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray):......................... ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٦. ٢٣ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩١

١٦. ٢٤ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩١

١٦. ٢٥ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩٢

١٦. ٢٦ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ٢٩٣

١٧. **د انجنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه ٣٠٧**

١٨. **د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ٣١٦**

١٩. **بېبره ٣١٩**

٢٠. **د انځورونو، ځېړو او لښتیلیکو لړلیک: ٣٢٤**

٢١. **د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په ستېه په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي: ٣٢٦**

٢٢. **بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ٣٨٣**

٢٣. **پخښتۍ سټ** .... Error! Bookmark not defined.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ

د دې پایله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او سندرغاړی د نورو نویو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکوي او وایي یې نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسي:

۱. هر نوی پېیلن (شاېر یا شاعر)، پېیلنه (شاېره یا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لغړه یا بربنډه وي. تر ټولو غوره دا ده چې بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کټ مټ وي، په همغه بڼه دې پربېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول یا لوڅول (لوڅې، بربنډې، لغړې پېېلې نه) داسې دي، چې پېیلن، پېیلنه، سندرغاړی او سندرغاړې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ را واخلي؛ لکه ایزې، چې د یوې یا پیلنۍ مسرې او د دوې وو څخه نېولې تر لسو پورې پاینۍ مسرې سره وندې (ګردۍ یا حلقه) کړي او یوه ایزه ترې و بوړوي؛ یا نمکۍ، پام او سورکۍ چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ را واخلي یوه یا پیلنۍ یا پاینۍ مسره ور سره تکراري راولي سره وندي کوي او یوه نیمکۍ ترې و بوړوي؛ یا لکه بګتۍ، چې د یوې یا پیلنۍ مسرې او څلورو پاینۍ مسرې سره وندي کړي او یوه بګتۍ ترې و بوړوي؛ یا لکه انکۍ (چغیان)، چې د څلورو پیلنۍ مسرې سره وندي کړي او یوه شلخي یا بدله انکۍ ترې و بوړوي؛ یا لکه لنډکۍ، چې د درې وو پاینۍ مسرې سره وندي کړي او یوه شلخي یا بدله لنډکۍ ترې و بوړوي.

۲. په پورته لومړنۍ بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې ګڼلې پښتو ژبې له پاره ګټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پیداوار دی. چې ګټنې او روغ نوي ادبي پیداوار (محصول د پېېلو) مو ګټوره زېرمه کړي؛ په رښت کې ناوړه ګټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېیلن، پېیلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې ګړ شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ډېرې، ډېرې و وایي؛ وې ژباړي، اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر ډېره پورې بېلابېلې بریالۍ هڅې و کړي؛ د انټرنیټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار وغوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو یا پښتو لوکلایزېشن یې اسانه کړي. علمي لیکل، لوستل او ویل یې چې تاسو یې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېلیوه تنه دی کوئ یې؛ اړینه او ګڼلې ده چې نوموړي لیکل، لوستل او ویل تاسو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰۰۰۰۰۰۰ مېلیون پښتنو مېرمنو او سړو له پاره کوئ، اړین باید روغ علمي ولوستل او و ویل شي، د نړیوال جال یا ویب لیکو کې زغرده، رپونده، لوی لیک، ووړلیک، لوی، وړوکی، کرښ باندې، کرښ لاندې، کمپیوټري کوډ، ډول جوړېدنه سپینول، ترڼې، باندنی، ترڼې، اتوماتیک، لاربښوونیز، بنسټیزه بڼې، بیا کرولې، لیدنیز سمون، سر زېرمې سمول، کور، کټنلړ، ونډې، امستنې او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کې د علمي لیکولو له پاره ګټور شي او په روغه بڼه ترې علمي ګټنې واخستل شي.

۳. هاغه پېلن او پېلنه چې نوې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې (لنډییزې، ټپییزې، ټیکییزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصرۍ یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټیکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصرۍ، ... . رغوي لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوې دي په لیکلې بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي، یوازې د ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار ترېښتې راغلې. سندریزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې او ځینې یې یادې وي. چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.
د دې له پاره نوموړې غوره او غوره دي چې بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېلن (شاعر) چې پېیلی یا پېیله (پېیرن، شېر، اشلوک، شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنې پېیلې یا وګړنی پېیله لکه: نوې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې (لنډییزې، ټپییزې، ټیکییزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصرۍ یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټیکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصرۍ، په ټوله کې غوره پېیلې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ له هرې یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې سره ورته لړونه(ردیفونه)، پښیلې(کافیې یا قافیې)، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې و لري، د دیفتنګونه، غبرګغږونو، بلنویکو او پارنویکو سره، خو کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، ناري، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، څلور ځپېزی، پېنځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هایکویی، پتی (تې خورو اړوندې پېیلې)، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی. دې ټولو پښتو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره؛ نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې او برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګړندی پرک (فرق) یې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

لنډی، ټپې، ټیکی او مصری دې بېر ته خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ. کنه نو!! یوازې او یوازې خپلې دې و کښې (و لیکي)، کره دې و کښې، بې لورې د و کښې چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري، نړه دې و رغوي، چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، تړښتي، بېلښتي، تړن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبېهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړی څرمه تړ غبرګغونډله، دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله، اېښی، اېښونی، بې اېښی آر، لارغه، پټ اېښې سره آر، لنډی، ټپه، مصری او ټیکی د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وي.

ټول نوموړي پېیرن (شعرونه) اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیېز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځې (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېړندې (Gnerative)، جوله ونجې – زېړندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۵. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې ، ډادمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتېز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نه باید په داسې بڼه شوې وي، چې د یوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکۍ یوه برخه، یا یا وییکۍ، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه یا دیارلس څپېزه دوېیمه برخه، یا بې زورنې (ناخجنې) موزیکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاینۍ څپه یا د دوېمې مسرې پاینۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځینې برخې یې ګډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېیلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اې! نوي پېیلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نتیالیو(منکرو)!؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړې پښتو خوړلنې او منلې پېیلې ببر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.   د نورو نويو جوړولو تکل يې

د دې پاېله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېيلن او نوې پېيلنه (شاعره) د نورو نويو جوړولو تکل کوي نو زما يادونې دې په پام کې روغې و نيسې:

۱. دغه پېيلن (شاعر) او پېيلنه (شاعره) چې پېيلی يا پېيله (شېر يا شعر) او يا پېيلي يا پېيلې (شعرونه، اشعار) کښي (ليکي) په ځانګړي بڼه وګړنی پېيلی يا وګړنۍ پېيله لکه: لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ. نو يوازې او يوازې خپلې دې و کښي؛ کره دې و کښي؛ بې لورې د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نړه دې و رغوي چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ټړښتې، بېلښتې، ټړن، تاړي، کره وينګونه، پارنوييکي، بلن وييکي، اړيکوييکی، تشبيهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړی ځرمه ټړ غبرګغونډله، دوېيمه آره توسنی غبرګغونډله، اېښی، اېښونی، بې اېښی آر، لارغه، پټ اېښې سره آر، لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ د غونډل پوهې يا نحوې له پلوه د شننې وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړين بايد په کره پښويه او د پښويې په ټولېز ګړدوددي، تشريحي، پېخليکي، پرتلېز، ښوونيزې، اخځي (Reference)، روغاونيزې (Structural)، زېرندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېرندې پښويې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۲. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ اړين بايد په ټولنيز ارمان، بډاينې، ودنې، سوکالۍينې، هوساينې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پيغام يادونې؛ وټيز پرمختګ؛ ټيکنالوژيک سرغنويتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځيرکتيا پنډونې او بسيا کونې؛ وټيز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

۳. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړينه بايد د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاينې له پاره کتنې اخستلو وړ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نه بايد په داسې بڼه شوې وي، چې د يوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټيکۍ يوه برخه، يا يا وييکی، غونډ، يا يوه غونډله، يا يوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه يا ديارلس څپېزه دوېيمه برخه، يا بې زورنې (ناخجنې) موزيکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاينۍ څپه يا د دوېمې مسرې پاينۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وی، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځينې برخې يې ګډوله (مکس ډيزان، بيا ورغوي يا ترکيبي) کړي او بيا يې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګير يې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، بايد ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اي! نوي پېيلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټيالۍيو(منکرو)!؛ پلار، نيکه، غور نيکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېيلن (شاعر) او پېيلنه (شاعره) چې نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوي دي؛ په ليکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي؛ يوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راځي. سندرېيزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به يې لوستې، ليدلې، ځينې يې يادي وي چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی ګډوله هېڅ نه وي؛ ان! يوه ټکی؛ دانه، دانه.

په ټولنيز ارمان، بډاينې، ودنې، سوکالۍينې، هوساينې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پيغام يادونې؛ وتيز پرمختګ؛ ټيکنالوژيک سرغنويتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځيرکتيا پنډونې او بسيا کونې؛ وتيز پرمختګ، هنري ځانګړنې او د نوي پېر باندې څورلېږ وي.

په لاندې بڼه د ليکوال روغې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ یار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالې له په دنګـو ګامو ځمه

،، نوموړې لنډۍ د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لوموړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند ګڼه، پېر او پېخلیک دی؛ E۱۰۲, ۵:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۲ چوپړی)

▲ وطن تکړه شپه میري غواړي
چې ملک دښـن له اوږدې شـپې شېـبې کوینه

،، نومړي ټپه د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند ګڼه، پېر او پېخلیک دی؛ E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵هـ شـ ،،(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ ناوې لالې دي لاس نه نیسه
چې ننـواتـي سـتا د زړه کور ته درځینه

،، نومړي ټیکی د کابل پولي تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خیمې شنې جالی تر سیرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېخلیک دی؛ ٤:۰۰, am ۲۳ /۰۵/ ۱۳۸۵هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ سـوګند په تورو ټکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به یمه

،، نوموړې مصرۍ د کابل پولي تخنیک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېخلیک دی؛ ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ۱۰:۰۰, pm،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. آړوتي غني کول او خپرول يې

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو آړوتي غني کول او خپرولو له پاره زما څېړنه داسې ښودل شوې، يا زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زدهکړه داسې ښايي (په ګوته کوي):

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو آړوتي (شرطي) غني کول يې په دې بڼه کېږي چې خپله يې ګڼلې و ګڼو؛ يادې يې کړو؛ وې لوالو؛ وې ليکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه يې نازوو، په خبرو اترو، يادونو، خپرونو، ليکلو، تراڼې، سرليک، سرليکنه، سرليکه، سرمخ، په ډېريو ځايونو کې ان په خپل سروېړدي باندې چې خپل سر ږدو لږ تر لږه لس دانې يې له يادو يادې کړو.

په دې سره موږ کابو مونډلی شو چې د خپلې خوږې او منلې ژبې رښت مو ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اړي، مرسته، لاسنيوی، غيرت، ننګ، پت، پګړی، تړه، خپلوي، پالنه، لېوالتيا، ټولواکي، خپلواکي، لوړ د ټاټوبي پالنې حس، بډاينه، د ژوند د نيکمرغۍ شفر، مينه، مېنه، مېړانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرګه، جګړه، سربښندنه، ولاړه، ننواتې، انشر، وروروليې، سوله ستاړه، سولېز، رښت، الله پاله، اسلاموالـه، تر ټولو خوږمن يې خپله ژبه او په خپله ژبه ودرېدل؛ څکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوړي او را اوړي په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواږه توکي را باستل او ويل خپل پښت مو زرو کلونو ته رسوي، لکه څنګه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېره څخه موږ ته سينه په سينه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لورې مو زوزان خوله په خوله او سينه په سينه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه يې له يادو يادې کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمنې ساتئ درنو!؟.

د دې پايله ساده برابر وي دا د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو آړوتي غني کول لکه د باندنۍيو هېوادونو وګړي چې خپله ژبه درنه ګڼي؛ په خپله يې هم وايي او خپلو زوزان (وړو، کوشنيانو، زوزات) ته يې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه و کړي؛ غوره تربيه ترې اخلي؛ په علمي برخه، وتېزه برخه او نوې عصري برخه کې يې د زهن چابککېدو، هوښيارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوګه ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله داچې زموږ خوږ نبي محمد رسول الله ص به خپل ځینې ملګري نورو هېوادنو ته لېږل چې د پردیو او ان د بېدینو وګړو ژبې زده او یادې کړي؛ بېرته یې د لیکونو، یادونو او ځانګړو خدمتونو په برخه کې ترې ګټنې واخلي.

بل لوري ته یوازې موږ او زموږ پښتون پښت ,, زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زدهکړیال یې هم نه دي؛ لرغونی پښتو ارامي لیکدود خو یې پرېږده، اسلامي لیک لیکل یې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دین ټول سر ماتي یوه، خو په خپله ژبه مو یوه، یوه په کره پښتو لیکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ویناوو، د فقې، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کیاس (قیاس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرګې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالیینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وټیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وټیز پرمختګ، هونري ځانګړنې، د نوي پېر باندې څورلېځ وي او د دې جوګه کېږي؛ د نننې ښکېللې او زبېښلې انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې او ګټنې اخستلو سبب کېږي.

لکه څنګه چې زما ښوونکي ویل، زما د قران د تفسیر او ژباړې استاد شیخ القران غلام الرحمن کونړي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسیر او ژباړې درس په دوران کې و ویل: پخوا به زموږ انجونو او پېغلو چې په منګې کې اوبه راوړلې؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منګې کې هرې یوې پېغلې خپل، خپل ګاټې واچول او بیا به یې تو راتو کړل په کې؛ هرې یوې به چې لاس په ګړې کې ور دننه کړه او یوه دانه ګاټې به یې را وباسته؛ بیا به هغه ګاټې چې کومې جلۍ پورې یې اړه در لوده او د هغې به وه، نو یوه، یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ یا مصرۍ به یې ویله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېري بلا وې دي دوی، یوې ویل اوس مې هم یاده، هغه لنډۍ داسې ده:

ملا په خپله لور ډاربېږي
مشکات را واخلې مسلې ورته کوینه

د لنډیو ، ټپو، ټیکیو او مصریو لیکل، یادول ډېر غوره دي خو پال نیول پرې ښه نه دي. ځکه ځنې پېغلې داسې وي او پام به یې کوه چې کومې جلۍ به چې خپله کومه یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ یا مصرۍ ورته ملګرې و ویله بیا به یې همغه پال نیوه ځانته چې وي!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ارکار کولو او انسان ته د ګټې او تاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه يې چاته نه سپاري. ښځايه وېره او خوشحالي پرې د پال نيولو په بنه په هره بنه سياليو کې چې د نومړو وار پرې ږدي باکه لري، خو بې پال نيولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډې هم دي او ژر يادېږي.

▲ د الله داسې رضا و شوه
سترګې رنې شوې له ايمان سره څمه

ليکوال له کعبې شريفې، بيت الله شريف څخه د باندې روان وم د کوټې په لور له خولې مې يوه نا صافي دا پورتنۍ لنډۍ و وتله.

درې لرغونې لنډۍ را اخلم د اړوتي غني کولو له پاره:

▲ چې کبر نه کړي نه خوارېږي
خاونده! خدايه! موږ به کبر کړی وينه

▲ مسلماني په چا کې نه شته
مرور ګرځم څوک مې نه پخلا کوينه

▲ اوښکې مازي دي که بېلمازه
زما پر څېرې ګرېوان تل اوښکې راځينه

له ټولو نه وړاندې د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو خپرول يې په هغه اسبابو، توکو، وسايلو، پوستکالو په سته کولی شو چې په نوي پېر کې ترې ګټنې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فيسبوک په پوستکالي کې چې ياونه کړې وي، پرې تت پېکه رنګ په انګلېسي ژبه کښلې وي چې ستاسو په زهن کې څه دي چې خپرول يې غواړئ.

هر ګوره چې مو يوه، يوه له نوموړو څخه په لاس درغله او يا مو خوښه شوه نو چابک يې خپره کړئ په کره پښتو بڼه، په دې سره تاسو هم ترې ګټنه اخستلی شئ؛ نور يې ترې هم ګټنه اخستلی شي او له بل لورې څخه خوندي کېږي هم او پښت مو ترې څه يادوي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې سر بېره اړین خپرول یې له اخځوکو څخه و کړئ، په اخځوک کې ترې ګټنې واخلئ؛ خپرول یې په مهالنۍیو کې (ورمه، کابل مجله، هېله، ځولۍ، رڼا، لیکوال، ژوندون، ښکلا، لېمه، لمبه، الفت، ښکار، ګربت، مهترلام ... .) او اوبپاڼو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړیتوب، ویکیفیډیا، ... .). پر ځان پور و ګڼئ او پورتنئ یادونې اړینې بولم چې په ازد مټ مو د ژبې چارچ کېدو جوګه کېږي.

🔺 پربېږده چې ښـــې بـلا و کانـدي

نادان بچي دې د دښمن په لمسون دينه

🔺 ځان سره تل پـه ژړا ژاړم

د يـهودي لمسـی د دين ټېکهدار شونه

,, د ازان غونډۍ په سر، د سنګین ولسوالۍ، هېلمند کې مې دا ټپې کښلې وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمنۍ ورسته ۳:۰۰ بجې ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. موندل او د ولس له منځه یې تلول

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او د ولس له منځه یې تلول دا څېړنه داسې سپینې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې تلول یوازې په دې بڼه شونې دي؛ چې په لرو پرتو سیمو؛ غرنۍیو لمنو؛ باندو؛ تېټنګونو، درزنۍیو کلو او ترېلو کې چې کوم پښتون پښت ژونګړ وي. د هغو له خولې یا اوازونو چې مو واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اپنګیندو، لونیو، خویندو، میندو، نیکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې. نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکاڼې (کلم یا قلم) یا پینسل په کره پښتو ولیکۍ!!؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړۍ!!؛ یا یې د اطلاعاتو او کولتور برخو ته یې وسپارۍ؟
چې یا یې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمی کتابتون کې دوی خوندي کړي؛ یا یې خپله له سرغندو مهالنۍیو او یا سرغندو اوبپاڼو کې په خپله خپرې کړۍ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځای کې؛ په کوم پېښلیک او د کچې اندازې یې چې څودانې دي. اړېنه دا ده چې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹. ۷ پراګراف په بڼه باید د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرۍ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شۍ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل او د ولس له منځه یې تلول په دوې رغنده بڼه ډېره اسانتیا مومي لکه:.

۱. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل؛ د ولس له منځه یې د تولولو لښتیلیک (جدول).
۲. په لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې.

په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو موندل؛ د ولس له منځه یې تولول؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې و منۍ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنډې؛ په وېړه خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را ونغاړۍ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ۱ ړ ې (ړ). پوهاند ډاکتر مجاویر احمد زیار داسې لیکلي دي لکه:

,, لنډۍ د پښتني وګړني ادب یوه داسې شعري او سندریز څېل (ژانر) دی چې د څومره والي، ټولیزوالي، ګرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ څېل سیالي نه شي کولی. بېلا بېل نومونه او ستاینومونه، لکه لنډۍ، ټیکۍ، مصرۍ، ټپه، اواز، بدله، سندره (لایق)، ټپۍ، ټپکۍ (یادویکا)، غریبۍ او غرنګۍ (رفیع) یې هم زموږ د خبرې پخلی کوي.

بل ارزښت یې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او رښتني شعري ,,څپیز- خجیز،، سیستم یوه ټیپیکه مخبېلګه ګڼل کېږي. که د دغه تولیز (وزني) رغښت له پلوه د (ګړني او لیکني) قافیه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره ییزې نابرابرۍ او ناقافیه والی له پلوه بیا په ځانګړي ډول د ازاد شعر له پاره یوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردیو پېښو، پلیونۍ ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه څوک پر اوسني پرله پسې رادوډېدونکو ازادو شاهکارونو دا ټاپه لګولی شي.

لنډۍ یوه داسې خپلواک دوې مسره ییز، په بله وینا، یوه بیته شعر دی. لومړۍ مسره یې نهه څپیزه او دوېیمه یې دیارلس څپیزه ده چې وروستۍ ناخجنه څپه یې یوه موزیکال اهنګ رامنځته کوي. له خجیز پلوه یې له سره تر پایه پر هره څلورمه څپه یوه غوره یا پیاوړی خج ټیکاو لري او تر څنګه یې نورې څپې په اړوندو وییونو کې خپل، خپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو یا پیاوړو شعري خجونو تر اغېز لاندې کمزورتیا مومي، خو بیا یې هم که ویونکی یا بولونکی بېخي وغورځوي، په بله وینا، له تول او تاله یې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه تولمنلی وګړنی شعر هم له ژبنۍ او مانیزې نیمګړتیا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه ګرانښت او منښت ښکارندویي کوي چې د بېنومه وګړنیو شعرونو او بدلو تر بل هر څېله یې پنځون او زېږون زیات دی. هېښنده یې لا دا چې پر نالوستو پرګنو سربېره په کې لوستي او بیا شاعران هم پټه او ښکاره برخه اخلي؛ رښتیا هم له ډېرو بېلګو څخه یې دا څرګ پوره لګېدی شي چې پنځګر یې باید هرو مرو لیکلوستوال او پاخه ویناوال اوسي؛ نه یوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وایي:

دیدن مې کور ته پسې یوړ
پر کدردان اشنامې ځان بېکدره کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بله بېلګه خو لاڅه کړې، څه کړې چې د حمید مومند د دېوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدی شي چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي:

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

د امیر شېرعلیخان (شاهي پېر۱۸٦۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځینو بېلګو یادونه کېږي، د یوې داسې بېلګې څرک يې لګول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستۍیو شېبو کې يې له ډېرې نهیلۍ نه پر خوله راغلې وه:

د غم لښکرې راپسې دي
د بادشاهۍ تاج مې پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ,,غلا ،، مخنیوی شوی وي او ورسره ورسره ,,ــــ←هایکو،، نه وي ننګولې؛ لیکوال يې تر څنګه له پېنځیزوني (تخمیس) سره ,,ــــ← ټپیزه،، نومې شعري لړی را نښلولې او نن سبا يې ښایسته ډېر دود موندلی دی.

ترنګتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلي څپیز- خجیز انډول سره، سره پر یوه ناخجنه موزیکاله؛ په بله وینا پر یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوې ویشتمې) څپې خوږغږي د څپیز- خجیز انډول ترڅنګه د لنډۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توګه يې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه (موزیکال) اهنګ له لاسه ورکوي. دغه توک یا توک ,,ترنمي څپه،، يې یا زور (a-) وي، یا (-مه) او یا هم (-نه) وي. په یوه مهال کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې (یوه ویشتمې) خجنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ته یوه خوږ غږي یا خوش آهنګي وربښي او پر همدې لاسوند له درو څخه هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي؛ چې پښتو انډول يې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېګوني څپې سره د خوږ غږۍ له پلوه پردرو پوړۍیو وېشنه مومي، (-نه) په لومړۍ پوړۍ (درجه) کې راځي، (-مه) په دویمه او زور(a-) کې ځینې کورني او بهرني داسې انګېري چې یوازې همدغه درېیمه د لنډۍ پایڅپه رغوي؛ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې ترڅ کې چې دا دومره ترنم نه لري او یوازې هله یې موزیکاله لوښه زیاتېږي، چې ترې له مخه (م-) یا (ن-) راغلی وي؛ لکه په دې بېلګه کې:

اخر به خاورې شې بدنه
که دې هرڅو پر وطنو و ګرځومه

(یا: -ساتمه، -لیکمه، ځمه، یمه، شمه، خېږومه...)

که نه په یوازېنې ځان دومره راکښون نه لري، لیکوال یې هم تراوسه متې دا یوه بېلګه، هغه هم د یوه دېوګلي (پشه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده:

په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

په هره توګه، (-مه) او (-نه) هم کې دی شي، د همدغه درېیم ډول په څېر عادي ژبني توکي اوسي او یا هم هسې د موزیکالو (ترنمي) توکو په توګه په پای کې سرباري شوي وي، د ړومبي ډول بېلګې، لکه:

د خوشالی یاران مې ډېر وه
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

د لېونی ارمان پوره شو
پر لاره ځي په کاڼو ولي زیارتونه

برستن دې واغوسته ویده شوې
پر زړه دې نه شته د یارۍ سوي داغونه

بس که چې مور دې کنځل و کړه
نامړې تا ته مناسب نه وه مینه

بلبل د زړه په غم اخته شو
غوټۍ د زړه سودا کوي د زړه دننه

ظالمه دا ظلم دې بس دی
چې یوه دې خوار کړم، بل دې ورک کړم له وطنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېيم ډول بېلګې چې ترنمي توکي يې پر ژبنيو هغو ور سرباري شوي اوسي، بېخي ډېرې دي او دلته يې پر يوه څو بسنه کوو:

د بېلتانه په کور کې راغلم
برخې قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

څوک مې له حاله خبر نه شو
بېلتون مې بيا پر لمن اور و لګونه

څوک مې له حاله خبر نه دي
دننه زړه مې هجران ډېرې، وړې کړنه

څه شو که ناسته مې دلې ده
اروا مې ستا پر کټ منګولې لګوينه

څله ودرېږې يارمې نه يې
يار مې هغه دی چې غونچې څڼې ساتينه

باده پر باد مې سلام وايه
پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځينه

د لنډۍ بېلابېل کارونځايونه: لنډۍ تر هرڅه له مخه يوه شعري لوښه، وينګ او کاربډنګ لري. له آره د بې ليک لوستو پرګنو له پنځونو څخه ګڼل کېږي او په ورځني ژوند کې يې زيات کاربډنګ په همدوی اړه پيدا کوي. يوه خوا ترې په ورځني ګړني بهير کې لکه وراشې (وجيزې) يا متل کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پيداوار په توګه خپل ښکلاييز څوب (ذوق) او ټولنيز ارمان خړوبوي، هغه دا چې په اواز کې يې انګازه کوي او بيا يې له سندريز پلوه له نورو سره هم شريکوي. سکالووې يې پر رزم او بزم، يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه او جنګ جګړه راڅرخي. د مينې او رومانس بېلګه يې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مينې (محبوبې) لنډۍ راوړې او د رزم يې د ميوند د ملالۍ هغه. د دې له پاره چې د ټولمنلې شعري او سندريز ځېل (ژانر) په توګه مو د لنډۍ کارونځايونه ښه ترا پېژندلې اوسي، داسې يې ور ډلبندي کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف ـ د وراشو او متلونو غوندې ترې په ورځني ګړني بهیر کې کار اخېستل کېږي.
ب- په څېرمه توګه سندریز ډګر ته ور ګډېږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انګازه کېږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړۍ کېږي او (۳) په ناخپلواک ډول له سروکیو سره د سندریز کمپوز په بشپړتیا او سمبالتیاکې کارنده ونډه اخلي.
په دغو درو سرو سندریزو ډګرو کې ډېرې رنګارنګۍ راخپلوي. د اواز له پلوه بېلابېل سیمه ییز او ټېرني؛ بیا بېلابېل وګړني رنګونه رانغاړي. د ساري په ډول، کندهاریان یې یو راز انګازه کوي، ننګرهاریان یې بل راز، په هغو کې بېلابېل ټبرونه، کوچیان، پوونده، سارایان بل راز، کلیوال او ښاریان یې پسې بل راز؛ همداسې یې له ساز او اواز، بیا یې په ناخپلواکه توګه له بېلابېلو غاړو سروکیو سره بېلابېل رنګونه او ځېلونه درواخله.

لنډه کۍ چې په منګلو او ځاځۍیو کې دود لري، د لنډۍیو تر څنګ په څه ناڅه ورته سندریزه توګه ځنې کار اخېستل کېږي. څوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي خج پیل مومي او زیاتره یې په سمه نیمایي کې سا کښل کېږي او تر پایه یې هره څلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ ګډې شوې، تالا یې کړه ګلونه؛
ته په دا ډاول جوړه یې، که زه در مین شومه؛

په دغه دربیمه بېلګه کې یې شپږ څپې وروسته سا اېستل کېږي او وروسې اته څپې راځي: وه باد شاګردي ده، ټول یاغي شول وطنونه (علي محمد منګل، فولکلوري وړمې).،، (مجاوير ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱۵۹)

,, سترګې مې ستا | پر لور څلور | شوې |
- - - -` | - - - -` | - | | |
څلور اته |شوې اته شپا | ړس شوې مي |نه
- - - -` | - - - -` | - - - -` | - | | |،،
(مجاوير ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱)

سترګې مې ستا په لور څلور شوې
څلور اته شوې اته شپاړس شوې مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو موندل او دولس له منځه یې ټولولو لښتیلیک (جدول) بڼې څېره.

څېره ۲. ړ مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړیږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه یې په: داني)

کڼه.	راټولونکي / لیکوونکي نوم	لیکې / لیکنه	چاپ کال / نا چاپ	ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ
۲۲	مجاویر احمد زیار	پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړیږي؟	لیږدی ۱۳۸۸	۱۸

لنډۍ Lánḍéy	ټپې Ṭapé	ټیکۍ Ṭikéy	مصرۍ Mésréy	منسوبي Related
۷	۷		۴	
۳	۲		۴	▲ سړو ته منسوبي Related to men
۴	۵			▲ ښځو ته منسوبي Related to women
۱	۲		۲	ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.
۵	۱			ینه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه.
۱	۳			زوزکی - ana: (نون زور ولري) نه.
	۱		۱	زورګی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.
			۱	زورګی , ه ،: (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لیږې شتون لري.
				ځرکنده , ه ،: (کوناتوره، بختوره) ډېرې لیږې شتون لري.

ورووستاړي غږ Suffix Voice	ډیفتګونه (غبرګغږونه) ناټرویږکي، ترویږکي، ستړیل، اوستړیل، پارنوییږکي، بلنوییږکي، انډیښنې او هیبجلي ځلي لګه: وی، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کریڼه!..	■ کړه شوي Action Req'ed	● خبرداری (Caution)	✓ کنټرول کې (In control)
		۱۳	۶	تول

۸. ۸۱ لښتیلیک :. په دې لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې ټولولو اوډون (ترتیب) وندي کوي.

۸. ۲ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېخې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

څېره ۸. ۱ ړ پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده په څېره ۸. ۱ ړې (ړ) کې:

۱. څېره ۸. ۱ ړ پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۸ لیږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار
٤. لیکی: پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدي
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۸
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۷
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټيکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۴
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټيکی Ṭikéy:
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy:
۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanà: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپېړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپېړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۵
۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري يا رښتې پينېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپېړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپېړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ،: maγolә, xwalә, xpalә, tralә (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپېړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ــه ،: ará, aṛ, baxtawará konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپېړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanà: (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپېړې شوې ټپې Ṭapé: ۲
۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه ؛ سره بشپېړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳
۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱
۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará
(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arā, aṛ, baxtawará, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:
۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:
۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:
۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:
۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:
۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالە هې (زور) , ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftar
(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arā, aṛ, baxtawará, ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:
۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲
۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:
۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:
٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: ,maɣolə, xwalə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) daṛə, xpalə, tralə ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ــه ،: (کفتره، زرګره، ará, aṛ, baxtawará, konatawará, zargará, kaftará کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیپلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـــه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. ,Accents :Morphemels ،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ ځپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۴

۵۰. د لنډیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټروییکي، ټروییکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېخباري راځي:

۵۲. کړه شوې Action Req’ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۶

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورتنۍ ليکنه کې عيبونه او تېروتنې چې سمې شوې وې په ۵۳ ګڼه کې يا کړه شوې ۱۳ ځايه وې، چې کنټرول کې شوې يا په بله وينا روغې يا سمې يا سيې شوې دي او په سور رنګ سره په متن کې ښودل شوي دي.

شپږ (۶) ځايه خبرداری ورته په لاندې ښه دی، په نوموړي ليکي کې چې يا به يې خپله ټيپ کړی وي او يا به يې کوم زده کړيال خو تېروتنې په کې وې:

۱. يوه يې يو کښلی دی، په دې وينګ لکه you يا U چې په کار ده چې د يو پرځای يوه وکښي ځکه چې ګڼوييکی دی.
۲. او اړېکوييکی يې و کښلی دی، اړين بايد او و کښل شي، لکه د دری ژبو په شان ترې ګټنې اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره ښه لکه: چرګ او ګيدړ. يا تول و تال اړين داسې و کښل شي: تول او تال).
۳. دوې ,, ،، يې په دوې د را اخستنې نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې يا وينا، يې په دوې ليندیو (( )) ښه کښلې ده. ,, ،، ښه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
٤. نهه ۹ عدد يې نه، کښلی دی بايد نهه و کښل شي او روغ راځي.
٥. په کې يې پکې کښلې په دې ښه ناسمه راځي (لکه : د دېرې پکې پښځه پرې لري او يا د يوې پکې رنځورې جلۍ د سر په شان ښکارېږي) لکه وييې زورنه يې هم ورته ده، بايد ستربل په له ناتړوييکي کې څخه يوه وت يا فاصله يا واټن و لري، ګډ را نه شي سره.
٦. ترنګتوک دغه ټوک يا توک ,,ترنمي ځپه،، کې (م-) يا (ن-) کره و کښي په دې ښه نا کره راځي (-م) يا (-ن) ځکه له نوموړو ابېڅو څخه ورسته د هې ابېڅی راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ آر (اصل) په ډانګ پېيلې وينا له آرياني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سين، هرېې، لمپاکا، کابل، هېلمند سين په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضايي تمځای (سټيشن) فضا يا مريخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غوږکي (ټيليفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غورې او پلټنې شوي دي؛ په رښت کې پښتو دوهيمه نړيواله ژبه ده چې په نړۍ وال فضايي تمځای (سټيشن) فضا يا مريخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډګروال عبدالاحد مومند له لوري د پښتو ژبي نوموړې پېيلې ويل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ لس دولس دانې په يادو يادې لري او په خبرو اترو کې يې وايي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وينګونه، غږونه او پېيلې دي چې د آرياني قوم يوه ځانګه ده. دا هغه آرياني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوويا مېليونه کنه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړيوالو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آرياني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو يا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې ځانګه يې زړې خو ټينګې او قوي پاڼې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې يې خړوب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانګو روښنايي او اکسيجن يا هواويچه همدې ښاخ رېښو ته ورکړې ده، چې د ويکيو وينګونو رېښې يې تر ډېره له نړيوالو ژبو سره نږدېوالی لري.

,, د نړۍ پر ټولو ژبو کې لومړۍ، بډايه او پرمختللي ژبه زموږ د تربورانو ژبه ده چې زموږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به يې يوازې سپينې وګړي خوړلې زموږ ګاونډی ژبه ده چې ځواک يې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چين

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) یوه بیلیون او دوې سوه او دیارلس میلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که اېنګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) یوه مېلیون دوې سوه زره وییکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بیا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره وییکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره وییکي لري، دري یا فارسي ژبه بیا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره وییکي لري.

دلته په یوه نه یوه نوم داسې کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ویوکو (وی یا لغاتونو) سرا تربګني لري؛ په کومو چې نه پوهېږي؛ هغه بیا ناګنلي ګڼي؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کره وی له منځ لاړې شي. ما ایله (۴۰،۰۰۰) وییکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نیمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ویوکو نه پوهیږم.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی کال، ننه توزې ,, پیلیزه، سریزه، مخکې وینا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له رېښو څخه ټول آریاني ویکیي د نورو ژبو ویکیي د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې په ټکرویي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومړې ژبې وګړني پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ډېر په حسن، ډول، ښایست، بډاینه، زېرمه او خوږلنتوب آراسته ده.

په آري رښت کې پیلنۍ د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړۍ کې له بخدي څخه شوی؛ منځنی یا دوېیم له پنجاب د سیند غاړو هند څخه شوی او پاینی یا درېیم د چین له اغیور د سیند له غاړو څخه شوی. څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېیمې ژبې ترمنځ اړیکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافریز او پارافرېز نسبت ډېر وي.

خو د غونډ د ایکولوژیکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځیني پېر دودیزه آرپوهه (Etymology) په یوه او یا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د یوه لاربنود په توګه غلتوونکې وي. یوې وی غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه:. کور وی د پښتو ژبي هستوګنځي ته وایي چې وګړي په کې ژوند ګړ وي. همدا د پښتو ,, کور،، وی په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د ړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې یې نه وي او یا یې سترګې کار نه کوي؛ په اېنګلېسي ژبه کې کور یا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کبنل یا منځه یا هسته را اېستلو ته وایي. په چینایي، روسي، جرمني، فرانسه یي، پښه یي، بلوچي، اوزبېکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ

ځېرنــــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

تورکي، عربي او اېندي کې د کور وی بېله بېله مانا لري. ځای، ځای په لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ کې ترې ګټنې اخستل شوې وي.

د لنډپېره تعریفونو له پاره اې (الف). لنډۍ، بې (ب). ټپه، پې (پ). ټیکي او تې (ت). مصرۍ پورې لکه څنګه چې لومړي ټوک۶.، ۷.، ۸.، او ۹. پراګراف وایي او پیله یې ساده برابروي داسې: د آر (اصل) له پاره و وینئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره دا څېړنه داسې سپېنې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو تګ لاره په روان پېر کې یوازې په دې بڼه شونې ده:.

۱. هاغه پېلن او پېلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ډېرولو تګ لاره باندې مزل کوي یا یې د تللو تکل لري، لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي، خوندي شوې دي په لیکلې بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي. یوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار ترېښتې راځي. سندرپېزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي.

چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي او یا یې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې څورلېڅ وي.

۲. چې د لرو پرتو سېمو، غرنیو لمنو، بندوو او ټېټنګونو، درزنیو کلو او ترېلو کې چې د پښتون پښت پېیلن او پېیلنې ژونګړ وي؛ د هغو له خولې یا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګیندو، لوڼو، خویندو، میندو، نېکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې، نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکانې (قلم) یا پنسل په کره پښتو ولیکۍ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړئ.

۳. خپله یې سرغندو مهالنیو او یا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړئ؟

۴. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنګ) برخو ته یې و سپارئ؟

۵. د ټاټوبې سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته یې په کښلې او یا برېښنالیک یا له چاپه تېرې شوې بڼه و سپارئ چې یا یې هغوئ خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېخلیک او د کچې اندازې یې چې څوداني دي؛ په روان پېر کې یې د ډېرولو تک لاره په لاس درکوي.

۷. اړېنه دا ده چې د ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۷.۹ پراګراف په بڼه باید د دوی په بېلوالي غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

۸. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو او تک لارې لښتیلیک (جدول)، چې په اې ابېڅې پیل او په پې ابېڅې پای شي.

پیلنۍ د نرمکالي کښلو (سندونو، لیکنو، کتاب شویو، متنونو، سرلیکنو) زېرمې ته ټولي لنډې، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دننه کړل شي؛ چې سره ورته یې هغه خپله له منځه لاړې شي. یوازې اصلي بڼه یې ځای ونیسي، دو باره ټولي ترکیبي، چې د ځینو پیلنۍ مسره سره ورته والی لري او په ځینو کې پاینۍ مسره سره ورته والی لري. تري چاڼ کړل شي، یوازې اصلي بڼه یې ځای ونیسي، پېخلیک یې د هغه لیکولو څخه وي چې لومړی یې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړې وي، لکه د لومړي ټوک په ۱۴. پراګراف په بڼه باید د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. په روان پېر کې یې د ډېرولو او تک لارې لښتیلیک ورغوئ.

۹. پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تک لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!

لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

۱۰. څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تک لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړۍوالو ښېلا، ښېلو ټبرونو له خوږې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومړو کوشنۍیو، ګڼلو، خوږو پېیلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنیټي میخانیکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ ډانګ پېلې؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
ځېړنـــــــــــچوپيري (ريســـــــــــرچ پاڼې)

ځېره ۳.۳ په روان پېړ کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټګ لارې لښتیلیک ,, جدول ،،

کنټرول کې (In control)	ټول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	ټول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
خبرداری (Caution)	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Action Req'ed کړه شوي	۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۴۲۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
دیفتنګونه (غبرګغیږون) ناترویکی، ترویکي، ستریل، اوستریل، پارتوییکي، بلتوییکي، اندبیښې او هیبجاني جفي لکه: وی، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه ګربانه!..		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Mésréy مصرۍ – Suffix Voice وروستاړي غږ: ځرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) ينه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبې Related: Related to women ښځو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Mésréy مصرۍ	۴۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tikéy ټیکۍ – Suffix Voice وروستاړي غږ: ځرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) ينه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبې Related: Related to women ښځو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tikéy ټیکۍ	۱۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tapé ټپې – Suffix Voice وروستاړي غږ: ځرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) ينه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبې Related: Related to women ښځو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tapé ټپې	۷۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Lándéy لنډۍ – Suffix Voice وروستاړي غږ: ځرګنده . ه .: (کوناتوره، بختوره) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ . ه .: (ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېري لري شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګ - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) ينه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۵	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبې Related: Related to women ښځو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۵۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبې		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Lándéy لنډۍ	۴۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ	۱۸۷	معلومي نه دي	معلومي نه دي	معلومي نه دي	معلومي نه دي		۱۱۶	۷۳۰۰	معلومي نه دي	معلومي نه دي	معلومي نه دي
چاپ کال / نا چاپ لیږدی (زیږدی)	۱۳۸۸	معلوم نه دی	خطي نسخه ملي ارشيف	خطي نسخه ملي ارشيف	خطي نسخه ملي ارشيف	پښتو ټولنې چاپ 1323	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۲۵	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۴	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۷	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۵۸	پښتو ټولنې معلوم نه دی
لیک / لیکنه	خلبر ګي د ددو دود	د پښتونخوا د شعر هار او بهار	سیورمیه کرنګ وهه راخېږه	متلونه او لنډۍ یا ذخیره لغات	غورشګه د لنډیو	ملي سندري	پښتو سندري	پښتني سندري	لنډۍ چان کوونکي او فارسي مترجم انګریزي ژباړه ې محمد ابراهیم شریفي کړې	لنډیو مجموعه	د مینې جهان یا ملي موسیقي،د اتمان ټولونه قلمي نخسه ۱ -۳ ټوک
راټولونکی / لیکوونکی نوم	انجنیر صفی الله فردوس	معلومي نه دي	معلومي نه دي	محمد عمر	زهیر	محمد ګل نوري	ګل پاچا الفت	محمد دین ژواک	عبدالروف بېنوا	عبدالروف بېنوا	معلومي نه دي
ګڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱

۱۰. ۱ لښتيليک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټګ لارې لښتيليک (جدول) بڼې ځېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل

دښننو د ناوړو نيتونو جګړې په دې کې وي چې تل يې په زهن کې لري او د دې خاورې وګړو ته په سپکه ګوري. د دې ټاټوبي ژونګړو او د ژوند هره ستړه چې د دوی د راتولونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالۍ او بډاينې چولېځ کېږي، ادبي ښکېلاکګر ورته ټيټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګورې.

زموږ د ټاټوبي افغانستان ډېرې تاريخونه او ادبي کښلي د افغانستان دښانو ليکې دي چې له افغانستان سره لرغونې او تاريخي دښمنۍ لري.

زدهکړه دا سپيني ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو ليکونکي او ليکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالې او پښتونولي ننګ، پت، غيرت، مېړانه، سرښندنه، ګوندي، پور، بدلې، جرګې، حجرې، مرکې، کړه وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودنې، وتې، چابکتيا او ځيرکتيا روزنې او ښونې خپلو وګړو، ځواکونو او زدهکونکو ته ښودلې دي. ان اليګزندر(ماکيدانسکي يا اسکندر مقدونې) ۳۲۶ مخزېږدي پېر کې (۲۳۴۲ کاله وړاندې) د ده اوستاد ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوستاد اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوستاد سقراط ښودلي وو. دوی زموږ دښن وو؛ لکه څنګه چې موږ پښتانه د دښن تعريف کوو ,, د دښن هر څه زموږ دښن وي، ان کوشنۍ ماشوم يې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر بڼه له منځه وېسۍ له شتو او توکو سره په ښه کلکه بڼه؛ چې ډګر ته دې په جګړه ډله راغله د ستر تن ځار يې کوه ترې له منځه وېسه يا په پيل کې ترې يوه تن له منځه وېسه چې په نورو کې ډار خپور شي، بيا هغه څه کوه چې زړه دې غوړي؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسې واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ،، دوی يې هم کوي، زموږ لرغوني ليکني، کتابونه، اثار، ليکنې او چوپړي، چې د ژويو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څنډو، ملو، پاڼو، کاغونو، چوپړو او ځادرو د رواني لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ اېره، اېره يې کړه؛ په انګېټۍيو (بخارۍيو) او ورياوو (شاورې يا حمامونه) يې پرې په مياشتو، مياشتو تودول. چې څه په سينه، سينه يوه له بله بل ته يادي ور رسولي همغه رارسيدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه يوه هم نه لري چې موږ يې نه لرو دوی يې هم نه لري.

په لغمان کې ډېرين ارامي پښتو ليک او مصري پښتو مېخي ليک، په غور کې مېخي ليک، د بخدي، ګندهارا، اركوزيا، باميان، تخار او عينک څمڅو کې ډېريني کښلي د ټاټوبي لرغون پېخليک (تاريخ) وياړ را ښه يي او راپېژني. په همدغو سېزونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤٤ چوپړی

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
ځېړنــــــــچوپړي (ریســـــــــــرچ پانې)

مونږ نورو ټبرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون ځرګندوو. د پښتنو ټولې لرغونې وینا وي، ورځنی خبرې، ویکیي، غونډ، غونډلې، پېیلو، لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته ادبي ښکېلاکګر ټېټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګوري د دې له پاره چې هغه دښن وي؛ دښن که هر تن وي دښن، دښن وي.

زما سره یوه تن د شکر درې و چې په اوزبېکېستان کې یې زه د پروژې امر وم، زما څنګ ته راغی او وې ویل راته ,, انجینر صاحب این در زبان ما، دری چې معنی دارد کې همه ی تان این زیاد ارزش میدهید! برمن این را معنی کو؟،،

خدای دې زما کړه غونډې منډې
په سر به پنډې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ویل چې دا داسې مانا لري په درې ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلولهګک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هغه راته و ویل: این چی؟ کلولهګک، خداوند تورا ازمن کند کلولهګک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هېچ مفهوم و معنی و شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بډاینو سره تربګني ده، او په زهن کې ور سره د نیتونو جګړه کوي. نو سم د لاسه او رټ رټ مې ورته حاضر ځوابی کې و ویل : خی شما من به ګوید که این چې معنی، شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی و چې ماهیت دارند.

شاه محمد دګروال ++++ تکیه زده به دیوال
تر ډډه ډه ډه ډنګ، تر ډډه ډه ډه ډنګ.... پرده اول دراین چې وېژه ګی ها است کې شما رقس میکنید، میخیزید بریش و ده، ده ۱۰، ۱۰ متر در رقس میرد، خود را بالا پاین میزنید، و اوستاده میشید چیغ میزنید، و میان همه مردوم ګردن خود را پاره میکنید. (مکروریان ۶، بخارا، ازبکېستان. ۲۰۰۸میلادي.)

یوه بله بېلګه یې داسې ده چې، د کابل مکرویانو یوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ویل چې : ما پشتو کون کلان را مګویم، زمان ایکه بالای دخترها پرزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميريم. ميگويم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان ميباشد که خوش ما ميبيايد.
ما ورته و ويل: خی، ما برايش ميگويم که خوب دری داری!؟ مطلب ما ازين کون ميده يا ريزه ميباشد. (کارته پروان، سرک زير باغ بال، کابل، افغانستان. ۲۰۰۳ميلادي.)

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل په همدې او همدې بڼه وي. هېڅ يې ګڼي، نا ګڼلي يې بولي، ملنډې پرې وهي، ورک کوي يې، هغوی ته يوازې خپل ژبه او خپل شعرونه ګڼلي او غوره ښکاري.
د بشر ښکيلاک ګرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوي او په راتلونکي پېر کې تېرېږي؛ په پنځې بڼه دا د ښکېلاک ګرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه سېمه ښکېلاک ګر حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندې راولي، هر هغه ځخه چې د دوی ولکه را تنګ وي، له منځه يې وړي او يا ورته د هغو له لورې خنډ په روان او لرليد پېر کې زوګړه کوي، ښکېلاک ګر له هغو سره بدي لري او له منځه يې وړي.

له دښننو (ميرځمنو يا دښمنانو) يوازې او يوازې د دښمنۍ يا ميرځمنۍ تمه کيږي. ښکېلاک ګر، دښن، ميرځمن خلکو ته خوښي، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواږه نه ورکوي. که ورکوي يې نو په خوښۍ، هوساينه، ودنه، ژمنه، بډاينه او خواږو کې ورته زهر ور کوي. ټول ګڼلي شيان چې موږ ته ګڼلي وي، لوړ ځای ده لېوالتيا او درناوي لري او ټولو وګړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سيمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې او الوتکې؛ بېړۍ او سابېرۍ؛ نخښې او پنډې؛ سيندونه او اوبه؛ واورېژونه او غرونه؛ ونې او ګلونه؛ دوبيانۍ او لسپانۍ؛ نښتر او ځېرۍ؛ انار او انګور؛ منې او زردالو؛ پټي او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ ځټکۍ او ژرندې؛ پيداوار او پيداوره ونکي (چارځاي، فابريکې)؛ جوړونې رغونې؛ بندونه او ټيټنګونه؛ لارې او ګودرې؛ ورونه او زنځېرونه؛ کښلې او ساتلې؛ ليکي، سرليکي او سترليکي؛ ديوان او کليات؛ حجره؛ ديره؛ جرګه؛ پګړۍ؛ ښتې (ځادر، واځکټ، کميس، پرتوړ، ټيکرى، شال)، ځواک؛ وټه؛ لاسليک؛ ټاپنې؛ ليک؛ اتڼ؛ ترې؛ ژبه؛ بيرغ؛ سندرې؛ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړين بايد هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندې ملا وتړي، هر ناګڼلي تن او وګړي چې ورسره ناګڼلتوب کوي، پر وړاندې يې يوازې او يوازې چټک او چمتو ولاړ شي، د ټولمنولو ځېزونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتني ځېزونه چې ټول ټولمنلي توکي دي يا ملي ناموسونه دي، هېڅ ځوک يې په ښکېلاک ګرو، دښنو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرڅمنو نه پلوري او نه یې ورکوي. که چېرې هغه وګړی لیونی هم وي داسې کانې نه کوي، له ټول منلو ښېزونو (ملي ناموسونه) سره، څکه ملي ناموسونه، ناموس دی یا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن یا لیونی تن هم نه بربنډوي او نه یې ښکېلاک ګرو، دښنو، میرڅمنو ته سپاري، نه یې ورکوي او نه یې پرې بې پته کوي.

له لرغون پېره زدهکړه دا سپینې ته را اوباسې چې راغلي ښکېلاک ګرو علمي وګړي، چې زموږ دودیز شته یې تر شنې لاندې نیول او سپړل، ښېرل یې یوازې د دې له پاره وو، چې په پیل کې د وګړو تر منځ د دوی دنده زموږ سره د لاسنوي، او بډاینې په چار او پار وي. خو ربښت کې یوازې، زموږ په زکاوت، چابکتیا او ګڼې ځان ګړندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودېزې پښتوالې ژونکې کړو وړو تم او ډبکول وو. ورسته یې زموږ لرغوني ډېرین لیکونه؛ کښلې تاړاک، و سوزولې او یا یې له ځان سره وړلې چې د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي پېر ښخه له پښتنو او پښتو سره دښمني روانه ده.

ښنګه چې ستا په نوم مو وژني
موږ خو به داسې مرګ ته غاړه ورکونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای

د یونانیانو، اټالیوانو او سالویکي ژبو لرونکو له پیپخلیک څخه په پېړیو، پېړیو وړاندې وړاندې د لمپاکا د سیند غاړو په اوراو پرتو سیمو کې پښتون پښت ژونګړ وو او د لمک واکمنی په پېر ۵۹۶۰ کاله واړندې یا ۳۹۴۳ مخبېږدي کې دې وګړو دا پیلې ویلې، بوږولې او دا یې ځای دی.

,, الکزاندر ذه ګرېډ (Alexeander the Great) یا اسکندر مقدوني د حملو په لړی کې یوه ځای ته لاړو چې نوم یې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو.

په اوومه پېړۍ کې Xuan Zang خون زانګ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور یې ور کړه چې ,, ډېر لږ،، اوسېدونکي د بودیزم (Buddhism) او هندوایزم (Hinduism) پالي په لغمان کې دي.

لغمان د مهایانېسټ بودایانو(Mahayanist) او هیون تسانګ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کې د بودایانو روحانیانو استوګنځي یا صومعه د بودایانو مانۍ چې روحانیان په کې اوسي یوازې ۱۰ داني وې.
,, د ابوالبشر، شیش، نوح او ابراهیم د دینپالي په کې ډېر وو.،،

د الله ج د حق دین اسلام د پرمختیا نه ورسته چې دلته رښت یا حق دین وګرځید، غزنویانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتګین Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جګړو څخه یې و ګټله په لغمان کې، په سرغړونه او مخلفت د هندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ۱۰۰،۰۰۰ راټول کړل شویو ځواکونوو په دې جګړه کې.

ورسته بیا د مغولو په زمانه کې لغمان، د وخت مغولو په رسمیت و پېژند او د متکي، بسیا یا هیله ناکې ولسوالی په بڼه یې د کابل ولایت پورې و تړه.

افغانستان د کابل میوزیم کې د ارامیک لیکنه چې په لغمان کې پیدا شوي وو، میندل شوي ارامیک لیکنه (کېندنه کتیبه، نقش یا ثبت.) لرغونی (٤٧٦ میلادي: د پخواني زمانې سړی) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالمیارا ته څرګندوي. د ارامیک لیک Aramaic اداري یا دولتي لاسي ژبه د اچیمینېډز Achaemenids وه، نوموړي ژبې په لغمان کې ډېر فصاحت درلود،(روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کې.،، (ویکېپېډیا، ذه فري اېنسیکلوپېډیا، لغمان ولایت، سېمه یز وخت ۱۲:۰۰ بجې، د جنوري ۳۱ د ۲۰۱۱ لیږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوښتنه: درنه اوستاده! په ځینو پخوانیو اثارو او متونو کې د ننګرهار له پاره د ننګرهار، ګندهارا او ننګر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننګرهار په دې نومونو یاد شوی دی؟

ځواب: ننګرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چینایانو په یوه شکل او جاپانیانو په بل شکل ضبط کړی دی. چینایان، چې دي په خپل تلفظ کې ,, ر ،، توری نه لري او جاپانیان بیا ,, ل ،، نه لري. خو د ,, ر ،، توری یې په تلفظ کې شته او هر لام یې په ,, ر،، باندې اړولی دی. چینایانو بیا هره ,, ر،، په ,, ل ،، بدله کړې او ,, ناګالو ،، یې لیکلی دی.
یونانیان، چې دې سیمې ته راغلي دي، له دې امله، چې هغوی ,, ش،، نه درلوده، د پښتیانه په ځای یې پکتیانه لیکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باګرام په کلمه کې، په ځینو ځایونو کې ,, ر،، یې ,, ل ،، شوی دی او په ځینو ځایونو کې یې ,, ګ،، لوېدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامك، چې د کلي ملك ته وایي، مهترلامك صاحب یې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملك نه مهترلامك جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته.،، (د صدیق الله بدر مرکه، له اکاډمیسین عبدالشکور رشاد سره، ۲۰۱۱ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډمیسین عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عیبونه لري، ژبه یې هم پرېوتې ده، زما په پام چې د اسلامي معلوماتو پوهه یې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسیر سره خو دا برخه یې په پام کې نه ده تېره شوې. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاریخ کې یا په بله ژبه کې، د پیغمبرانو پېژلیک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه یې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب یې: شیخ الانبیاء دی. هډوکی یې: نوح د لمک متوشلښ (متوشلخ) زوی، اښنوښ (اخنوخ) مسی، یارد (یرد) کړوسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خندی دی. انوش د شیث (هبت الله) ع زوی، او شیث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم یې لمک دی نه لامک، له ل (لې) ابېڅې نه ورسته ا یا (اې یا الف) ابېڅې نه شته دی، په وی پوهنه کې یوه ټکی هم د وی مانا اړوي لکه: نر سره چې یوه ټکی ګډ شي نو تر ترې جوړ وي، عرب باندې چې یوه ټکی کیږدي نو غرب کیږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملك ته په ویدي ژبې نوم وي خو لمک بیا د کلي ملک ته نه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکاډميسين عبدالشکور رشاد په وينا ,, په زړه پښتو کې، چې موږ کوم يوه اثر لرو، هغه ملنډا پاڼو ده، چې د هغه له ليکلو څخه ۲۱۰۰ کال کېږي. په خبره يې:. زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرك معلوم و، چې د توکيو په کتابخانه کې ملنډا پاڼو شته، ملنډا پاڼو د پېښور او ګندهارا په سيمه کې کښل (ليکل) شوې ده.،، په وينا يې چې هغه سره د کابل کاله کې يې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زيات له جاپانی ژبې تر تاثېر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې يې څرګندېږي. بل لوري ته يونانيان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زموږ په غرونو کې په جګړو کې له خنډ سره مخ شول؛ د يوناني مهندسی ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ يونانيان په يوناني ژبه کې د خې ,, خ ،، ابېڅی لري، پښتينيا ته پختينيا وايي، ځکه په پښتو وی کې شې ,, ش ،، ابېڅی یانې پشتو نه ده، پښتو ده؛ له شې ,, ش ،، سره هېڅ ارشه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چين خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له ميلاد څخه خو زموږ سيمه لمپاکا، پکتيانا، ګندهار، ارکوزيا او بخدي شتون در لود او د وګړو ګڼه ګونه په کې وه.

۱۲. ۱ د ځای سيمه يزه ټاکنه

لنډی، ټپه، ټيکی او مصری د ځای منځه (هسته) په ډانګ پېيلې وينا لمپکا (لغمان) دی؛ دوېيمه دورې ځای يې له امو تر اباسينه؛ درېيمه دوره يې ټوله پينی او پاينی دوره يې نړی وال فضايي سټيشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ويلې دي. ارکوزيا (لوی کندهار) وګړي متل کوي چې ,, کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغماني دي او لغماني اصلي بخدي دي.،،
چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سين، لمپاکا سين، هرې سين، کابل سين، هېلمند سين په غاړو، شا او خوا کې اوسيدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.
په آري رښت کې پيلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړی کې له بخدي امو سيند له غاړو څخه شوې؛ دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوې، درېيم د سوريي بابل ښار د فرات سيند له غاړو څخه شوې او پاينی څلورم د چين اغيور د سيند له غاړو څخه شوې ده.
چې ادم ع له هند سرنديف اوسنی سريلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې تورکېستان او مکي ته تللی و؛ په عرفات ميدان کې له خپلې بي بي حوا سره يوه ځای شوی و؛ له ګرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په ايراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېدو د ښه ځنګلونو (خدايي له ميوې ډک ځنګلو) او ميوو؛ لکه منو، انګور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوزانو کورنۍ پرېخښودل، بېرته دوباره را وګرځيده او سوريې ته لاړه؛ چې ډېر بچيان يې له امو سيند څخه ور تېر شو او تر اوسنۍ اروپا يې ځانونه و رسول؛ له سوريې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افريقا او امريکا او استرليا ته ورسيدل؛ له بخدي څخه اغيور ته تللي تر منګوليا، پيلپين، او ژاپن ته خپاره شول. د پېر په چورلېڅ سره ژبې هم بدلون او اوړون و کړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پښنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وينګونه، غږونه او پيبلې دي چې د آرياني قوم يوه څانګه ده. دا هغه آرياني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوويا مېليونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍ والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسيږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندې کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آرياني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو يا ريښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه يې زړې خو ټينګې او قوي پاڼې لري.

له نيمې څخه ډېره ځمکه مو د هوماليا د غرونو لړۍ چې ۴۰۰۰ متره له بحر څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نيولې يا نيمه غرونو لوړو غونډيو سېمه ده چې له سلو ۵۵.۵ ٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰ ٪ مو اواره سېمه ده، په لښتيليک (جدول) کې يې د نخښې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، يوه لين ګوټۍ غرونه له سلو ۴۰.۹ ٪ ، نيمه غرونه له سلو ۴۲.۲ ٪، نيمه يوه لين ګوټۍ غرونه له سلو ۱۳.۲، ځيګې له سلو ۳.۲ ٪، غونډۍ له سلو ۰.۵ ٪ چې ټول ټال له سلو۱۰۰٪ ترې جوړېږي. له شپږو ولسواليو څخه جوړ دی؛ پيلنۍ ولسوالۍ يې مهترلام دی (مرکزي ولسوالۍ)، الېنګار ولسوالی، الېشنګ ولسوالی، قرغه يي ولسوالی، دولت شاه ولسوالی، بادپخت ولسوالۍ. د لغمان ولايت مرکز مهترلام ولسوالی دی، زموږ په ولايت کې ۶۱,۰۰۰ کورونه دي، په منځنۍ کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه يې ۳۸۲,۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه يې د ولسوالی په کچه په لښتيليک کې داسې راځي.

مهترلام ۱۱۲,۸۵۶ تنه، الېنګار ۵۷,۹۲۰ تنه، الېشنګ ۵۴,۹۳۶ تنه، قرغه يي ۷۰,۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶,۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴,۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولايت د پرمختيا پلان ، د سيمې پېژندنې څېره. لکه له لاندې لنډۍ څخه څرګندېږي چې:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي وطن مو لغمان جان دی
دې ښکته پور ته ګډوډۍ را وستي یونه

ترټولو پخوانی دوېیم لیک چینایي لیک دی، چې د هرې نښې د رښتې (حقیقي) مانا پر ځای یې د , کیلي ، په نامه د فکري لیک له علایمو څخه کټه پورته کړه او هرې , کیلي ، د یوه فکر څرګندونه کوله. چینایان پوهان ورسته پردې بریالي شول چې یوه ډول چټک لیک رامنځته کړي چې د جاپاني لیک له پاره بېلګه شو.

د شعر او شاعرۍ د څرنګوالي په باب د یونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر لیکلی و، پویټکس بوطیقا یا کتاب شعر، شعر هنر ,, ارسطو چې تر میلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زیږېدلی او تر میلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوی، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دی ترې څرګند شوی؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پیله کې د همدغو په مټ د ادب تیورۍ پویټکس بوطیقا په نامه کتاب ولیکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله یوناني ژبه نه شته او په دا له یوناني، سریاني، عربي، انګلیسي، اردو، پښتو ته ,, چې ډېره برخه یې له اردو، فارسي، انګلیسي او عربې نه پښتو ته ژباړل شوی مولوي محمد اسراییل ۱۹۵۸ کښلی،،

ارسطو زموږ د عامو طبایعو څخه معیار هم اخستی دی په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو شفرونو ښووني له پاره ور سره لمپاکا ته راغلی و. لکه څه رنګه چې ټول حمله کوونکي خپل لارښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نیول شویو او سختې جګړې ځای ته بیایي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ څلوېښت کلنۍ کې په پاښنه عقل سړی و، او ۱۸ کاله ورسته دی وفات شوی دی، له لمپاکا څخه یونان ته تلل و. (لیکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سیمه کې هم ډېره کارول کیږي، د الله په ازموینه کې چې بریالی شوې په لومړي ځای کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلې، بیا نو لنډۍ وله.
منتحا به یې د برزخت ژوند د پیل نتیجه ښه یي، چې مسلمان وي او نیک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شریک نه وي نیولی. نو بیا به د جنت دروازې درته خلاصې وي بیا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ویل ,, زما مقصد دا دی چې د شاعرۍ پر فن بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر يوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحيح تجزيه، اشعارو تعداد، قطعاتو کيفيات او د هغې د اجزاوو په باره کې خيال اظهار کړو.،، , زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي ،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸زېږدی، ۱ چوپړی) .

جنګي شاعرۍ Epic، بيا د درد شاعري تراژيدي Tragedy، بيا د خوشحالۍ شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زمانې او تر هغې وړانې زمانې نظمونه يې له فني پلوه ارزولي دي.

,, تراژيدي د يوه داسې عمل , کردار، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، يوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه ليکل شوې وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذريعو سره د وېرې، وحشت او دهشت د بيان له امله اغېزه پيدا کېږي؛ له همدې وجې د پيدا شويو جذباتو، هيجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پېښې، څېرې، ژبه، تاثرات، سينګار او موسيقي، يې عناصر او ډولونه يې : پېچلې، دردونکې، اخلاقي او ساده)،،

په کوټلې، سپېڅلې او په ټول برابرې شاعرۍ کې , هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې , پېښو، کې د ډرامې , حقيقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل يا , پېښې، دي.
په لومړۍيو کې شاعري په , داستاني او ډراماتيکه، وېشي، د دوی توپر په هم دې کې دی چې تراژيکو داستانونه اوږده او تراژيکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بيا د زمان، عمل او مکان اړين واحد بللی دی.

,, د ارسطو دا عقيده ده، چې د بنيادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوې چينو نه خړوبېږي، يوه تفاخر او لويۍ خيال دی، ,, د يوې پېغلې د لويۍ خيال:

له خپل نصيبه را رسېږي
ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،،

يوه د يوه چرګ تجارتي اړيکه ډېره باريکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل يې وټيزه ده، دا اړيکه د هېڅ په حساب شماري، دغه پېغله خو په اصل کې بډايه د ژويو معلومېږي چې اسونه، اوښان، سخوندر، غواګانې، وري، مرغومي او ګډان

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې لرل چې د چرګ مثال يې راوړی ورته، چرګ که ګيدړ هم وېسي يا مړ هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنګي چرګان خو څوک نه پلوري. ،،
هغه چې د پلار نيکه د لويې او عظمت د تاثر نتيجه ده، دا د فخريه او رزميه اشعارو متحرک دی.

دوهیم : د بل عيب لټولو او نکته چيني کولو ته د بنيادم هغه طبعي ميلان دی، چې ترې نه هجو پيدا کيږي، رزميه اشعارونه غم لړلي منئومات , تراژيدي، وجود ته راځي.

هجويه اشعارونه خندوونکي اشعار , کاميډي، پيدا کيږي. چې له رزميه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زمانې په حيثيت غمجنوونکي منظومات، په فخريه او هجويه اشعارو فوقيت لري،، (محمد اسرئيل ۱۹۵۸م کال،۳۰چوپړی).

تر ډېرې څېړنې، سپړنې او څېړنې د مورخ او شاعر توپير په همدې کې دی چې , مورخ، دا څرګندوي چې څه پېښ شول او ,شاعر، دا څرګندوي چې څه پېښېدی شي؛ په دې خاطر شاعري د پېخليک په پرتله ډېره فلسفيانه او زيات غوره ځيز دی، شاعري عام څخه خبريدل دي او تاريخ خاص حقيقت څخه.

مصري هيرو ګليف ليک؛ مصري هيروګليف ليک د فکر ليک په بهير کې رامنځته شو. د هغه پراختيا زياتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته يونانيانو ځکه ورکړ چې په يوناني ژبه کې د (سپېڅلو ليکند) په مانا وو. هغو دا ليک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجايبو څخه ډک ليک ګانه.

د دې ليک لرغونتيا تر ميلاد وړاندې څلورمې زريزې ته رسيږي. هيروګليف ليک يې د , پاپيروس، پر پاڼو باندې ليکه. دا ليک معمولاً افقي له ښي خوا څخه کيڼې خوا ته او ډېر کم له کيڼې خوا څخه ښي او کله، کله هم له پورته څخه کښته خواته ليکل کېده.
هيرو ګليف بشپړ فکري ليک نه دی، په هغه کې زياتره غږيز او الفبايي عناصر شته، همدارنګه په دې ليک کې د انسانانو او حيواناتو د انځورونو شتوالی څپه اټکليز ډول د دې ليک د پيل پړاوونه ښه يي.

د , پاپيروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د , هيروګليف، ليک بدلون مومي، اسانه او ساده کيږي، او هيراتيک , ديني، با صلابته ليک ورڅخه رامنځته کيږي، چې يوه بل سره پيوستون او تړښت يې يوه ډول چټک ليک، چې د , دمو تيک ، يا , ولسي، ليک په نامه يادېږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعيل ،۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

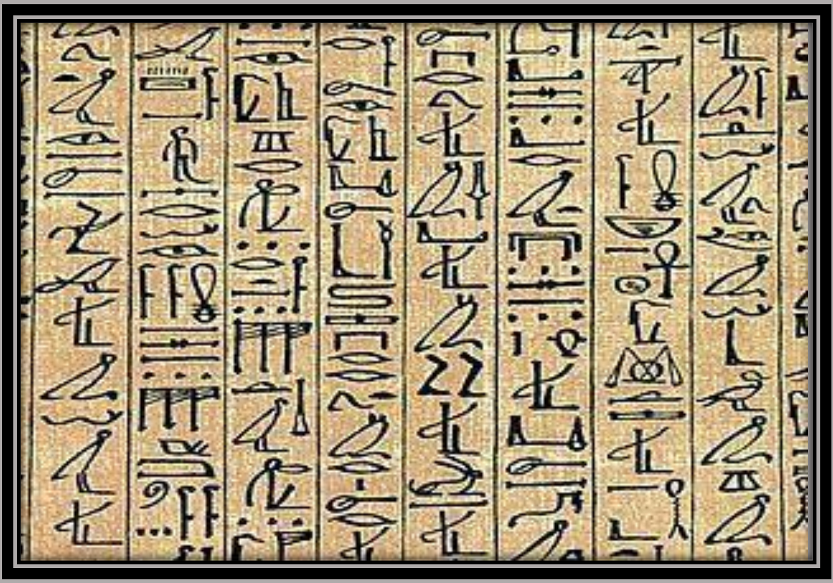

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ ګټې څنګ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور)

۱۲. ۲ ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه

زموږ وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارل. ,, کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفی الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شیث ع اودی ابنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکانې په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي دي. ...،،

تاریخپوهان وايي: ,, شا او خوا دوه ویشت زره کاله وړاندې انسانانو د , لاسکو، په غار کې پر دیوالونو انځورونه وکارل او تقریباً د لیک لومړی نښې نښانې ګڼل کېږي ،، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ لیږدیز، بېلابېل مخونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته شا او خوا دوه وېشت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، يوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود. په څمڅو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط ليکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

د مېخي، خروشي، يوناني ارامي، ابراهيمي، ديوانګري، سانسکريت، سخدي، پهلوي ,, پوهاند عبدالحی حبيبي، تاريخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاريخ و ادب افغانستان، اکاديمي، ۱۳۵۰ بېلابېل مخونه.،،

تر انځوري ليک ورسته مېخي خط تر ميلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بيان او پيلې انتقال کړي، لومړي ګام کې رښتني انځورونه د ليکلو اړيکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري ليک، کار پيل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهيمو د لېږدول له پاره د اړيکو نښې وضع شوې. ورسته بيا په همدې بهير کې په مصر کې ,,هيرو ګليف ليک،، را منځته شو چې ترې مو پورته يادونه و کړه.

۲:. ارامي ليک بڼه په لښتيليک کې دربېم ګڼه کې شتون لري، ځيني اوسني پښتو ابېڅې دې خو ببلوالی يې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته بايد د اسلام له تاريخه راوسپړم. يا د پيغمبرانو ص له پېخليکه څخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکې له خاورې څخه پيدا کړه، او عيسی ,, مسيح، روح الله ،، ص الله ج د مريمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړی، يهود د يعقوب زوی او يعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهيم خليل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکريم کې په بقره، ال عمران، نساء، مايده، انعام، توبه، مريم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حديد او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع يا ابوالبشر چې په سرانديب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو سرلنکا کې له اسمانه راښکته شو، الله ج عیسا (عیسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مریم له رحم څخه پیداکړ په فلسطین کې.

د ده له پیدایښت سره د میلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پیل کېږي، چې ځینې کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له میلاده وړاندې وایي یا مخزېږدی او ورسته ته یې عیسویز میلادي کال , میلادي، یا زېږدی کال وایي.

چې اوسمهال ۲۰۱۷ میلادي کال دی، زموږ اخیرین پیغمبر حبیب الله یا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د راښکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پیدا شوی، دلته داسې څه سپینې ته او باسم چې ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وو، یوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳,۷۴۸ کاله د ادام ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله یې عمر وو، ۱,۸۳۷ کاله له میلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳,۹۴۳ کاله له میلاده وړاندې زوکړه شوی یا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱,۶۴۲ کاله وړاندې پیداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنیا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کېناستې نو د جودي یا تورات، برکوه ارارات یا اغاري باندې په وچه کېناستله.

دا چې زه اېنجینېر صفي الله فردوس خان (لیکوال) نن ۳۰ کلن یم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی یم. نو ۱۹۸۶+۳۰+ ۵۵۸۵ = ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷,۱۵۵,۷۰۰,۰۰۰ تنه انسانان ګڼه ګونه لري. پیداشوي له یوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ میلیارده وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پیداشوی دی. ۵۶۳ کاله له میلاده وړاندې. د بودا له پیدا کېدونه ورسته. هغه پیغمبر چې قران کریم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پېداشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ج زکریا ع پیغمبر راولیږه په فلسطین کې ۱۱۵ کاله یې عمر و او وکړي یې د حق دین ته بلل چې د یوه الله عبادت و کړي.

,, د زړو تیږو عمر: وختي وختونه یا وړاندې وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوې مېلیارده کاله له میلاد وړاندې دی.

د ځمکې د پیداښت , مبدا یا سرچینه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ یوه مېلیارد کاله له میلاد وړاندې دی.

د بڼې , شکل یا ترتیب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پینځه میلونه کاله له میلاد وړاندې دی.

د خزنده , ډیناسور سمڅارې، مار، نهنګ یا چرمښکی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلون کاله له میلاد وړاندې دی.

د لمړي کنګل شوې، یخې شوې عمر , جاوا دانو – پیکیګ دانو: ګوټ، ؛ ۵۰۰،۰۰۰ پینځه سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د دوهیم کنګل شوې، یخې شوې عمر , هیډیل بیرګ دانو: ګوټ ، ؛ ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.
د زړو تیږو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د درېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پینځوس زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نینډرذال ګوټ ,هیډیل بیرګ دانو: ګوټ، ؛ ۱۰،۰۰۰- ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پینځوېښت زرو کاله له میلاد وړاندې دی.
د څلورم کنګل شوې، یخې شوې عمر, کرو- ماګنن ګوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نوییو تیږو عمر , د نیولیذیک عمر، ؛ ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د میسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوې زره کاله له میلاد وړاندې د ژېړ، برنجو یا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ یوه زرو پینځه سوه کاله له میلاد وړاندې د پخوانی اوسپنې عمر.،،
(لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

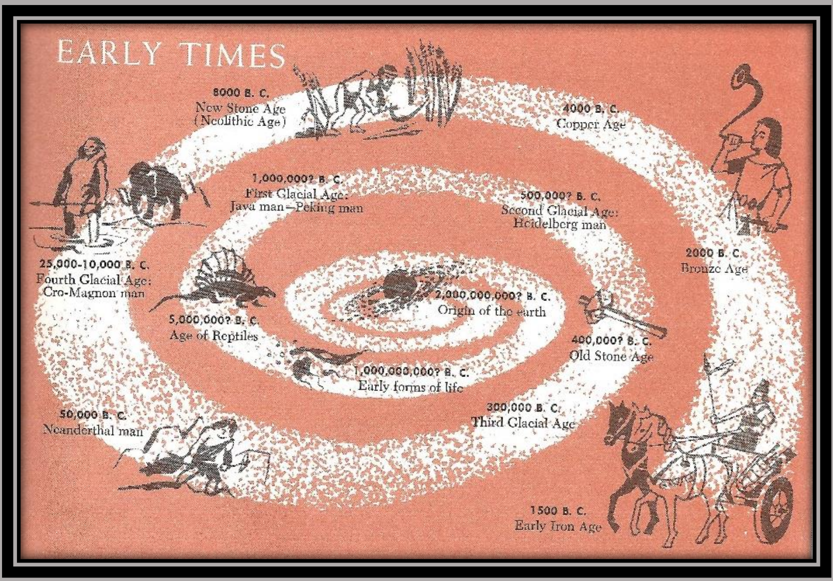

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابې دوران انځور.

د لیوسي یوسف هالي له کښلې ,, سړي او قومونو ،، له ۱۳ چوپړې څخه مې اخستی دی چې نوموړې کښلې په نړۍ کې تر ټولو منل شوي او رښتي کښلې دي چې کښلې یې په امریکا کې تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپرې شوي دي، موږ ته د انسانانو د پیداېښت د پیل دوره هم کره په لاس راکوي چې یوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه یې.

هغه پوهان او ځېړونکي چې د اسبابو او توکو او لرغون پېژندنې بېطرۍ چارچونه یې کمزوره وي، چې انسانانو پیدایېنت میلونونه میلونونه کاله وړاندې ځرګند وي ټول ناسم او دروغ وایي ځکه چې له رښت څخه لرې او بې حسابه کلونه د ډبرو، نویو ډبرو، ډګوټ او یا دیوانو دورې څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما یې انځور باستلی دی، ۸ انچه په ۵ اېنچه کې دی، د پخښتې یې خړ ځکی تت خاکي، زرین او ژېړ رنګ لري. (<u>#۵۶ انځور</u>)

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان

موږ وړاندې د زړو تېرو د پیداېښت وخت ته ځو (یا د پېلوالې دیک عمر) مخکې له دې چې راتلونکی کونج د انسانانو په پیدا کړو، نږدې نیمه یې میلونه کاله وخت تېرېږي د پیکي او د هیډل برګ ګوټ ترمنځ، تر ډېره حده پورې ډېری کلونه تېر شول چې د بل ګوټ هغه چې موږ یې غواړو نښه، بیلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتېشوني یې وموندل شول په جرمني کې. د په کېوز کې د نیندر سیند

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دره (ترانګه) کې، په جرمني ژبه کې د قريې (کلي) له پاره دال وی کاروي، نو د دې له پاره يې ورته نينډيردال ګوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړاني له ميلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له ميلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پيدا شوی وو، ليندی ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ يا تتې وروځې او اوږده پوزه يې لرله.

نينډيردال ګوټ ډېر پرمخ ويړه دود يا تعامل له خلکو څخه چې هغه يې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار يا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حيواناتو پوستکی به يې اغوسته. هغه دا زده کړي وو چې کله يوازې وي، په کومه ښه اور بل کړي. دا ځکه يوه ښه پای و د لېږدولو له پاره!

نينډيردال ګوټ له پخواني انسانانو څخه. بېځي جلا:- بل ډول: هغه خپل مړی ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره يې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوړو پورې، هغه بايد منلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زموږ غوندې شئ ورسته، په بله بڼه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالبونو څخه ورسته مرګ دی، موږ په دې نه پوهېږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه بڼه کوم دين درلوده. لکه د پخواني انسان غوندې، نينډيردال له نظره پټ شو، موږ نه پوهېږو چې ولې.
سړوبی (يخچال، د يخې لوې ټوټې) د ګنګل ستري ټوټې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو راښويېږی، د يخې لويې ټوټې.،، (ليوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بيا بل اصل دی چې په مصریو کې موږ ته په ګوته شوی، ,, اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنيانو سره څه و کړل: په بېلګه کې درته کاږم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جګړې څخه، يوه جرمنی مارک، غوره او لوړه بيعه درلودله، له ۲۵ سنټو د امريکايي هاميانیو سره برابر وو. يانې څلور جرمني مارک = له يوه ۱ امريکايي هاميانیو (پيسو) ډالر سره.
په ۱۹۲۳م کال يا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بيا همدغه ۲۵ سنټو د امريکايي هاميانیو له غوره او ډېر ښه بيعه له يوه ۱ ټريليون د جرمنی مارکو لرله.

يانې د نيمې نيم ډالر بيا يوه ټريليون مارکه کېدل ,, لکه د يوه ا مخې ته چې يوه درجن صفرونه کېږدي، يا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېليون؛
په روانو کلونو کې بيا جرمني خبرتيا ورکړه چې زاړه مارک مو واړوئ او نوي مارک واخلئ؛ له ټاکلي مودي ورسته بيا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنيانو بايد خپلې پيسې يوه ټريليون په يوه نوي مارک اړولې وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه زوړ جرمن مارک انځور دا دی.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۶۰۵ چوپړی)

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک
هامیانیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه)
(# ۵۷ انځور)

په ټوله کې ښکېلاکګر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په یوه نه یوه ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سویي ربښت (غیرقانونی) څخه لرې و ساتي، خو ډېری پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د ښکېلاکګرو پیسې ټېټوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پیسې ټېټوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتني او پیسو خپل جوړوني ماشینونه وي، چې د نړۍوال بانک یې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښووند عزیز هوتک، پوهنتون د تاریخ اوستاد کېسه مې کوم، پلار یې دی ولېږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړي، له څو کلونو ځنډ ورسته چې ټاټوبي ته بېرته راستنېدو، پلار یې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوایي ډګر ته د لیدو له پاره ورغی.
پلار یې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې یې روغبړ کې ورته و ویل. بچه کومه رشته دې ولوستله!؟،
نو هغه ورته و ویل تاریخ،
نو پلار یې سر له واره په هوایي ډګر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاریخ لوستلو ته لېږلی وې، ما پام کوه ته به اېنجینېر شې او یا ډاکټر، تاریخ نو رشته ده چې تا لوستلې، ... .
د ده پلار قاضي و.
په هر حال دا یوازې د دې له پاره مې نکل کړه، موږ تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر داسې تېر ګڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که ښکېلاکګر میرځمن پر موږ نن پېر کې ژورې نادرې کانې و کړي، سبا مو له پامه وېستلې وي، ټول ربښت راته هغه تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان کښي چې موږ سره تاريخي تربګنۍ او دښمنۍ لري، اړين بايد لږ زره غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې و نيسي، هغه چې د دې ټاټوبي خپل وي پردي نه.

لکه څنګه چې افغانستان له پايله په بېلا بېلو لړۍيو کې، ټېټې او لوړې ليدلي دي، د زماني له خوا يې کلکې ځپېړې په مخ خوړلې دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وګړو يې د دې له پاره د دوی زوروړو مقابله نه شوه کولی.
خپلې انګړې، پټي، هټۍ، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننګه او غيرته پردو ته پرېښې دي.
غرونو، درځنۍيو سيمو، تړانګو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځاينو ته تللي چې، پردي يرغلګر په اسانۍ ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لرې او پېچلو ځاينو يې سرونه پرې تت تيت کړي.

ځې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادې هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځايونه بېرته نېولې، يا به يې پرته له خپلې لرغونې سيمې څخه، د پردو پر سيمو؛ لکه د نورو غوندې د جنګونو برېدونه وړې دي يا د مرهم برېدونه کړي. دا د همدې سيمې لمپاکا پېخليک دی، د مهترلام د تړانګو د ډکو سيندونو په غاړه له لږې ځمکې او لږې غونډۍيو، د غرونو لړۍيو، لړۍيو پيل، پيل کېږي، چې د نړۍ اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللې دي.

د الينګار او اليشنګ سيند د يوه ځای کېدو منځي ځي کې پرته ده، د کڅور شمټي سيمه ده، چې مهترلام، لمپاکا يا لغمان زړه- د کابل سيمه (ګندهار زړه) افغانستان دی. ،، د مغولو باچا ضهېر الدين بابر د لغمانۍ څخه په خپل ياداښتونو کې د لغمانۍ يادونه کړي ده ،،(نزک، ١٩۴۴م کال، ٨١ چوپړی).

په ټوله پښتنه سيمه کې چې، کله موسيکۍ پارچې ښې ګرمې شي يا د پښتو سندرې ګرمې شي، نو بيا وربانديې غږ و کړي چې لغمانۍ ته يې که!،
يا هغه پښتو وګړني پېيلې چې خوږ ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنګټوک لري.
لکه:. لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ، نو بيا سندر غاړی دومره لويه غړانګه کړي، ته به وايې چې ټول تللي ارياني له ګوره راپاسوي، اواز يې دومره تاثير کوي؛
څلور ځپېزه پارنويکي د پښتو ژبې د ځپېز خجيز ټولوالې سته وايي:-
يه کربانه!!!!!!!! او ګرمې تبلې به له ارمونې سره د پای ځايونه و کړنګه وي.
او بيا په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو پيل و کړي.
په تېرليد کې دغو پښتنو غرځۍيو په ولاړه او روانه د سيند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډۍيو، خوړونو، کښونو، ټيټنګونو، لارو او ګدرو کې له مرۍ څخه په اوږده ساه ويلې، چې د نوموړو پېيلو لرغون انګړ او د پيداوار ځای همدا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوانان په هر ځای کې لوېږي
په لمپاکا کې څه زمریان لوی شوي دینه

د لمپاکا وګړي یا لغماني چې دي، ښځې او نر په ګډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرګي راوړل، په لوښو اوړ بلول، د لوښو څخه پېرې جوړول، ښکاره کول، اوبه لګول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوې ځتکي کول، دروې څخه تولی جوړول، د شنډې توت څخه ډول او دیره جوړول، کوشني رباب او دوې تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي میلي ښتې، ټیکری، شال، پړونی او اوګی یې په تن کول؛ د عربانو کالي یې په خپل میلي ښتو نه پورته کول، د دې له پاره چې هغه په اسلامي دین کې نه راځي؛ ځکه چې د عربو په زندانو کې وژونکې، وراني، شراب څښونکي او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او ښځو، پېغلو، زړې، غټان او واړه ازادانه له خلکو سره خبرې کولې، په ګډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چې تر چرګی (د نغرې غاړه) به یې مېلمه سره ګډ څښاک کوه. له موسیکي، اتڼو او نڅا سره ډېره ډېره لري، اوښانو ساتنه، آسونو ساتنه، کبنېونې، ښکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د ښکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولی، سورنې، ډول، دیرا، وانج، توکو جوړول، د دې توکو استعمال؛ چړو، کلنګو، ښاخۍیو، چاکوانو، لور، رمبۍیو، ځتکو، میخونو، ژغو، موټو، ډنډو، بغرۍیو، تبۍیو، تنورو، سیخانو، نغرۍیو، نیمی یو، کورو، ټوټنو، ارو، مالو، غاښونو، څندانو جوړول؛ لغمانی بیا کله ګډې، کله یوازې، کله له ساز سره، وایي؛ ښځې یې اوږدې غاړې کوي، لوړې منځنۍ ونې، تورې سترګې، تور ویښتان، جېګې پزې، روڼ پوستکی، تورې ګڼې وریځې لري.

چې دا نښې بیا تر ټبرونو تللي دي. چې اریاني پښت همدا ځانګړنې لري.

همدا لغمانی پښت دی چې د پښتون ستر پیل سیمه ده، ځیني خبرې په کتابونو کې نه وي، چې پردو لیکلي وي په خپلو ګټو یې لیکلي.

هغه چا زموږ تاریخونه لیکلي چې موږ سره تاریخي دښمنی لري، د سلیمان ع د ویده کېدو مسجد چې د پولې خشتي مسجد شاته دی؛ له لرغون پیل څخه چې د ګندهاره پیل هم همدا لغمان د کابل ټېټه سیمه ده، چې ننګرهار پورې د هند له لوري د انسانانو د لرغوني سیولیزیشن پورې تړلې سیمه بللي وو.

د حضرت حشمت الله (سلیمان ع) چې ۴۳ لونې او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه۳،۲۱۱ وړاندې کابل (دې سیمې ته) ته راتله، د غرمې ډوډۍ به یې خوړله او د ماسپښین مانځه نه ورسته به یې بیا پرواز کوه. (دا خبره تفسیري معارف هم راخستې) د پیغمبرانو په وخت کې تر ضهیرالدین بابره یې لغمان د کابل سیمه یا ولسوالی بلله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې به هر نوي سیوالیزیشن سر کاږه، سختې به پر دې پرې راتله چې د چپ لاس جب غوندې په وربښمینه لاره شتون لري.
خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جګړه له اوارې لرې، تتې کړې او بیا یې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له میلاده وړاندې یا له نن څخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کځور شمټي لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکتیکونه یې وخوړل، ډېر وګړي یې له منځه لاړل؛
تر سنګره سیمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت یې ۱۸ کیلو مترو په واټن تیت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کونړ کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پېنځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ویلولو له پاره جوړه کړه؛
په پېنځه کوره (پنجکوړه) کې د اوسپنې د ویلي کولو او تورو، سپرو او زریي د وخت عصري جنګي اسبابو فابریکه د خپل لښ له پاره د سنګره په پنجکوړه کلي کې له نن څخه ۲,۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛
۲۰۰۰ اسونه یې له سپرو سره و وژل شو، له میاشتو، میاشتو ځنډه ورسته چې بریالي نه شو؛
پېنځنی ورځ د غبرګولي میاشت په ۱۲ دوې لسمه (جون ۲ دوییمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړېښ نه دا پښت تړاک کړي؛ د ادېنې په شپې، په لاره یې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې یې د ملخ کلي سره د حملې کمین و خوړه او لړ ټپي شو؛ کابل کونړ سیند د یوه ځای کېدو ځای ته یې ځان ورسو او د لښ تم ځای څخه یې تازه دمي چابک نېزه وهوکي ځواک واخستنه؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د یونان د امپراتورۍ امپراتور ژور ټپي کړه؛ د یوه نی په مابښام د غبرګولي میاشت په ۱۴ څوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ یې له دردونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ څخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ایران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنګاښ میاشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ یوه دېشتمه) مردار (مړ) شو.
اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولي دونیا نیولي وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو میاشتو پورې په لغمان کځور شمټي کې دمه وو، (له دې وخت څخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زموږ پیغمبر پېدا کړه د بي بي امینې له نس څخه).

خو تړاکګر اسکندر خان له پښتنو نه بې دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانګړی نوم د خان ورکړی و.
بیا یې څو پېړۍ ورسته چنګېز خان ته هم د خان لقب (ټوبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو ټومبوني نومونه او د جګړې پټ ځانګړي نومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې پښتنو کېښودي وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جګړو او وګړو تر منځ د جګړو د یادونو په پېر د دوی دا ټومبوني نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنګه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. ,, د الګزاندر ذه ګریډ یا اسکندر مقدوني Alexeander the Great د حملو په لړی کې یوه ځای ته لاړو چې نوم یې لمپاکا ووLampaka .،، (جیمي ویلس، لارې سنیګر د وېکېپېډیا د ادارې بنسټ ګر، ۲۰۰۱، بیا ځلې ۲۰۱۱م ، وېکېپېډیا، دایرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې څانګې ځېړي، لغمان ولایت.)

زموږ سیمه د کابل تر ټولو ژوره سیمه وه او یا دېډله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او درېیم یار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانیان پښتانه په ابراهیمي اسلامي دین پیروان وو؛ په هغه پېر کې یې د سلیمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جګړې لیکې ځای پر ځای کړې وي.
چې ښاغلی (حضرت) تمیم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او لیث بن قیس بن عباس رض وو؛ زموږ له وګړو سره په جګړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهیدان شو)، (دوې تورې لرونکی باچا لیث د قیس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشیره: چې سر ترې پرې شوی هم وو او توره به یې واروله تر لږ وخته) دې سیمه پلازمېنه کې شهیدان شوو. مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سیمې (لغمان چې په هغه پېر کې د کابل اړوند سیمه وه) د وګړو له لوري کړی دی.
عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ ,, خصیف په خپل سند سره د دې روایت پشان روایت بیان کړی دی، په دې چې نبي علیه سلام تکبیر اووئیلو او دواړو ډلو د هغه سره یوه ځای تکبیر و ویلو، ابو داود وایي چې ثوري هم د خصیف نه، د دې په شان روایت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر بېره چې کومې ډلې په اخیر کې د هغه سره یوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دښمن مخې ته تلي وو، بیا اولنۍ ډله راغله او هغو ځانته یوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بیا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او یوه رکعت یې وکړه.
ابوداود وایي عبدالصمد بن حبیب د خپل پلار نه حدیث بیان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او موږ ته یې دوېرې مونځ راکړی.،، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جګړې رواني وې، یوازې د الکانو، پېغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژویو څخه د هره بنه ګټنې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جګړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې یې اسلام دین ومانه، تر سلو کلونو یې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خودله، تر ۱۶ ورځو به استازي مدینې ته په اسونو تلل،
زموږ د چټکو اس ځغلونکو له لوري به د لارو په تنګو او غرونو کې شهیدان شو، په جګړه کې له هره بڼه لغمان چل (لغمان چیرکي لار) ډول څخه ګټنې اخستل کېدلې.
ځای ځای به پېنځوس، پېنځوس، سل، سل چټګغبرګون اس ځلونکو د شپهني او ورځني حملو لاندې راتله؛ په یوه کوشنۍ حمله به یې په یوه ځای کې بوښت کړه، او په نورو ځاینو به یې وژونکې حملې وېوړلې؛ تر ډېره به پټو او بشپړونکو اس ځغلونکو ځواکونو د دوی مشران او ستر کسان تر سترګو کول او له منځه به یې وړل؛
 تر ډېره به په خپلو کروندو کې ټیټ او ساده ښکارېدل له ځنډ ورسته به یوه دمې له زور ور ځواک سره یوه دمې پر دوی تړاک راوړه.
په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوی به یې کوه، د ناستې او ولاړې پام یې په ډاګ پېیلی وو؛ غلونکو اوخدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکې او دوکه کوونکې وو، غوڅې پرېکړې به یې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛
د خبرو له لارې یې د خبرو په پایله کې اسلام مبارک دین و مانه، داسې ټینګ یې و مانه چې له هغوي پرې ټینګ و درې دل، غوره اسلام منونکي مومنان شول، لورا لور په اسیا کې د اسلام خپورونکي او سرخندونکي شول.
د لوی الله پاله یې ډېره و پالله، د الله العظیم سره یې ټکی شی شریک نیولو څخه ډډ و کړه، د الله العظیم (خدای پاک) دین یې د هغه رالېږلي استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کړنلاره پر ځمکه ځای وو، د الله کتاب (کوران کریم، قران مجید) یې په لوړه و مانه او د الله ټولو کتاب یې له پیله تر پایه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لوړ مانه او نور یې ترې لاندې منه. د الله خبرې یې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې یې د الله د خبرو لاندې او ټېټې ټېرولي لوړې یه هېڅ نه ترې منلې. نومړو به داسې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصرۍ پښتو پېیلې ویلې چې پېیلن او پېیلنه یې پېژندل شوي نه دي.

خدای مو باچا قران مو پیر دی
رسول الله به شفاعت زموږ کوینه

کوښښ مې ډېر درپسې و کړه
لوح محفوظ کې یې جدا لیکلي وو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده ته مې نګاهبان شې
نفس شیطان مې په هر دم خطا کوينه

د نبي غاښ په دین شهید شو
امت ته يې ګوره، چې ملنډې پرې وهينه

د نبي غاښ په دین شهید شو
امت ته يې ګوره، چې ملنګ د پرې مينه

خاوند تعالی به پرې پوهيږي
چې د ازل په تخته څه ليکلي دينه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

په اخرت چې خدای قاضي شي
زه به دفتر د بې کسۍ و غوړومه

په دين محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دې د قيامت په ورځ کوينه

رسول الله مو مخکې شته دی
د رب په امر به اومت فردوس ته وړينه

پل صراط به ورته نيسم
په مرسلانو کې سردار دی رابه شينه

اور د دوزخ ورباندې سوړ وي
که چا انکار د بيلتانه ليدلی وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ښایست دې ډېر له حده تېر دی
د جنت حورې لیونی دې کړم مینه

▲ اخر به ټول جنت ته لاړ شي
چې کلمه یې د حضرت ویلې وینه

▲ ملا یاسین راته شروع کړه
په ماخولې د ځنکدن راغلې دینه

▲ جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال یې پرښتې ولاړې دینه

▲ د آدم خته چې خمیر شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مینه

▲ عزرائیل راغی روح مې اخلې
ما د جانان تر غولي ژر یوسه چې مرمه

▲ ,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ویل سلام دی د ویل کور دې ورانه ومه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۰ چوپړی)

د ابو المنصور سبکتګین محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لویه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله.

,, د مثال په ښه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لیږدي نه تر ۴۱۶ لیږدیز ۱۷ واري، د هند په لویه وچې لوی او واړه بریدونه و کړ؛
لږ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لیږدي نه تر ۳۹۲ لیږدي پورې نومړي سلطان له جیپال سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او یوه شمېر نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لېږدي (۱۰۰۶ زېږدي) کال یې د هند راجه ګانو ته په ویهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه و کړ؛ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او یا لږ تر لږه، یوه واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي.
ویل کېږي یوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟
پرلپسې توګه په هندستان بریودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟
سلطان بیا مور ته و ویل چې تاسو و وایئ څه و کړم؟
مور یې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاریخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود یا دونه کوي او په اړه یې کاږي: ؛... . ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، یوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک یحیی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازې ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدی،۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ویل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سویلي هند د کاتیا وار پر سومنات برید وکړ نو دوی یو بل ته غږ و کړ چې تربورانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... .
څنګه چې د دوی ګڼ، ګڼ کمیسونه په تن وو، یوه له بل سره یې لمنې و تړلې او بیا یې په سومنات برید و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوی په عقیده یې اغېزه وښندله چې دا څنګه کیدلی شي، پرته له کومې ستنې بوت په هوا کې ځوړند پاتې دی.

سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، دیوالونه وغورځول او ځمکه یې و کندله؛ وې لیدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، دیوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطیس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن یې په هوا کې ساتلی و.

د دغو مشرانو په لړ کې د یوه تن نوم په یوه لنډۍ کې هم یاد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې له خوا ویل شوې ده. لنډۍ داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د خانو لښکرې راغلي
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه،،
(شهسوار، ۱۳۹۱ ل ل کال، ۱۰چوپړی)

:- له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوس ۹۷۹ کلنه لنډۍ ده.
(۱۳۹۵ لیږدی ــ ۴۱۶ لیږدی = ۹۷۹ کاله.).

د ابوالمنصور سبوکتګین محمود (غزنوي تورک) تر ټولو لویې او خونړۍ جګړې چې د اېندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ۳۶۵ لیږدي (۹۸۷ زیږدي) په لغمان کې وګټله؛
سلطان محمود خوب و لیده چې یوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شیخ الانبیاء یا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلښ یا متوشلخ) د اښنوښ (اخنوخ) زوی؛ ، د یارد (یرد) مسی؛ د مهلائیل کړوسی؛ د قینان کودی؛ د انوش اودی؛ د شیث (هیبت الله) ع خوندی؛ د ادم ع (صفي الله) پردی دی؛ او شیث د ادم ع زوی دی.)
په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټیټنګ (دښته) کې مې ګور اوبه نړوي، زما ګور له اوبو خوندي کړه.
لس پینځلس ورځې همغه ځای لټه و چې په دې لوی ټیټنګ کې یې په خوب کې لیدلی و پیدا نه کړ،
د پلټنې په پېر ډېر ستړی او ستومانه شوی و،
په یوه ځاي کې یې توره ښخه کړې وه او پرېشانۍ خوب وړی و؛ چې خوب کې یې بیا و لېده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی ګړندی را پاسېده، توره یې له ځمکې و کښله چې ګوري توره یې په وینو ده.
ژر، ژر یې د پیغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره یې ښخه کړه او ګور یې ورته خوندي کړه.
په ادېره یې ورته په خپل لاس ودانۍ ودانه کړه او یوه، یوه ښخته یې لاس په لاس له کابله تر مهترلمک زیارته په ۲۴۲۰۰ ځواکونو و لیږدوله او زیارت یې پرې ودان کړه.

دا لاندې مصرۍ د لمک او محمود اړوند کښل شوې ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

سلطان محمود دې وي غښتلی
چې د لمک پیغمبر ګور یې ودان که نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځنې لښکرې په لنډو اېند ته بېولې بیا به چېټک د له غزني د ګومل سین پر غاړه له اوسني پکتیکا، د ګومل ولسوالۍ تېرېده، ګومل د پکتیکا (پکتیس او پکتیوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورګون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سویل لورې ته پرته ده، دا نوم په ریګویدا کې د ګوماتي (ګومل) په نامه راغلې ده او یادونه یې هم د ریګویدا د ماروت (د باد ځښتن) په سندرو (سرود) کې شوې ده.
دا لاندې بله لرغونې (په رښت کې لرغونې تېر پېر ته وایې، په اوسني نوي اثارو کې لرغونې هغه لرغوني پاتېشونو ته وایې چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندې پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زرګونو کلونو، کلونو زړه لنډۍ ده.

پر ګومل سر د کډو راغی
مستې کوچۍ پر دسملو اوښې وهینه

د برتانویانو (پرنګیانو، اېنګلېسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په یوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خیل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او ګلتۍیو، ټوپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه .
ښه سابه یې ورته په مالګه کړه، چې یوازې یوه عسکر ترې ګوډ او ژوندی ګندومک ته د حاجي قدیر دي پلرو ځای ته وتښتېدو او له تېښتې بریالی و وت.
محمد شاه خان بابکرخیل غازي خپل خوریه وزیر محمد اکبر خان له کوشنیوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې یتیم ورته له لوګري پلار څخه یې پاتې و، د کره د غوریانو کلي کې لوی شو.
محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د اېنګلېسانو مشر مکناټن په سر و ویشته او مردار یې کړه. چې له ټاټوبي څخه یې د انګلېسانو بېرستن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته اېنګلیسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې یې کلا وو بدیع اباد کې د کافر کلا په نامه، ښه سرغندوي وه، منځه ګل یې هم بولي، کلی یې منجومه یا د غورایانو کلي په نامه یادېږي، لاندېنۍ مصرۍ په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندې په درځ کې دود درلوده:.

د کټل څه اوبه ځړې دي
د منځګل پیغلې منګي ترې ډکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوټې، ټوټې په تورو راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

په تور ټوپک ویشتلی راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

زه ډېرى څه د ميوند له جګړي له خپلو پلټنو، ګرځيدلو، پوښتنو او ډېرون سربېره چې د هېلمند ولايت له موسى کلا، سنګين، کجکي، ګرشک، نهر سراج، لښکرګاه، نادالي، ناوې، د هرې ښادې، غونډۍ، زوړې، اوارې، دښتو، کشونو، ماندو څخه مې ليدنه کړې. په ۲۰۰۷ لېږدي کې د مخابراتي اېنجينېري خدمتونو دندې د کاري شېبو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځايي مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په ميوند تللى راغلى يم.
د ميوند په اړه به د خپل يوه ملګري او کوربه، د موسى کلا ولسوالى اوسيدونکي و کړم.
د ملا عارف اخند په نوم و، د موسى کلا د ملاباقي غونډۍ په سر يې راته و ويل اېنجينېر صيب! چې د انګرېزانو په وړاندې به غازيان له دغو درې خوړونو له لارو څخه د ايوب خان په وخت کې ميوند ته تلل،.
۱۶ شپې ورځې مو موسى کلا کې په ملاباقي غونډۍ کې تېرې کړې، چې ۱۲۰ متر له ټولي موسى کلا پورته ده.
د روشان مخابراتي ښادې مو ګټې اخستنې ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛
ولسوالى په ۲۰۰۲ زېږدي کال کې اېنګلېسانو طالبانو ته پرې اېخښې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځايي وګړو او طالبانوغوښتنه وه چې مخابراتي غوړکې ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړى وو، چې تاسو ته به هېڅ څوک خنډ نه پيدا کوي.
مشر انجينر سيد جميل سعادات را ته يوه ځاى لمونځى يا جانماز را کړى و، چې دا به ملا عارف اخند ته ورکړې، زما سلامونه به ورته و وايې، ورته به وايې چې له مزار څخه د زمروتو تسبح نه دې جوړې شوي، په لاس نه دې راغلي چې را وړې مې وى.

د لومړى شپې مېلمستيا يې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وريځې،... . يې راباندې و خوړې، مشر ورور ملا داود (ريحان) اخند يې په مېلمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاله ستړی نه و، موږ ته یې په ډېره مینه د خوب ځای له حجرې باندې انګړ کې دننه، د شنوغنمو په منځ کې تیار کړه.
ښه لوړ کوچیانی سپی یې هم د انګړ ساتلو له پاره یې زما د کټ خواکې و.
چې وېده کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې ګرځېدلې، هغه راته وویل چې پاس لاړ شو اېنجینېر صیب غوره به وي، دلته درباندې بم ونه غورځوي.
موږ هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.
دی نو ښه دین دوست او امانت ګر تن و، کوشني ورونه یې ملا عارف اخند او اکا زوی یې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پایښتي (ټینګ)، ګوټن (زاویه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف یې د ملا محمد عمر مرستیال و، په زاړه تحریک کې د شمال د جنګ مسئول مشر و، دغه بل یې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستیال وو.

پر دغو سربېره چې زما ځېړنه دا سپیني ته را وباسي، د لاندې پوښتنو ځوابونه سپینې ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!!

۱. د میوند جنګ ملالۍ ګټلی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۲. دا افسانوي اړخ کره دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۳. ملاله میونواله د کوم ځای وه ؟
٤. ملاله میونواله پېیلنه (شاعره) وه؟ چې لنډۍ پېیله یې و ویله او که د بل تن پېیلن یا پېیلنې پیېله (پېیرن، اشلوک، شېر) یې ویلی دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٥. پښتانه مېرمنې جنګ ته بیایې؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٦. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنګ څو ورځې وو او که یوه ورځ وو؟
۸. ملالۍ په جګړه کې ګډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالۍ په جګړه کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالۍ لنډۍ لمړی ده ؟ او تاریخي دروندوالی لري؟
۱۱. ایا کندهاریان به همدا خپل اصل ګڼي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۱۲. دا پر دې ارضې چې ټول ملاتړ او ستاینه دې د مېرمنې و شي؟ ولې؟ او یا ولې نه!؟
۱۳. میوند د جګړې رښتنولي همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعریف ورکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. میوند کې جګړه ایوب خان و کړه او که یعقوب خان؟

۱۵. ملالۍ میوندواله روغمنه (ډاکتره) وه، چې د جګړې ټپیان یې ترل، که زړه وره پېغله وه، چې له وینو یې وېره نه درلودله او که لوړ د ټاټوبي پالنې حس یې درلوده ؟

۱۶. ملالۍ میوندۍ د کندهار د میوند ولسوالۍ د خوړ کلي اوسېدونکې وه او که د ننګرهار د خوږیاڼو ولسوالۍ خوږیاڼیواله کوچۍ پېغله وه؟

۱۷. ملالۍ میوندۍ (ملاله میوندواله یا ملالۍ میوندواله) بې دینه، بې حجابه، بې پښتو پېغله وه، چې څادرۍ (چادري او بورقه)، یا له سر نه تر پښو پورې یې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سړو یې لاسونه وهل، ټپونه یې ګنډل، بیا له شین پرتوګ، سور کمېس، تور ټیکرۍ د لکړې په سر یې سپین بیرغ ترلی، خپلې رمې پیولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکی پېر را روان دی ماته به پښتانه بې پښتو، بې پته، بې غیرته، بې عزته، بې ابرو او بې حجابه پېغله وایي؟

۱۸. ملاله میوندواله مسلمانه پښتنه وه او که کافره؟ ولې یې غازیان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار انګلېسانو په وړاندې جګړې ته لمسول او د غیرت انګېزه یې په کې زوکړه کوله او د ولاړېدو انګېزه یې ورکوله؟ دې ته چې انګلېسان او د هغې روزونکي ګوډاګیان بې حجابه، بې دینه او مخلوڅې بې شرمه پېغله وایي دا سم کار دی؟ که دی ولې!؟ او که نه دی ولې!!؟

۱۹. بریتانوي بولندوی ډګر جنرال بوروز جګړه کې افغانانو ته ډېر وارېده او شین شړق (له غوصې او کینې ډک) و او وینې خوټېدلې او که د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو بریدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟

۲۰. بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي، بولندوی نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ بنی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.؟، د انګلېسانو مشر پاکستانیانو له افغانانو وژغوره او که انګلېسانو؟، ملالۍ میوندوالې په خیګ کې د انګلېسانو په وړاندې لنډۍ ویلې وه او که د هغوئ اجیرو، مزدورو کافرانو د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ویلې وه؟ ولې او ولې نه؟

۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورلیځ څرخوم چې خپلخوښي ترې ښېلښتي شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را څرخوم چې خپله انګلېسانو لیکلي دي او کره یې خپلو ټبر ته پرې ایښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, امیرمحمد ایوب خان ورور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د میوند جګړه؛ جګړه: د افغان دوېیمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰زېږدی؛ سیمه: په سویلي افغانستان کې د کندهار لوېدیځ ته؛ د جګړې ګډونوال: د بمبیي د پوځ بریتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکمیز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ایوب خان پرضد؛ د پوځونو شمیر: ۲,۵۰۰ بریتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ایچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰پلي او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخانې بطریې (ټکونکي توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې یو نټ، د توپ د ټرلوځای، برقي بیټری لرونکي توپونه، یا حق نا حقه وهونکي توپونه.) له ,, ۳۶ توپونه،، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: بریتانوي او هندي ځواکونه په ټولیز ډول له بومي هندي لېواګانو څخه جوړول چې له درېیو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنګال لښکر، د بمبیي، مدراس لښکرونه او کوشني سیمه یز پوځونه لکه د حیدرآباد د سیمې نوي پوځونه او د پنجاب د پیاوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د بریتانوي لېواګانو له ځواکونو سره یوه ځای د جګړې ډګر ته پلې کېدل.

برېدمن هکترمک لین د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لویې تنګې درې په څنډو کې لاربښوونه کوي. د بریتانیا په پلیو پوځي ځواکونوکې هر سرتېري ۴۵.۰ مارتیني هنري یوه ډزی توپک درلود. (یعنې ۲۰ تنو کې ۹ تنو یې یوه ډزی مارتیني هنري ټوپک درلود، یا سرپوښ) د هندي لېواګانو سرتېرو سنایدر ټوپک درلودل، همدارنګه هغوی یوه ډزي ټوپک خو زاړه ډوله ټوپک درلودل او پلیو منظمو قطعاتو له زړو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي ټوپک هم درلودل.
سپاره پوځونه په تورو، نیزو، کارابین ټوپکو، بریتانویان په مارتیني هنري او هندیان په سناید ټوپکونو سمبال ول.

بریتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمیر یې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که څاروا کو د اروپایي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغورلرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به یې زیاته وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توپخانې مرستندویه برخه اغېزمنه نه وه او په افغاني اړخ کې افغاني ځواکونو ځرګنده کړه چې هغوی د بریتانویانو په پرتله ښه پیاوړې توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مېاشت کې ډګر جنرال سر ډونالډ سټېوارټ له خپلې فرقې سره چې له بنګالي او بریتانوي لېواګانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار یې د هغه ښارافغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبیي او بریتانوي د فرقې سرمشري یې تورن جنرال پرایمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کې د بنګال لېواګانې په ۱۸۸۰ کال کې له افغانستان څخه و وتلې او یوازې د کندهار ولایت د بریتانیا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کې کندهار ته خبر راورسید چې د افغانستان د بې واکه شوي امیر، امیرمحمد ایوب خان ورور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې دی.

له جګړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اي بي او پلې بیترۍ یي (د لښ توپخانې یو نټ)، د کندهار والي پر بریتانوي پوځیانو ټینګار وکړ چې د هلمند د سیند په غاړه کې دې، د ګرشک په سیمې کې د ایوب خان مخه ونیسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هیواد کې پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرایمروز ته لارښوونه و کړه چې ګرشک ته دې یوه غنډ واستوي او له احتیاطي یا زېرمي فرقي څخه دې څو لېواګانې د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمې نېټې د توپخانې دوه لېواګانې، د بمبیي درېیمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو درېیمه لېوا له کندهاره و وتلې چې ورپسې په سبا یې پلې او د توپخانې ځواکونه له ښاره و وتل.
د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره یوازې له دغه امله یوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کې پاڅون را پورته شوی و او ګڼ شمېر یې د ایوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بریتانویانو د شپږو زړو لنډخولو سپکو توپونو کارونه بنده کړه او پرځای یې له ۶۶ فرقې د پلې سرتېرو بطریه (چارچي ځواک، یا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د څارکښو له خوا خبر راورسید چې د ایوب خان ځواکونه، د مالموند له غاښي څخه د تېرېدلو په حال کې دي او بله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ به د مېوند کلي ته راورسيږي، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوځېدلو کومانده ورکړې وی نو له ايوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلې ورځ پر سهار وختي و خوځېدل، دا ځنډ له دغه امله پيښ شو چې ځواکونو د بارتړلو له پاره وخت ته اړتيا لرله.

د ۶۶ پلي ځواک يوه سرتېری په سويلي افغانستان کې کله چې بريتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ايوب خان پوځ له ورايه ښکارېده چې د بوږ بوږکېيو، دوړو په توپان کې تېرېده او دښته يې په دوړو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اټکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته يې د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د يوې تنګې درې د ۲۵ فټيزې ژورې برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښي کې دفاعي څنډې و نيسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورځېرمه پراخې پرانستې دښتې مخې ته درې د غاښي په څنډه کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ايوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شويو ليواګانو، له والي څخه تښتېدلي او قومي سرتېري ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲,۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې يې ۳,۰۰۰ سپاره هم ول. د ايوب خان د ځواکونو په پرتله، د جګړې د ډګر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارتړلو او وړنې راوړنې ګارډ / لوژيستيکي له سرتېرو سره ۱,۵۰۰ پلې، ۳۵۰ سپاره ول.

د بريتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل يې و نيو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اټکل او موخې پورته د توپخانې اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله يې د پرمختګ له پاره پلې او سپاره ځواکونه په بيړه مرستې ته ور وليږل. شيږشپېتم ځواک يې ښۍ خوا ته، د جيکبزتوپ لرونکي يې د منځ له لوري او لومړي بمب اچوونکي يې کيڼې خواته د مرستې له پاره چمتو ول.

د جګړې لومړۍ لړۍ د توپخانې د ځواکونو په مردکېيو پيل شوه، افغانانو د پياوړو او مودرنو د ستيټ. ايف. ډي. آرټ آرمسترانګ توپونو په لرلو پر بريتانوي سرتېرو ډزې پيل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
څېړنـــــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرګ ژوبله و لیدله او د جیکبز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخیزه اور وروسته افغان پلي ځواکونه د هندي/ بریتانوي پوځ پر لومړي کرښې د برید له پاره ور ننوتل، لېکه یې ماته کړه. باروز د یوه بې ځایه او تش خوځښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د برید بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرګ ژوبه و لیدله.

د پرانستې دښتې پر لور د افغانانو پرمختګ، د بریتانوي / هندي ځواکونو کینڼه برخه تشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جیکبز د ټوپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کینڼې خوا څخه د بارتړلو د ګارډ / لوژیستیک د ټوپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې یې ملا ور و تړي.

د بریتانوي بولندویانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته یوه بله دره تېره شوې ده. چې ښۍ خوا ته له لویې درې سره یوه ځای کېږي.
د جګړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بریتانوي/ هندي پوځونو تشې ښۍ خوا ته ور ننوځي ترڅو د شیړ.شپیتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوړي، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل ګاونډي ځواک د جیکبز د توپ لرونکو او د لومړی بمبیې د بمب غورځوونکو د ښي برخې زاویې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطریه چې نن (د مېوند بطریه یا بالتۍ یادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شویو آسونو د لېکو په شان په یوه ټکي کې راټول شوي او پلې ځواکونه د بې یېرې یا بې ثمره پرمختګ په لومو کې راښکیل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترګو څخه د کینې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پلیو ځواکونو او د هغوی توپونو د بریتانوي پوځ ښي خوا ته د یوې څنګیزې درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښین کې (ټکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو ټوپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې یو خوځښت و، چې د جیکبز د توپچي ځواک کینه خوا یې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سیمې د تودوخې له امله تاواني شوې وه، له ګډوډۍ سره مخامخ کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخانې د سپرو ځواکونو توپچیان هغه وخت خپل بې آسه ملګري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته و کړي.

د سپکي توپخانې په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بریالي شول چې د بریتانوي /هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کیڼې تشې له لورې د شا له خوا ورننوځي. د جیکبز د توپخانې توپچیانو او ټوپک لرونکو هڅه و کړه چې د افغان د ځواکونو. د دغه پرمختګ مخه و نیسي او ټولو په یوه وار پر افغانانو ډزې پیل کړې، خو د بریتانویانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنۍ تجربه نه درلودله او بولنده یا کومانده یې د داسې بولندیانو یا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېري یې سم نه پېژندل.
افغانانو له ځنګیزې درې څخه د بریتانوي / هندي ځواک زړه ته د ښی خوا له تشې ورننوتل.

د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو یوه خوځښت و کړ چې د افغانانو د دغه پرمختللو د مخې خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شپږ.شپیتمې پلې لېوا سرتېري په مېوند کې ایوب خان خپل دوې توپونه د ځنګیزې درې غاښې ته راوړل او له لنډ واټن څخه یې ښایې له درې سوه متریز واټن څخه پر لومړی بمب غورځوونکې لېوا د اور بولنده ورکړه.
په نږدې ماسپښین کې د توپوخانې اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بریتانوي ځواکونو د کرښې په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نیو.
د جیکبز د توپخانې دوې کمپنۍیو کینه خوا په تېښتې پرېښودله او د لومړی بمب غورځوونکې لېوا خوا یې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راټېټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېري ډېر ستړي ول او د وېرې له ډاره یې د مقاومت وسه له لاسه تللې وه.

د آر ایچ اې توپونو جګړې د کرښې په زړه کې مورچل و نیو او په بیړه یې افغان ځواکونو ته د سلامي کېدلو وروستنی ډز و کړ، افغانان د څو جریبو په واټن کې کیڼ خوا ته د بریتانیې د لار ورکې توپخانې د په شا کېدونکو توپچي ځواک لورې ته را نږدې کېدل.
هغوی په سترګو لیدل چې د جیکبز د توپخانې ځواک پاتې شوې توپونه د شپږ. شپیتم پلې ځواک په کیڼ اړخ کې ویلې شوي ول او د کرښې ښې خوا یې په توره تیاره کې پرې ایښې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په میوند کې د افغانانو پرضد د شپږ شپیتمې لېوا وروستنی لاس او ګریوان کېدنه:
یوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خیګ له کلي څخه د باندې خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر پښو لیدل کیږي. باروز، نټال ته بولنده ور و لیږله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونیسي، تر څو د دغې خونړۍ شیبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو یوازې یوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نیمه او مړ ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکې لېوا راټول شوي، هغوی یې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.
باروز پر خپل آس سپور شو او د جګړې ډګر تر کربښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره یوه ځای یرغل و کړي خو برى ور په برخه نه شو.

بریتانوي توپخانې له یوه مورچله د پلیو ځواکونو تر څنګ پورې، د توپخانې اور کاوه او دلته وه چې د لویې درې له څنګه پلې ځواکونه تېر شول او د نورو یرغلونو له پاره یې په څو څو ځله بېرته و دانګل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کیڼ خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شپږسپیتمې پلې لېوا، د مورچل، سمڅو کېندلو کندک او ماین پېژندونکي ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خیګ کلي خوا ته په شا شول.
لویې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو ګڼ شمېر سرتېري و وژل شول.
شپږشپیتمه پلې لېوا د دوې هندي لېواګانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته دړې وړې شوه، په څو ډلو و ویشل شوه او د شا تګ په حال کې په جګړه کولو شا ته کېدله.

د شپږ شپیتمې لېوا او د بمب غورځوونکې لېوا شا ګڼ شمېر افغانانو نېولې وه.
له درې څخه په تېرېدلو د خیګ کلي ته وا وښتل، ټول ټال سلو تنو پاتې شویو بولندیو افسرانو د خیګ کلي په یوې څنډې کې په یوه بڼ کې خپل وروستنی تم ځای ونیو او جګړې ته و درېدل.
له هغوی څخه لاره او ګودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خیګ د کلي له لارې یوه بل دېوال لرونکي بڼ ته وا وښتل او دلته یې د دوېیم ځل له پاره خپل وروستنی مورچل ونیو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه وروستنی مورچل او جګړې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شپږشپیتمې پلې لېوا څخه یوه لس تنو ژوندي پاتي شویو و کړ، دوه تنو بولندیانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بڼ کې د یادښت ترټولو لوی د زمري ځلی. تر ځلي لاندې لېکنې د میوند د جګړې یادونه او د شپږشپیتمې پلې لېوا د له لاسه ورکولو یادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتې شوي سرتېري بریالي شول چې د جګړې له ډګر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختګ مخه د بمب غورځوونکې لېوا د ژوندیو پاتې شویو ډلګیو له پلوه و نیول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي یې خلاص شول او بیا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بریتانوي بولندوی باروز د خیګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږ.ي.
بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلي پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

بریتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سړک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.
د دغې خورې ورې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم ګڼ شمېر یې ژوندي و نیول شول، و وژل شول او یا ټپیان ول خو بیا هم د افغان پرمخ تلونکي سپاره ځواک مخه، د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د سپارو سرتېرو یوې ډلګي او د آر ایچ اې بطریه، د لوژیستکي (زېرمه یا تازه دمي او لېږد رالېږد) او ساتونکي ګارډ سرتېرو تر یوه وخت پورې و نېوله.

د پلې افغانانو مخه د یوه مقاومت په ترڅ کې په خیګ کې د بمب غورځوونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خو هغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بریتانوي، هندي او لوژستېکي سرتېري یې لوټ کړل.

د غنډ پاتې ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته یې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې یوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان یې را و ایستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیګ د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ ټپيان وو. د بريتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري ټپيان شول.

بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلې لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندويانو په ګډون خپل ځواک له لاسه ورکړ.

د سپاره ځواک تلفات ډېرلږ ول.

د افغان د ځواکونو د مرګ ژوبلې (تلفاتو) په اړه يوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه يي چې د جګړې د طبيعت، له ځانه تېرېدنې د غبرګون څرګندويه ده.. ،، (ويکيپېډيا، د ميوند جګړه، ۲۰۱۳ زيږدی کال)

په دې جګړه کې اېنګلېسان (سنديان، اېنديان او اېنګلسان سره ګډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ ټپيان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان ټپيان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.

افغانان ټول ۳۰۰۰ شهيدان شو ۵۱۰ او ټپيان وو، ۵ جنرالان شهيدان، ۵ جنرالان ټپيان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړې جګړې يوه يادونه داسې کوي:.

,, د جولی ۲۷، ۱۸۱۸ زیږدی چې انګرېز ښکېلاک ګر، د کندهار په ميوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنګ ښه تود روان و، ګرمي وه، لوږه وه خو انګرېزي لښکرې ښې تازه دمې وې. خواړه، څښاک او وسله يې ښه ډېره وه، د عسکرو شمېر يې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتې و کړې، په دغه وخت کې د افغانانو مېرمنو په غازيانو پام شو، ګوري چې بيرغچي هم ټپي دی نو ملالې خوريانۍ په نامه يوې پيغلې ورمنډه کړه او له منډې سره يې لاندې لنډۍ وويله:

,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګی ته دې ساتينه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، يونيورسيټي بک اجنسي)

بيا يې ورپسې لاندې لنډۍ ورغبرګه کړه:

,, خال به د وړور په وينو کښېږدم
چې په شين باغ کې سور ګلاب و شرمومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي).

او ورسره یې بېرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د توري په ګوزارو سره د انګرېزي ښکېلاکي لښکرو په منځ ورګډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلې لنډۍ واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسي درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انګریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم ګڼي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ۶ میوند جګړې له ټولې کېسې ځخه دا کره ځرګندوم، چې دا ځرګندول رونوي کتنه داسې.

په رښت کې د اېنګلېسانو میوند جګړې له ټولې کېسې ځخه دا کره ځرګندوم چې دا ځرګندول رونوي کتنه داسې.
د میوند جګړې په دوېیمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلې کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالی په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپېښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.
کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې اېنګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میړني یې وژل. دې له حیبته یوه دمي و ویل:
که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمې بیرغچي ځخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادبرې کړې او تالا یې پرې واړوله.
پښتانه ځارکښې ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې ګرځیدل؛
یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو له لورې له همغو اتلانو سره د دوی په بڼ کې په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه.
د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل.
خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.
په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم مېړنو له درنې جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريدمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.
تراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان (سنديان) د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.
کله چې خيګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی، له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک وه؟
اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې.
امير يعقوب خان ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ.

اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادېره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډۍ ده.
(۲۰۱۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې ښه دی چې د ملالۍ ميوندۍ لنډۍ (۱۰۳۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندې لنډۍ څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالۍ اتمه نيا هم نه وه زوکړه شوې.

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

۱۲. ۷ بل اړخ يې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی

لکه ياکوت يا ياقوت، تت مږوی، پيکه، خپ (رنګ) پخ کانی موږی، هغه ميخ چې په ديوال کې ټکويل کيږي او کالي پر راځړوي دا ډول کرسټل: ګام بوريا پوزی، کرير ترل، شډل نښه کول، اودل شوی پای پاك د حدود ټاکلی غمی، نغاړکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېخ، ناليچکه کاڼي لکه د پهلوانی د لوبې توشکې په ډول، اودل مرږوی (د پوزې په ډول منرال)، پيرل چوکات منرال (د انځور په ډول قعمتي جواهر) دي.
چې په نيلو، ماوی، کورګل سېمه د لغمان کې شتون لري. ,, په ځانګړې ډول نيلو او ماوی رګوکونه چې له ۱۰ سانتي ميترو څخه تر ۴۰ ميترو په پنډوالي سره، له څو ميترو څخه تر څو کيلومترو مندل کېږي. چې ورته د پلوتونيم (يوه ريډايواکټيف کيمياوي عنصر دی، چې د اتومي انرژي د توليد د پاره استعماليږي)، ننه وتنه (په زور) د نيلو يې بولي.،، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږدی، چوپړی ۹)، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۳چوپړی)

,, په ګرده نړۍ کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قيمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږدي کې لغمان کې په نخښه کړه، چې په پينۍ وال مارکيټ کې يې لوړ ځای د کرسټلونو، نغاړکی مېخ (ناليچکه کاڼي يا تت مرږوی، کاڼي) او پلوتونيم ،، د امريکا فينسټ مهالنۍ د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېديږدي کال د ۱۰ مياشتي مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ مياشتي مهالنۍ ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټيکلی ټينګ کړی دی. (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، چوپړی ۲)

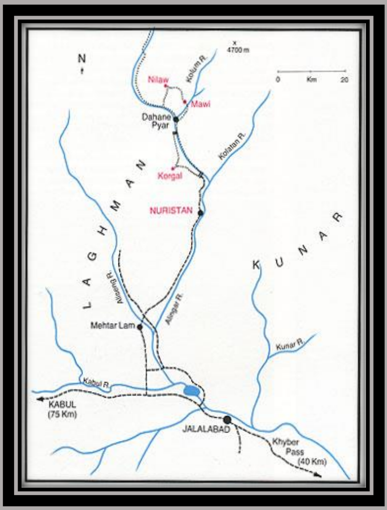

۵:. د ښارونو او د کافي ذخيره (امانت اينبودل، رسوب کول، پاسره اينبوول، ذخيره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور)

۶:. د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د امريکا فينسټ مهالنی انځور. (# ۵۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸:. شین سپوډومین کرستال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندډ اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور)

۱۰:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي برينډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
ځېرنـــــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پاڼې)

۱۱:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي پېړ ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربونني) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

۱۲:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هیرب اوبډا راټول شوي) انځور یې وینډیل اي. ویلسن اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د اپریل په میاشت کې د افغانستان حکومت ړنګ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کیڼ اړخي انقلابي ډلې له خوا، بهرنیانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه یوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امریکا د بهرنیو چارو وزارت چارواکي چې له سیمې سره اشنا دي وایي، دا لا یقیني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپوږمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونیست ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپریل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ایالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه یي چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو یا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژیم په پرتله د شورویانو پر وړاندې ډېره تکیه و کړي. په هرصورت، افغانستان په تاریخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړیکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنیو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د دوی د سیاسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کیږي. دغو چارواکو ویلي، چې افغانستان به د هیڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرستې ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسمیت و پېژانده او د شا او خوا ۱۶ مېلیون ډالرو ملکي مرستې وړاندیز یې و کړ.

متحده ایالاتو هم نوی رژیم په رسمیت پېژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړاندیز یې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ مېلیون ډالر وو. تمه کیږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ایالاتو د ۶۰ مشاورینو څخه ډېری پاتې شي او د لویدیځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پولیسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبرډورف، ۱۹۷۸ زیږدی، اي ۱۲ چوپړی)
له همدې امله، د محتاط خوشبینۍ له پاره دلیل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکیلاکګر په دې پام کې وي، دا خاوره سرې و لري، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه سرونه و نه لري، ټول ټاټوبی بې پلاره او بې مور بې وارثه ډول غوندې کړي.
لړ، لړ به زموږ د وګړو تر منځ د کينې او بېلوالي زهن شندي.
التّه او دلته به لړ، لړ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لوړ بيبه يا قيعمتي کاني او منرالونه به يې دوی په خلاصو سترګو ترې په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د منداليف لښتيليک له ټولو کيمياوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، يورانيمو، ليتيمو او نورو توکو په بوجۍ ناست يو او خير ټولو.
د دې له پاره چې پوهګر وګړي به مو د لمسول شويو او غولول شويو، وګړو باندې له منځه وړي، د اسلام په دين به د اسلام په نوم ترې اسلامي جرړې او باسي؛
دوی به مشر لري، په رښت کې به ځان وګړو ته نه مخامخ کوي، چې وګړي ترې د بډاينې، سوکالۍ او زدهکړو غوښتنې و نه کړي؛
که يوه دوې مياشت کې په خپل مرګ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به يې همغه کارونه ښکيلاکګر پر مخ وړي، او دننه نۍيو وګړو ته به وايي چې دا د لويانو کړنې دي، په رښت کې به همدا وګړي چې ښکيلاکګر دي، لويان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بې سترګۍ تشوي.

دوی به زموږ د زېرمو شته په نورو نړۍوالو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بيعه پولوري او له موږ څخه به يې په لږو هاميانيو له سلو ۴۰ پيرودي.
د وتيزې ښه به يې داسې وي، که زموږ د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وايي، چې موږ يې په نړۍ وال بازار کې په نورو نږدې او لرې ګاونډيانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پانو په مخ کومه ګټه سپينې ته را وباسي، هغه ټوله ګټه به بېرته د څلور مياشتې او کلنۍ زېرمه شوي ماليې او بانګ څخه خپله د لويانو په نوم خپله کوي.
ځکه چې په رښت کې به دا ټاټوبي پلار او څښتن نه لري، هر يوه به يې له يوه نه يوه ښکيلاکګر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکې يا په سترګو کې خاورې شيندونکې اړېکي و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې ښه محيط ته زموږ لرغونو نيکونو او نياګانو د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پښتو پېيلو څخه لورا، لور او کورا، کور ګټنې اخستې دي. لکه لاندې لومړۍ لرغونې لغمانۍ لنډۍ، دوېيمه او درېيمه د ليکوال لنډۍ:.

▲ څوک به يې ولې خاطر نه کړي
چې کور کې سره او سپين لري يا سپين مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ الله تالا شولو خاونده
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

▲ تن مو هړپې د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرڅمنو تړاکونه

جګړه دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وايي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زماني څخه په افغانستان کې جګړه روانه ده او داسې کاني کوي.

چې د کلونه د شمارلو ګڼه يې ناشوني نه ده، يوازې په خوله ويل کېږي ۲۳۳۴ کاله، يونانيان او اسکندر مقدوني له ميلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې، د اسلام لښکري سل کاله جګړه کې دلته تېر کړه، هنديانو واکمنۍ له لمپاکا د پاي پيل شوه، ايرانيان د فارس واکمی د دې سيمې د مالياتو نه ورکولو او قوانينو ته غاړه نه ايښودلو له لاسه له منځه لاړه. اېنګليسان درې واري تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سيمې د تورو غورونو له ننګيالو څخه و خوړې او د دنيا واکمنۍ يې له منځه لاړه؛ شورويانو يا (رسيا) پېنځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظيم خان له ديارلسو ملګرو او لس ميله وسلو سره چې درې ګلتيه، پېنځه شټنګنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بيا مولوي زبير له امريت لاندې او د معلم قيس قوماندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلی جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.
د روسيانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکې په همدې سيمې کې د لمبو انګار شوې، ستره واکمني يې له منځه لاړه، امريکايان او دوه پنځوس هيوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه يې دلته والوزځول شول، ډېرې وسلې ترې دلته و نيول شوي، د امريکا د پلازمينې او ولسمشرۍ سپينې ماڼۍ په خولې يې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکې جګړې څخه د ژوندي پاتې کيدو مډال ورکړه چې په قرغه يي ولسوالۍ کې عمليات کړی و، چې د امريکا په تاريخ کې دوې تنو ته يوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې يوه مارک ته او يوه يې بل امريکايي ته د هغه د مرګ څخه ورسته ورکړی و چې په همدې بڼه جګړه کې په ويتنام کې جنګيدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک ټغر لمن ورټوله شوه.

پاکستان چې زموږ د باچايي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړي او افغانستان مات کړي دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وايي دا خو د منلو وړ نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بيا خو به زموږ د نيکونو تاريخونه دروغ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- یوه تن دی یوه الک ته وایي چې ته قرآن پاک، حدیث، سلام دین او رسول الله ص منې،
له الله ج نه ډارېږې او الله منې!!؟
نو هغه الک به ورته ځواب کې و وایي الحمد الله منم یې او مومن مسلمان یم.!!
نو هغه به ورته و وایي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!؟.
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننګ، غیرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.
هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به یې دا خبره و نه مني.
هوکې!! پاکستانیان او د دوی حکومت له موږ سره همداسې کوي، یانې په اسلام دین مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندې هم بریالي کې دی نه شي، یوه نه یوه بنه ترې ګرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقیمه بڼه یرغال کول د پاکستان په افغانستان باندې ناشونې او امکان نه منونکي خبره ده.

موږ ټول باید پاکستانیانو ته د کمعقلو په سترګه و نه ګورو، دوی دې چې د اروپا او امریکا لویې وچې څخه اسیا ته او د اسیا زړه افغانستان ته شخړې او بشګېلاکګر راولي.
زموږ ټاټوبی نارمه کوي او بنه ډېر مو پرې وژني، بیا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغې ته لارې او چارې لټوي، یوازې او یوازې ځان او زموږ د دښمن په ګټني ترې او پرېکړې، لکه د لاهور تړوون (معاهده) له شاه شجاع سره، د ګندمک تړوون (معاهده) له یعقوب خان سره، د ډیورن تړوون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډی تړوون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډی تړوون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر).!!!
ځکه دا په یاد و لرئ!؟ دا محضې یوه بېلګه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، څلنۍ ورځ د چنګابښ یا د جولی میاشت ۸ تاریخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترګو کې دی، لومړۍ لیوا، پینځمه د امریکا د بحري ځواکونو ډله، ویده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنګي سوري ځایونو کې په نوموړو سوریو کې خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امریکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندونې یې ځان ته قبرونه په بڼه ادېرې باستلي له خپلو وسلو سره سمبال په کې د جګړې له پاره چمتو پراته دي.
ترڅو په افغانستان کې ژوندي پاتې شي، له بل لورې څخه د ځمریانو په سیمه کې کرارې شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنګي سوري او د خوب ځایونه د دې له پاره وېستل چې کره پر دوی کوم مزایل راځي یا یې هوان را لوېږي، نو د لړېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرخچې د پینځه څلویښتو درجو په اندازه له ځمکې لوړې د هوا لوري ورځي، چې که انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وي نو هغه ترې لوړې تېرېږي. د ډېرې ژغورنې له پاره داسې سوري يا په ژوندونې قبرونه په جګړه کې له ډېرو زيانونو ځان ژغورې او د نړۍ ترټولو زورو ځواکونه پرې په ډېرې سختۍ خپلې شپې شپېږې کولې.

خو موږ افغانانو له ترې ښه او سوکاله ورځ و نه ليدله، نه مو ژوند په ډاډمنه او خپلواکه توګه له ټولو ګاونډياو له پټو او ښکار خپلواکۍ مزه و څکله.

۱۲. ۸ موږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتې مينه نه لرو؛ له پوهو او هوښيارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري ښه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګدۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس يوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ انجينېر و؛ ورانۍ ته يې لار جوړه کړه، لږکي قومونو ته يې سرلوړي ورکړه، له پرمختګ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پيل شوه.

۲. حفيظ الله امين او نجيب الله ډاکټران وو؛ داخلي سياست يې صفر و، باندنی سياست يې غوره و، په خپل لاس يې ډېر افغانان و وژل، ډېر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لږ وو، په ټول هېواد کې جګړه وه او ډېرى خلک له هېواد وتښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدين رباني پروفيسران وو؛ کور په کور جګړه وه، زورواکي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه يوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لږ وو، هر ولايت خپله د کتاتوري درلوده.

٤. محمد عمر ملا و؛ بې عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بې کاري وه، نادودې وې، د اپيمو ډېره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډېر و وژل شول.

٥. حامد کرزی ماستر و؛ فساد، بچه بازي، بډې اخستل، لنده غري، سرو تختوني، پښتانه له دندو او دريځ لري کول له اسلام اباد څخه لږ وو، د پښتنو ډېر کورونه د امريکايانو په بمونو وران شول، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو په سیمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرمۍیو او بمونو ډېر خلک ویشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو یاد کړل شوو شیانو کې.

د یوه افغان پاچا پروفیسور برهان الدین رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د ګدۍ پر وخت له امریکایانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر یا غټ، غټ بمونه واچوئ په واړو، واړو بمونو کار نه کېږي... .

د امریکا بحري ځواکونو د دوپیم ایم اي بي (دوپیمه درجه عصري اېنجینېري بم) باندې ویشتلی، تالیبانو د مرکز ځای تر څېرمه د پښتنو د ختو جوړ ځای باندې کروندو کې، د یوه نۍ ورځ د جون میاشت ۲۰ تاریخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترګو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې یوه، یوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سیمو کې ویشتل شوي. چې په ټوله نړیواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ویشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومرې په نړواله کچه کوم هیواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کېږي.

محمد اشرف غني د وټې ډاکټر، متفکر پروفیسر و؛ میوزیک، زنا، لواطت، بدې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد څخه لږ وو؛ په یوه وخت دوې باچایان؛ بې کارې، نادرې ځان وژنې، په وینا وو کې چېغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه : ۲۴ میاشتو کې د وزیرانو ټاکل، ۲۴ میاشتو کې والیان او سفیرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنې هم ۲۴ میاشتې غواړي او بریښنایې تذکیرې له ۲۴ میاشتو ډېر وخت ته اړتیا لري، نېمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د داېشیانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ور تېر د مسلمانانو وژل، د سرک له غاړو ډېرې وژنې، سړو تختونې، ناګڼلې، جنګونه، جګړې له لرې سیمو ښارونو ته راتلل، د قطر تړوون یا د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر) چمتو کول.!!! امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د قطر تړوون په ستره راوړونکی تن به پټ او ناڅرګند وي؛ د قطر دوهې تړوون چې د امریکانو، تالبانو او جمهوریت تر منځ پیلېږي چې جمهوریت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغانستان سیاسي رهبري به پاکستان مدیریت او اداره کوي، د تړوون د متن په ستره به وسپارل شي. په یورانیمو، سروزرو، الماسو، لیتیمو په کېندنو، د چارپېریال په فضا، باندنی ډیپلوماسۍ او سیاست به دوی کار نه لري او په کورني سیاست به یې امریکایان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنیي کومندانیو، د ځانګړو ځواکونو، بانک، ملي امنیت په ټولو ریاستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستې ځایونو کې پاکستاني ماهرینو سلاکارانو ته د نړیوال سټنډرډ معاش او کوټې په خدمت کې چمتو کول، ښوونځی ته انجوني نه پرېښودل، ټولګډونه حکومت نه جوړول، بشري رښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمنې به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له یادو شویو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پیداوار یوازې پاکستان باندې په ټېټه بیع ورکول، په ټوله بانکي او مالیاتي ځواک د پاکستان د ټولوالې او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمینې څخه کنټرول، یوازې خپلو ملګرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچایي په څوکۍ نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وګړو ته ځان په ژوندۍ بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنۍ کې وګړو ته ودنه نه چمتوکول، بېوزلي پېرسول، بې کاري پېرسول، نادودې پېرسول، د اپیمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو بېل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وګړو له پاره رښت (قوانین) نه جوړول، د تالبانو ۱۰۰ تنو لوړپوړو څارواکو او د تړون غړو ته ۱۱۰۰۰ امریکایي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امریکا له لوري په اوږدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنیت چمتوکولو په پار ورکول کېږي.)

امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زموږ د ټاټوبي څه بدبختی دی یا کمتون دی، چې وګړي لرو خو ښه وګړي نه لرو؛ سرونه لرو خو ښه سرونه نه لرو؛ د ښه سړو او ښه سرونو په منځ کې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه کمی دی چې ترمنځ یې ببلولی نه شو کولی، د دښن له پټو لاس وهنو پانګې له ربړونې څخه نه خلاصیږو، نه سره جوړیږو او نه خپلواک کیږي.

په ټوله کې همداسې پورتني د دې پیبیلو ځای دی.

په را لوېدو دې یم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پته خلک شینه

الله چې ستا په مخ شیدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا ګرځم مینه

خدایه کوټې یې ګنوالې کړې
څې پر لېوال (عاشق) د لیوني ګمان کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو پېښليک

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو پېښليک له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شيث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي.
تللي راغلي پرې دي، د شيث پښت (نسل) دی، ژبې ته يې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پيدا شوی دي، له يوې سيند غاړې څخه يې بلې سيند غاړې ته پندغالي وړي، کوچونه يې کړي، ډله، ډله کله په يوه ټيټنک او کله په بل ټيټنک کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنيو سيمو کې ژوندګړ شوي دي.
زوزان (د شيث ع بچيان) ترې پاتي شوي، زوزات يې په لړ لرليد پېر کې ډېروالی مندلی دی.
اريانی هډ دی او په پښتو ژبه ګړېږي.
پښتو يې رښت دی، پښتون يې پښت دی، پښتانه او پښتنې يې وګړي دي او پښتو پېيلې وايي، پېيلن او پېلنې يې پښتو پېيلې بوږولې دي.

بل لور ته د دې پايله ساده برابر وي دا، چې د ابولبشر يا ادم ع ډېری وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی يې شيث هم ډېری پېر په کې ژوندګړ و، مسی يې انوش، کړوسی يې يارد (يرد)، کودی يې مهلائيل، اودی يې قينان، پردی يې ادريس ع (اخنوخ يا اښنوښ)، د اښنوښ زوی متوشلخ (متوشلښ)، د متوشلښ زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندګړ و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک يا مهترلام بابا) يې قبر دی، د لغمان ولايت په مرکز يا مهترلام ولسوالی کې شتون لري. بل ورور يې نورلام، خور يې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نيکه ادم صفي الله ته الله عظيم ج د دنيا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنيا د هر شي (څېز) د ګټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نيا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سېنه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، ,, بيا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنيا څېزونه (شيان) ملائيکو ته وړاندې کړل، الله العظيم د دې څېزونو نومونه او د دوی د ګټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو يا ملائيکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، ,, قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العليم الحکيم ،، ژباړه:. فرښتو و ويل پاکي ده تاته (پاک يې له هر ډول شرک څخه) ای الله موږ ته يوه نه شته مګر په هغه څه چې تا موږ ته پوهه راکړې ده، بې شکه ته لوی پوی او د لوی حمکت خاوند يې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنيا څيزونو نومونه سره د ګټنې (فايدې) او تاوان (نقصان) و ښايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله العظیم و ویل په پټو شیانو علم (علم غیب) یوازې زما ستاین (صفت) دی، زه پوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لایق دی، دا ستاسو ستاین نه شي کېدلی، خلافت په تنظیم کېږي او تنظیم بې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) یم، زما پوهه په هر شي باندې شته.،، (سید روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضیه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظیم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پیني شتون لري.) سره چې ادم ع ته یې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، یادې وې او ملائیکو ته یې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او یوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادبني په ورځ د.

نوموړی پیپخلیک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګرځېدلی نښه ده.

د شیانو نومونه یې اخستې دي او د هغو ګټنې او د تاوان څخه یې فرښتو ته ښوونه کړې او نوموړی پیخلیک یې د پښتو ژبې په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او یوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفی الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی.

ادم ع ,, ۵۰۰ کاله ،، (سید روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او یوازې په یوازیتوب کې پر دغه ځمکه او سیمه ګرځېده، په دې پېر کې یوازې دوې تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د یوه ځای کېدو څخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس څخه,, ۱۲۰ ،، (حیات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۹چوپړی) زوزان زوکړه شوي دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسیان او کړوسیانو ګڼه ګوڼه ,, ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثیر، ۷۵۱ لیږدی، ۹۶ چوپړی) ، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۸چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شیث ع له پښت څخه یې پښتون پښت پیلېږي، د شیث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه یې سینه په سینه خپل زوزان ته رسولې ده، غیرت، مېړانه، عزت، پت، ابرو، کمزوري ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له یوې ناروغۍ پیداشویو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د یوه الله عبادت یې پښتو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپل پښت ته به یې په لمپاکا لورې سیمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېځې، ویکي یا وی، غونډ او غونډلې) یادولې.

زموږ وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارل.
کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. تر هغو ورسته د شیث ع اودی اښنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکانې (قلم) په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړې.
په دې سېمه به چې کله ژوند کړ وو، زوزان ته به یې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله ورسته بیا ادم ع مړ شو، او دی بیا ۵۷ کاله ورسته د ادم ع له مړینې څخه الله العظیم اسمان ته پورته کړی دی.

یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېځو، ویکیو، غونډونو او غونډلو پوهه یاده کړې وه. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړی کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

پښتنو د شیث د پلار امانتي بکس له تورې څخه دېسې بنه تورې جوړولې او د پلار د تورې درناوی یې کوو، د بریا د بخت له پاره یې ترې ګټنې اخستلې، لورا لور به یې ځان سره ګرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوریه کې او کله مصر کې.
۶،۰۱۷ کاله نن څخه وړاندې یې مسو څخه ژویو ګټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زیارت کلي بنګي بنګي (بنګي باغچې) سر ته خاورو لاندې ښار کې له میسو ویلې کولو څخه چړې او سپین موتې او د کاله لوښي بوړول (جوړول).
ماران (لنډی)، ټپ (ټپی)، ټیک (ټیکی)، تورې (مصری) یې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه ښه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا څخه دغه بڼه پښتو پېیلې بیخلیک لرې.
د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زوړ کتاب دی رکویدا چې ډېری برخه یې لمپاکا (لغمان) او بامیانو کې بودا کښلی دی.
په زړه پښتو کې زموږ زوړ لیکی ملنډا پاڼو دي، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۶ کال کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنډا پاڼو ګندهارا (له کابله تر ګوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰ ٪ پېښور سیمه کې لیکل شوی دی.
چې د پښتو ژبې ډېری ابېڅي، وی، غونډ او غونډلي په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښخو دو پوري په لیکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د میرځمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او ورل شوي دي.
په لیکلي بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنۍیو دوې وو لیکي ځخه، د افغانستان ملي ارشف په ځینو لرغونو ورځ پاڼو کې چې ۱۲ یا دیار لس پاڼې کېږي، له دري ژبې سره ګډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې یې پېخلیک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.
نور په کښلي بڼه چې له لاسي کښلو ځخه شتون لري او له پښتنو پېیلنو او پېیلنې، پښتنو او پښتنې ځلمو او پېغلو، وړو او زړو، کوشنیانو او لویانو له خولې ځخه یې راټولې کړي او خوندې کړي دي.
چې د کښلو لړلیک یې په لومړي ټوک ۱۴. پراګراف د کچې اندازې کې پر له په سې په لیکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دې زمور. د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې رېښه داسې ده، د ابېڅي د څپو له مېچې ځخه دوې څپې لري، لکه:. اه او بله یې دم (اه + دم)، چې اه یا آه رټ ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترګو، د سوبتیا غږ، لبیک:. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وایي: صفي الله!؟ زه ورته ځواب کې وایم: اه.)
د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه یې تر ششنې لاندې په لاندې بڼه نیسو:.
ځکه دی زمور. پلار دی، په رښتنې مانا یې پېژنو، الله ورته زمور. ژبه، زمور. دود، د ژوند تګلار، غوره پام، لید، ژویتوب (انسانیت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، یا پیلنی انسان یا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی.
زمور. د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پیدا کوونکی، تخلیق کونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) لیدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، لید او د پالنې دود یې ترې زده کړی دی.
په ختا او ګناهونو یې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه یې ور ته ویلي:.
,, [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ویل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زمور.! ظلم کړی دی مور. پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بخښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر مور.؛ خامخا شو به مور. هرو مرو (خامخا) له تاوناینو (زیانکارانو).،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لیږدی، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاك بن مزاحم په خبره چې دا
,, (ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته يې ويلې دي.،،
(ابن کثیر، ۷۵۱ لیږدی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېرشتم سورت دی، له ص سورت څخه ورسته نازل شوی، د ايت ګڼه يې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرايل امين په مکه مکرمه کې ويلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سيپاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرګندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندې، الله، ځان، میوې، اوبه، ونې، بوټي، فرښتې، خواږه، کالي، ختې، جنت، ځاځ (ظلم)، ته، دا، هغه، دوی، مهرباني، بخښنه، مور، ويل، تاوانيان، ځمکه، او هغه شيان چې په نقلي او عقلي بڼه په پيل پېر کې د انسان ورته اړتيا وه دا ويکي زده او ياد وو.

ادم لومړی ښوونکی د ژبو او شيانو و چې فرښتو ته يې زدهکړه او پوهه ورکوله او ورکړې ده.
ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژويو د ژبې زېرمه له يوې ټاکلې القا شوي زهن پوهې څخه سرچينه اخلې، د دې له پاره د چې د ټول پنډوسکي ژوندګړو ژبې يوه تر بل سره ډېرې رېښې لري.
په ځانګړې بڼه زموږ اریاني ژبه پښتو له ټولو ژبو سره ډېرې نږدې رېښيزه تارونه او اړيکي سره لري.
هر ابېڅی، غونډ، غونډله، غبرګغږونه او غږونه يې سره په ټوله کې په علمي بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظريه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ويل ,, آ ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، ,, اٰ،، اوږ مد چې اړين به يې اوږدوې تر ۶ الفو پورې ,, آ،، او اوږ مد چې نه اړين به وي ,, آ،، نه يادوم).
بويمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارنويکی لکه يا د غږلرونکو ابېڅو د تمرين.

۱. اه! بخته رابيداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کېږي. يا د اېنګلېسي ژبې (Ah!).

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وايي، يا ته پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نهورېده، ورته وايې. اه؟)، (Huh?).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. اوه؟ هم نه لکه یوه سرغندوی، ډاکټر، انجینیر، شیخ، اتل، سندرغاړی، یا کوم سرغندوی تن چې ستاسو چارپېریال ته در شي په لیدلو یې تاسو و وایئ. اوه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. اوه. هم نه لکه تاسو په یوه روښانه کېدونکي څېز چې وړاندې د هغه له ساکټ اېښنو څخه هغه روښانه شي او تاسو و وایئ، اوه. (Oh.).

۵. آه! هم نه لکه څوک چې په کوچ باندې یا چړچوبي باندې ډېر وخت ناست وي، چې ترې پاسېږي وایي آه. یا د انګلېسي ژبې (Ahh!).

۶. او. پارنویکی، چې د ډېر سله رحمۍ او خفګان څرګندولو له پاره یې وایو، لکه ښه سپی مردار شي چې وې وینۍ وایئ او. یا لکه د شوې ونې له ګړي څخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مړي یې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مړي بچو په لیدلو وایئ، او. یا د انګلېسي ژبې (Aw.).

۷. او! پارنویکی، چې د درد په وخت کې یې وایو، لکه د کوټې ور کې مو ګوتې ونښلې وایئ، او! یا د انګلېسي ژبې (Ow!).

۸. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې و لوېدو، اه اوه. (Uh-oh.).

۹. اووه! پارنویکی، چې د اریانتیا په پېر کې یې وایو، لکه د ښنلو کاپي په پیله کې مو مچ و لوېږي، اوهه. (Ooh!)، له اووه (۷) سره زورنه کې توپیر لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوېیم وې (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووۍ!(اووپس!) پارنویکی، چې د خنډ پیدا کولو په پېر کې یې وایو، لکه له چای څخه ډکه پیاله په غولي کې په پښه و وهو او ټول ټغر پرې ناولی کړو، اووۍ! (اووپس!) (Oops!).

۱۱. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې ولوېدو، اه اوه. (Aha.).

۱۲. بو! پارنویکی، چې د کوم تن د وېرولو په پیر کې یې وایو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او یوه دمي ورباندې غږ کوي، بو! (Boo!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اا. پارنویکی، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دې دا لیکی لوستلی دی؟، اا. (Uh-uh.). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوهیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکی لړزوي.

۱۴. اه هه پارنویکی، چې د ، آ، او، هوکې او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غوږکې زنګ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دې بڼه چې ,, ا ،، یوازې اې په بڼه د پښتو لومړي ابېڅې په بڼه غږ نه لکه ,, اې یا ا،، نه. هغه چې د هې ابېڅی ترې لرې شوی یا نرمه ,, ه ،، ترې لرې شوې وه. د دې له پاره اړېنه ده چې نرمه هې یا ,, ه،، توپیر چې کوم ځای کې ترې ګټنه اخستل کېږي، ابېڅو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شننې لاندې را ولو، لکه څنګه چې راپور شوي د زیار په زیار.

,, د ه (هې) ډولونه:. د واوېلې (غیر ملفوظه، نه لوستونکي) هې او کنسوننټي (ملفوظه) ,, ه ،، توپیرول په کار دي.
په دې ډول:. په (دویم) ډول کې د واوېل (فتحې، زور) په توګه غورځې.
په (نهم) کې د کانسوننټي (ملفوظه) هې په توګه پاتې کېږي.
د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبی هې (ه) یوه کانسوننټ دی او دوهیمه هغه یوه واوېل.
(اووه- اووم، پېنځه- پېنځم ، یوه - یوم ... .) هم په همدې لړ کې راځي. د معیاري لیکلارې او لیکدود پر بنسټ، ,, دوه،، په ترکیبي شمېر نومونو کې هم واوېلې پایله هې (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوویشت، دودېرش، دوڅلوېښت، دوپېنځوس، دو شپېته، دواویا، دواتیا، دونوي، اوښتې یا مفیره بڼه یې هم هغه پایله له لاسه ورکوي (د دوو).
په دې لړ کې د ,, دری ،، هغه هم تر ,, درېو،، ,, درو،، کره راځي.
نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیا- اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ ,, څویم،، هم تر ورته دوې یا قاعدې لاندې راځي.
کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پایله (- م) سیده په ځان په سې نښلوي، لکه: څلورم، پېنځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېلیونم... . پر کنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: یوم، سلم، یوسل یوم، دوه سوم، دوه سوه یوم... ، زرم، یوزر یوم، مېلیونم، یو مېلیون یوم... . ؛ که (سووم) او (یووم) هم وکښل شي، باکه نه شته، خو د اسانی او لنډون له آرونو سره ټکرېږي.
زور – پای ,, هي لکه:. اره، اړ ،، او زورکي پای ,, هي لکه:. زړه ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځوني ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دويم، پينځه- پينځم، اووه- اووم، نهه، نهم، دوه سوه، دوه سوم ... .
ځيني پښتو ښځينه نومونه چې له مهال تېرېدنې سره يې په ټوليز(عام) يا ګړدودي ډول لنډون دود لري، کې دی شي، د سپما يا نه سپما له پلوه لږ څېړيز او ډېر څېړيز و کارول شي،
لکه: لار (لاره) يا ليار (لياره)، لوېشت (لوېشته)، ځنګل (ځنګله)، مټ(مټه)، منګول (منګوله)، لېڅ (لېچه)، خپړ (خپړه)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، بړستن (بړستنه)، درغن (درغنه)، خبر (خبره)... . ،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, د يې ,, ی ،، ډولونه:. د کره ليکنې پښتو يې ,, ی ،، ګاني شپږ دي:. دوې يې (ې،ي)، خپلواکي يا کنسوننټي دي، دوې يې غبرګغږې يا دېفتانګي ,, ی، ۍ،، او يوه يې نيمواکه يا سيمي سيمي واوېل ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،، او شپږمه ,, ئ ،، له آره د ,, ۍ ،، تش يوه ليکيز ځېل يا ګرافيمي وارينټ دی او د لومړي ډېر ګړي کړ (جمع مخاطب) له پاره راځي.
همدې کبله ورته فعلي زورکيواله ,, ئ ،، وايي.
دغه شپږ واړه يېګانې (ياګانې) له اړوندو بېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:.

۱. اوږده يې (ې)، لکه: خدای دې ادې له هرې ناوړې پېښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي، تربګني.
۳. نرمه يا زور واله يې (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه يې زور (فتحه) - ,, لرګی،،؛ اې (ا، الف) ,, ځای ،،؛ اوږد واو(وې، و)- ,, څارندوی،، يا لنډ واو (وې، و)- ,, بوی،، وي، نورې بېلګې يې لکه: نری، سړی، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
٤. درنه يا زورکيواله يې (ۍ، ئ)، لکه: نرۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ؛
٥. په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.
٦. نيمواکه يا سيمي واولي يې ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،،؛ لکه: يون، ياد، بيا، بېديا، يو، يوه، يور، دويم... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د پښتو پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) لیکل کېږي او په کار دي: بېلګې يې:

پارسي (پېښ):.
پل، گمان، گمارل، ارزگان، ارگون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکیه، ازبک، رمان، ارگان... .
پښتو (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکیه، اوزبېک، رومان، اورګان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي نا کره او کره ویکیي دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې لیکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي لیکلار دي لیکي، الته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لڅ، لمړی، کچنی، کچنی، گل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائي، البیت الله، رئیس، اروپائي،لائق، دگن، ډِموکریسي، خُله، آئین آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هِلمند، دِموکراسی، تاجکستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارینه ؤ، اړتیاؤ، یوه تن وو، ساه، ساګانې، څاه، څاګانې، ګیاه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تیراه، پناه، پوپناه، تنخاه... .

لوڅ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وایي، وایي، بیت الله، رییس، اروپایي، لایق، دکن، ډموکریسي، خله، ایین، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګیله، هېلمند، دېموکراسی، تاجیکیستان، اېنګلیستان، برلین، سېک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارینه وو، اړتیا وو، یوه تن و، یوه تن وه،،؛ سا، ساوې، څا، څاوې، ګیا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تیرا، پنا، پوپنا، تنخا... .،، (مجاویر،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

یوه ځای لیکل او جلا لیکل:. د ژبپوهنیزې قاعدې له مخې ټول ژبني توکي یا واحدونه سره بېل بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی (لفظي وحدت) له مانیز یووالی (معنایي وحدت) سره غاړه غړۍ کول په کار دي.
که هغه ازاد وییکي (پارتیکلونه (particles وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته...

(c) ketabton.com: The Digital Library

.؛ یا اړیکوییکي یا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... .؛ او یا ساده نومونه، صفتونه، شمېرنومونه او ضمیرونه وي، لکه: کور، غر، لوی، سپین، یوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... .؛
یا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... .؛ او یا ترکیبي او اشتقاقي وییونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، تاوتریخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، بلوژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرټکی(سرټکي)، منځټکی، پایټکی، لیکلړ، لیکلار، لیکلاربنود، لیکدود، پایلیک، لمنلیک، نوملیک، بریلیک، برخلیک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمایه سالاري، اېمپریالېزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمین سالاري، فیوډالېزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وییپوهنه، وییپانګه، وییزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخبېلګه (ماډل، مودل)، مخورمند (پیشداوري)، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول - لاسلیکېدل، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول- مخامخېدل، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندېینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله، پایلوبه، پایینه... .

په دې لړکي له نومونو او کړونو سره د وړو توکیو یوه ځای لیکل سم نه دي، لکه: لخوا، لما، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)... .، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شویدی، مخوره، مکوه. ...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله(شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وییونه(قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي.

,, بلخوا،، له ,, یوه خوا،، سره د اړیکوییکو په توګه، لکه (له پاره، پکې، نشته...) همداسې یوه ځای دود موندلی او کره ګڼل شوي دي.

یوه لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله، پرله پسې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه یا همغه، همهاغه یا همهغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نه شته، یا په (سترې مشي، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او څرګندنو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که نه، د ټولیز دوی یا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه لرم، نه شم کولی، یا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بېدویي یا استثناء و منو، لکه پاس په یادشویو، او یا په (وانخلم ، رانغلم ، رانغی، خدای مکړه) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې- کره پښتولیکلارې ،، دننه د ټولمنلې کره پښتوابېځې پر بنسټ له رامنځته شویو کیبورډو سره په کارده، د هرې کربنې یا غونډلې دننه په یوه یوه وت (Space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته یوازې د نښلېدا یا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لویو او وړو توکو ترمنځ هماغه یوه برابر وت (Space) په پام کې نیول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلي هم نه، خو له هماغه لګولي عربي سېستم سره سم یې تر منځ ټاکلی وت یا واټن (Space) ورکول اړین دي، که نه، ژبپوهنیز اَر نه پرځای کېږي او ګډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توګه مخني توکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د،او،خو،نو،نور،پر...).
هرګوره تر لیکنښو وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وت غوره اېسي، سره له دې چې ژبپوهنیزه اړتیا ورته نه شته.

د ده له نومونې سره سم ,, نوي کمپیوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی وربښلی چې د څلوېښت کلن غورځنګ ټولې ستونزې او ستومانۍ یې ځنې هېرې کړې دي.
کمپیوټري نومونې، لکه: برېښنالیک (د زیار په سمون (برېښلیک)، (اېمېل)، وېبپاڼه (د زیار په سمون ووبپاڼه)، (وېبسایټ)، ګورټپاڼه (وېبلاګ)، نړیجال (انټرنېټ)، راکښته کول (ډاونلوډ)... . لاځه چې زرکلن پارسي- عبري اونۍ نومونه (جمعه، شنبه، یکشنبه، دوشنبه، سه شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه...) یې هم پر(ادېنه، پیلنۍ، یوهنۍ، دوهنۍ، منځنۍ، څلنۍ، پینځنۍ) نۍ (هفته)، یوه اونۍ اووه ورځې ده، راواړول او رادود یې کړل.

خپلسرې رغاونې یوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بیاځلتیا یا تکرار .(Duplication) ټکر په دې مانا چې یوه رغاونه وار له مخه شوې او سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ یا ناګارۍ څخه یې دوېیم او ان درېیم انډول یې هم رامنځته شي، لکه: پښویه (ګرامر) چې له څه له پاسه یوې پېړۍ راهیسې له راورټي او بېلیو رانیولې تر صالح محمد کندهاري را اخېستی او کارولې ده. خو یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيم اماتور، سرور وكيلي څو كاله مخكې ,, ژبدود ،، را اېستلی او زما خپل شاګرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرليک لاندې په يوه ليكنه كې ,, ګړدود ،، كارولی دی.
د دې بېلګې هم كمې نه دي چې ډېر خپلسري وييرغوونكي لا تراوسه د ,, Logy - ،، زباد شوې پښتو انډول ,, -پوهنه ،، د پارسي ,, -شناسی ،، په پېښنو پر ,, -پېژندنه ،، اړوي، لكه په ژبپېژندنه، ټولنپېژندنه، لرغونپېژندنه... . كې او له دې سره يوه ناكره دوپلېكېشن رامنځته كوي. په دې وروستۍيو كې چې افغان چارواكو له لسيزو، لسيزو كره دود شوې ,, ښوونه او روزنه ،، پر ,, پوهنه ،، اړولې او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، يوه بېځايه ديني رياكاري بلل كېږي، حال دا چې د لاتين (Education)عربي انډول ,, تعليم و تربيه،، ده؛ پارسي ,, آموزش و پرورش،،... دی!

د ټكر(Accident)، لكه: ,, كاليزه ،، پر ,, كليزه ،، بدلول، حال دا چې كليزه نږدې يوه پېړۍ د ,, تقويم ،، له پاره رامنځته شوې چې له فونېتيكي دوی (قاعدې) سره سمه يې پايله غورځول شوې او كاليزه لږ تر لږه له نيمې پېړۍ راهيسې بره خوا رامنځته شوي ده او كوزه خوايې ترې (الف) غورځولی او يوه شمېر برنې يې هم نن سبا پېښې كوي!.،،

په روان پېر كې د نوي او كره پښتو ليكلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي څېړنو ولاړ، ګڼل شوی او منل شوی ليكدود او ليكلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوړه وركړي او پرمخ يې وې سي، زما په اند لكه څنګه چې زيار رونوي او د هغه ځرګندول چې رونوي كتنه داسې.

كره او روغ سپينې ته را و ځي. بل لوري ته په ځينې ځاينو كې كه چېرې په يوازې او يوازې بڼه له پېنځه لورو څخه، د مخېلوری؛ د شالوری؛ كينلوری؛ ښيلوری؛ منځلوری ليد (ويژن) پام وند او اند و لري.
ټولې وۍ، غونډ او غونډلې مخې ته پر مېز كېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپوړي.
بيا به نور هم نوي پېر ته د دې پيله ساده برابره كړې. چې ځينې شيان او ويكی ترښتي او بېلښتي، ګډ او بېل كمتونونه لري.
دا په دي مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی كښل په تېروتنې سره د ابېڅو تر منځ په زورنه كې بېلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ويلی. د دې له پاره چې د كچې ګڼه يې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضيه) كې ځای كړم،
لكه :. د ددې، پكې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زوروواله هې ,, ه ،، او زوركی والې ,, ه ،، غورځول، له وت څخه ګټنه، غبرګغږې يې (ۍ) سيميواوېل څخه روغه كټنه نه اخستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:. پکه جلی، غټ پکه، پکي انجونې، غټې پکې، ځینې عیبونه په کې (پکې) کې شته؛
له پاره ښه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دې، ددې (ځناورې ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پیغله وه، د پیغلې پیپلې؛ د ځلمي کار کار و کړ؛
دوې افغانی د بانګ په اوسپنېزو پیسو لیکو؛
هره یوه یې په شپاړس افغانۍ مصرف د وټېز چورلېڅ له پاره بوړ وو، له هر وییکي، غونډ او غونډلې په سې جوښت اړین کامه، ټکی او بله د لیکدود نخښه و کارول شي.
یوه وت واټن باید و نه لري. د وت کارول باید روغ وي.
لکه ناکره بڼې یې (ټولې غو نډلې ابېڅې ، غونډ ، و ییکي،او زورنې لري .)
داسې کره راځي (ټولې غونډلې ابېڅې، وییکي، غونډ او زورنې لري.)
سړی یه!، سپوږمی یه! نړی وال، پښی ییبره، غونډی ټال، نړی جال کې د غبرګغږې یې (ی) غبرګغږ و ساتل شي، ی ترې و نه غورځول شي.
داسې ناکره راځي:. سړیه! سپوږمیه! نړیوال، پښییبره، غونډیټال، نړیجال... .
ګڼه :. یوه، دوې، درې، څلور، پینځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... .، که غورځېدلې زورواله او زورکی واله هې په لاتیني ابېڅو و کښو کله د کمپیوټر او نړی جال په ژبه نو سر در دی ښېخې ډېره وي، چې په کمه ښه له خولې څخه ویل کېږي په همغه ښه یې باید و لیکو.
لکه:. د (Dah, The)، و (Wah) اړ(Arah)، اووه او اووم (Owah and Owam)، نهم (نه هم، Naham) یا دویم، دوېیم (Dwayam, Dweyam) او لسم (Lasm) ، یوه لس (یـولس کې د هې په غوځېدو سره زور په وې ,, و ،، راشي یا زورنه په واو راوړل شي. زورنه په یې ,, ی ،، را نه شي، لکه لاتیني یو U) دوې لس یا دوه لس (دولس، د پارسي دو په ښه و نه لوستل شي).
بله دا چې یو ده یوه ګڼې (شمېر یا حساب) تر منځ توپیر و لري.
لکه: موږ ځانګړې دندې سرته رسولو ته چمتو یو. موږ دلته مهترلام کې یو.
یوه پیغله دنده کې شته. یوه لس تنه پوهګر نه شته. یوه کار دی او موږ ورته په کار یو.

که نوې باندني پنځونکي خپل د ژبې پنځي او لرغون ویکو باندې توکي، اسباب او اله باندې نوم ږدي، موږ یې هم خپلې ژبې څخه پرې پنځي رېښه لرونکی نوم کېږدو، لکه:.
(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water… .)
توره مرغی (سیوسیوی)، زوړهاتي، امریکایي باز، وریځ، بام، غولی، پلغاړی، بلی، بنی، رتی، بې ۱۳ ، نهه شپیته، باد، هوا، نیول ، غورځول، را لوېدل، پنډوس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه... . داسې ورته ونه وايو (بلکبرډ، اولډاپلېفنټ، امريکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، سټاير، کرنيس، بيلوز، بي ثرټين، وينډ، ايير، ويذر، کيچ، ثرو، ډراپ، بال، واټر... .).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه يوه ورته غونډله دوې مانا وې ورکوي. لکه :. ولسمشر و ويل سړی دومره ځيرک نه و.
,, ولسمشر و ويل،، سړی دومره ځيرک نه و.
په پيلنۍ يقيني غونډلې زورنه کې د ډېر ځيرک مانا ښندي، او په پاينۍ يقيني غونډلې زورنه کې د سوي ځيرک (نه ځيرک) مانا ښندي.

چې په نوي بربښنايي منځې چې ابېڅې په ډيسيمل بڼه پېژني ورته پېچلتيا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مډرنه عصري يا نوي معلوماتي (ټيکنالوژيکي) پوستکالو کې بايد په يوه، ټول منلي پښتو ښکاروندی شي.
په ټوله کې يوه ښکاروندی (سټنډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښتې ترې په روان پېر کې ګټنې واخلي. زما څرګندول چې روڼه وي کتنه داسې، د مجاوير احمد زيار، زيار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره ليکلار او ليکدود ښکاروندی دی.
هرګوره چې د پښت يوه وګړی لږ تر لږ لس کښلې د ده له پښتو ليکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پيله ساده برابروي دا چې د نوموړي کښلې د نوي پښتو يوه ټول منلی ښکاروندی دی.

د لغمان ژبنۍ ګړدودي وارينتونو څخه څرګندېږي لکه:. که د کړې په ځای، زور واله نه پای شوې دوبيمې مسرې، چې داستاني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې سازيان يې له رباعي په سې وايې. يا د کيسې په منځ کې وايي، يا نر ته منسوبې غونډلې ما و ويل، ما و لمبل او ښځو ته منسوبې غونډلې ما و ويلې، ما و لمبلې او داسې نور.

د ابېڅو، وۍ (ويکيو، وييکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ په پيخليک (تاريخ) کې خنډ او کمی پيدا کوي، اړين بايد ترې په ارزولو پلټنو (پله ټنې، پلټنې)، څېړنو او سپړنو کې بې لورې ګټنې واخستل شي، د نړه څېړنې پيله ساده برابر وي دا.

هغه پېخليکونه څخه چې کړدودي او ليکلارې بڼه له لرغون پېر څخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شيطان (ابليس) ليکني کيسې و ليکي، لغمانی او شيطان ورمونه او پندونه، د پيريانو او شيطانانو شتون. دا هغه څخه دي چې کره کوي زموږ ټول رښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه ژوي (انسان) دې سیمې لوري پاتي کېدل او استوګن کېدل او دوېیم ژوي (حیوان) ډېره ګڼه ګونه لکه:. اېرۍ، لېوه، لېوګی، زمري، کبلۍ، بېزو، اس، بیانګی، اوښان، جونګی، مېخې، مېږې، وزې، څېرلي، غواوې، پړانګ، پېشوپړانګ، خر، قچر، ګیدړ، سورلنډی، کاسه ګړب او داسې نور... .

د ادم (لومړی سړی، زموږ پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړۍ مانا:. لومړی غږ(د سوبتیا غږ). د (اه) ۲. دوېیمه مانا:. ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړۍ مانا:. کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو یا پوکولو ته وایي چې پو کړی شوی دی.
د (دم) ۲. دوېیمه مانا:. شیبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهمیت یا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاری)، میاشت، مدلاسه، فوري، جاری، ناڅاپه، اوس ته وایي. چې دم په دم (هره شیبه) ته وایو.

حوا:. ماښام، هغه ورځ یا شپه چې د یوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پیلنۍ مېرمن، لومړۍ ښځه (د انسانانو مور پرته له ادم څخه) یا (EVE).
چې پېژند یې موږ په راتلونکي پېر کې و کړو.

زه هېڅ ښاڅمن (مغرور) نه یم، نه د ښاڅمنتوب له پاره دا وایم چې لغمان د پښتنو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول اریاني لرغون پېر پښتپوهنه دا موږ ته کره په لاس را کوي، چې د پښتنو ژوند، دمې، استوګنې او څواک ځای دی. په هغه پېر کې موږ شتون درلود، چې د هند او ایران سرحدي سېمه او نورې سترې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنۍیو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.
د دې له پاره نه وایم چې دا زموږ د قوم ستاین شي، او نه زموږ پښت له پایني استازي د الله ج څخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زموږ پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه څنګه چې لوی الله ج وایي.

,, يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه:. ای! خلکو یقینا ما پیدا کړي استئ تاسو له یوه نارینه او یوې ښځې نه او ګرځولي مې یئ تاسې کورنۍ او قبیلې (واړه واړه او لوی لوی) چې یوه بل و پېژنئ، یقینا زیات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زیات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوهه او خبردار. ،، (زما د اوستاد شیخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زېږدی، حجرات سورت، ۱۳ ایت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دوېیمه ژباړه ای! خلکو موږ پیدا کړي یئ، تاسو (ټول) له یوه سړي چې (ادم) او یوې ښځې چې (حوا) ده او ګرځولي یئ موږ تاسې څانګې او قبیلې قبیلې (ټبر، قبیله، توکم، کهول، خېل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنئ یوه له بل سره، بې شکه چې ډېر ګڼلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله ډېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په پټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم ډېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

,, درېیمه ژباړه:. ای! خلکو: یقینا موږ پیدا کړي یئ تاسو د یوه نارینه او د یوه زنانه نه او جوړ کړې یئ موږ تاسو خاندانونه او قبیلې د دې له پاره چې یوه بل و پېژنئ، یقینا ډېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد ډېر تقوا دار دی، یقینا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زېږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمېذي کې حدیث دی چې رسول الله ص ویلې دي پښت دومره زده کړئ چې زړه سوی (صله رحمي پرې و کړئ).

زموږ پښتون پښت له قابیل (د هابیل په سې ورور) نیولې تر روان پېره یې شجرې وړې راوړې دي.
چې تر د پښتین یا پښتون (چې زړه لاتیني کې ورته پښتین PAXTEN، لاتیني ژبه کې پختین PAKHTEN، پکتین PAKTEN دی، چې د ایچ ابېڅی یې ترې غورځوي) نر او پښتینا PAXTENA، پختیناPAKHTENA پښتیانا PAKTYANA (ښځې) زوزان یا زوات دی.
د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور یا لونۍ او لونۍ یا لونه) دي، زدکړه او د لمپاکا کې د لمک پېخلیک داسې سپیني ته اوباسي چې د شیث زوزان او د پیلني سړي او پیلنۍ ښځې مسي دي، چې تر ډېره پورې دا مسله په همدې بڼه پوښ (قضیه) کې شوې ده.

په پندوسه کې د اریانا ژونګړ دي او اریانا یې ټاټوبی دی، هډ یې اریانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګړ پوهان او پېخلیکپوهان او پښتپوهان ټول سره په یوه خوله دا خبره مني او په دې مسله یې له ټېرو کلونو څخه د پوښ مزې ترلې دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده یا د هغوی څېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زموږ پښتون پښت د ادم ع له شیث زوی له پښت څخه پیلېږي او د هغه پېر اسلام دین منونکي وو، تر پایني استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پورې. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاینی استازي پرې پوهېده، ,, د خالد بن ولید پېخلیک ځخه او د هغوی په خوله،، پښتو خبرې یې کړي او اورېدلې دي.
پېیلن او پېیلنې د پښتو ژبې پېیلي بې کچې تاثیرات لري چې د پاڅون، رښتو منلو او ژوي د روغې لارو لورې ته هڅوي.
هېڅ کله باید محضې ستاین او دروغ نه وي، د اسلام دین مخالف په کې شتون و نه لري.
ځکه الله العظیم په کتاب الله (قران کریم) او رسول الله ص ویلې دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظیم د پېیلنو او پېیلنې (شاعر او شاعرې) د پېیلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله حبیب الله ص ته ډاډ ګېرنه او ډاډینه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرینو، برې د مومنانو، رښتینوالي د ده کوي، په اخیر د سورت او په دفع د اووه شبهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېیلنو (شاعرانو) په سرلیک دی، په ترتیب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ایتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سیفاره کې شتون لري.

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ (۲۲۴)ؕ اَلَمۡ تَرَ اَنَّهُمۡ فِىۡ كُلِّ وَادٍ يَّهِيۡمُوۡنَ (۲۲۵)ۙ وَاَنَّهُمۡ يَقُوۡلُوۡنَ مَا لَا يَفۡعَلُوۡنَ(۲۲۶)ۙ اِلَّا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَثِيۡرًا وَّانْتَصَرُوۡا مِنۡۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُوۡا ؕ وَسَيَعۡلَمُ الَّذِيۡنَ ظَلَمُوۡۤا اَىَّ مُنۡقَلَبٍ يَّنۡقَلِبُوۡنَ(۲۲۷)ؑ

ژباړه:. پېیلن او پېیلنې (شاعر او شاعره) په سې روان وي سرکشان وګړي(۲۲۴) ایا ته نه ګورې دوی چې په هره کنده کې ګډ وډ ګرځي(۲۲۵) او دوی وایي هغه چې دوی یې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وګړو ځخه چې ایمان یې راوړی دی او عملونه کوي نیک (په تابعداری د سنتو کې) او یادوي الله تعالی ډېر او بدل یې واخستو د دې نه ورسته د هغې چې دوی باندې ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم یې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

ځرګندونه (تفسیر، جوتونه، تشریح):.

[۲۲۴] په دې ایت کې د دوېیمې شبهې ځواب دی. منکرینو ویل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرینو ته دا ښکاره وه چې پېیلن په دروغو په پېیلې سره یوه څه ښایسته کوي او وګړو باندې اثر کوي.
الله العظیم په درې ډولو سره ځواب ورکوي په دې ایت کې چې پېیلنو تابعدار او ملګري ګمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملګري سجده کوونکي ژړاکونکي، د دنیا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسیر سراج المنیر او د قران تفسیر او ترجمه کې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټنه: هر کله چې د خایسته ستاینو د رسوال الله ص د ملګرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پیله سپینې ته راوځي چې کوم وګړي د رسول الله ص ملګرو بد وایي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذیب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دوبیمه بڼه د ځواب ده، پېیلن او پېیلنې هڅې (بې هوده) خبرې، مخالفت خبرې (مخته دریدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې یا خنډ خبرې، متضادي خبرې)، دنیا د ترلاسه کولو له اړخه نه د وګړو ستاینه (هجو) کوي. د (یَّهِیۡمُوۡنَ) په غونډ کې د دوی تشبیه ورکوي د اوښانو او ګوتګو سره چې هرې کندې او ټیټنګونو ته د خوړلو او څښلو په حرص کې ګرځي.
د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښونې او حکمت د خبرو ډک دی، د دنیاپالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېیمه بڼه د ځواب ده، چې د پېیلنو ویل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملګرو ویل او کول ټول یوه شان وي.
د دوی د ملګرو پېیلي داسې وي، د رسول الله ص د لېواتیا پېیلي وایي، کړنې، ښایست یې ستایي، وګړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نیکیو ... . لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کیږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پېیلنو کې روغ یا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملګرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره یې د هغوی بېلوالی کړی دی. څلور ځانګېرنې د هغه پېیلنو په ډاګه کوي. ایمان، صالح عمل، د الله ډېر یادول (ذکر کثیر)، وار او غچ اخیستل(کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کینه رخه).
د دوی په پېیلې کې په ژبه باندې د الله العظیم منلو یادونه کول او په زړه کې یې داسې منل چې ټکی شی ور سره نه ګډ (شریک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظیم په ستاینه، ثنا، حمدونه کښنې او وایي؛ هر کله چې کافران پېیلن د رسول الله ص، یا د هغه د ملګرو، یا د مسلمانو سپکه وایي، نو دوی یې په ځواب کې ورته بڼه له هغوی نه کلکه سپکه وایي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد،
لکه د پښتو لنډۍ ده:

د غشي زخم ژر رغیږي
د ژبې زخم تر کیامته پورې وینه

یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورې زخم ژر جوړېږي
د پېغور زخم تر کیامته پورې وینه

په اخیر د سورت کې کله ویرونه ده ظالمانو پیېلنو ته او نورو منکرینو ته (وَسَيَعْلَمُ) کې رټل (تهدید) دی، (الَّذِيْ نَ ظَلَمُوْا) کې تعمیم زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم یې کړی دی (اَیَّ) ابهام دی (مُنْقَلَبٍ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالیو پرځیدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، ځکه چې غونډ (لفظ) د مرجع اکثر ویل کېږي، بېرته ګرځیدل پیلنې حال ته او غونډ د مُنْقَلَبٍ بېرته ګرځیدل دي بدل حال ته (يَّنْقَلِبُوْنَ) کې زورنه د پرځیدو (اوختلو، بدلون یا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به یې نوي، نوي فساد او وراني لوري ته بدلیږي.

,, ۴۵۷۶ وَعَنْ اُبَيِّ بْنِ كَعْبِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

مشکات څلورم ټوک، د پیېلي څېرکی د ۴۵۷۶ نمبر حدیث ژباړه:. اوبی رض د کعب زوی ویلې (نه روایت) دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلې (فرمایلي) دي ,, ځینې پیېلې (شعرونو) حکمت دي. ،، (متفق علیه یا بخاري او موسلیم دواړه منلې ده)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۷ وَعَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُوْنَ قَالَهَا ثَلَا ثًا. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۷ نمبر حدیث ژباړه:. له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زموږ د فیقې لارښود) ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم و ویلې ,, په خبرو کې مبالغه (له ځانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ویل، سوی ربنت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کی زیاتی، افراق) کوونکی تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره یې درې ځله وکړه. ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۸ وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, اَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٍ لَبِيْدٍ اَلَا كُلَّ شَىْ ءٍ مَّا خَلَا اللهِ بَاطِلٌ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۷۸ نمبر حدیث ژباړه:. له اوبوهوریره رض ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلې دي ,, ډېره ربنتوني غونډله (جمله) چې شاعر ویلې ده، د لبید پیېله (شېر، اشلوک، پیېرن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول څیزونه مري (فاني دی، د منلو وړ نه دي). ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيْدِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ,, هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ اُمَيَّةَ بْنِ اَبِی الصَّلْتِ شَیْ ءٌ ،، قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ ,, هِيْهِ ،، فَاَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، ثُمَّ اَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، حَتَّى اَنْشَدْتُّه' مِائَةَ بَيْتٍ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حدیث ژباړه:. عمرو رض د شرید زوی خپل د پلار د خولې خبره کوي، چې ویل یې، یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په سورلی هغه په سې ناست وم، هغه و ویل چې ,, د اومیه صلت د پلار زوی پېیلې (شعرونه) درته یاد دي،، ما و ویل هو، وې ویل ,, و وایه ،، ما هغه ته یوه بند پېله واوروله، وې ویل ,, بل و وایه ،، ما بل بند پېله واوروله، هغه و ویل ,, نور و وایه ،، تر دې چې ما لږ تر لږه سل بنده (کړی، دوې مسری، بیته، دوې نیمبیتی) پېیلې هغه ته واورولې. ،، (مسلم ویلې دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۸۱ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ بْنَ ثَابَتٍ ,, اُهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ مَعَكَ ،، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِحَسَّانٍ ,, اَجِبْ عَنِّیْ أَللهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حدیث ژباړه:. له برا رض ویلې (نه روایت) دي، چې د قریظه په ورځ نبي صلی الله علیه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ویل ,, د مشرکانو بد وایه، جبراییل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلی الله علیه وسلم به حسان ته ویل چې ,, زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړې دی په روح القدس سره.،، (بخاري او مسلم ویلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۲ وَعَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اُهْجُوْا قُرَيْشًا فَاِنَّه' اَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِنْ رَّشْقِ النَّبْلِ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حدیث ژباړه:. عایشه رض ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلې ,, د قوریشو سپکه وایئ، سپکه د هغوی له پاره د غشو ویشتلو نه سخت لګیږي. ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, لِحَسَّانٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَخْتَ عَنِ اللهِ وَرَسُوْلِـه. ،، وَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ,, هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَشَفٰى وَاشْتَفٰى. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حدیث ژباړه:. همدغه (عایشې رض) ویلې دي، ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل ,, حسان ته یې و ویل، جبراییل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چې ته د الله ج او د هغه د روسول له اړخه سیالی کوي.،، هغې بیا و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې ویل یې ,, حسان د کافرانو بد و ویل، مسلمانانو ته یې روغتیا (رمټتیا، سلامتي، شفا) ورکړه او په خپله یې هم روغتیا و مندله. ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۶ وَعَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, لَاَنْ يَّمْتَلِئَ جَوْفُ رَجُلٍ قَيْحًا يَّرِيْهِ خَيْرٌ مِّنْ اَنْ يَّمْتَلِئَ شِعْرًا. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

۴۵۸۶ نمبر حدیث ژباړه:. له اوبوهوریره رض ویلې (نه روایت) دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي ,, یوه سړی دې خپله خېټه د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خېټه د پیبلو (شعرونو) ډکه کړي،، (بخاري او موسلیم ویلې دي دا.) ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۷:. وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّه‘ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اِنَّ اللهَ تَعَالٰى قَدْ اَنْزَلَ فِى الشِّعْرِ مَآ اَنْزَلَ فَقَالَ النَّبِىُّ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ الْمُؤْ مِنَ يُجَاهِدُ بِسَيْفِهٖ وَ لِسَانِهٖ وَالَّذِىْ نَفْسِىْ بِيَدِهٖ لَكَاَنَّمَا تَرْمُوْنَهُمْ بِهٖ نَضْحَ النَّبْلِ. ،، (رواه فی شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حدیث ژباړه:. کعب رض د مالک زوی ویلې دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم ته و ویل چې الله تعالی د پیبلې په اړه څه شی رالیږلي دي، څه یې را لیږلي دي. نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ,, چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوګند کوم چې زما سا یې په لاس کې ده، تاسو کافران په پیبلو (شعرونو) داسې ولئ لکه په غشو یې چې ولئ. ،، (د سنتو شرحې ویلې دي) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۶)

,, ۴۵۸۸. وَعَنْ اَبِىْ اُمَامَتَه عَنِ النَّبِيِّ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, قَالَ اَلْحَيَآءُ وَالْعِىُّ شُعْبَتَانِ مِنَ الْاِيْمَانِ وَ الْبَذَآءُ وَالْبَيَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ.،، (رَوَاهُ التِّرْمِذِىُّ)

۴۵۸۸ نمبر حدیث ژباړه:. د اومامه پلار رض ویلې دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ,, حیا او ژبه ټینګ ساتل د ایمان دوې ښاخونه دي، سپکې سپوري (فحش وینا) او چټي خبرې (فضول خبري) د بېلتوب (نفاق) دوې ښاخونه دي.،، (ترمیذي ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۸۹:. وَعَنْ اَبِىْ ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ اَنَّ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اِنَّ اَحَبَّكُمْ اِلَّـى وَاَقْرَبَكُمْ مِّنِّىْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَحَاسِنُكُمْ اَخْلَاقًا وَّ اِنَّ اَبْغَضَكُمْ اِلَىَّ وَ اَبْعَدَكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنِّیْ مَسَاوِیْکُمْ اَخْلَاقًا اَلثَّرْثَارُوْنَ اَلْمُتَشَدِّ قُوْنَ اَلْمُتَفَیْهِقُوْنَ.،، (رَوَاهُ الْبَیْهَقِیُّ فِیْ شُعَبِ الْاِیْمَانِ وَ رَوَی التِّرْمِذِیُّ) ،،

۴۵۸۹ نمبر حدیث ژباړه:. د ثعلبه پلار خشني رض ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم و ویل ,, د کیامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر ګران (ګڼلی) ما ته هغه تن وي چې کړه وړه (ښه سلوک، اخلاق) یې ښه وي، د قیامت په ورځ به زما ناګڼلی او له مانه لرې هغه تن وي چې ناوړه کړه وړه (بد سلوم، بد اخلاق یا خراب خوی) و لري، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپېروس)، خوله اوږدونکی په خبرو کې او لویي کوونکی دی.،، (بیهقي د ایمان په څپرکي کې ویلي دي او ترمیذي ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۹۵:. وَعَنْ صَخْرِبْنِ عَبْدِاللهِ بِنْ بُرَیْدَةَ عَنْ اَبِیْهِ عَنْ جَدِّهٖ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلُ للهِ صَلّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ ,, اِنَّ مِنَ الْبَیَانِ سِحْرًا وَّ اِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلاً وَّ اِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حُکْمًا وَّ اِنَّ مِنَ الْقَوْلِ عِیَالاً.،، (رَوَاهُ اَبُوْدَاوُدَ)

۴۵۹۵ نمبر حدیث ژباړه:. صحر د عبدالله زوی د بوریده مسی هغه د خپل پلار او پلار یې د نیکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اورېدلي دي چې ویل یې ,, ځینې سپړنه (بیان، تشریح، ډله، ډول: دغتوغتو ټکو څرګندونه، تعریف) سحر (جادو) وي؛ ځینې علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبرۍ، ناپوهي: په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په تېرو کې ډوبوالی، د الله العظیم نه بې خبري، د پوهي کمبختی) وي، ځینې پېیلې (شېرونه، شعرونه، اشلوک، پېیېړن) حکمت (هوښیاري، ځیرکتیا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سلیمان ع د هوښیاري په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کړه وړه) وي او ځینې خبرې وبال (بوج) وي.،، (ابوداوود ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۲۱)

,, ۴۵۹۷:. وَعَنْ اَنَسٍ قَالَ کَانَ لِلنَّبِیِّ صَلّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ حَادٍ یُّقَالُ لَهٗ اَنْجَشَةُ وَکَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صَلّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, رُوَیْدَكَ یَآ اَنْجَشَةُ لَا تَکْسِرِ الْقَوَارِیْرَ قَال قَتَادَةُ یَعْنِیْ ضَعَفَةَ النِّسَآءَ.،، (مُتَفَقٌ عَلَیْهِ)

۴۵۹۷ نمبر حدیث ژباړه:. انس رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم یو ستاینغاړی (خوږغږی، د ترنم بلبل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او ډېر خوږ غږ یې درلوده. نبي صلی الله علیه وسلم ورته و ویل ,, اي!؛ انجاشه!، اوښان په کلاره بیایه چې ښیښې ماتې نه کړې.،، قتاده رض ویلې دي چې هغه ص مرغللې له ښځو سره تشبع کړي دي.،، (بخاري او موسلیم ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۹۸:. وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشِّعْرُ فَقَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ,, هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهٗ حَسَنٌ وَ قَبِيْحُهٗ قَبِيْحٌ.،، (رَوَاهُ الدَّارَ قُطْنِيُّ وَ رَوَى الشَّافِعِيُّ)

۴۵۹۸ نمبر حدیث ژباړه:. عایشه رض ویلې دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم ته د پیپلې یادونه و شوه، رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې و ویل ,, چې پیپلې خبرې (شعر کلام) دي، ښه یې ښه دي او خراب یې خراب.،، (دارقطنیو ویلې دي او شافعي له عروه څخه د لېږد په بڼه ویلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

:. په شمتیو ساحه کې د اورنګ باغچه داسې د پېرانو استوګن ځای دی، چې الته هېڅ څوک ورتللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکړه ځوانان نه وي هغې ساحه کې ترې د شپې تګ نه شته، د اورنګ باغچه کې په ډانګپیلې وینا د شپې تګ نه کېږي.

له لرغوني پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړیو کې پېران تیت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پنډوسی (پینی، نړی) له نه وو، د دوی بېلا بېلو ډلو د پینی پر مخ فسادونه او وژنې کولې، تر منځ یې ډېرې شړې وې، یوه بل به یې په شخړو کې ربړول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به یې نه ورکوو.
تر څو چې له منځ لاړ شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظیم په خپل قدرت سره له پنډوسې ورک کړل او واکمنې یې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړنې پر چار کړي.
فرښتو ټول پېران تیت په ترک کړل څه یې و وژل او څه یې غرونو لورې و شړل.
زموږ په غرونو، درځنیو سیمو، د الېنګار او الېشنګ لرغوني اریاني رښتي سیندونو غاړو ته یې په ځای ځای هډونه، کږې وږې پېښې، رېبه ژامې د خاورو لاندې په کراتو مندل شوې دی.
د وګړو له لورې او بیا یې له خاورو سره ګډ کړي، چې بېرته له خاورو سره خاورې شي.

اورنګ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکړه او ښه زړه ور ځوانان نه وي، دوې څلور حتمن وېروي او ډاروي یې؛ د اوبو ساحه هم ځاري، په لومړي وار په شګو وېشتل کوي، په شګه دې پوی کوي، بیا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کیسې دې دغه ځای کې.
په نومو‌ړي ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندې یې د تېږو غر دی او له پاسه پرې خاورې دي. دا یوه عجیبه خبره ده او دا یوه تاریخي ځای دی، ګوره ښه! داسې بویمه چې په سر یې خاورې دي او لاندې یې پرښې تېږې دي، تورې پرښې تېږې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ځای کې دغه پېریان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای یې مرکز دی.

تر دې پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چوړګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن یا پاتې کېدلی (سکونت) نه شي کولی.

بل لوري ته یوه د هغه سیمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژونګړ دي؛ ډېر نه په خنډ او وېره کې اچوي.

تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لړولې، یوه تاریخي کېسه ده چې هغه سپین ږېری کاکا اوس هم ژوندی دی، ګل فکېر (فقیر) کاکا نومېږي.

هغه ویلې چې د حبیب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نیمنانی (نیمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ یو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټي یو کونج.

پلار مې ماته و ویل بچیه! دغه کونج اوبه که او بیا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لاړې شي؛ چې د هغوی پټي هم پرې خړوب شي، زه لاړم ته راځه را په سې، زه درنه لاړمه.

چې ګل فکېر کاکا اوبه وتړلې او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، یو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاړي.

د سره دوې ښځې دي.

داسې چل یې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په څادر کې و تړم شاته به یې واچوم، او زه به دا ښځې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به لوېدلی وي.

ګڼلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، یو پېر (وخت) کېږي چې له څادر څخه یوه لوري سر اوباسي او دېخوا پښې، او پښې اوږدېږي، یو حالت ته چې سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوړي زوپ کېږي.

زوپېدو نه ورسته درې، درې نیم ساعته ورسته چې پلار یې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نیمو اوبو ورک شو، چې کله راځي څادر یې همداسې تړلی، ښځې نه شته، ښځه یوه الته پرته ده یوه الته. له هغې نه ورسته یې له زوی نه پوښتنه وکړه چې ځویه! څنګه چل ده!؟. په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ویل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله څادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضیت مې تور او سپین شو. دغه سې کیسې دي دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او څرګند ځای دی.

لکه اوس دلته یوه سیمه ده، چې د دوې الېنایي سیندونه سره ګډېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمټۍیو پورې اړونده، لغمان کې، د سیند تر غاړې یوه جیګه ونه ده او جیګه ونه ورته وايي.
دا یوه زړه ونه ده، هغه داسې یوه ونه وه چې د پېنځه تنو لاس ترې نه چارپېرېده، په دې کې هم ښه ډېر پېریان وو او اثري ځای وو؛ په جیګه ونه کې هم د پېریانو استوګنځای و.
د کوزې کلا کوم سړي ویل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت لیدلی دی.
ما پټی اوبه کوه، دې ځای کې ښه ډول او سرنی غږېده، چې کله مې بېلچه په اولي کړله نو یا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د لیوني بچي دي چې راغلي دي دلته سیل کوي.
چې کله وړاندې شولم، خلک په کې ښه ګرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکي مې و لیدلې. نو بسم الله مې کړل، پښې مې و لیدلې کږې، رېبه له وېښتو ډکې د اوښانو په ډول، هډوکي مې زیګه شوه، دې سره مې بسم الله کړه.
د بسم الله سره ګورم څه او پېلچه پاتې شو.
نه مې اریکین و لیده نه ګیسونه، نه مې سړي و لیدل.
ډېر ښه پروګرام یې روان کړی وو.
په همدې بنه ډېرې نخښې د استوګنځیو یې له دې سربېره په خزانې غونډۍ، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ لېږدي کې اورنګ او زوی یې اکبر مغول لغمان کې ژوندګړ وو، هغه هم د ژوند په دې زړو ځایونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند یې تېروه دلته.

دا زمونږ د سیمې لرغوني لنډۍ ده، ګل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نومونړو پېیلو له چاپه تېر شوي لیکي شتون نه درلود. چې د پېریانو په اړه یې کښلي دي، د دوی د تاثیر تشبه یې له ښځو سره کړی دی.

▲ ,, له پاسه سره لستوټي راغله
د بام په سر ورته پېریانو و نیومه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی کال، ۱۱۷چوپړی)

محمد ګل ګلکی استاد، شمټۍیو ته راغلی وو، د حبیب الله پېر کې، یوه سړی ور په سې پاسېدلی وو. ګلکي ورته د سېل په منځ کې و ویل:.

▲ خدای دې زمونږ د کور تنور که
چې هر سهار دې په مورۍ کې لاس وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه سړي ورته په خوب کې دا لنډۍ ویلې وه، دلته لیاز په پښتو وینګ کې او (لحاظ) په دري وینګ کې راغلی دی.

که د ځوانانو لیاز نه وی
په یوه ځوک به دې و باسم اویا تیزونه

,, چې خدای به څه راسره و کړي
ما پر دنیا ځان ته اغزي کړلي دینه

چې خدای قاضي شي میزان راشي
ستا د جفا کاغذ به الته غوړومه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تړه تقدیر ته تدبیرونه

چې خدای کوي هغه به و شي
کم بخته مه شکوه تنۍ په زیارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
ولې دې سر په زنګنو کېښود مینه

چې خدای کوي هغه به و شي
الکه مه ړده زیرۍ غوا په زیارتونه

چې خدای کوي هغه به و شي
زما د فکر بیړۍ غرکه شوه مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۴ چوپړی)

,,خدایه په داسې لمبو و سوم
چې نه یې دود شته نه یې تاو چا و لیدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,الله نرۍ، نرۍ باران کې
چې سالووالي د لونګۍ محتاجې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۶ چوپړی)

,,یار مي د تورو غرونو شپون دی
ما ته به راوړي سپیني ژاولې ژېړ کلونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۳۰ چوپړی)

,, د یوه ېښت ذهني او روحي پېژندنه، د هغه ېښت له دود او دستور سره تېنګه اړېکه لري. همدغه شی یو ېښت له بل ېښت څخه په مانوي او دودیز ډول بېلوي، د یوه ېښت دودیز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی ښېګڼي کټ مټ سره یوه بڼه وي؛ مګر ځینې برخې یې سره لږ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خندا او ژړا، غم او ښادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کې یوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چې څوک ترینه سرغړونه نه شي کولی. ښه سړی یا بد سړی په همدغه هنداره کې لیدل کېږي.

که موږ و غواړو چې د یوه هېواد یا دننه په ټاټوبي کې د یوه ټاکلي ولایت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي ځېره یې ځانته ځرګنده کړو، تر ټولو لومړی باید د هغه ملت یا د هغه ولایت په دودو او دستور، رسم، رواج کې یوه مطالعه پیل کړو او دغه شي ته په ډېر اهمیت و ګورو،، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لیږدی، وې چوپړی)

مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګېږي د زړه وینه وچوینه

,, باهو په لاس ګوتې په ګوتو
زرګره ټوله دې یارۍ ته جوړه کړمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لیږدی، ۹۹ چوپړی)

یارۍ ته چمتو کول، ګوتې، باهو (له لرغون پېر څخه د بوټو، پوټکو، څنډو، دروو، ولې نري تارونو، شنډې ملو، وریښمو او ګلانو غاړه کۍ؛ تېرې وسپني، ژېړو، سپین زرو، سرو زرو غاړه کۍ؛ ګرانو مرۍیو، یاکوتو یا یاقوتو او منرالونو غاړه کۍ) ، سره زر، وسپنه، کیمیاوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دود... . زرګران، منګړ، منګو، منګوړ، دې په علمې بنه و څېړې لیا دې منګولیا ته پربړ دي، چې ډیناسور او سمڅرو ته یې پېر رسېږي.
دلته دې خزنده په تېره ګونګټه، خسك، سمڅرې له تېر پېر څخه و څېړې بیا به دا کره و مومي.

لوکاټ کلی دې هم تر شنني لاندې و نیسي، تر هغه پورې چې له مخزېږدي کې لا چین نه و، چین کې لوکاټ میوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نومړي کلي له اریاني پېره شتون درلود.

الېنګار او الېشنګ په سنسیګریت، ویدي، او ارياني ژبو کې و پلټي، په دې سیمو کې دې سالو درې او کلي د پېخلیک پایله سپیني ته راوباسي، چې له سالاوي ژبو یا سالاویکو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمپاکا کې د ګټې څنګ باندې د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو څېړې و ویني، چې زموږ د پښتو ژبې لرغونی و ګړني پېیلي پېخلیک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر څخه خوله په خوله موږ ته رسېدلي دي.
لکه دا لاندې زموږ د سیمې ټیکی ده.

▲ ,,ټیک په تندي پېزوان په شونډو
اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوینه،،

(د لیکوال پېژند څرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېخلیک، د دې پاېله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې څخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې یې په پنډوسه کې ژوند پیل کړي، ژبې شوی، پلار یې پښتینا، پښتون، مور یې پښتیانا (پښتیانه) پېژندلې، شیث پلار او ورور یې پېژندلی او خبرې یې کړي.
پښتو ابېڅې، وی، غونډ، غونډلې، وینا، پېیلې یې ویلې، په اند، وند کې هر پېیلن او پېیلنې دا وګړنې پېیلې له لرغون پېر څخه جوړي کړي، د نورو جوړولو تکل یې کړی دي. چې د پښتو پیلنی پېیلې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری پېخلیک په لاندې ډول دی:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کې چې د پېریانو او د هغوی ببلابېلو ډولونو په څمکه ژوند کوو، نو ماران او سمڅارې نورو ژویو (دوېیمه مانا یې حیواناتو) هم ژوند که وو.

د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه لومړی لرغونی پېخلیک لنډۍ پېیله لري، چې له لټکي یا مار سره څانګړې څانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سینه په سینه د لرغون پېر په اوږده کې یوه بل ته لېږدولي دی.
پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی لنډۍ بېلګه

مور یې د دربو سمڅاره ده
څکه یې لور په درې منی وېشتل کوینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. څای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سین غاړه یا د لغمان سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځي زېږنده ده.
څې. منسوبه: نر ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه

▲ زما زړګی د کاوون غر دی
په نورو ګرد وي په ما واورې ورینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړې لړۍ لاندې چې له لنډي کوتل څخه هم ښکارېږي) د ټیټنګونو، غونډۍ، کروندو او الېشنګ د سین تر منځ شتون لري)، الېشنګ د سین غاړه، اواره پرته سیمه، زرکمر، الېشنګ ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ویلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲.
خې. چوپړی: ۱۱۹.
دې. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. هندوکش د غرونو لوړې لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واورې ورېږي، هواوېچه په کې ډېری وخت واورېژنه وي، واورېژونه یې په سینډونو غورځېږي او ټول کال یې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبي کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېښلیکپوهېزه سیمېزې پایلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوي دي. هغه زما وطندار ګل باچا الفت کړې وې، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وې او د وخت د اقتصاد وزیر له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتي جوايزو کې لومړی جايزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه.
چې د پښتو شعر تاريخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نيولي تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نېولي وو، له منتخبو لنډیو او کاکړيو سره.

پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امر، په ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، د پښتو ټولنې نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولګه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، پښتو سندرې الفت، ۱۱۶ داني لنډۍ، مصرۍ، ټپه او ټيکۍ په کې سره ګډې ټولې شوې دي، چې ۷۳ يې لنډۍ دي،۲۶ يې ټپې دي او ۱۷ يې مصرۍ دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېری يې زموږ د سيمې زوکړه ده او لږه برخه يې له ملي سندې اخېستل شوي او ځينې لنډۍ پرهېز او ښاغلي محمد علی لونګين ورکړي وي، چې د هغو يادونه يې هم په کې کړې او ليکی يې له ما سره شته دی.

زه دا ده دې له پاره کره بوږم چې له لرغون پېر څخه يې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سينه په سينه لمپاکا کې وايي.

د نوموړي لنډۍ د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنې پنځې پېر د ليکوال ځېرنه، د مينې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده. د دې له پاره کره بوږوم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپې پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپينې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جګړې، بد نيتی، بخيلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي يوه تر بله د خبرو نه منلو په پيله کې زور لوري ته تللي دي، يو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه يې ټپونه خوړلي دي، د رټلو دردونه، په کوروالي او زېږون کې دردونه ليدلي.
د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه دوبيم لرغونی پېخليک ټپه پېيله لري، چې له ټپ يا زخم سره ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳ د پيل پېر پېښليک (تاريخ) لومړی ټپې ببلګه

▲ ژړا مې نه ده په چا ګرانه
خوشې ګريوان په اوښکو څه ته لمده ومه

سپړنه (تشريح، د غبوغنو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الينا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ناګڼلتوب، ژوند رښت ته تن ايښودل او زور هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۳.
خې. چوپړی: ۱۱۷.
دې. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې ببلګه

▲ تا چې پر مخ ځپېره راکړه
په ژړا ډکې سترګې چاته واړومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني ټپه.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که ځور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ویلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: مین ځخه مینې پالنې لوړ حس تمه، د ناګڼلتوب لوری، ژوند رښت ته تن اېښودل او زور هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
ځې. ګڼه: ۴.
خې. چوپړی: ۹۱.
دې. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.
ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډیو.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې په لاسي لیک په استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندې کړې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس له ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کړه شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ټیکۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هواېچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملګري پیدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لېوالتیا ربښتې مینه و کړي؛ مینه و پالي، د مینې درناوی و کړي، چې څښتن ترې خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښې ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په ښادۍ کې یې نورې وکړې ستاینه و کړي؛ ټیک یې په تندې کړي او برابرې پېیلې ورته و وایي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه درېیم لرغونی پېخلیک ټیکۍ پېیله لري، چې چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ ټیکۍ بېلګه

▲ ټیک په تندي پېزوان په شونډو

اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغونې ټیکۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټۍ، الېنګار د سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آریانا... . زمکه).

ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: مینې پالنې لوړ حس، د ګڼلتوب لوری، ژوند ربښت، د ښادۍ شېبه، خوشحالۍ او ودنې هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۵.؛ خې. چوپړی: ۹.

دې. راټولونکې نوم: د لیکوال پېژند څرګند نه دی.

ډې. لیکۍ دی که لیکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمې کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۲ لېږدی (۱۹۳۴ زیږدی).

ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۱

زې. خبرداری (Caution):۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپڼه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چي دا په ۱۳۱۲ لېږدي کې په لاسي لیک کې کښلي، ۱۳۱۸ لیږدي کې پښتو ټولني ته سپارلي او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندي کړي. چي دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چي اوس ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کره شوي دي.

۱۳. ۱. ۶ د پیل پېر پېښلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه

د سپینو غاښو یې برېښنا شوه
چا ویل ږلۍ ده چا ویل واوره اوروینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: لرغوني ټیکۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، الېنګار د سیند غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: ودنیالني لوړ حس، د ناوې ستاینه، د ښادۍ شبېه، په لرغون پېر کې به د هغه پېر اسلامي دود په سټه ناوې او شا د ونې لاندې راوستل او بیا به د کهول مشر لاسونه یوه بل ته ورکول، د ګډ ژوند ورمونه او کړنلارې به یې ورته کولي، د ژوند او ټبر ډېرېدو دعا به یې ورته کوله.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۶.
خې. چوپړی: ۵۳.
دې. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.
ډې. لیکی دی که لیکنه: غوړشکه د لنډۍیو، خطي نسخه (کلمي کښلي یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لیږدی (۱۹۳۲ زیږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د مصرۍ پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپينې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) يوه بل ته زور په ډاګه کړي، تورې د ځان ساتلو او ببلا ببلاو غوښونې له پاره ترې ګټنې واخلې، په جګړې کې يې په کار کړي، په ښه پام يې ورغوي، په غوره مېچه برابرې وي، ښکلې يې و ساتي، وار په وار يې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پيلو څخه څلورم لرغونی پېخليک مصرۍ پيپله لري، هغه دوې سرې پيپلې ته وايې چې د لرغون مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړۍ مصرۍ ببلګه

▲ سپوږمۍ يه! سر وهه، راخېږه
يار مې د ګلو لو کوي ګوتې ربېينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پيپله: لرغونې مصرۍ.
بې. پيپلن يا پيپلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لړۍ لاندې، د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او لمک د سيند تر منځ شتون لري)، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، الينګار د سيند غاړه، اواره پرته سيمه، که څور شمټی، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پيپلې بنه: وګړنې پيپله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړي ملاجان ملاګې او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ټاټوبې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۷.
خې. راټولونکې نوم: پينده محمد، عبدالروف، مجاوير.ا، سليمان لايق... .
دې. ليکی دی که ليکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ډې. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م.ا ۱۳۵۸، س. ل او م.ا ۱۳۶۱
رې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۴
ړې. خبرداری (Caution):۴؛ زې. کنټرول کې (In control): ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې.   اليده بسپړه ورکول:. د دې مصرۍ وګړني انګېرنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوټى د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټيټنګ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې ټوليده. خو په داسې پېر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپوږمۍ شپه به وه. ځوانانو به دا بوټي رېبه او پېغلو به ټولوو. کله به چې دا بوټي را ټول شو بيا به ترې زوخا تياره شوه او خلکو به ډېرو ګرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستيا ګانو کې د برړو پى (ژاولو) او له نورو خوړو سره يو ځاى اينوده... . ويل کېږي چې دا مصرۍ يوې پېغلې خپل مين ته په داسې شېبه کې ويلې (اچولې) چې مين يې د اوما لو کاوو نو ځکه يې په سپوږمۍ غبږ کړى چې ژر را خېږه، نه چې زما مين په تياره کې ګوتې پرې نه کړي.

لکه څنګه چې راپور شوي د دوى هر يوه په واسطه؛ هر يو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نوموړې مصرۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پينده محمد زهير په خپل غوړشکه د لنډۍيو کښلې کې، داسې کښلې.

سپوږمۍ يه! سر وهه، راخېږه

چې زما جانان د تورو غرو مزل کوينه

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدى، ۱۴۵ چوپړى)

۲:. د سپوږميه کړنګ وهه راخيږه، له چاپه تېره شوې کښلې ليکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستټر له کښلې ورسته کښلې.

,, سپوږمۍ يه! کړنګ وهه، راخيږه

يار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه،،

۳:. عبدالروف بينوا په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

زما لالى د لويو غرو مزل کوينه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدى، ۵۳ چوپړى)

۴:. پوهندوى دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

زما اشنا د تورو شپو مزل کوينه،،

(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په ګډه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
جانان د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه

سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما لیلی د تورو غرو مزل کوینه،،

(لایق او مجاویر، ۱۳۶۱ لېږدی، پولس چوپړی)

۶:. پوهندوی ډاکټر محمد رحیم الهام په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸:. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال داسې کښلې ده.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

۹:. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

,, سپوږمۍ یه! سر وهه، راخېږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(لال باچا، ۲۰۱۵ زېږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره بڼې:. سرۍيه!، سپوږمۍ يه!، شپونکۍ يه!، نرۍ وال، پېنۍ ييبره، غونډۍ ټال، نرۍ جال کې د غبرګغږې يې (ۍ) غبرګغږ وساتل شي، ۍ ترې و نه غورځول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټېزي (اقتصادي) اړخه هم په برېښنايي ټولوالو کې غوره راځي چې ،ۍ، و نه غورځول شي، که و نه ځورځول شي د ,, ـ مۍ يه ،، غږ ور کوي او که وغورځول شي د ,, ـ ميه، غږ ور کوي. لکه لاندې نا کره بڼې:. سپوږميه!، شپونکيه!، نريوال، پېنييبره، غونډيټال، نريجال... .

د دې پيله ساده برابر وي دا؛ چې پارنويکی دلته دوې مانا خندي:.

لومړۍ:. يه (نه يا اا) (سپوږمۍ نه، سپوږمۍ اا يا داسې مه کو کوه سپوږمۍ) د نه ځواب له پاره يې وايو. لکه تر اوسه پورې دې دا ليکی لوستلی دی؟، يه (نه يا اا.Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، يه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي. د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېيم ا کې بيا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ويل کېږي او ژبکۍ لړزوي. بله دا چې اا (نه، يه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر ګڼه يوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د لومړي ځېرکي لومړی سرليکه يا د مخګڼې سرليک شمېر ګڼه دی او نه لنډوون دی لکه ا.ا (اسلامي افغانستان).

دوېيم:. بلنويکی:. يه د ای! سپوږمۍ په ډول مانا خندي.

لکه:. يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، يه بچيه!

د پښتو ژبې د ځپېز خجيز ټولوالې په سټه خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله په څلورګونو ځپو څخه په هره يوه ځپه باندې تر پايه پورې ورته زورنه راځي. يا به په لومړۍ يا دوېيمه، يا درېيمه يا څلورمه ځپه زورنه راځي. د ځپېز خجيز ټولوالې په سټه هم چې يې (ۍ) و نه غورځول شي، روغ راځي چې هره، هره خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله ويکيي د څلور ګونو ځپو تابع ده. دا هم څلور ځپېز غونډلې دي.

د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنيا دي تر دې دمه او که په هغې دنيا دي، الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته يې درناوی کوو، خو ليکنې رمتې کوو او په نوي پېر کې يې روغې پيلې سپينې ته راوباسو او کره کوو يې، اوسنې پېر سره اوړه ورکو او مخ په وړاندې ځو.

په ټولو کې تېروتنې کره شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولې، اوږده ې (يې نرمه يې يا ی کارولې، کامه (،) او ندايه (!) يې نه ده کارولې، وت (سپيس يا واټن يې نه دی کښلی او ور سره ږې (ږ) يې ژې (ژ) ناکره بڼه کارولې چې کره شوې ابېڅې په سره رنګ کره شوي دي.

بل لورې ته نومړې پښتو پېيلې ځانګړې ځانګړنې مصرۍ ته ورته دي، لنډۍ، ټپه او ټيکۍ ته ورته نه دي، نومړې مصرۍ د پښتو وګړني لرغونې پېيله مصرۍ ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۸ د پيل پېر پېښليک (تاريخ) دوېيمې مصرۍ ببلګه

سپينه خولګۍ دې راته ژوې
که په چړو کې نرۍ لار وي در به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.
اې. پېيله: لرغونې مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: شمټۍ، که ځور شمټي، الېنګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، مهترلام، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: لېوالتيا لوړ حس، له خپلې ميړانه، په لرغون پېر کې به چې ژوي تر هغه يې ټاکلې نخښې د يارۍ نه وي پوره کړې، د ګډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپينه خولګۍ يا پېغلې تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چړو چې مزل کوي، نو اړينه وه چې له ډېر پام ځخه به لېوال پام اخسته.
ځې. منسوبه: ښځې ته. څې. ګڼه: ۸. خې. چوپړی: ۶۴.
دې. راټولونکي نوم: پينده محمد زهير.
ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډۍيو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پېغلې او ځلمي غوراوی، د چړو پېژند، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، يا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوې او کړه شوې ده، په ورته بنه د دې سيمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پېيلې دي چې د لرغون پېر دي. هر ابېځی، هر ويکيی، هر غونډ او هره غونډله يې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو ژړو ژبو په بنه لرغون پېر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۹ د لرغون پېر پېښليک (تاريخ) لومړی مصری بېلګه

▲ دا الينګار څيرې! څيرې ده
هرې څيرې نه يې د وينو بوی راځينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: لرغونې مصری.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېښليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: پنجکوره، سنګر، الينګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: جمت الله.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ميرڅمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۹.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲٦ مخزېږدي کې دوې مياشتي لمپاکا کې تېراکونه و کړه، دوې مياشتي يې د دې سيمې ډېری ټبر تالا وا لا کړه، ميرنو ورته کورونه پرېښښودل. غرونو او درځنيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبی او درې) ته لاړه. چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرڅمن ډېرې نېزې، تورې او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېرې ځنکي څېرې يې څيرې څيرې کړلې، له يوه لورې د لمپاکا ټوله زوروره ګڼه ګوڼه له زوروروو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينخښتې کړه، په سنګره کې يې ورته د ځواک له پاره د وسپنې وېلې کولو پېنځه کورې و رغولې، چې خپلې نېزې تورې او سپرې ورغوي، له همغه پېره نومړي کلي ته پنجکوړه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې بېلګه

▲ جانان چې ته ماته يې ويلي
د پړوايي مشنګ چې ګل شو ری به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه ټپه.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: منجلام، پړوايي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې او مينې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې مياشتې لمپاکا کې تړاکونه وکړه، دوې مياشتې يې د دې سيمې ډېرى ټبر او اسونه تالا کړه، ميړنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبی او درې) ته لاړه، چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني ميرځمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسيدل، ډېرې ځنکي څېرې يې څيرې څيرې کړلې، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګڼه ګونه له زوروزو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه يې په وينو وينخښتې کړه، په دې پېر کې د يوې پېغلې د ژوند ملګرى د جګړې له پاره له خپل کاله څخه و وته او دې ته يې د بېرته راتلو ژمنه کړې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخليک دوېيمې مصرۍ او لومړۍ لنډۍ بېلګه

د پېغلو پېغور ورکولو يوه تربله ځوابونه.

▲ مه سيندغاړي کې مه يې نوم کې

نېزې يې نه شته اورلړوني ګرځوينه

▲ مه سنګره وال کې مه يې نوم کې

اوبه يې نه شته مخ په لاړو وچوينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغوني مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: ګرمکاچ، الېنګار سيند غاړه، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: پېغور افسانې، ميرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. ځې. ګڼه: ۱۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ او لنډۍ افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د شخړو په لړ پنډغاله و وهه له او دمې ځای يې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به ښتانه اتلان د شپې په تيارو کې ګرځېدل، د ميرځمنو څارکښې به وو، ځينې پېر به د ودنې له پاره پېغلې يوه بل کلي او سمې ته په پټه تللې، نو د خپلو څارکښو به چې د پېژند غږ کوو چې تاسو څوک يئ؟ دوی باندې يې د وېرې اثر شينده، دوی له سنګره کلي څخه سيند غاړې ته راغلې وې، او سيندغاړېيو ته يې پېغور د څېرې کونکو وسلو او سوی غوره سمبالتيا ور کوو، دا بل لوري هغوی ته د اوبو کمتون او لږې ګټه اخستنې پېغور ور کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه

مینه روا که ناروا ده
په کومه مینه چې اخلاق ناولی شینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه مصرۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدې (۶۵۸ زېږدي).
تې. ځای: مندره وړ، وربېښم لار، زوړ کلی، قرغه یي ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: اوستاد ګل محمد ګلکي ۱۳۲۲ لېږدي کې ویلې.
چې. ښکالوه: د اسلام پالنې لوړ حس، دینپوهنې زده کړې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. ځې. ګڼه: ۱۲.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند ځرګند نه دی.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپېړه ورکول:. اسلامي لښکرې چې ټاټوبي ته راغللې، له درنو او اوږدو جګړو ورسته، د خبرو او ناستې له لارې سره د محمد رسول الله اسلام دین منلو ته غاړه کېښوده، د نوي دین د زاړه اسلام دین له ارکانو سره بېلوالی شتون درلود، ځینې کړنو کچې په کې ډېرې او د ځینې کړنو کچې په کې کمې وې، د دې ټولو کچو پوهېدلو باندې چې د وکړي له ځاني پېژند سره اړېکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلامېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتیا یې دي ته وه چې له عالم ځخه چې کړ او ژبه یې یوه وه، پوښتنه وکړي، مینه کول روا دي که ناروا، هغه ورته وایې، هغه مینه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خنډ جوړ وي، په رښت کې مینه روا ده، مین له مینې سره د دې له پاره مینه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړي او تر پاینی ورځې سره ګډ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړی لنډۍ بېلګه

داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شې لکه دا څه چې داسې یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

- اې. پېبله: زړه لنډۍ
- بې. پېبلن یا پېبلنه: پېژند څرګند نه دی.
- پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لیږدې (۶۵۸ زیږدی).
- تې. ځای: نیم نانی، کلاټکه، سلینګار، الېنګار ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټې. پېبلې بڼه: وګړني پېبله.
- جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
- چې. ښکالوه: دین پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسې په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادېرې چارپېریال او هواویچې تاثیر زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: نر ته.
- څې. ګنه: ۱۳.
- خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
- دې. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی
- ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
- رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
- ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
- زې. خبرداری (Caution):۰
- ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
- ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما د اسلامي فنونو استاد په ۱۳۷۴ل کې احمد خان د امیرخان زوی چې د ظاهر شا د پېر ستر عالم او د لغمان د تالبانو امیر و، د کڅور شمټي شیخ او خطیب. وېل یې راته چې حبیب الرحمن مې شاګر و، چې ولایت باندې پیلنی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر ګدی له کډوالۍ ته اړ شوم. دیر کې مې شاګرد خطیب و، پېښور ته مې لیدو ته راغی؛ ویلې اوستاده راځه زموږ خطیب شه، دیر کوټکي میدان کې خطیب وم، زموږ د مذهب په ستړه وګړو ته په خپله ژبه ورم او لاربښونه ډېره ښه وي د هدایې په ستړه هم. خو مشکات په ستړه نېغه خطبه وایې، دا مې په ۱۳۵۹ الته ویلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړی ټپه او دوېیمې مصری بېلګه

جانان مې ټپ پر ټټر و خوړ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

له سپیني تورې نه دې تړپلود
په بېګانی درکړې خوله پښېمانه یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه او مصری
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۷۳ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۲۲ لېږدې (۹۴۴ زېږدي).
تې. ځای: بوست، کېنکرګا، لښکرګا ولسوالی، هېلمند ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیګتوب او سرخندنې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۴.
خې. چوپړی: ۲۷۶.
دې. راټولونکې نوم: اوستاد عبدالحی حبیبي.
ډې. لیکی دی که لیکنه: تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،،.
رې. چاپ کال: ۱۳۳۹لېږدی (۱۹۶۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. په ۱۳۲۲ لېږدې د محمود هوتک پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپ سالامت تېر کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمې لنډۍ بېلګه

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: ملک خانو خان مېرمن.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۷۹ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۴۱۶ لېږدې (۱۰۳۸ زېږدي).
تې. ځای: برمل، برمل ولسوالۍ، ښرینه، پکتیکا، پکتیا زون، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د میني پالنې لوړ حس، شخړې له بریا څخه د میره برې راوړو د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۵.
خې. چوپړی: ۱۲۱.
دې. راټولونکي نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).
ډې. لیکی دی که لیکنه: تاریخ مرصع (TARIKH I MURASSA PASHTU) *(Britannia Musorienal 2893)*.
رې. چاپ کال: ۱۲۶۳ لېږدی (۱۸۸۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. الیده بسپنه ورکول:. د ابو المنصور سبکتګین محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لویه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله. ,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږدیز ۱۷ واره د هند په لویه وچې لوی او واړه بریدونه و کړ لړ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جایاپالا سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او یو شمېر نورې سیمې لاندې کړې وې. په ۴۹۷ ل- ۱۰۰۶ ز کال یې د هند راجه ګانو ته په ویهند کې ماتې ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه وکړ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه يو واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلى و کړي. ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوى محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟ (په چټک بريد به له غزني په ګوملې ته) سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.

په تاريخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوى په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيى، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدى،۱۲۱ چوپړى)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوى يو بل ته غږ و کړ چې تربورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو.... څنګه چې د دوى ګڼ، ګڼ کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دى.

مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوى په عقيده يې اغېزه وښندله چې دا څنګه کيدلى شي، پرته له کومې ستنې بت په هوا کې ځوړند پاتې دى. سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې وکندله، وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځاى پر ځاى کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلى و. د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوى چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې ,, د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ويلې وه، غوښته يې چې خپل اس باندې له برملې څخه کوز د ګوملې سيند ګودر ته شګين څخه انګور اډې لورې ستړې مشي ته ورشي. ،، له خوا ويل شويده. لنډۍ داسې ده:

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه،،

(شهسوار، ۱۳۹۱ لېږدى، ۱۰چوپړى)، (شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدى، ۶۱چوپړى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخلیک دوبیمې او درېیمې ټپې؛ درېیمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او درېیمې او څلورمې مصرۍ بېلګې

له مخې لرې شه دېواله
که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: مومن خان.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۸۱۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۷۸ لېږدې (۱۲۰۰ زیږدي).
تې. ځای: دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، مېړمن یادولو رنځ او درد د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۶.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکې نوم: پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لیږدی (۲۰۱۱ زیږدی).
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپڼه ورکول:. د دې ټپې ته دکنی ټپه هم وایي، چې مومن خان دکن کې ویلې ده، افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده،
مومن خان د شیرینۍ کوژدهړن، چې د خویندی (مومن خان کلی) ژوند کړ و، چې د کابل سیند په لوړه کمرډاګه یې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا واي، ماهیپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالۍ اړوند پروټ کلی د مومن خان کلي په نوم یادیږی. د دې کلا ختیځ ته خاورو پول او مانو کلی دی، لویدیځ ته یې د ماهیپر تنګی غارو، سر ته شمال ته د خویندی او باغیچړ غرونه دي، وړاند مخامخ یې سویل ته د ګوړا منده، څمڅې ښکاریږي، سلګۍ او د ملاعمر کلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو په دې تږه و منله چې مومن خان به د پلار په پاتي میرات نه ودووي، په خپله ګټنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاړه ګټني په سې، دکن کې په یوه دښته کې، په اوښ سپره جلی سره مخ شو، چې د ښامار مړی ته د ځواکګدی وګړو پایني مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتیا وړانګل واکمن باچا لوره یا د ستاپورا لور اناره چمتو کړې وه، له کلي به په ناتار یو ښامار انجوني داړلې او خوړلې. واکمنو ورته د ژوغورلو په پاره تږه و کړه چې یوه، یوه جلی به ورته ږدو چې د دوی خوراک شي. موږ به ترې خوندي شو.

وار د اناري (انارګوډې، ګلغوټی، انارګلې) راغلی وو، د مومن پرې د سفر په پېر پام شو، خوا ته یې ورغی، خبرې یې ورسره پیل کړې، هغه ورته و ویل تاسو لاړ شئ دلته ښامار راځي تاسو به و خوري. هغه ورسره پاتې کېږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه شته بې له دې دواړو، مومن خان ستړی دی، خوب وړی دی، خوب یې وړي، اناره یې سر په خپل زنګون کوي، چې د ښامار پشهار او اواز اوري له سترګو یې اوښکې بهېږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما سره ګډ وخوري، وند یې کوه چې پرېږده چې له خوبه یې تېر کړي او و یې خوري، چې اوښکې یې د مومن په ښکلي مخ غورځېږي او هغه راپا سېږي، ښامار سره جنګ کوي، مومن خان باندې چې حمله کوي، هغه یې رټ په کریچ څېرې کوي، او په منځ دوې ځایه څرېږي، شاپېټ یاره یې نخښه له ځان سره وړي، اناره په خپل پلار سپاري.

پلار یې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کېږي، له کال ځنډ ورسته، د مومن خان دې شپون (ګنجه، پک)غواړي چې دی بېرته کاله ته راولي په سې پل وهي، ځان دکن ته رسوي، وینې یې ورته وایي مور دې رنځوره ده او شیرینی یاربازه شوې، ځانته یې یار نیوله.
مومن خان ښایي ۲۱ کلن وي له احساساتو نه ډینګېږي، ګړندی خپل سفر لنډوي، خپل اس باندې سپرېږي او سفر پیل وي. که هر څومره ورته اناره زاری کوي چې مه ځه پاتې شه، ما یوازې مه پرېږده، ده ورته مېرړانه دود او ژبه خودلې وي، په یوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي، ۲۳۹۶.۹۵ کیلومتر نیغ مزل یا ۲۵۰۰ کیلومتر مزل په ۲۱ شپو او ورځو کې ځان له دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان نه ځان، خویندی (مومن خان کلی)، کوګامنده، سروبي ولسوالی، کابل ولایت، افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس له سپي لرې تړې او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کټ کې وېده ده، مومن خان ځان سره دوې اند کړی وي، لومړی:. دا چې د کلا ور شیرینۍ تړې، که زنځیر یې نه و تړلی ور خلاص وو نو پوهېږم چې یار بازه شوې، دوېیم:. انګر ته به په سپي ورشم او په ویدو به یې په سینه لاس کېږدم، که غږ یې و کړه خو یاربازه نه ده او که غږ یې ونه کړه نو زما شک به ربښت شي زه به یې غلې په چړې و وژنم.

دی چې کلا ته ورځي ور تړل شوی نه دی، یوه شک یې ربښت شو، نبع ورځي له ورونو څخه یې تېرېږي او د هغې کټ ته ځان رسوي، چې په سینه یې لاس ږدي. هغه کړېکه کوي چې اله! غله دي، ورونه یې را پاسېږي پرې د چړو وارونه کوي، اووه چړې یې وهي د ظفر خان په اخري چړې غږ کوي چې مړ مو کړم مومن خان یم.

ټول تره زامن یې اریانېږي، چې دا څخه و شو، ظفر خان و ویل چې ماته به ټول وګړي تانه او پېغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر یې و بخښه.

مړی یې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلګۍ، ملاعمر ته خانجان چینې څخه یې مړی خاورو ته سپاره، چې کونډې مور یې ښایسته ځلمی زوی په وینو لت او څېرې و لیده، په لیدو یې عمر وبخښه. اناړې چې له شا یې ور په سې پل راخستی وو، چې دلته یې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ یې و کړه، ځنګون یې و وهه پرې، دې هم عمر و بخښه. شیرینۍ چې د دې ښځې دا حال ولیده دې و ویل چې دا څوک ده، چې ځان یې دا سې و بخښه، خپله یې دوې رکاته لمونځ و کړه دي هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس یې همدله خانجان چینې څخه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، یوه لرې، ترې لس متره لرې د اس (دل دل) او سپي قبر هم خوا په خوا دی.

د میني پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
لاندېنۍ ۳ لنډۍ د مومن خان دي ، ۱۲ لنډۍ، ۱ ټپه او ۲ مصرۍ شیرینۍ او یوه لنډۍ د اناړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په چا سپارې مینه

▲ ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په خدای سپارم مینه

▲ یار مې سپرېږي روانیږي
په نارنجي مخ مې سیلاب د اوښکو ځینه

▲ چې الته ځې خال مې سیې که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جونې زما خویندې میندې دینه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د شیرینو ولور په خپل لاسو ګټمه

▲ چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې ریږدي زړه مې صبر نه کوینه

▲ په جدایي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

▲ ما جدایي لیدلې نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

▲ مومنه ځه الله دې مل شه
دا شینکی خال او زلفې تا لره ساتمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مسافري په پوره زړه کړه
خولګۍ مې ستا ده که زه خاورې شم مینه

دا لنډۍ د اناري له لورې مومن خان ته ویل شوې، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کیسې کولې، د هغه ځخه ورسته ورته په ځواب کې اناري دا لنډۍ ویلې ده، دې ته دکنی لنډۍ هم وایي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه
د شیرینو ولور له ما واخله مینه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و
په نیمو شپو ځوک د چا کور لره ورځینه؟

▲ ادې راکېنه اور رابل کړه
د مومن خان په وینو رنګ شو بالښتونه

▲ مومن خو اووه چړې خوړلي
د ظفرخان د چړې ډېر فریاد کوینه

▲ د پاسه دوې جنازې راغلې
د مومن خان جنازه پېغلې جونې وړینه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه
په نیمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر وای چې مومن دی
ما به خوني ظفرخان ولې ویښونه

▲ جانان زما په خولګۍ مړ دی
عالمه مه یې لمبوئ چې شهید شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخليک نولسمې لنډۍ بېلګه

د لته د هغو لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرو يادونه کوو چې يوه ځانګړې مناسبت ته ويل شوي دي. نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري.

▲ تر مارګلې به در سره يم

په هندستان کې دې په خدای سپارم مينه

سپړنه (تشريح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پيژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۸۰۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۵ لېږدې (۱۲۱۷ زيږدي).

تې. ځای: اټک، اباسيند ژۍ، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.

ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پيژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، مړۍ مندلو ته مېړه د لمسون د تاثير پنځې زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۷. خې. چوپړی: ۶۰.

دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زيږدی).

ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. مارګله د هغې سيمې او غر نوم دی چې د پينډۍ او ټکسلا تر منځ لکه د يوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاړې تر حسن ابدال او بيا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بيا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوتيږي چې هغه پېر ښايي انګريزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، ياني هغه پښتون چې د غريبي له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمنې يې ورته ويلې ده، چې تر مارګلې به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملګرې يم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انګېرنه دا ده چې نومړې مېرمنې دغه لنډۍ په هغه پېر کې ويلې چې مېړه يې هندستان ته د سفر په نيت روان و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډۍ بېلګه

اصیله وم کم اصله! وپوړم
کم اصل داسې مې ساتي لکه مغله

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زېږدي).
تې. ځای: نوتندک، یکاولنګ ولسوالی، بامیان ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د تاوتریخوالي، غلامي، په خپلو کې د جګړو، ربړ، بې پتې، بې ننګي چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۸.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: (سلېمان او مجاوېر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. نوتندک یا د پستو خټو موړ، نو ته ورته څڅوبکی ځوړی، چې یوه څړځې پښتنه وګړې وه، د هغې له خولې خپل مغول بادار ته د هنتې لېږد په پېر ویلې وه، مغلو مشر چنګیز خان تموچین مغول، غوره دروزګر (پېش) و، په منګولیا ګوبي دښتې هنتې کې ۱۱۶۰ زېږدي کې زوکړه شوي و، د یسوګې خان زوی او د کبلی خان مسی و.
کوکوچو ملا وربانده د چنګېز خان (چنګېزی، چنګیژی یا چنګ یژی یا تاولرګین کلم، برخلیک ټاکونکی، سخت لیک، پیاوړي خت، پرېکړی بخت) لقب ورکړی و، د ډېر پیاوړی ځواک درلوده او هر یوه ته یې ویلې و، چې سل تنه ونه وژنئ!، تاسو باید مړه نه شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپنو د واک ساتنه باید و کړئ، ښه غېړنېوني شئ، ښې غېږې و نیسئ، د دښمنانو ښځې، میوې او سره زرو څخه ګټنې واخلئ، کورونه ته یې اور واچوئ، دښمن مو تړاک کړئ، د حاکمانو په خوله کې یې د هغوی سره سزر وېلې کړئ او خوله کې ورته وڅځوئ، د سر ځلمې یې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته یې کړئ، غوره او تېزې تورې واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړی له منځه یوسئ بیا یې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل اړخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکی، پښه، نس، د نس لاندې لور، د پښنو له منځه یې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مړی و لئ، ځارکښي اس ځغولونکي خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچیانو) قامي مشر چنګيزخان په خپل جنګي واک د چین ولایتونه را لاندې کړ او ځینو ځایونو کې یې خپل ګستیان سخت و زپل اروپايي عیسویان وایي چې د په خپله زموږ زېرمې په نخښه کولې، زموږ سپاره به ورپسې و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ویشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه درې ورځې په ځنډ به یې خونړۍ حمله راوړه او بریالی به شو. هغه پېر د ده مشر یا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خلیفه النصر و چې خراج (ټیکس) به یې اخیسته. سلطان علاوالدین (اوزبېکېستان، تاجیکېستان، تورکمانېستان، کېرغېزستان، کزاکیستان او داغستان چې پلازمینه یې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی یې حاکم و، د دې سیمې د مصرف نه رسیدو، کمتون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډډه کوله. خلیفه النصر چنګیز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نورهم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنګیزخان غوښتل چې ګاونډي ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدي کې یې د ۴۵۰ کسانو یوه وتیز کاروان خوارزم ته و لیږه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ایساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنګیز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول یې و وژل. چنګیز درې سفیران (دوه مغل او یو مسلمان) خوارزم دربار ته ورولیږل نو هلته د مغلو سرونه یې و خریيل او مسلمان یې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځي جنګ ته بدې وهل وو. دوی پام کولو چې چنګېز خان له ژمي ورسته حمله راوړي، خو د چنګیز مشر زوی، جوچي او جنرل جبېي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک یې په دوې برخو و وېشه، د سر دریا ښارونو ته یې اور واچو، فاراب کلا یې کلابنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د التا له لارې خپله چنګيز خان را روان و له جنګ څخه یې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدین د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را و وځي، هغه یې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و لیدل فارات ته له تلو یې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جېبي ځواک د فاراب غشویشتونکو غشو لاندې ۵ میاشتي وو، اخر د هغه ځای یوه خاین قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا یوه ور پرانسته. بیا هم د فاراب پوځ یوه میاشت نه زیاته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوګدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وېلې کړې سره زر و څڅول، له سرونو یې ورته څلی جوړ کړه او ښار ته یې اور واچو.

په بخارا د حملي له پاره چنګیزخان د کزلکوم (قزل قم) په دښته کې ۳۰۰ میله لویدیځ ته سفر و کړو او التّه هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خلیفه النصر سره یې لیدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخې ته یې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندۍ په دربېیمه ورځ د دوی تکړه پوځیانو یوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنګ کې ټول و وژل.
د ښار مشران اندېښمن او د چنګیز له خوا ورته ډاډ ورکړی شو، نو د سلامي کیدو پېکړه یې و کړه. پوځیانو ۱۲ ورځې نورهم مخډبی جنګ کوو تر څو ښار مات شو. چنګیز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګولیا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځینې پوځیان په خپله مغلو ته واوړېدل. بیا د بخارا ښکلې لرګینې ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو څلی (کله مینار) هم جوړ شو.

چنګیزخان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره یوه نه ده او بېلوالی یې په منځ کې شتون لري. تورکان خاتون د ګورګنج (اورګانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغبګون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځینې لیکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د لیکونو متن بدل کړی شو او په پلازمینه سمرکند کې ګډوډی پیدا شوه.
مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسیدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت یې ښه وو. دوی د پوځ ګڼه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړیو لیکو کې د بخارا بندي تورکان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په درېیمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندۍ بشپړه او په تېښته شول. د سمرکند ځواک داسې ګڼله چې دښمن یې مات کړو نو له ښار بېرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې بېرته تاو شو او نیم نه زیات یې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرګون ځواک سره دوه وارې بیا حملې وکړې خو بریالی نه شو. ورو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پېنځمه ورځ د سمرکند زیات پوځ مغلو ته تسلیم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوی جلال الدین سره لویدیځ ته وتښتیدو. چنګیز په امر د سمرکند عام وګړي د ښار نه باندې په یو لوی میدان کې راټول او ډېری یې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرګونو ښځې او ماشومان یې وتښتول او د وګړو له سرونو یې څلی لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدین د کسپین بحیرې یوه وړوکي ټاپو ته پناه یوړه او هم هلته په ډیسمبر ۱۲۲۰ زېږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قیدي په توګه، منګولیا ته یې واستوله. د ګورګنج یوه جنرل خمارتګین سلطان شو.

چنګیزخان، جوچي، اوګدی او چغتی په ګډه د آمو سیند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنیق تېرې نه وې. چنګیزخان دغه ښار، جوچي ته د برې په ډالۍ کې د ورکولو لوظ شوی و نو ځکه هغه دا ویجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتی خوابدی (ناراضه) شو نو چنګیزخان اوګدی د اورګنچ کلابند کوونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه میاشتو نه ډېر پېر ګورګنج خپله دفاع وکړه له پېچلو خنډونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرګ ژوبله یې ډېره وه. دلته یې هم د بخارا او سمرکند تاریخ تکرار کړ. ځوانې ښځې او ماشومان یې مغل جنګیالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه یې مات کړل چې دا ځای بشپړ ویجاړ شو.

د پلار له مړینې وروسته جلال الدین خوارزم د چنګیزخان مقابلې ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې ګنګوسې خپرې شوې چې هغه د جنګ له پاره لښکر راټول وي. د چنګیز جنرال جبیي د سوبوتی په ملتیا خراسان ته روان شو. چنګیز ورپسې ۷ زره غوره چاپ پوځ د تولوی په مشرۍ او تورک قیدي پوځیان چې ګڼه یې ۲۵ زرو ته رسیده، ور واستول. په ترمیز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې جلال الدین یوه مخډبی پوځ تیار کړی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخارا او سمرکند نه تښتېدلي خلکو بلخ ته د مغلو د ورانۍ خبرونه راوړل چې په اورېدو یې هند او تورکي ښارونو ته د کډوالو بهیر روان شو. د امیر خسرو او د مولانا جلال الدین رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنګیز خان پوځ په ۱۲۲۰ لېږدي کې د تاتوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله و کړه، ښار ته یې اور واچو او لوټې لوټې کړ. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه بر سیره د ختیځ خراسان ګڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنګ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخیستو او په اوومه ورځ یې یوه لویه حمله و کړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوړه.

تولوی مغول پوهېدو چې جنګ په حالت کې به ورته کلک او ټینګ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته یې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژنې لړۍ پېل شوه. د مرو له ویجاړولو وروسته، تولوی نیشاپور په درې ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنګیز یوه زوم توکوچار په یوه غشي و وژل شو. د چنګیز حامله لور په بدل کې مغلو د نیشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وایي چې د نیشاپور د سرونو ځلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنګ مغلو ته تسلیم شو او په ۱۲۲۱ زېږدي کې مغلو بامیان کلابند کړو چې د چنګیز مسي هلاکوخان په کې سر و خوړو. د غچ له پاره مغلو دومره وګړي و وژل چې تر اوسه هغه کنډوالې د غولغوله ښار په نوم یادېږي. د طوس په نیولو ۱۲۲۱ زېږدي کې ټول خراسان د چنګیز خان په لاس کې شو. چنګیزخان د جلال الدین خوارزم شا نیولې وه او نه یې پرېښوده، د نیولو له پاره هرې خوا ټولي، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱زېږدي په پسرلي کې د دوی یوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمینه غزني یې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې ورسته د تګاب اوزبین په دښتو لغمان ته لاړه، د وریښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدین خوارزم دمه و کړله، په حیدرخانۍ کې یې د غشو، سپینموټو، تورمټو، تورو او زغرو د مخنوي پیداوار زېرمه کوټ کړه. چنګیزخان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېرانۍیو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې یې تر ښار لاندې پلټه خو کار یې پرې نه لره، لرې او نږدې به کلا ښخه راته خو په څه به نه کړ کې د، اوږده غلې، غلې دمه یې و هله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ديارلسمې ورځې مازيګر ناوخته يې پرې تر ټول ټينګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه يې جګړه و کړه. په زرګونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کې و وژل شول، چې کلا او سيمه له وينو ډنډ شو، جلال الدين خوارزم ډېر غمجن شو، که ګورې چې سپوږمۍ يې په وينو کې و ليدله، زړه ته يې ډېرې انديښنې راغلې، ځمکې ته يې کتلې د خپلو ځانګړو ځواکونو په وينو کې يې سپوږمۍ ښکاره کې دله، تر کلا لاړه. د لغمان په سيند واوخته شمکټ ته، ګمبري باندې کوز کنړ ته، په مروره، ناړی، باجوړ جترال ته لاړ. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لېږدي (ورسته له وخته ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زېږدي) کې. جلال الدين خوارزم شا د هند په پوله د اباسين په سر کې خپل اس اباسين ته و غورځولو، چنګيز خان نور وړاندې تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.

دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کې منګوليا کې مړ شو او قبر يې پټ ساتل شوی دی. جلال الدين څه موده هندستان کې د سند او ملتان سيمه ويجاړه کړه او بيا فارس او تورکيه کې د خپل وکمنۍ د بېرته اخېستو له پاره جنګېده. پای کې ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکيې په ديارباکر کې و وژل شو.

چنګيز خان د لښکر ګڼې په اړه تاريخونه د مبالغې نه کار اخلي ځکه منګوليا (مغولېستان) ښېرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بريا د دوی په يووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کې يوه وندي، جنګي وسلې، پياوړی ځواک، غېږنېونې، واک، د وژنې، تړاک، ميوو، مېړمنو او زرو څخه د ګټنې فتوا وه. د خوارزم د تباهۍ پړه د ده په مغرور واکمنو په غاړه وه چې د چنګيزخان ملګرتيا ته يې د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېرمخي ژونکي سره لرلې. وايې چې چګېزخان له مور څخه زېږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کې يې وينه نيولې وه. له کوشنيوالي يې غچ اخسته، خپل اس، سپی او باز پرې ډېر ګران و، يوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کې تر خپل ورور په غشي سوری شو، بل وار يې په ځنګله کې يوازې ښکار کولو چې اوبه يې ځښلې خپل باز به يې په وزر اوبه واړولې، په دريم ځل يې چې پرې اړولې د په تورموتي و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لاړ په کې مړ مار پروت و، هغه مار باز ليدلی وه، که د اوبه ځښلې وی. د ژوند څکه به يې نه وی کړې، د دې له پاره د يې په ياد کې يوه ځلی د ده د ځېرې څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته يې و ويل زما مړی به د هغه درې په منځ کې ښخ کړئ؛ اسونه به پرې ټبر را ټبر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن يې و نه پېژني تاسو هم، که دښمن بری را وړي زه به خوندي يم او زما د مړي پټ به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکالوه په اړه موږ دلته د دغې لنډۍ يادونه و کړه چې دغه ځانګړي مناسبت ته ويل شوي ده، پېغله بې پته شوې، کور يې وران او پلار په خوله کې زر ښځول شو وي او دا دې منګوليا ته رټلي بيايي. د ټپو مشرانو په ټپو کښلو کې ډېرې نادودې وي، هغوی به د دارنګه وګړو او پېغلو له اه ځه خبر شي... . نه يوازې تر شا يې يوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاريخي ارزښت لري. چې د دې کيسې تر شا پټې وې ليکوال په سپړنه کې و ښېړله او د کيسو يادونه مو و کړه.

کومې انګېرنې لکه ښنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. محمد دين ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصل نسب که په کار نه وی
زاغ په پيسه باز به په زر نه خرڅېدنه

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی ، ۶ چوپړی)

۲:. سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳:. ښېرنوال دوست محمد دوست شينواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زېږدی يا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳:. محمد داود وفا په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصيله وم کم اصله يووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه

▲ سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه.

بې. پېیلن یا پېیلنه: ګلبشره کندهارۍ.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لېږدې (۱۷۷۷ زېږدي).

تې. ځای: غرګی، چارباغ، کندهار، سویل زون، افغانستان.

ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د میني پالنې لوړ حس، زده کړې مندلو ته مین د لمسون د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۹.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: محمد ګل نوري.

ډې. لیکی دی که لیکنه: میلي (ملي) سندرې.

رې. چاپ کال: ۱۳۲۳ لېږدی (۱۹۴۵ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپنه ورکول:. وایې:. ګلبشره چې د یوه شتمن سړي لور وه، په یوه غریب تالب ملاعباس مینه شوې وه، چې په پای کې د دواړو واده و کړ، خو یوه ورځ تالب جان د نهیلۍ له بابته له ګلبشرې نه خوابدی شو، غوښته یې چې کلی پرېږدي، ولې ګلبشرې ورته ډېرې عذرونه او زارۍ وکړې چې ما یوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاریو تېره شوه، ښایي دغه پېر به د شپې نا وخته (نیمه شپه) وه، چې ګلبشرې په ډېره نا امیدي یاده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.

دا د ګل بشرې او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خدای که به ملا شې؛ په کتاب پروت یې یادوې شینکي خالونه. له دیوال دوې ګوتې سر جګ که؛ په دیواله دې زنې سر وسولو نه).

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړې لنډۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پينده محمد زهير په خپل غوړشکه د لنډۍيو کښلې کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۱۹ چوپېرۍ)

۲:. محمد دين ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله؛ وا!

بې ياره خوب؛ وا! نه شته که ما له نه راځينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، هـ چوپېرۍ)

۳:. عبدالروف بينوا په خپل کښلې کې سپوږمۍ داسې سپوږميه کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې ياره خوب نه شته که ما له نه راځينه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۸ چوپېرۍ)

۴:. محمد سور وکيلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

سپوږمۍ پر نيم د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،

(محمد سور وکيلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۷۸ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زيږدی)

۵:. شاسوار (شهسوار) سنګروال په خپل کښله کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

بې ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۲چوپېرۍ)

۳:. عبدالباري جهاني په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه

(عبدالباري،۲۰۱۶ زيږدی (۱۳۹۵ زيږدی))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوېویشتمې لنډۍ او شپږمې ټپې بېلګه

▲ یاد سایه د پاره یاره!
له ډولۍ په تکیه کې ناسته خونخواره

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: حمید مومند
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۶۸ لیږدي (۱۶۹۰ زیږدي).
تې. ځای: ماشو، ماشوګګر، بډه بېره، پېښور، خیبر زون، پښتونخوا.
ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مینې پالنې لوړ حس، منځنې ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسۍ په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادېرې چارپېریال او هواویچې تاثیر زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۰.
خې. چوپړی: ۵۸۲
دې. راټولونکي نوم: عبدالحی حبیبي
ډې. لیکی دی که لیکنه: افغانستان درعصر ګورګانیان هند.
رې. چاپ کال: ۱۳۴۱ لیږدی (۱۹۹۳ زیږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپڼه ورکول:. مولوي عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سرېنی مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سویل لورې ته اته مېلې کې کوهاټ سړک او باړې روډ پر ښي غاړه پراته کلي ماشوګګر (ماشو) بډه بېرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لیږدي (۱۶۶۰ زیږدي) کې زیږېدلی او په ۱۱۰۸ لیږدي (۱۷۳۰زیږدي) کې ژوند بخښلی، ماشوګګر د بهلول زو په ادېره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله یې عمر و، حمید مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

▲ سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې ټپه په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډۍیو کښلې کې، داسې کښلې.

,, سینه مې دېګ زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸ چوپړی)

۲:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, سینه مې دېګ زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۱۰۳ چوپړی)، (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

۳:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، داسې کښلې. د حیمد مومند د دیوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه یې هم دا پوره جوتېدای شي، چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي:.

,,سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۵۷ چوپړی)

د بې سربوله انګېرني له پاره د ۲ ټوک ۵. عیبونه او تېروتنې سرلیک وګورئ.
د مولوي صیب عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړبنی مومند یا حمید مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پېیلو نازکیالی، رومانوي (ناانډولې، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ کړ دی، لوړ واند (تخیل، شېرې خیال، د شعر پېیلی انځور)، نازکخیالي، هنري نوښت، نادرې تشبه، استعارې او ورمونه. د ده د ښوونځي بنسټيز ځانګړتیا دی. نوموړي تل د پښتو ژبې له پاره په چورلېځ پېر لورا لور مزل کړی دی او پېیلې یې تر موږ راسېدلي دي، که نوموړي څه نه وی کړي، موږ به له کومه څه کړې وی. په څه کړ شوی دی چې موږ پرې اوس کړ کېږو، د دې له پاره د تېرو تېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره یې پرمخ بیایو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخلیک پېنځمې مصرۍ بېلګه

▲ د غم لښکرې را په سې دي
د پاچا هي تخت مې په سر له ملکه ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: امیر شېرعلي خان د افغانستان سلطان.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۲ د کب ۱۲۵۷ لېږدې (۲۱ ۲ ۱۸۷۹ زېږدي).
تې. ځای: بلخ، بلخ ولسوالۍ، مزار شریف، بلخ، شمال زون، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سويي وفا او ناځوانۍ د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۱.
خې. چوپړی: ٦۲.
دې. راټولونکي نوم: د پوهاند تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپېنه ورکول:. په ټاټوبي کې د نوي پرمختګ پېر پیل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پیل؛ پوستي ډاګ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر یا پوځ جوړول چې ټولې پوځې اړتیاوې یې پوره کولې؛ لومړي ځل کابینه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د ښه والي، وګوړو ګڼلی امارت، ښې سمبالتیا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره یو پوځې او یو ملکي ښوونځی پرانیستل. خدیجه بیګم پوپلزۍ او امیر دوست محمد خان د بارکزیو بنسټ ګر دربیم زوی امیر شېرعلي خان بداینه وه، خو د اېنګلېسانو له درغل یا مکاره پلانونو یې زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کې یې پورتنۍ مصرۍ و ویله او مزار شریف کبود مسجد کې خاورو ته وسپارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخليک درېويشتمې لنډۍ او شپږمې مصرۍ بېلګه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: ملالۍ ميوندۍ، نورزۍ.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۷ د ځمري ۱۲۵۹ لېږدې (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زېږدي).
تې. ځای: خيګ کلي، ميوند د شهيدانو زيارت، ميوند ولسوالۍ، کندهار ولايت، کندهار زون، سويل ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتيا، ځيرکتيا، پوهې، ځيګتوب او سرخندني د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۲.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکي نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:.

په رښت کې د اېنګلېسانو ميوند جګړې له ټولې کيسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول روڼوي کتنه داسې. د ميوند جګړې په دوېيمه ورځ د زمري مياشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زيږدي) د افغانستان سويل کندهار، د لوديځ لورې ته ميوند ولسوالی په خيګ کلي کې ملالی ميوندۍ ماسپښين يوه بجه لنډۍ يوه دمې ويلې وه او خپله پېيله يې وه.

کله يې چې خپل کلي خيګ کې په خپل بڼ کې اېنګلېسانو حملې وليدلې او پښتانه ميرني يې وژل، دې له حيبته يوه دمي و ويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، که په ميوند کې شهيد نه شوې؛ خدايږو لاليه! بې ننګی ته دې ساتينه.،،

له زخمي بيرغچي څخه يې بيرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه تېيان ښه وکټېدل او يوه لس تنه يې په همدې بڼ کې اينګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خيګ بڼ يې ورته ادبرې کړ او تالا يې پرې واړوله، پښتانه ځارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپړو سره بڼ په بڼ اينګلېسانو په سې ګرځيدل.

يوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنګيانو اجيرو ځواکونو اوسني پاکيستانيانو) له لورې له همغو اتلانو سره په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهيده شوه، د شهادت په وخت يې چې په وينو کې لت پت وه ويل ،، خال به د يار له وينو کې دم؛ چې شينکي باغ کې ګل ګلاب و شرموينه.،،

په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه، اينګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم ميړنو له درنې جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړچې د سند ،، اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د يوه بريدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تړاکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

کله چې خيګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالۍ ده، په ختِه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې. هغه ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارۍ. اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادبره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه؛
نوموړې لنډۍ په خپلو ليکو او کښلې کې په لاندې ښه کښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډۍیو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې

سوګند په خدای دی بې ننګی ته دې ساتینه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

۲:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

زما لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۳۵ چوپړی)

۳:. ځېرنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زیږدی کال یا ۱۳۸۴ لېږدی)

۴:. ولایت خان ځدراڼ په خپل کښله کې، د لنډی په بنه داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(ولایت خان، ۲۰۰۸ زیږدی یا ۱۳۸۶)

۵:. محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۸۷ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۶:. پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ ,, که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډۍ بېلګه

▲ یوه واري غاړه غجې راشه
د تا دیدن په سې شیدا دي عالمونه
▲ په څو ځلي مې درته ویلې
چې د دیدن په ځای کې رو بړده قدمونه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: اروابناد محمد نور بابا.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۷۹ لېږدی (۱۹۰۱ زیږدی).
تې. ځای: د زیارت، لودیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړنې پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: ګل محمد ګلکی او ملاجان ملاګی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، ورم، ځیګتوب چارپېریال او هواویچې تاثیر زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۳.
خې. چوپړی: ۱۳۹.
دې. راټولونکې نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.
ډې. لیکی دی که لیکنه: د سیند غاړې ګلونه.
رې. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د پورتنی لنډیو پېیلن اروابناد محمد نور بابا په مهترلام کې زموږ د کلي لویدیځ اړخ ته یې مېنه او زیارت دی، چې په ۱۲۴۳ لېږدې کې زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کې په ۹۶ کلنۍ کې وفات شوی. نوموړې لنډۍ یې په ځوانۍ کې ویلې دي، د پېیلو له لړ، د شعر له سکالو او د ژوند له شېبو یې دا پښتو وګړنۍ پېیله لږ تر لږه په ۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زیږدي) کې کښلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخليک شپږويشتمې څخه تر يوديشمي لنډۍ بېلګه

▲ جانان ادبار که ځان مې خوار که
بې وفا يار په نيمه لار کې پرېښودمه

▲ عمر په واړو، واړو تېر شو
که ته باچا وې زه ملنګ د دوهې ومه

▲ جانانه ستا نصيب له لاسه
چېرې زه چېرې د کورمې کاروانونه

▲ جانانه دومره په ما ګران
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

▲ ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
د څرې اور دې په کوڅو کې و شندنه

▲ اوړى دې پاس کابل کې تېر که
په ژمي راغلې سلامت غواړې خالونه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: بي بي ادې (د دروزګر دوست محمد اکا مور).
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۸۷ لېږدي (۱۹۰۹ زېږدي).
تې. ځای: منجلام، پړوايي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړنی پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپڼه ورکول:. له خپلې نیا ځخه مې اورېدلې دي، له ۲۰۰۱ زېږدي ځخه نیولې تر ۲۰۱۴ پورې، راته به یې وینا او خبرو کې یوه، یوه دانه ویله، نیا مې بي بي زلقایده د مولوي صیب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله یې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کې زوکړه شوې او په ۱۳۹۲ لېږدي کې وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشرې خور ته کوکی وایي، محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خویندو به ورته کوکۍ ویل.

بي بي کوکی یا انا به ویل راته چې مسیه ډېره صدقه به مې کوله، د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، یا به راغله ما به د ورته غله دانه ورکوله، هېڅ فکیر او غریب مې نه دی پرېښی چې زما له انګړه دې بې غلې دانې تللي وي. اړي مې مېرمنو ته ورکوو.

بي بي ادې به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اترې به یې راسره کولې، دمه به یې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کې به یې یوه، یوه دانه لنډۍ یا مصرۍ اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې اړتیا پوره کوم او دا دې ماته ځه و وایي. ما به بې لورې د اړمنو اړې پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه تړه.

ویل یې یوه ورځ زموږ مزدور، د سره کمر له ژرندې ځخه درې بوجۍ وړه راوړه، برج کې یې کېښوده، موږ شپږ تنه وو، دا به زموږ یوه، دوه میاشتې کېدل، له هغې ځخه مې ډېر اړې ورکړي وه، دوې اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ویل چې مزدور و لېږه چې غنم ژرنده کې وړه کړي او رایي وړي. هغه راته و ویل هغه د خو دا تېره اونۍ درې بوجۍ وړه کړي وه کنه!، ما ورته ویل ډېر مې خیرات کړه. هغه راته و ویل، چې نور له ما ځخه پوښتنه کوه بیا خیرات کوه!.

ما به خیرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا ځخه دې پټه ورکوله، خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ویل په دې غله دانه کې زه هم رښت لرم. چې په خپل لاس یې خوارو، فکیرانو، مسافرو، یتیمانو ته ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ او دوېیمې لنډۍ بېلګه

▲ چې ګولزېړی پرې خوشحالیږي
د کروندې کدوان دي دوې نیسي ګلونه

▲ مزې خو تا وکړې هیکله
د ګولزېړۍ د سینې منځ دې و وهنه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پیپله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پیپلنه: اېسکندر خان سدوزی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۰۳ لېږدې (۱۹۲۵ زېږدي).
تې. ځای: منجلام، پېروایي، اړوکی، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پیپلې بنه: وګړني پیپلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۵.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰
زې. خبرداری (Caution): ۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپڼه ورکول:. مور مې ویل چې موږ ۳۰ شپې اوږ پلې مزل وکړه، درې ځایه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج ترې وساتلو، له الېنګار درې څخه په سرحد واوختو، کړنګل باندې چپې ته له چپې څخه مرورې ته او د مرورې په غاښې باجوړ ته وا وختو. یوه تن لار ښودې مې پلار ته و ویل:. اکا دا ده ډیورن کرښه ده او دغه ښې کړې تیرې یې نخښې دي. اکا (ټلو وګړو به زما پلار ته اکا ویل موږ هم ورته اکا وایه) مې اوږ اوسپلی وباسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناسته سر یې ټېټ کړی وو، غلې، غلې یې ژړلې، بیا یې سر پورته کړه، مور ته یې ویل تاسو ځئ لورې چې توپونه او الوتکې مو په نخښه نه کړي، زه پخښنه نېولې تلم پلار مې مخ مرورې ته اړولی وه، او داسې یې لنډۍ واچوله. ,, ځوک په رضا له ملکه نه ځي؛ یا ډېر غریب شي یا د یار له غمه ځینه. ،، بیا مې اکا رنګه ور واړوله او دوباره داسې یې و ویل:. ,, ځوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نیاز محمد خان سدوزی زوی دوپیم زوی و، پښتو یې پاله، پښتو یې کوله، په پښتو ولاړ وګړی و، کهول یې ډیرای ستر اخوانیان وو، د لغمان، پنجشیر، فیض اباد حملو باندې یې کورنی غړو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړۍ لویه حمله کې په لرغړي کې نارې وهلې ,, سکندر خان! سر یې پرې!؛ کور یې چور!؛ مال یې تالا!!،،

د همدې له وېرې تګ ته لاړه او درې شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان یې د ځیګیو پر سټ واړو د کندې په ګودر سنګره ته ځان ورسو، دوباره د کنده ګل له لورې بېرته درې ته راغی، مور فنا لرې د دولت لوی تن د خور کاله ته وړې و، د لوي قوي په پېر، د هغه له غره مور ته احوال را ولیږه، مور خپل کالي د کډوالۍ په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځیګ، په ونه دنګ او لویې اوصلې سړی وو، پاکې سپینې کالي به یې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر مېیو لاړه، التـه د سوات په سړک د جلالا ستر مسجد د ادېنې (جمعه، ۱۳۷۰ لیږدې کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوې پښتنو خانانو تر منځ دښمني وه، د ده ورته نومې سکندر خان ته غلې شوي وو، له لمانځه څخه مې اکا را وځي له قصاب څخه یې غوښه پیرودله، اکا (سکندر خان) څخه مې هغه سکندرخان راځي دښمنان یې پرې زربه کوي هغه ځان ګوښې کوي ګندې ته او زما اکا سکندر خان د کلاشین کوف په اووه مرمۍ ولي او شهید کوي یې.

ډېرى وګړي د سکندر خان یا اېسکندر خان په پېخلیکونو کې غلتېږي. یو لرغون اېسنکدر خان (د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دلته شخړه را وړې وه،) کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدین لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اګرې نسټ یې کېښوده او ۲۸ کاله او پېنځه میاشتي یې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدي پرې کښل شوي)؛ بل مې خپل اکا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نههمې لنډۍ بېلګې

▲ چې فاکولته دې ویلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۲۱ لېږدي (۱۹۴۳ زېږدي).
تې. ځای: سالو، کچور، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۶.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: بي بي حاجي جان بیګم ضیاګل.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما مور بي بي جان بیګم ضیاګل د اپسکندرخان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظیم خان تره خېل مېرمن او د شیخ مولوي حبیب الله تره خېل اېنګور. چې په دې کال ۱۹۶۸ زوکړه شوې او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټتیا یې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نوموړې پېیله په ۲۰۰۲ لېږدې کې راته ویلې وه، ویل یې چې زما مشر ورور محمد یوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي یا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې مې ورور، ورېندار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللې وو، ورېندار مې پلار کره تلله زه یې له ځان سره وړې وم.

په مېلمستیا کې مې د ورېندار بي بي شیرین ګل د ماما زوی د میرحاتم خان د سید ماما زوی ویلې و، نوموړی مو د اتڼښې انی وراره (فقیر محمد د مور وراره) و، هغه له سالو کچور ځخه جالم او دړین ته راغلی و، له لوې قوې ۵ کاله وړاندې، یا زموږ له کډوالۍ ځخه وړاندې، زه په هغه پېر کې اووه کلنه وم چې نوموړې پېیله مې واورېدله او یاده مې کړه.

ښایي چې هغه پېر ځخه لس کاله وړاندې مې ورور روغمنۍ (ډاکټرۍ) ته بریالی شوی و، خو پلار مې پرې و نه وایه چې سخته وه د روغتیا فاکولته، د ورور مې سر ګرځیده او اولتې یې کوله.

ورور مې د داودا خان په پېر بلخ شولګرې ولسوالۍ کې سر ښوونکی و، د میرهاتم موخه خپلې ماما لور ته دا وه چې تا غوره کار کړی دی، چې یو هګړ تن سره دې واده کړی دی، هغه ځوانانو ته ویار (عیب) او تانه ده چې لوړې زده کړې نه کوي، ټېټې زده کړو والا لټ او پټ وي.

نو د په ټاټوبي کې فاکولتې شتون درلود، ښایي په همغه پېر کې نوموړې لنډۍ کومې مېرمنې ویلې وي او میرهاتم خان ترې یاده کړې وي، چې موږ ته د نوموړې پېیلو د تېر پېر په لاس راکوي.

لاندې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه په خپلو کرارو ناستو کې په لاندې بڼه کښلې دي.

۱:. په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر بلکېسې توړۍ د مولوي صیف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ویله.

▲ عبدالاحمده دور دې غرېږي
رنګارنګ زومان دې وځي له انګړه

۲:. ما یې څېره داسې واړوله، د دې ټولو پای کې هې ,, ه ،، راځي.

▲ عظیم خانه دور دې غرېږي
لاچي لونګ زامن دې وځي له انګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:. د کرارۍ ناستې په پېر کې یوې د هېر او بېرک له پاره داسې لنډۍ و ویله.

▲ نه دي ونه شته او نه غنه
زه دې مین شوم په دا غټه مټه پزه

۴:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زیږدي پېر لنډۍ ده.

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

۵:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر ابۍ (توړۍ) دا لرغونې لنډۍ و ویله.

▲ ستا د دیدن په تمه، تمه
لکه یعقوب پیغمبر وړوند در په سې شومه

۶:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر دا لاندې لنډۍ په پړوایي کې ویل کېدله خو په منګو کې بله بڼه ویل کېدله چې تر ډېره الته چې یې ویله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پېر کې به جلی د خوسر په شتو ودیدله، د خاوند په شتو به نه ودېدله، په دې دوارې کې خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د درې او پښتو ګډ ویکی دی او نېسمن (د دري نیست مند، سویي بډایه، بې شتو، بې ماله، غریب، ګدا) ته وایې. خو ابلاغ تر ډېره یاره ته وي، خو په رښت کې په غوږ وهل د خوسر وي، چې د پرېکړې واک او پرېکونې ترې په لاس کې وندې لري.

پړوایي والو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

▲ ور مې کړې واده مې مه کړې
خوسر مې خوار کړې چې کراره ناسته یمه

منګووالو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

▲ ور مې کړې واده مې مه کړې
یار مې نېسمن کړې چې کراره ناسته یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. د کډوالۍ په پېر ۱۳۵۹ لېږدي کې مې مشر ورور مدير يوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرينو د درې کمپونو امر و، چې ډېری کډوال به راغله لومړی به موږ ورته مېلمستيا کولوله، يوه، دوې، درې شپې، بيا به مو ورته خېمې او د اړتيا د مرستې توکي ورکړه، بيا به هغوی خپلې پنډغلې جوړولې، په همغه پېر زموږ مېلمانه د توری کلا، ګرمه کاچ، نيازي، الېنګار ولسوالۍ، لغمان، افغانستان څخه راغلې وو، غلې موږ کره ناسته وه، دا يې له موره د بمبار په پېر په لويه کوه (قوه) کې له مور او پلار څخه پاتې شوې وه. انا يې ماته و ويل ته دې ته و وايه چې مسرې دې و وايه، (يوه لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ دوې مسرې لري.) زه يې خواته ورغلمه ما ورته و ويل نوم دې څه شی دی؟، ورو يې و ويل لاله. ما ورته و ويل ته دې هغه مسرې و وايه. ماته يې و ويل:.

▲ افغانستانه! په لالې ګرانه

علم جانه لاړه لاله به دې ساتينه

ما يې انا د عبدالحق مور ته و ويل نه، نه، دا به د دې نه وي، هغې و ويل هو د همدې لالې ده، التـه يې ويلې، موږ ورته نه و ويلې، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ويلې وه ځان سره موږ هم ورته اريان وو.

▲ خراسانه! په لالې ګرانه

علم جانه لاړه لاله به دې ساتينه

۸:. په همدې لړ ليکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر په بې پامۍ کې يوه د ميا عمر صيب چې احمد شا بابا يې هم د پېښور څمکنو ته سلام او دعا ته تللی و لنډۍ ده.

▲ ,, په پېښور کې وليان ډېر دي

کړې جنډې په مياعمر ولاړې دينه،،

(ځلمی، ۱۳۹۴ لېږدی کال، ۶چوپړی)

بي بي حاجي مور مې ويل: بچيه! دا چې تا و ويل دا د زوړ پېر پېخليک لنډۍ ناکره ده، عيبونه لرې او د دې څېړه اړول شوې ده.
ما ورته و ويل دا خو سرمحقق ځلمی هېوادمل ويلې.
بي بي حاجي مور مې ويل: بچيه! له ما څخه خو به وړاندې ځلمی هېوادمل څمکنو ته نه وي کډوال شوی، زه التـه واده شوې يم، زموږ کور هم التـه و، ستاسو شيخ بابا شيخ مولوي حبيب الله تره خيل مو التـه په همدې ادېره کې خاورو ته سپارلی، ستا د زوکړې څلوېښتمه ورځ وه، بي بي وزېرې خاله خوابنې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امته ابئ (د سيد الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي کې په ۴۰ څولوېښتې راغلي وو، بي بي وزېره خور مې ميا عمر ته زيارت ته هم تللي وه. امتې ابئ نوموړې زړه لنډئ و ويله، ښايي چې څمکنوالو مېرمنو ۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږميز لېږدي بزرګې مياشت په لومړی نېټه يا ۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د ميا عمر د ژوند بخښلو پېر ورسته ويلې وي.
همدا يې کره او روغه بڼه ده.
که ته پام کوې چې په دې کې دوې ويکي ورته تې خو داوړه ښېلې مانا او ښې ابېڅې لري، د ډېر او ډېرې تر منځ ښېلوالی شتون لري، يوه يې د لړې ګڼې او بل يې د ډېرې ګڼې له پاره په دې د زوړ پېر پېخليک لنډئ کې را وړی دی، په ډېريو مسرو کې ورته ويکي هم ډېر راځي.

په پېښور کې وليان ډېر دي
ډېرې جنډې په مياعمر ولاړې دينه

۸:. رضاعی مور (بي بي راکيبه د ډګرول حاجي قيوم پرزند لور) مې چې زه يې پټی (تيخور کوشنی، چې ښځېينه ته يې پټی وايې تې څښونکې) وم، راته ويل:. ته يوه کلن وې، وچ له پېنو سپک وې او ژر ګرځېدلې.
پېښور، کوهاټ سړک، ماشوګر لورې عطامحمد ګړئ کې د ډاکټر وکيل خان کور کې د سيد الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېرې کور و، موږ ته يې مېلمستا کړې وه، د هغه يوه دوې کلن وراره بصير خان و د ګل رحمن لالا زوی. هغه ماشوم ته ډېر تنګولې. بي بي او ما تاته و ويل:

پيلو جانانه ګواښ که پې
خواته راغلی غلی ډېر دې تنګوينه

تا زما امر ومنه او هغه دې په ټېر ټېله، ټېله کړه او و دې غورځو.
نو موږ ډېر وخندل چې ته خو په خبره پوهېرې، زړه ور هم يې، ټيک يوه کلن وې زويه!. پيلو(پيل ځغلونکی يا پيلوان) ته وايې.

د دې پېله ساده برابروې دا چې د دې ټولو ښتنې درنې مېرمنو وګړنې لوړ د پښتو پالنې شته دي چې د پښتون ښت راتلونکي پېر ته يې د وند، اند، ورم، لاربښونې له پاره پاتيشونې پرېږدي، چې د پښتو ادب په پېړه لمن کې د لس پاڼۍيو په بڼه خوږې هواوېچې ښاندي.
زما د بي بي حاجي مور څرګندول چې رونوې کتنه داسې، تر سلو ډېرې نوموړې ګړنې پېيلې مې يا دې دي، تاسو ته مې د خوبلو په پېر، چې ډېری پېر په کاله کې يوازې وم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر تن ښځ، ښځ خوندي کورونه لرل، د خوږو پخولو په پېر پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پېر مو ویلې دي، لکه د نورو ټولو ښنتنو په ښه مورږ هم د یوه ښه ډوډۍ پخو وو، ټکرۍ کې یې خوندي که وو، مېلمنو ته یې ږدو، لومړۍ هغوی مړه وو، بیا یې خپله خاورو، په یوه ښه په پېڅکو لمونځ که وو، په یوه ښه الله تعالی ته څځلې که وو، په اړتیا په وخت الله ج ته وایو چې را و رسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. ښنتانې یو، ښنتو مو ژبه ده، ښنتو مو دود دی، په ښنتو هر څه وایو او یاد وو یې. زه هرې وګړې ته دا ۳۰ کاله د هډ بېځایه کېدو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اوږېدو ماتېدو وړیا در ملنه د فیزوتراپی په نویو اسبابو کاله کې کوم. لیکوال د روزنې ځانګو ده، چې روزنه یې ترې له کوشنیوالي لیدلې.
د بي بي حاجي لاندې کړه وړه او دا کښلې تر سل سلنې ورتېر د ښنتون ښنت د دودیزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱:. ادېنې ختم؛ ماسپخین لمانځه څخه ورسته ۲۱ وارې یاسین شریف وایي، بیا خیرات د کیک،حلوا کوي کورو کې وېشي، یا یې خپل کاله کې وېشي او دا ژر دعا قبلوي.
۲:. ۴۳ وارې یاسین شریف هر خند پرې الله لرې کوي.
۳:. قران پاک لږ تر لږه درې وارې اړین کال کې ختم وي.
۴:. الله اکبر ختم؛ ادېنې په سهار پیل کوي، اوله ورځ زر وارې، په دوېیمه ورځ دوې زره وارې، په څلورمه ورځ څلور زرره وارې ... . یوه څلوېښتم ورځ ۴۱ زره وارې وایي، دا ډېر بختي ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ وارې الله اکبر (الله لوی دی) وایي.
۵:. الله صمد ختم؛ څلنۍ باندې پیل کوي، پېنځنۍ او ادېنه کې هم هره ورځ، ۱۱۰۰۰ وارې وایي. اووه اونۍ کې نوموړی ختم کوي. زړه کې مې هر سوال مې وي الله یې قبلوي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ وارې الله صمد (الله کوم تن ته اړتیا نه لري) وایي.
۶:. یا وهاب ختم، ادېنې په ورځ پیل کوي. اووه ادېنې ده، په یوه اونۍ په دې ښه کوي:. پیلنۍ زر، یوه نۍ دوې زره، دونۍ درې زره، ... تر ادینې ورځ ۸۰۰۰ وارې کېږي، په پیلنۍ بیا له زرو پیل په ۸۰۰۰ وارې ویلو بشپړېږي. اووه اونۍیو کې ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ وارې یا وهاب (له بدلې پرته ورکونکیه!) وایي.
۷:. لا اله الا انت سبحانک اني کنت من الظالمین :. ۱۲۵۰۰۰ یوسلو پېنځه زره وارې وایي، په منځ کې نور ذکرونه هم کوي. یوه ورځ کې د زړه په خوښه یې اته زره وارې، زر وارې یا لږ وایي، په خپله یاد لیک کې زېرمه کوي اوبیا یې حساب وي.
۸. د سنتو په سټه واړه ختمونه هم کوي چې هر سهار او مازیګر قران وایي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې یې. په پای کې پاینی سیفاره وایي بیا یاسین شریف وایي. اوبه دم وي، هرې ناروغۍ او شیطاني تاثیرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه کوي ورته.
۹. ماښام مانځه نه ورسته ۲ رکاته نفل، ۲ اړتیا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتیا بیا واجب مونځ، د شپې تهجت لمنځ ۲، ۲،۲، بیا ۲ اړتی لمونځ کوي.
د شپې ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه یې وایي. کله، کله تر څلوېښت رکاتو پورې دوې، دوې، دوې رکاته... شل وارې کوي. په پیل کې ۲ اړتیا لمونځ کوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوې فرض کوي. قران شریف وایي بیا یاسین شریف وایي، بیا اشراق (چې لمر ښه وغوړېده ، ۲ مونځ کوي، بیا ۲ رکعته د اړتیا (حاجت)، . لس بجو کې د ساخت لمونځ کوم ۲، ۲، ۲ بیا ۲ اړتیا مونځ کوي. ماسپین لس رکعته کوي او مازیګر کې څلور رکعته کوي، نور نفلي لونځ نه کوي ور سره د نفلو او اړتیا لمونځونه یا نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه

▲ کلي کې نوم د سمیني دی
ورانې کنډرې شاسوار خان ابد وینه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه مصری
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدې (۱۹۵۳ زېږدي).
تې. ځای: ټیک لام، سباخېل، نیازی، کنده، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، ودانوني ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۷.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: بي بي نور بېګم
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما مشره خله بي بي نور بېګم د ملک قلندرخان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نیازي مېرمن او د ملک ګل محمد خان نیازي اېنګور. چې په دې کال ۱۹۴۷ زوکړه شوې او په ۱۶ کې ۱۹۶۳ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمتیا یې برکت شه؛ هغې ویل چې زما له واده څخه مي ورسته دا مصری د یوې ښځې له خولې واورېدله.
ښایي چې زما له واده څخه لس یا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نیازي (شهسوار خان مشهور په باړې ابا) په ستاینه کې د کلا ودانونې په پېر کې ویلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخلیک لسمې، پولسمې لنډۍ او لومړۍ ټپې بېلګه

▲ په خوب کې ګرځم چپرهار کې

کله چې ویښ شم په کوډله کې پروت یمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي

د غمزده زړونو به څه خوبونه وینه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو

الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: پیلنی او پاینی زړه لنډۍ ده او منځنی یې ټپه ده.
بې. پېیلن یا پېیلنه: سید صدیق فکري.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹ لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).
تې. ځای: چپرهار، چپلیار ولسوالی، ننګرهار ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، بداینې، د سوکاله چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۸.
خې. چوپړی: ۵۶.
دې. راټولونکي نوم: پوهنیار خان سلام.
ډې. لیکی دی که لیکنه: ادبي فنونو درسي لیکی
رې. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د کدوالی په پېر کې یې کبنلې دي، د نومورې له سیمې څخه د لرې والې له اړخه یې کبنلې او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ مصرۍ بېلګه

🔺 بېلتون ټوپک شو را ته ډک شو
ناځاپه ټک شو په زړګي یې و ویشتمه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: حبیب الله رفع.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: ابدره، سید اباد ولسوالی، میدان وردګ ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېني پالنې لوړ حس، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۹.
خې. چوپړی: ۹.
دې. راټولونکي نوم: هارون حکیمي.
ډې. لیکی دی که لیکنه: حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکه.
رې. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:.

دا چې حبیب الله رفع صیب د لنډیو، ټپو، ټکیو او مصریو لېوال پاتې شوی، له کوشنیوالې څخه یې وګړني پېیلې لیکي دي.
په کلي کې ستر شوی، لوبېدلی دی.
له خپلې مینې او مېنې سره لېوال پاتې شوی دی، له مصرۍ یې انګېرل کېږي چې په بشپړه بڼه له خپلې مینې څخه بېل شوی دی.
هر ګوره چې د بېلتانه زېری پرې شوی دی، نو په کره منځه نخښنه یې ویشتلی دی.
نور ترې مینه له لاس وتلې، د همدغه پېر د تاثیر ښتو وګړني پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېښلیک دوبیمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه

▲ د الله داسي رضا و شوه
سترګې ورندې شوې د بدن محتاجه شومه

▲ په اخرت به سترګي غواړم
په دې دنیا په روغمن نه شته علاجونه

▲ زما زخمي زخمي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

▲ دا د پردیس سړي ټپي دي
چې زخمي زړونه له خوبو را وېخښوینه

▲ زما کسمت په خوب ویده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمتونه

▲ خلک وېده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمونه وېښ شو درد کوینه

▲ زړه مي د ډنډ خړه چکړی ده
نه يې کبان خوري نه يې کته اوبه وړینه

▲ د غرمنی په خوب ویده وم
بېلتون د غم څپېره راکړه وېښ يې کړمه

▲ په دنیا مه نازېګه یاره
دنیا د غم ټالونه خوري ورانه به شینه

▲ په دنیا ښه کوئ لمونځونه
لعین شیطان دی چې ایمان را ړنګوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن خو دې داسې خوله نېولې
لکه یې ماړه سخوندر چې غر وتلې وینه

سخوندر دې تاغوندې ماړه دي
پېږې لکۍ دې ببر سر درکې وهینه

مرګیه دغه ځای ته رای نه شي
بیا خاورې کېږي غازي جان مامور بریتونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې ټپې
بې. پېيلن یا پېیلنه: بخت میر.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زیږدی).
تې. ځای: سلیمان خیل، اندړ ولسوالی، غزني ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړنې پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: بخت میر.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سویې بډاینې، خواری، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۰.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکې نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: ټپې دي د بخت میر د ناستې پېر څخه.
رې. چاپ کال: ۱۹۹۵ زیږدی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپېه ورکول:. بخت میر سره خپله غچکه وي، په هر ناسته کې ځوانان خوښ وي، تازه دلدل تل په ما پام کړي؛ زه نظر کم یم چې دواوي غره ومه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخليک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډۍ بېلګه

البم را واخله راته ګوره
د تورو خاورو لاندې نه شته ديدنونه

انځور مې کېده مخ دې پټ که
ستا د رخسار په ننداره کې فنا شومه

که مې له سترګو نه فنا يې
نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: ډاکټر عبدالوکيل مخلص.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: منجلام، پړوايي، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلي.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، بداينې، د سوکاله چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: ليکوال.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې زما کوشني ماما د خپل کورني انځورونو البم په پخښتی کښلې دي او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوېیمې مصرۍ بېلګه

🔺 په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: زړه مصرۍ
بې. پېیلن یا پیېلنه: پښه یي ملا(ملامت تورن).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: دېوګل دره، څوکۍ ولسوالی، کونړ ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، بډاینې، ودنې، د تازه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۲.
خې. چوپړی: ۱۵۸.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند مجاویر احمد زیار.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:.
د یوه دېوګلي (پښه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده: چې د کډوالۍ په پېر کې یې کښلې د، د نوموړې له سېمې څخه د لرې والي له اړخه یې کښلې ده.
نومړې مصرۍ ترګنوک په زورکی هې باندې شوی دی، دېوه ګله!
چې په نومړې هې په بنه ډېرې لږې په ټول ټاټوبي کې شتون لري،
نومړې مصرۍ لیکوال په پېښور کې کښلې ده، خو وند او ژبه یې ټوله ګونړۍ ده او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ . ۱ . ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پېنځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پېنځه لسمې څخه تر درېپېنځوسمې ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټیکۍ او درېیمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه

▲ جانانه زه دې ساز خدړ کړم
چې خپلـه مـور مې ټنـډه نه مچو کوینه

▲ جانانه پـلار د دد ښکارېږي
د درکړې ږوږ ګـورئ په هـر مجلس کوینه

▲ ای خولګۍ زه د خـدریوان کړم
ځکه ولس کې د هر میـر کـور له ورځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: لیکوال (ډیپلوم انجینیر صفی الله فردوس).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴ لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).
تې. ځای: ختیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلې: اوستاد باچا خان لغمانی.
چې. ښکالوه: د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ورم، ودنې، بډاینې، وګړنې، ځیګتوب، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: سړو او مېرمنو ته. څې. ګڼه: ۳۳.
خې. چوپړی: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.
دې. راټولونکي نوم: څېړونکی (ډیپلوم انجینیر صفی الله فردوس).
ډې. لیکی دی که لیکنه: څلېر کې د ددو دود.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control):ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د لاندې لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍ یو پېیلن ټولې د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبي کې پنځې بنه کښلې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لنــډۍ

ربه له غيبو مې ثواب کړې
هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه

ربه د هغې دنیا مې خیر کړې
چې مجردانو صف کې زه ونه دریږمه

بیا به سرکوب غوندې ولاړ یم
د ټول عالم مخکې به زه مختورن یمه

ربه د هغې دنیا مې خیر کړې
بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه

ښـښتنه! ژوند عمر مې خیر کې
ږبن جيويش مې د لالا ډډون کوینه

ژاخو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښایست شته نه دې سم دي اندامونه

خداېږو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځی کوراک ومه څرمه د مټاک شومه

یاره زوزان ته ساډیزم شوم
د غم دردونه مې ږنجې له منځه وړینه

دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانګ را له راوړینه

جانانه مانه ګیله مه کړه
د لغمان خلک درغلي نه قبلوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربه ربښتینی مې سالار کړې
دا کوړ ږبن به همیشه ژنل ومه

زما پر تا د ســتا پر مادي
چنــاک ګټلـی داوڼ زه نــه درکومه

په دواړو لاسو مې زیندي کړه
ساډۍ سوډۍ ملـګرې څه دې و ستایمه

یاره سـاډو سابټ دې پلار دی
په سـاړ پوکـي دا سابیږی راغور ځوینه

نامه دې شته حضور دې نه شته
چـرلنډه یـاره په بیـدیا دې لټومه

یار مې په لوبو کې څـرو دی
ځکه لوبغالـي له په دنګـو ګامـو ځمه

غمونه نور دې رانه شـړه
ما په شپـه غاله کې سبق ته نه پرېږدینه

ستا د دوستۍ کتاب مې جوړ کړه
په هر څپرکي کې جفا لیکلې راځینه

نا ځوانـې دې پینۍ له ګوره
ژوي له ژوو سره څـومره ښه کوینه

فردوس پښتو ویوکي وایي
ځکه ژاپـن ږنـګرۍ په ژۍ ږغرله وینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوبیمه کوټه
, ٥:١٤ pm ۰۹ /۰۱/ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د شپه ميرو لنډۍ

▲ موږ له قـوي پوليـس پـه کار دي
ړبـن پوليس خلک ميوزيک کنډک له وړينه

▲ وطن تـکړه شپه ميري غـواړي
چې مـلک دښـن له اوږدې شـپې شيـبې کوينه

▲ خـدای شـته دا څـرنګه عسکر دی
چې مـلک وردۍ کې د دښـن سـوسيس راځينه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـريه
د اکاډمـۍ له څـنګه پـټ تېر شـوی يينه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ړبـن عسـکر راتـه کـاږه ګـامونـه ږدينه

▲ لاليه يو دوه راتـه وايـه
موزون قـدم ډولونـه زه درتـه وهمـه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـيم قـدم مې قبلـوه چې خوښـه شمه

▲ که سترې مه شـي راتـه وايې
زه به ژونـد، ژونـد درله ويم چې مير مې يينه

▲ تـه بريالی اوسـې فردوسـه!
له درسـه وروستـه الله پامـان دې و واينه

▲ له خدمتي ځينې راسـتون شه
مور په خپې لوځـو تيرګړو پلـه ته درځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۵۱ چوپړی)

,, لنـډی

▲ وطـن تـم ټول کافران راغله
ژر را پاڅيږه چې جوړه جهاد له ځونـه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غـړی دې له کالـه راځـه مينه

▲ دا وطـن نـه جوړيږي ياره
غټ او واړه يې بلواګر جوړ شوي دينـه

▲ دا بـچـي څـه بـچـي دي ياره؟
لکه لړمې بچي خـپله مورکــی خورينـه

▲ مـونږ به ګاډيـلې جواري خوارکړو
چې پر وطـن مو کـراری حـالت راشـينه

▲ ای ګـنو ژنـو مـيرځمـنو
ځـنې له ځــنډو سـازوی خندا راځينه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زيږدی ۰۳۰, Roshan BTS site HLM ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدايه!
نه انګلېسان نه امريکايان نه روسيان دينه

▲ د ډارنډکې زو ډاريږه
فرضې تواف ښې منډې نه غواړي ځرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان، څپاڼ، غواړي خوړلنه

▲ ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې تړښتي شينه

▲ چټي چټي چرلنډیه یاره
ځنځوونکې ځغونځونکې جیجری یمه

▲ د شرمېدلي زو شرمېږه
د تخت سیالی کې مېړني اور څرمه وینه

▲ په درنو غېږو څربولېږه
په څلورځنډو کې د غبرګو څکل څکه

▲ چې څه دې کښت که کښت بی ټول کړې
زړه دې دنیا که ګشمالی کړې خاونده

▲ ته دې له خپل مېرمن ډاريږې
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

▲ الله تـــالا شـــــولو مانعه!
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټپې

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما ځښتن باندې سوګند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لېږمه

▲ د تبې غره د سر ښاماره
زموږ بدیداره افسانې دې غږوونه

▲ مورې د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړینه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې دد وګړي خواست ګاري راله راځينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدرېوان له ورکوينه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

▲ ته الته ډاډ باندې اوسېږه
دلته زما له ډېه تاو شو کيبلونه

▲ پښتو پښتی کړې راته ماتې
ږبن ږبن سره مې خواکې نه پربېږدينه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقي و ننهواتې به درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنیا دې خدړان نه را کوینه

▲ التـه به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنیا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیال کې یې راوړم رانه تم یینه

▲ کله تقدیر راسره مل وي
کله بې رحمه ټوکې و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولې سودایي شوي؟
تقدیر سودا راسره کړې مختورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۳۷ چوپړی)

,, ټپې

▲ محضې په خوله رښتینې وایي
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځینه

▲ راځه وصال ته غاړه کیږدو
نور له هجرانه توبګاره شوم مینه

▲ مینه کې وصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غېږ کې سمه را غورځېږه
ما برايي درپسې ډېر ژړلي دينه

ستا رنګ انار غوندې ښكارېږي
زما دې رنګ د مكيانډې واړه ونه

كه يارانه نه كړې جانانه
داسې بيا مه وايه چې بيا له كلي ځمه

زه دې رمته ليونی كړم
مينه دې واخله ما په خپل خيال كړه مينه

چې زه پخوا په خيال كې بيا شم
نور به په ژوند كې مينه نه كوم مينه

دا ستركې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښكې يې سهار كې و وينمه

په ګناهو توبې و كاندو
د پاك ښښتن ډېر ګناكاره يو مينه

له پاك الله به فردوس غواړو
مورږ ګناكار يې د ورتلو لايق نه يونه

د ملا باقي غونډی په سر، د موسی کلا ولسوالی، هیلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زیږدی
Roshan BTS site HLM ۰۱۲, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, لاس كې به غټ لركى د ستا و
لكه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

ځانه ښښتن باندې دې سپارم
تودو ايرو باندې مې خپل يار ولړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د غم سيلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وينه

▲ ولې په اوښ باندې سوره يې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا تول فريبونه

▲ ځان د پښان د کوم قمرۍ کړه!
د خلاصيدو ځواب په ستونې کې واينه

▲ بنګالي پيغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پرېږده چې ښې بلا وکاندې
نادان بچي دې د دښمن په لمسون دينه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د يهودې لمسی د دين تيکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۳۲۹ چوپړی)

▲ په پټه، پټه غلی وران شې
پټ ړنګېدو پروژې م ستا له کور راځينه

▲ له ملو ړنک شې پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وينه

▲ کړېکې دې کوم شهيد رایاد کړم
که تېمرشاه، که ملالۍ که نجيب کړمه

▲ د سلګۍ زړه پر دغه شين دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ ليدلې دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ټیـکی

پـېـغلو چکچکي کړئ حلقه شئ
د پیغمبـر اومتـی ښـوک نه نازوینه

ناوی لالـی دې لاس نه نیسـه
چې ننـواتـي سـتا د زړه کور ته درځینه

ناوی رو، رو قـدم اخـلـه
د ولـس پېغلـې په کتار درسـره ځینه

ناکی دنیا درتـه فردوس شـه
مونږ د الله نه درتـه دا غوښـتنې کـړونه

بډی ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړینـه

که یې بوغان راباندې پلـوري
زه پیرودونکي د ابـی د ګسټ ګل یمه

زمونږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

،، مصری

د تورو ټکو برکت دی
تا غوندې خلک ښوک منبر کې نه پرېږدینه

سـوګند په تورو ټکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به یمه

مورږ به دې هسـې خاطر و کـړو
کم اصل خلـک ښوک په پوځ کې نه پرېږدینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سپینه ږیره کونیټوب کړې
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځینه

په سپینه ږیره سودایې یې
جومات کې کېنه عبادت و کړه ربنه

د اسلام رنګه دې کړه بده
سادی سوډی امامه څه دې وستایمه

اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
څکه یهودو باندې دین له منځه وړینه

ګاونډ دې وږی ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هېڅ نه قبلوینه

اسلام د عدل انصاف دین دی
څکه غریب غني یو ځای څځلې کوینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه E۱۰۲, ۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی)

,, مصری

په لغمانیانو کې مې خوښ کړې
راځه، راځه پردیه زه دې خپله ومه

ربنچینه سمه په سر کیږده
چرلنډیه یاره څوک به غږ درو کوینه

ستا کوږ اوږ پـاچ نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتاوه شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې د وصال په خیال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شینه

▲ ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سیمه یې ساری نه وینمه

▲ ته په ښایسته ډمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعلیم پوره شي
مور مې خبره د کراري مجلس کړنه

▲ ښاګلیه یاره مه ځوریږه
که قسمت و شو په هغه ځای به یو شونه

▲ په رېګستان کې مې ربډي ده
ربه زرغون یې لویه وه تري لرې یمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له ټېټه وره ځي سر ټېټه وینه

▲ ربه د ستا په ازموینه
ما خو له پېغلو شوندو رنګ خوړلي دینه

▲ ربه د ستا په ارزونه
ما یې په زنه د ستا نوم لیکلی ونه

بوست، د فکیرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدی
،، Roshan BTS site HLM ۰۳۰, (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا به کړی ورځ را په شا وې
لکه چې کوتې څوک په بار بلده وينه

ستا به لاسونه زما غوړونه
لکه ګاډی جلب دې هر وخت کش کونه

ښنګ ته مې راشې راته نه ګورې
لکه هندو چې کليمه بده راځينه

اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دې واړه لوښي لرګي دينه

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

فردوس ته هغه وخت وریاد کې
چې د غوبله غوبل يې تا باندې کونه

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

يه کربانه!؛ کربان وطنه ښومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پېر یا د وخت موده یا وخت (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بېدو، موده، موکې یا موقع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دقیقې: ساعته) په وخت کې ویلو ښکاروندی وندی کوم.

پښتون پښت په لنډو، منځنۍیو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په ناستو، خبرو اترو کې وګړي نوموړې ګړنۍ پېيلې په لنډ پېر کې وایي؛ په سندرو، ښادۍیو او غوره شېبو کې یې په منځني پېر کې وایي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځایونو کې په اوږد پېر کې وایي.
نه یې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه یې منځنیوالی خوند بې خونده کوي او نه یې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه یې په نیمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وایي غږ یې هم خوندور کېږي، په یوه شرط چې روغې یې و وایې.

په دیارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ ګل محمد ګلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاکي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پینده محمد منګل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ایوب اوستاد، شاولي اوستاد، خیال محمد اوستاد، پاچاخان لغماني، اشرف تیراوال، هارو باچا،... . او اوږ پېر بنسټ اوستاد ګلزمان، اوستاد حیات ګردیزي، اوستاد عبدالله مقري او اوستاد اینجینیر سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر یوه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملاجان ملاکي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندې لنډۍ د لغمان په ښادۍیو کې ثبت کړي دي.

لیکوال دا ناځانخبرې (زېرمې) په جولیز (شکلي) پېره وخته (پېر وخت) کالب کې سویې نټیالۍیو (منونکو، سویې منکرو) وګړو ته په ګړنې بڼه نوموړې پېيلې ټکي، ټکي انځورلیک ډول په لمېسه کې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۱ لومړی بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ګل محمد ګلکي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ویلې دي:.

وه!؛ له کاله نه مې سر هسک کړه
له تور کارغه سره ښارو مستي کوینه
پېر.. ۰۷:۷۸:۰۰:۰۰ (رڼه: ثانیې: دکیکې یا دقیقې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

ولې به زه وریسې نه مرم
مخ یې برباد کابل سردار زلفې فوځونه
پېر.. ۰۸:۱۸:۰۰:۰۰ (رڼه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

الف اشنا کړم بې جدا کړم
تې په تلوار یار ته ورځم که په خولا شینه
پېر.. ۰۷:۹۸:۰۰:۰۰ (رڼه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

ثې ثاني یار به پیدا نه شي
جې په جمال کې خلک تېره کئ دیننه
پېر.. ۰۷:۹۹:۰۰:۰۰ (رڼه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

عینه (ع) ته ورشه ورته وایه
غینه (غ) نه غمازه یار مې را وله دننه
پېر.. ۰۸:۱۶:۰۰:۰۰ (رڼه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

دال (د) دې دیدن ماته ناری ده
ذال (ذ) دې ذلیل کړه د عاشکو نرې زړونه
پېر.. ۰۷:۹۷:۰۰:۰۰ (رڼه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جلی خوله شینکی کابل ده
دا نرۍ وریځې کوهدامان شینکي باغونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۸ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

ولې به تور دکن ته نه ځم
چې په دې مړو سترګو کوم د خولې خواستونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۴۴:۰۷ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

د ابېځو په بڼه لنډۍ چې په کې د:. ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عین ،، غې ,, غین،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) پورې شتون لري.
د دوې لغمانۍ زړو لنډۍیو په منځ کې ګل محمد ګلکي اوستاد ویلې دي.
د زوکړې موده یې ځرګنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانۍیو زمانو څخه یې وګړي خوله په خوله مهترلام کې وایې.

له جګړو وړاندې ښه په درز په ښادۍیو کې رواني وې، په لنډ پېر کې سرغندوو سندرغاړو ویلې دي. لکه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملا جان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ویلې؛ د دوباره ثبت کره موده یې ۱۳۶۹ لېږدی دی، خو په غږېزه پوستکالي (اډیو) له پیټې (کیسټو) څخه د سندرو هټۍوالو دوباره اړولې ده په دونی، ۴:۳۵:۵۲ ۰۳ /۰۷ /۲۰۱۶ زېږدي کې یې دوباره غږېزه پوستکالي په بڼه خوندي کړې.
چې له څلورمې پیټې سندره ده، وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسیکي یا موسیقي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت):.
۰۰:۲۰:۳۰:۰۱ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

د مینې پالنې لوړ حس، لغمان زرغون سیمې او سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۲ دوېيمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب,,:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې دي:.

وی!؛ الف اشنا کړم بې جدا کړمه؛ وی!
تې په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه اېښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

وه!؛ ثې ثاني يار به پيدا نه شي
جيم په جمال کې خلق تېره يې کړه دينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۵:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه؛ وی!
غينه (غ) نه غمازه يار دې را وله دننه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۴:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

دال (د) دې ديدن ماته ناری ده
ذال (ذ) دې ذليل کړه د عاشکو نري زړونه

پېر:. ۰۰:۰۰:۸۶:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

يو مې په دې زړګی خوشحال ده؛ وی!
چې خان غريب به ټول يوې خاورې ته ځينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۴۱:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

وه!؛ خالې به پاتې شي ميدانه
مسافر کډې باروي وطن ته ځينه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۸:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمه کاڼي د ويشتو يمه؛ وی!

مرګ مې ليده اشنا مې نه راستنه ونه

پېر:. ۰۸:۹۱:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

پام کو دوکه نه شې جانانه

غمازان شته څوک به دې تېر باسي مينه

پېر:. ۰۸:۳۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ خيال دې په خوب کې را په ياد شي

د شپې مې وبخ کړي تر سبا سلګی وهمه

پېر:. ۰۰:۰۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د ابېڅو په بڼه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او يوې ټپې سره ويلې دي.

دا پورتنۍ ټولې وګړنې پېيلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پېر:. ۰۱:۴۴:۱۸:۰۰ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۳ درېیمه بنه لنډۍ: پې ,, پ،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: لاندېنۍ زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې قاري عبدالحادي، د محمد بشير په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ويلې دي، پېر يې له ټنګټکور سره په دې بڼه دی:.

▲ الف الله بې برکته
تې ده توبه ثې د ثواب جېم جنتونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ حج مي د خېر دال دلالت ده
رې ده روژه زې زلمي ذال ذکاتوهه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ شين د شراب سين د سودونه
صې د صلات غې غلامي طې طلاقونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ ضې د ضهمت عين د عيا ده
غين د غماز فې د فرهر قاپ قلمونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ کاپ کليمه لام لاالا ده
مېم محمد نون يې دی نور واو يې لوزونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ الکه شابسي په مينه؛ کنه!
د اوړې ورځ دې راته تېره کړه مينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.
دا ټولې وګړنې پېيلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پېر:. ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری

د یوې کره پښتو لیکلارې سیندګی ډوله لاربښود په بڼه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په سته ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټیکې او مصری موږ ته په لاس راکوي.

د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د لیکوال ځرګندول چې رونیوي کتنه داسې:

له لرغون پېر ځخه زموږ نیکونو، له اوسني مجاویر احمد زیار، عبدالشکور رشاد، قیام الدین خادم، عبدالروف بینوا، ګل پاچا الفت، صدیق الله رښتین، عبدالحی حبیبي، صالح محمد کندهاري، پیر روښان، اخون درویزه، شاه پولاد امیر کروړ، بیټ نیکه ... . نوح د لمک متوشلښ(متوشلخ) زوی، اښنوښ(اخنوخ) مسی، یارد(یرد) کړوسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خوندی، د شیث ع پردی او د ادم ع له خولې (ساییز (تنفسي) غږي، سږې، کرنکې (د سږو نلونه)، مری، ژبې، ژبه، تالو، ژبې لاندې برخه، غاښونه او شونډې، کله په لږه او کله په ډېره سا.) وتلي غږونه دي چې نومړو غږېز لیک (غږ) او ابېځې خوله په خوله، سینه په سینه، ځمځه پر ځمځه، ټیټنګ په ټیټنګ، بانده په بانده، سیند ژی پر ژی، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبی په ټاټوبی موږ ته کاپي (نقل، نمونه، سواد یا نسخه) کښل (تقلید لیکل، انشاء کول یا تالیف کول) بڼه راغلې دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښل شوي ابېځې (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګړو وګړو ته یې یادول او لېږل (هڅول، جغات ورکول، تشویق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته یې وېلاړ یوون (ارادې یکړ، تصمیم واحد، عزم یونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول یې د پښتو ژبې له لومړي توري پیل کوو او نږه پښتو ابېځې یې تر ۴۴ کښو. خو تللي یا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابېځو چې عربي وی یا ویکي کې ترې ګټنه اخستل کیږي، یوازې په همغه کې ترې نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس داني دي.

ځه او ځه چې هر ابېځې په پښتو وی کې کوم غږ لره چې له خولې ځخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابېځی کښو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته یې غږېزلیک (غږ، تلفظ) ته پام کوو، بیا یې په همغه وار ابېځی کښو او بوږ وو.

په لاندې بڼه :. ګڼه. غږېزلیک (غږ) ابېځی... .

۱:. ,, اې ,, ا (الف، آ، ع) ۲:. ,, بې ,, ب ۳:. ,, پې ,, پ (ف) ۴:. ,, تې ,, ت (ط) ۵:. ,, ټې ,, ټ ۶:. ,, جې ,, ج ۷:. ,, چې ,, چ ۸:. ,, ځې ,, ځ ۹:. ,, څې ,, څ ۱۰:. ,, خې ,, خ ۱۱:. ,, دې ,, د ۱۲:. ,, ډې ,, ډ ۱۳:. ,, رې ,, ر۱۴:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ړې ،، ړ ۱۵:. ,, زې ،، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶:. ,, ژې ،، ژ ۱۷:. ,, ږې ،، ږ ۱۸:. ,, سې ،، س(ث، ص) ۱۹:. ,, شې ،، ش ۲۰:. ,, ښې ،، ښ ۲۱:. ,, غې ،، غ ۲۲:. ,, کې ،، ک (ق) ۲۳:. ,, ګې ،، ګ ۲۴:. ,, لې ،، ل ۲۵:. ,, مې ،، م ۲۶:. ,, نې ،، ن ۲۷:. ,, ڼې ،، ڼ ۲۸:. ,, وې ،، و ۲۹:. ,, هې ،، ه (ح) ۳۰:. ,, يې ،، ې: (اوږده يې، دوې ټکې سر په سر يا په والاړه لرونکې يې، ښځېنه ویَ (وييکې يا لغات) ډېرګنه يې، ترمخې ابېڅې يې اوږ زېر(ـٖ) اخلې او خوله ډېره خلاصيږي، لکه ټول ابېڅې چې غږ لري لکه:. اې، بې، تې، ټې... . يې پورې، ادې، شپې، شړومبې، شپنې، تيارې، ناوړې، باندې، لاندې، کې، کېږي، شې، لرې، لېوې، دې، وې، ادې، هېڅ، ببخ، تېز، تېر، پېر، کبځ، زېر، زېږون، ېږ، يېبره، لبڅ، مېرمن، کېنه، کښېنه، ابېڅې، ګنځې، ږومنځې، ګندې، رېب، ستنې، لمنې، برستنې، درغنې، خبرې، اترې، خپرې، منګولې، لارې، لوښتې، څنګلې، ځنګلې، متې، منې، خېښې، لېږدېدل، خورې، تروړې، مورې، لورې،... .)
۳۱:. ,, يې ،، ي: (لنډه يې، دوې ټکې خوا پرخوا يا په پرتو لرونکې يې، نرينه ویَ يا وييکې (لغات) ډېرګنه يې، ترمخې ابېڅې يې لنډ زېر (ـِ) اخلې او خوله لږه خلاصيږي، لکه:. زياتي، بياتي، کينچي، وري، نالبکي، دي، وي، کړي، ځي، شي، کېږي، سيمي واوېل، کانسوننټي، غويي، خېښي، تربګني، دوستي، وراني، ابادي، وداني، خپلوي، ښادي، پردي، کودي، اپريدي، لغماني، الېنګاري، الېشنګي، بادېښي، قرغه يي، پشه يي، نورستاني، کوهستاني، عربي، اړياني، جرمني، روسي، امريکايي، روسي، انګلېستاني، پنجابي، چنګيزي (منګوليايي)، مغولي (اوزبېکيستاني)، تورکي، غزنوي، صفوي، اموي، غربي، اېندي، اېټالياوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، الينايي، سالوي، لغماني، ارياني، ببباکي، شتمني، ر وي، ز وي، و ري، يکړ، يوون، يوسلو يولسم، يودېشتم، يوزرو او يوسلو او يوم، بوين، ښکاروندي، پلغاړي (زېنې)، تلپوړي (ځمکپوړي، تاکاوياني)، ځانګړي وګړي، نټيالي، وييپوهي، ويار، ېبرور، ېيږ، نياوتون، لېوکتي، لنډوين، کيڅليک، ستغيوني، سونتوکي، ويرژلي، ميړني، بريالي، اتلولي... .)
۳۲:. ,, يې ،، ی:(نرمه يې، بې ټکو يې، زور واله يې، هېڅ ټکي نه لري، نرينه ویَ يا وييکي (لغات) يوه ګنه يې، ترمخې ابېڅې يې زور (ـَ) اخلې او خوله لږه خلاصيږي پاس تالو لورې هوا ځي، لکه:. زياتی، دی، وی، کړی، ځای، شی، چای، منګی، کانسوننټی، غويی، خېښی، تربګنی، ورانی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپريدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادېښی، زمری، زلمی، پشه يی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اريانی، جرمنی، روسی، امريکايی، بېباکی، شتمنی، کجی، ليونی، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زينه)، چړچوبی (تشناب، ټوليت)، ورياوی (شاور، لمبازی)، ليکی (کښلی، کيتاب يا کتاب) ښکاروندی، ځانګړی وګړی، نټيالی، وييپوهی، لېوکتی، لرګی، سړی، غبرګولی، غبرګغږی، لرليدی، ستغيونی، سونتوکی، ويرژلی، ميړنی، بريالی، څاروندی، بوی، دوی، نری، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی... .)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳:. ,, يې ،، ی: (درنه يې، لکۍ داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکۍ لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کيږي، ښځېنه وی یا وییکي (لغات) یوه ګڼه يې، لکه:. انی، بنی، اکی، کاکی، توړی، کوکی، برګی، لسپاڼی، نی، حجیاڼی، رتی، پتی، ګولوی، ټری، ډری، شبونکی، شپیلی، ګټیالی، لېوهګی، ناکی، شبی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپېنی، ځمری، سړی، پشه يی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، شتمنی، کجی، لیونی، نټیالی، وییپوهی، ویرژلی، میرنی، بریالی، څارونډی، نری، وری، نړی، کړی، ډوډی، څوکی، زغرټټری، انډۍ (قورمه)، ړلی، ټولنجی، بغبغی، ټپټپی، ډګډګی، سیوسیوی، یکی، کښتی، هګی، څړځی، غرڅنی، ځاځی، دورانی، دورخانی، اڅکزی، غرغښتی، ګوربځی، ملخنی، ژی، وی (لغات)، وی!(پارنویکي غږ دی د درد) ادکی، څپلی، انګېټی (بخاری)، څېړی، کوکی، کړکی، شالی ولی، پی، لنډی، ټپی، ټیکی، مصری، انکی، لنډکی، بګتی، کیسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګی، کېنتوزۍ (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، ... .)

۳۴:. ,, يې ،، ئ: (امریه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ(فعل) کې تری ګټنې اخستل کیږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري. همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کیږي،، لکه. ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی يې کوئ؟؛ د درنو درناوی کوئ!، بډې مه غواړئ!، د پردو مه کیږئ!، ځانونه وپیژنئ، خپل یوژبی مه وژنئ، د خپل پښت وګړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوښی ګرډئ!، ناغه له غواره مه اخلئ!، چې له تاسو ټېټ وي زور ورسره مه ازمایئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سختـه کې سم لاس ورکوئ!، دا ټولې کښلې ولولئ، د پوهې او ځیرکتیا انګړ ځان ته وټاکئ!، په کال کې جاپانیانو غوندې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غوندې مه کیږئ چې کال کې دوې کتابه ولولئ. لولی ته غوږ مه نېسئ، دا دونیا لولی ده، ډېر پام يې مه کوئ، یوازې په پښتو لیکل کوئ!!!؛ که نه يې کوئ پښت مو هېڅ بډایه کیږي او خپلواک کیږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه يې غواړئ ... .

عربي ژبې ته ورګډ شوي ابېڅو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په بڼه غږونه په پښتو ګړدود کې لري، هسې (محضې) يې عربي ویکیو کې راځي. ۱:. ,, ثې ،، ث ۲:. ,, حي ،، ح ۳:. ,, ذي ،، ذ ۴:. ,, صي ،، ص ۵:. ,, ضي ،، ض ۶:. ,, طې ،، ط ۷:. ,, ظي ،، ظ ۸:. ,, عي ،، ع ۹:. ,, في ،، ف ۱۰:. ,, قي ،، ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښت کې پښتو ډېره لرغونې او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې ځېرې کې ډډ ته ډېر لږ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غوړېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته ابېڅې ورغلي دي. موږ ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې چې د کره ليکنې پښتو ۳۴ غږېزليک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ ابېڅې لري.
د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) دي.

هر ګوره که د دري (فارسي) کښلې کښو، د دري (فارسي) په کړنلاره يې کښو او که عربی کښو، د عربي په کړنلار يې کښو، لکه:. چه کاره استی!، شما و ما، جنګلات کنر. الخيار، حلوا، قلم، الحليم، الرحمن، صفی، مجنون، تبليغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که موږ کټ مټ د پښتو ابېڅې فونويکه کړو، او يا يې لاتيني اېنګلېسي ابېڅو باندې کښو يا واړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کې زموږ لرغونې ژبه له خنډ سره مخ کوي.
ناګڼلې راځي، ګټوره هم هېڅ نه څرګندېږي، زموږ ډېرای وګړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او ابېڅو کښل کولی شي، اشنايي ورسره لري، د پښتون پښتپوهني له لرغوني پيخليک را نېولې تر نن پېره پورې چې ټول کښلې کښل شوي دي، په همدې ابېڅو دي او آن د ټولو نټيالېيو پوهګړو کښلې هم په همدې ابېڅو دي.
د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.
د دې پايله ساده برابره وي دا چې په ټوله کې که د پښتون پښت يو ټکی ياد کړي، په پنځې ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترګو ويني ترې پوهه اخستلی شي.
د بېلګې په بڼه موږ د رومي، دنيا، کاڼي، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شويو اورغلو کې ,, الله ،، کښل شوی وينو.
خو په بله هېڅ ژبه کې داسې نه وينو او نه شتون لري، چې (ALLAKH, ALLAH, ALLAX) په لاتيني يا فونوميکه ژبه دې کښل شوی وي.
ځکه په ,, الله ،، ج ذات نوم کې څلور ابېڅې دي، زموږ د ژبې لومړی ابېڅې ا (اې)، دوې داڼې ل (لې) زموږ د ژبې لومړی ابېڅې څلورويشتم او نهه ويشتم ګڼه ابېڅی ه (هې) دی.
چې سره يو ځای يې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي.
د دې له پاره زموږ ژبه او زموږ د ژبې تورې پنځې دي او د پنځا ښتن کښل شوي ابېڅو سره ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پوهېدو او ځکاوت جوګه مو کېږي، که دا موږ لرې کړو، زموږ پښت لا له تیارو سره مخ کېږي.
ځکه چې اوس، اوس مو ډېری پوهګړي وګړي په کره لیکلار نه دي په لار شوي. ان اسلامي او دیني کښلي په ناسم وینګ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بې پامي ده، ځکه که اېنکلېسي ژبه یادوي، یوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره لیکي، NAME ټول چلونه یې یادوي، په ابېڅو یې سر خلاص وي، خو د خپلې ژبې سره ښه ډېر واټن لري.

د همدې له پاره د لاندې لیکوال له ۳۶ غږونو سره په نټه یم، د هغه لمېسه داسې ده، خو په کښلي کې ډېری ځای غږونه شمارلي نه دي ان ۳۸ داني دي. ,, د یوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرګغږونو (ی، ئ) د سېمبولونو (تورو) لیکلړ یا (خپواک ابېڅې ۷+ بېواک ابېڅې ۲۷+ نیمواک ابېڅې ۲+ غبرګواک ابېڅې د یې ۵+ وې (و) ۶ ابېڅې: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربي ته مو ورکړي ور سره ګډ کړو، ټول ټال ۵۷ کېږي.) ،، (مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکړه داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبې ټول ابېڅې چې ټولو ویکي یې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ ابېڅو څخه یې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ ابېڅې زموږ د ژبې ابېڅې دي، زما په نظریې دا روغه خبره نه ده، یوه ټمبل شوې خبره ده چې ځینې باندني ژبپوهان وایي چې پښتو ابېڅو کې د عربي ژبې ۲۸ پور شوي ابېڅې دي، د پارسي ژبې ۴ پور شوي (آې، چې، پې او ژې یا آ، چ، پ او ژ) ګډ دي، پاتې ۱۲ ابېڅې د پښتو ځانګړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربي ژبو ځانګو ده او بخدي یې ټاټوبی دی. پښتو ژبې پور کړي نه دي له دې ژبو څخه بلکې عربي ته یې ۲۸ ابېڅې ورکړي، پارسي ته یې ۳۲ ابېڅې ورکړي خپله یې ۴۴ ابېڅې دي چې ټولې خبرې رانغاړي او په بشپړه ښه یې لمېسه کې کوي.

,, لیکدود ستونزې:. یوه کره لیکنی پښتو ۳۶ غږونه (Sounds) لري، خو ابېڅې (الفبې،) یې له دېرشو نښو (توریو یا حرفونو) تېری نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه یې یوازې درې دا لیکنی نښې یا توري (و- ا - ی) لري.
د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهیسې، هغه هم یوازې په پای کې رادود شوې ده.
خو (ء) او یا چرګی (هه) کارونګ د ژبپوهنیز رښت (قانون توپیر) تر ډېر ځایه زیانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د ,, یاوو ،، د پینځګونو، په بله وینا، شپږ ګونو ډولونو له رامنځته کولو سره یو څه لیکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پېښور اکېډیمۍ هم هوکې کړي دي؛ که څه هم د اردودو په پېښو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کارونې (أو، ځائ، خدائ ... .) کوزنی لیکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کرغېړن کړی دی او په تېره چې زور، زېر او پېښ هم ور سر باري کړي.،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لیږدی ، ۲۷۶ چوپړی)

د عربي ژبې نښې نښانې (زور پرځای الف ، زېر پر ځای يې، پېښ پرځای و، غړوندي څخه هېڅ ګټنه نه شته... .) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پېښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ... .) څخه ګټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غږیز رغښت سره هېڅ اړخ نه لګوي او پښتو غږېزه یا فونیمیکي ابېڅې (الفبې) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ویکیو کې د آ، آس، آر، آره، آږ... . په نورې کې نه راځي چې اوږد ویل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زیږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونيت راهیسې او د اوستاد مجاوير احمد زیار په هڅه له ۱۹۷۴ زیږدي راپه دې خوا ترې په منلې بڼه ګټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نیکه، تره، زړه، وراره، واده، شپانه، پښتانه، ... .
یه، یه روره!، یه پلاره، یه زویه، یه پوهندویه!، یه ساتندویه!، لویه!، سویه!، یه خویه، یه بویه!، رویه!، ... .
په مېړانه، په ځغرده، په ډاګه، هېڅکله، یا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځینه کارېږي او هم نرینه او څه نا څه له درې ژبې سره ګډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښایسته، ساده، پیاده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پنبه، ... . په پام کې و نیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو ليکلارې ابېڅو غږېزليک (غږ) په ستېه لنډی، ټپي، ټيکی او مصری

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما ځېړنه داسې ښودل شوې ده چې د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لارښود په ښه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستېه ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټيکی او مصری موږ ته په لاس راکوي. چې ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېڅی په کې کره سپيني ته را وباسو.

۱:. ,, اې ،، ا (الف آ)؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه ابېڅي پيل شوې لرغوني لنډۍ:

,, اباسين بيا په ځپو راغی

په سر يې راوړه سپيني خولې زېړ پيزوانونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱چوپړی)

,, آينه مې ځله مخ ته نيسې

نېستی مې ښه جوسه بدرنګه کړه مينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۱چوپړی)

۲:. ,, بې ،، ب؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېيم ګڼه ابېڅي پيل شوې لرغوني لغمانۍ ټپه او لنډۍ:

,, بابا دې ما وژلی نه دی

چې راته نيسې د زړې ولې بندونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۱۲چوپړی)

,, بيه د باز رانه پرې لاړه

اشنا ګونګی وخوت تاوان راباندې شونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۱چوپړی)

۳:. ,, پې ،، پ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېيم ګڼه ابېڅي پيل شوې لرغوني لغمانۍ مصری او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, باچايي تخت مې په کار نه دی
جانان دې لو کړي زه به وړي ټولومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲چوپړی)

,, پېکی مې مه پرېکوه موري
پر سر پرېکړو ونو نه کښېني بازونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۴۹چوپړی)

۴:. ,, تې ،، ټ؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ او لنډۍ:

,, تا به زما په غېږ کې وژني
زما دې مرګ وي چې جامې به غونډومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۰ چوپړی)

,, تېر شوی عمر به را نه شي
که د دنيا بېديا اوبه په اوښکو کړمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۵:. ,, تې ،، ټ؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ او لنډۍ:

,, ټال ته ختم بنګړي مې مات شول
ګنا د يار ده چې کوي اشاره تونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۹ چوپړی)

,, ټينګه مې مه نيسه په غېږ کې
سترې ستومانه له واده راغلې يمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۱ چوپړی)

۶:. ,, جې ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه ابېځې پيل شوې لرغونې لغمانۍ لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, جادوګر ډېر رانه چاپېر دي
د خپل جانان څخه مې لرې ګرځوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۶۲ چوپړی)

▲ ,, جهان د ژوند خالي بازار دی
د عمر بیه نور څه نه شته بې له غمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۷۰ چوپړی)

۷:. ,, چې ،، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ مصرۍ او لنډۍ:

▲ ,, چاته به تور چاته به سپین یې
ماته د زرو کټورۍ ښکارې مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۷۱ چوپړی)

▲ ,, چې یې په زړه کې اور د عشق دی
زر به پرې کور د رکیبانو وسېزینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۰ چوپړی)

۸:. ,, ځې ،، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانۍ لنډۍ:

▲ ,, ځانګه به نن سبا کې ګول شي
ما یې په سر کې سرې غوټۍ لیدلې دینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی،۸۱ چوپړی)

▲ ,, ځیرې ګرېوان د ګول په شان یم
اوښکې سهار لکه شبنم پرې وروممه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ښې ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغمانۍ لنډۍ:

▲ ,, ځان به په خړ سين کې لاهو کړم
الته به و وځم چې مې کډر په چا وينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۵ چوپړی)

▲ ,, ځه د اختر په سبا راشه
زه به در و ځم تورې سترګې سره لاسونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۶ چوپړی)

۱۰:. ,, خې ،، خ؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغمانۍ ټپه او لنډۍ:

▲ ,, منده مې زړه په سر کې خښ شو
غوټۍ غوټۍ وينې يې ځي له پرهارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۸ چوپړی)

▲ ,, خيال دې له وصل نه کم نه دی
زه تسلي د زړګي ځکه پرې کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی)

۱۱:. ,, دې ،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوولسم ګڼه ابېڅې پېل شوې لرغوني لغمانۍ ټپه مصرۍ:

▲ ,, دا اخرۍ مصرۍ مې وا وره
په زړه سورۍ شې چې مې و کړې ټپوسونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۵ چوپړی)

▲ ,, ديوال سورۍ کړه دسمال را کړه
پلار دې خدګر دی بيا به جوړ کړي ديوالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲:. ,, ډې ،، ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوولسم (دوېلسم) ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه او مصری:

,, ډېرې واخله ما پرې وله
د زورورو په یاری چې نازېدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۵۳ چوپړی)

,, ډېوه رڼا کړه دیدن و کړه
سبا به وایې چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۵۳ چوپړی)

۱۳:. ,, ړې ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دیارلسم ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

,, را باندې و ژاړئ عالمه
یو زکندن دی بل د یار له غېږې ځمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۵۴ چوپړی)

,, ریبار یې ډېر ګړندی راغی
چې مرور اشنا به څه ویلي وینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېردی، ۱۶۰ چوپړی)

۱۴:. ,, ړې ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې څوارلسم ګڼه ابېځې پیل شوې د لیکوال لغمانی ټپې:

ړانزړه مې وینې خپلې وڅښې
ړنګتیا یې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

ړبن په بنه واړولم
څه به کړي مینه مې د یار په زړه دننه

ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵:. ,, زې ،، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپې:

,, زار د هجران مي دی خوړلی
څو د وصال طبيب خبرېږي و به مرمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۱ چوپړی)

,, زېږی مرض مې عشق کې واخست
يار مي طبيب دی په وصال يې روغوينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۰ چوپړی)

۱۶:. ,, ژې ،، ژ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپاړسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپې:

,, ژاړم له خپل نصيبه ژاړم
چې مې په برخه کې بېلتون و رسېدنه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژوندون زما په درد او غم دی
بېلتون ميرې په شانې غاښ راته چيچينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژني به څه په کور معلوم شي
چې چېغې ګډې وي نرې وهي ډولونه،،

(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۷ چوپړی)

۱۷:. ,, ږې ،، ږ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپه او لنډۍ:

,, ږغ دې راته پرې پوهېدمه
په پر کالی د بېلتانه ورغلې ومه،،

(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ږغ شو پر کټ یې جانان راووړ
زړه مې په پر شو چې پر شا یې نه وي زخمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, ږلۍ دې ستا په فصل راشي
زما جانان له نرۍ ملا کړي فریادونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, ږېره دې سپینه غاښ وتلی
په یاراني په سې ملنګ ګرځې مینه،،
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸:. ,, سې ،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته لسم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لنډۍ او ټیکۍ:

,, ساتلی باز مې رانه لاړه
په مارګله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

,, سینې ته غټ لونګین جوړ کړه
ډول به یې ستا وي بوی به یې ما لره راځینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹:. ,, شې ،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوې نولسم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لنډۍ:

,, شا خو دې را ته کړه راهي شوې
د اوښکو ډکې سترګې ځوک را پاکې کړینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۲ چوپړی)

,, شین خالۍ ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شلم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لنډۍ او مصرۍ:

▲ ,, ښادي د دواړو مبارک شه
اول زموږ چې مېلمانه راغلي يونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

▲ ,, ښيينه د زړه مي ماته نه شوه
ښېلتانه ډېر پرې د ګولو وکړه وارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۵ چوپړی)

۲۱:. ,, غې ،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لنډۍ:

▲ ,, غاټول به ټول امېل به جوړ کړم
د يار له پاره بی په غاړه ګرځومه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

▲ ,, غيلی خپرې که راته ګوره
چې په لمر څرک به دې ليدو لره درځمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

۲۲:. ,, کې ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, کابل ته مه وايه چې وران شې
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)

▲ ,, که يو نظر راباندې و کړې
لکه د لمر به سر هسک په پينی شمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:. ,, ګې ،، ګ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې ویشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې زړې لنډۍ:

,, ګرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تیاره ده چې رڼا راباندې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

,, ګیله له خپلو ځینې کیږي
له بېګانه وو به څوک څه ګېله کوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴:. ,, لې ،، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلور ویشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې زړې لنډۍ او مصرۍ:

,, لاټین رڼا کړه دیدن و کړه
بیا خو به وایې چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

,, له تورو څنګ مه کړه لالیه!
ځوانان پر سرو تورو ورځې نجونې ګټینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵:. ,, مې ،، م؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځه ویشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې زړې لنډۍ:

,, ما اټېران په لاس کې واخله
پر ما اته کړه د اوږدو زلفو سرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۸ چوپړی)

,, مینې دې زور راباندې و کړ
په میږي پښه نه ږدم چې یار بی پاتې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۷۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږ ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, نا ترسې خلک دې کسکر کړل
چې نرۍ سترګې توروې وهې خالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۰ چوپړی)

نه! نیمه شپه شوه یار را نغی
زویه ویده شه چې په خپله پسې ځمه

,, نیمه شپه شوه یار مې را نغی
د کټ بازو راته سرې، سرې کېدنه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷:. ,, نې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې د لیکوال لنډۍ:

ننکۍ دې پاس څرځې ته نه ځې
بېګا په توره خره و لاړه ترې شپانه

نۍ غټه روغه، روغه جوړه
مور ته بختي يې وه له ځای ځنې خپه تله

۲۸:. ,, وې ،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډۍ:

وار به دې تېر شي ژېړه ګله
چېرې به بیا پسرلی سپېرې زېړ ګلونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۸ چوپړی)

وښتنه یې اور باندې کاږه شو
ځکه یې زلفې په رخسار تاو شوي دینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:. ,, هې ،، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهه ویشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې لنډۍ:

▲ هابیل قابیل و سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)

▲ هیکل د سر په سینه کېږده
تیاره ماښام به پر ما لوړ مازیګر کینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰:. ,, یې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې دېرشم ګڼه ابېڅې پېل شوې د لیکوال لنډۍ:

▲ پېږ خو داړلی نه یې یاره
له غره راغلی رنګ دې ځې راځې مینه

۳۱:. ,, یی ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوې یودېرشم ګڼه ابېڅې پېل شوې لنډۍ:

▲ یا به دنیا کې سم ژوندون کړم
یا به د مړو ښنګ کې خاورو لاندې شمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

▲ یوه یې کمال بل یې جمال دی
پر ما مجال دی چې د ځان اشنایي کړمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۰۹ چوپړی)

▲ یوه ورستی لنډۍ دې داوي
رب دې د دوو مینو و کړي دیدنونه
(سلېمان او مجاوېر، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲:. ,, یې ،، ی (نرمه یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو کاپي کښل شوې دودېرشم ګڼه ابېڅې پېل شوې لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېيلي هم نه شته.

۳۳:. ,, يې ،، ی (درنه يې، لکی داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي، ښځينه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې)؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې دېرشم ګڼه ابېڅې پيل شوې لنډی، ټپه، ټيکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ی) نه راځي چې هغه دې په وييپوهنه کي شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېيلي هم نه شته.

۳۴:. ,, يې ،، ئ (امريه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ (فعل) کې ترې ګټني اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلوردېرشم ګڼه ابېڅې پيل شوې لنډی، ټپه، ټيکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن ليکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پيل د وی کې داسې يې (ئ) نه راځي چې هغه دې په وييپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېيلي هم نه شته.

۱:. ,, ثې ،، ث؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې د ليکوال لنډی:

ثابت قدم وسه جانانه
د ثانيه ګر په شان چورلېږ تل له تايمه

ثوابيروژې مه نيسه ياره
د يار په هينده کې اجرونه کال کلونه

۲:. ,, حې ،، ح؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېيم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې زړه ټپه او لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, حاجت مې نه شته د ویلو
تا ته معلوم دې سراسر د زړه حالونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

,, حیات زما په سې برباد شو
بې وفا یار د نورو و د نورو شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

۳:. ,, ذې ،، ذ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دریېم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي پیل شوې زړه ټپه او لنډۍ:

ذاکرالله ته داسې وایه
د ښمن دې خوار شه چې څپلې دې سمه وینه

ذاکرالله خو زموږ ورور دی
د زړه په مینه یې په لنډۍ کې یادومه

ذکات د سرو شونډو مزه که
غازي پرې ځان کړه یې ذوالجلال کوه شکرونه

ذوالجلاله! ژر را رسیږه
شیطان فاسق مې ړنګوي د زړه برجونه

۴:. ,, صې ،، ص؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پیل شوې لغمانۍ لنډۍ:

صبر به کړم ښېرا به نه کړم
صبر سرور دی ځوانیمرګ به شې مینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۳۳۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

صیاده! غلی، غلی کیږي
زما د زړه بلبل هوښیار دی نه راځینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۱ چوپړی)

۵:. ,, ضې ،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوې پېنځم ګنه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې د لیکوال تپې:

ضعیفه! هر څه په دنیا دي
تینګ یو الله دی چې مدام په دنیا وینه

ضعیف بدن مې مه کړې خدایه
ضعیف بدنی د هر چا مهتاجه وینه

ضعیف ابلیس لعین شیطان دی
په بسم الله باندې یې مرګ لوخړه شینه

ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شیطان مو ضامني ضایعه کوینه

۶:. ,, طې ،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګنه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې زړه تپه:

طاقت د زړه فکر او صبر
جانان زما نه په غمزو کې وړي دینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۲ چوپړی)

,, طبیبه! رنځ مې لا علاج دی
خوشې خواري دې په ما نه کړي اثرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ طبيب زما د رنځ طبيب دی
بد مې نصيب دی يار مې خوا ته نه راځينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۳ چوپړی)

۷:. ,, ظې ،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې لنډۍ:

▲ ,, ظالمه! دا ظلم دې بس دی
چې يو دې خوار کړم بل دې ورک کړم له وطنه!،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

▲ ,, ظالمه! نور بنديان دې ډېر دي
يو ډار اخلاص کړه خلک يې ډېر، ډېر يادوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

▲ ظلم دې ډېر راباندې و کړ
نور مې د اور لمبو ته مه نيسه مينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۴ چوپړی)

۸:. ,, عې ،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, عاشقان ټول سوي سکاره دي
ليلا په تورو سکرو مه ږده قدمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۰ چوپړی) په پښتو کې لېوال (عاشقان)، کدم (قدم).

▲ ,, عمل مې خپل دی را رسېږي
په يار به ولې د ظالم حکم کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

۹:. ,, فې ،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, فراق در ياب دی پای يې نه شته

زه ورلاهو شوم د هجران غوټې وهمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

په پښتو کې بېلوالی، لرېوالی، پراک (فراق)، بېلتون (هجران).

,, فلک نن دې کومک غواړم

چې خوا په خوا مې خپل جانان له ورولينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه ګومېزی سطحه چې خلکو په ګومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړين بايد مطلب يې الله ج وي، ترې غوره ده چې الله ج و وايي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه يې پالونکی دی.)

۱۰:. ,, قې ،، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

,, قادره! خدايه ته مې مل شې

د بېلتانه غم ته يوازې پاتې شومه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

په پښتو کې ډېر ځواکمن (القادر).

,, قيمت دې و وايه جانانه

چې روح مې ستا شي نور به څومره پاتې شينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)

په پښتو کې ارزښت، بيه، قيمت ايښوول، بيه ټاکل (قيمت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکي نخښې

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د دوی تر منځ بېلونکي نخښې دي.
نومړې بېلونکي نخښې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹.۷ انځورلیک (پراګراف) کې و ګورئ.

(1) د لنډۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د لنډۍ نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له ټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. ښه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. ګړندی حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شیندي
۶. اوږد عمر لري
۷. ښه غږ یا پشهاری کوي
۸. په حیرانونکې ښه دې خوښ راځي چې وې وینې
۹. د لیدلو تلوسه پیدا کوي
۱۰. سالم بچیان راوړي، ګڼه یې ډېرېږي
۱۱. هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوې د لېندۍ ژبې یې پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې یې څلور سترګې وي (هر څه رانه ویني)
۱۴. چالباز وېشتونکی د زهرو سر یې پیل کېږي، د دې چې سیالي کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پایښت و کړي
۱۵. عجیبه احساساتي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي، په همدې ښه یې پوښ کې کړي.
هرې ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې نو هغو ته لنډۍ وایي. تاسو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا لنډۍ دي چې د لټکې ځانګېړنې (خصوصیات) لري.
ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دا پورته ۱۵ ځانګېړنې نه لري او ټپې، ټیکۍ او مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) د ټپې ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې ښېلونکې نخښنو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را او باسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېله یې د ټپه په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېیلې له ټپ سره ډېر ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. درد پیدا کوي
۲. د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفګان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه
۹. بې واکه کړنې په انسان کوي، ښېواکه خوښحالي څرګندوي چک، چک کوي
۱۰. تاثیر یې د انسان رنګ پېرک زېړ اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپیني تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي
۱۵. کړو زیاتوي
۱۶. د ټپ باندنۍ برخه کوشنۍ وي او د ټپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړې.
هرې لنډۍ، ټیکۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نیسۍ؛ پام ورته و کړۍ؛ نوبیا یې پېژنۍ.
چې دا ټپې دي چې د ټپ یا زخم ځانګېړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټیکۍ او مصرۍ نه دي، ښېلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګېړنو کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3) د ټیکې ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې بېلونکې نخښو له پاره زما څېړنه دا سپيني ته رااوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېيله يې د ټيکی په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېيلې ټيک، رټ رمټ يا سم برابر سره تشبع کړی دی چې ورته ټيکی وايي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نومولې دي. ټولې ځنګېرنې يې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي او له همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتيا ته اړوي
۳. رټې رمټې وي
۴. خوښې ډېره وي
۵. ډېر خوږ تاثير لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوړي
۷. تر ډېره ستايل کېږي
۸. تاثير يې ټينګ وي
۹. مېرمنې يې ډېرې وايي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او يادول کېږي
۱۱. د پال په بڼه يې پېغلې وايي
۱۲. په ګډه يې وايي سره
۱۳. پېغلو لاسونه سره يو تر بل ورکړي وي، ناوې يې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحالېږي
۱۶. د ناوې ستاينه په کې وي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ايښې دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نيسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نو بيا يې پېژنئ. چې دا ټيکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاينه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېريال زوکړې ځانګېرنې (خصوصيات) لري.
لنډۍ، ټپې او مصرۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانګړې ځانګېرنې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(4) د مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د مصرۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. ډېرې ښایسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثیر کوي
۴. انسان په یوه وار له منځه وړي
۵. یوه وار یې سړي ته بس دی
۶. بېلابېلې بڼې لري
۷. درې خواوې یې سړی پرې کوي
۸. په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي
۹. ډېرې لرغونې دي
۱۰. لرغونې اندازه کړل شوي
۱۱. لرغونې ځېړل شوي
۱۲. د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زوروړې دي
۱۶. په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کېږي
۱۷. د ننداړو شیان دي
۱۸. وهم لري (مصرۍ خولۍ، تاج د ټمبونې مار نخښه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مینه ساتل کېږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکارې وې لکه لنډې مصرۍ تورې
۲۳. د مېړمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول یې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي
۳۰. په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي
۳۱. په خپل ځای کې کارېږي
۳۲. ډېرې لنډې دي

موږ ته یې دا همداسې را پرې اېښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ چې دغه پورته ۳۲ ځانګېړنې درلودلې. بڼه غوږ ورته و نیسۍ پام ورته و کړۍ نو بیا یې پېژنۍ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ ځانګېړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګېړنو کې دی.

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ته مسرې ویلی شو، خو مصرۍ ورته نه شو ویلی. هرې مصرۍ ته لنډۍ، ټپه او ټیکۍ نه شو ویلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانګړې ځانګېړنې د بېلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې سره ورته ډول لري.

نوموړې ټولې وګړنې پېیلې دوې مسرې لري، چې یوه یې پیلنۍ مسره او دوېیمه یې پاینۍ مسره وي (له دوې نیم بیتۍ او دوې نیمکړۍ وي یا یوه مسره، یو بند، یوه کړۍ، یو بیت).
چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاینۍ مسره یې د نوموړو پېیلو د پنځې منځه وي.
د پښتو ژبې هره لهجه منځنۍ کوي، چې په هر لهجه د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ په کالب کې ځای شي یوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.
ځلور بڼه د رنګونو ښکاروندي لري، د دوې منسوبو شویو رنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، څپيزې او زورنې ټولواله

د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ۲۲ څپېزه نه وي چې پيلنۍ مسره (نيم بند، نيمه کړۍ) يې نه ۹ او پاينۍ مسره يې ۱۳ څپې ولري.
په سندرو، اوازونو، غږونو او کښلو کې له پيلنۍ مسرې سره ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ څپېزه سارباري او بېخباري کېږي، په همدې بڼه يې پاينۍ مسرې سره يې ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ څپېزه سارباري او بېخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او بېخباري څپې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ د پيلنۍ او پاينۍ مسرې څپو کې ډېروالی را ولي چې دا يو ربښت دی او ګڼلی بنسټ دی.
چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پيلنۍ مسره د دې پېيلې (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶يا ۱۷) کېږي، کله پاينۍ مسره د دې پېيلې (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ يا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې يې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ يا ۳۹) څپو پورې کېدلی شي.

په لويه کې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:.

اې (الف):.
(- - - -)؛ــــــــــــــــــــ پ يا ل؛ (- - - -)
(- - - -)؛ـــــــــــــــــــــــــــــــ ل؛ (- - - -)

بې (ب):.
(- - - -)؛ـــــــ پ يا ل ؛ (- - - -) (- - - -)؛ــــــــــــــــــــــــــ ل ؛ (- - - -)

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بختـه میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، بنه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر کې راغلي او د دوېیمې مسر یا اوږدې مسرې په پیل او پای کې کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپېزه راځي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کې د ـه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

٥. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلي دي. څپیزې او زورنې

UUUU ;U-**UUUU**-UUUU ;**UUUU**
UUUU ; U-**UUUU**-**UUUU**-**UUUU**;**UUUU**

یه- کر- با **نه**؛ کر – بان – و- **ط** + نه - ز – موږ - **کور** + یې

وه!؛ په – سر – او - **ستر**+ ګو- به – دې – **موږ** + جو – اړ - **مه** + نه؛ **وی!**

۴؛ ۱ -۲ -۳ -**۴** -۵ -۶ -۷ -۸ -۹

۱؛ ۱۰ -۱۱ -۱۲ -**۱۳** -۱۴ -۱۵ -۱۶ -**۱۷** -۱۸ -۱۹ -۲۰ -۲۱ -۲۲ -۱؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليکوال د مصرۍ بېلګه ده:.

يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې

وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وی!

د دې مصرۍ سپړنه داسې ده:
لومړۍ مسره ۴ + ۹+ ۰ = ۱۳ څپې ده، چې ,, يه کربانه! ،، بلنويکی لري.

دوېيمه مسره ۱ + ۱۳ + ۱ = ۱۵ څپې ده چې ,, وه!،، او ,, وی!،، پارنويکي لري.
دلته ټوله مصرۍ ۲۸ څپې ده، دا مصرۍ په پوره ته ښه بلنوييکی او پارنوييکي لري، د څپې په ګڼه کې يې ډېروالی راوړی دی. خو نوموړي غبرګغږونه، بلنويکی پارنويکي... . ولس کې لرغن دود دی او د مصرۍ برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. ديفتنګونه انځورليک (پراګراف) و ګورئ.

مصرۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه ښه او لاربښوده مخبېلګه ده.
له ژبني پلوه لږ تر لږه دوې يا زياتې غونډلې را اخستې، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړې دي او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی. له دغو توکو پرته؛ ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه ښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، کنه!، يه که ځاره!، راځه!، ځارشمه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې مصرۍ کې شتون لري او په پام کې يې راولو څپو په کچه کې ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۵ تې (ت):. د پېيلن يا پېيلنې او پېيلې پېژند په اړه پوښتنې

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د نوموړو ګړنې پېيلې له پاره موږ ته په لاس راکوي.
لکه:

۱. د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ پېيلن يا پېيلنې پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛
۲. لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ يوازې پېيلنې کښلې او که پېيلنو کښلې؟، چې که پېيلن يې و کښې مرمنو ته يې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پېيلنې يې و کښي نر نوړی ته يې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظريې د هغه ټولو ليکوالو نظريې څخه زما نټه ده، چې وايي د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ پېيلنه (شاعره) يا پېيلن (شاعر) معلوم نه دی يا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛
که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شيرينۍ، ملا عباس او ګلبشره، مولوي صيب عبدالحميد مومند، امير شيرعالي خان، ملالۍ ميوندۍ، اسکندرخان، ... رفيع او ليکوال نه وی کښلې دوی به پېيلن او پېيلنه نه وی.
د بېلګې په بڼه ملالۍ ميوندۍ خپلې لنډۍ ويلې کنه، د بل تن او نامعلومه پېيلن او پېيلنې پېيلې خو يې نه دي ويلي چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرګونو تنو يې زموږ د پېيلو په بڼه وګړو ليدلې او پېژني يې چې دا ده ملالۍ ميوندۍ لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو پېيلنې او پېيلن پېژند څرکند نه دی.
پېيلنې او پېيلنو کښلې دي، هوکې که پېيلن يې و کښي مرمنو ته يې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پېيلنې يې و کښې نر نوړی ته يې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو پېخليک انځورليک (پراګراف) و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٦ ټي (ټ):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موړ ته په لاس راکوي

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موړ ته په لاس راکوي لکه:

- لاس کې به غټ لـرګی د ستا و
  لکه د غـره شـپنه چې سـمې ته راشـینه
- بیا به کـرۍ ورځ را په شا وي
  لکه چې کوټـی څـوک په بار بلده وینـه
- ستا به لاسونـه زما غـوړونه
  لکه ګاډۍ جلـب دې هر وخـت کش کونـه
- ځانه څـښــتن بانـدې دې سـپارمه
  تــودو ایـرو بانـدې مې خـپل یار و لړمه
- ځنګ تـه مې راشې راتـه نه ګورې
  لکـه هــندو چې کلېمــه بده راځینـه

۱. لنډۍ پېیله له لنډۍ څخه، ټپه پېیله له ټپ څخه، ټیکۍ پېیله له ټیک څخه او مصرۍ پېیله له مصرۍ څخه رغښت مومي.

۲. لنډۍ پېیله د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټپه پېیله د ټپ پیلنۍ او پاینۍ څېرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټیکۍ پېیله د ټیک پیلنۍ او پاینۍ څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او مصرۍ پېیله د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تر ټولو غوره بڼې د وګړني پيپلې موړ ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ د پښتون پښت غړونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړني پيپلې موړ ته په پوخ کې کوي چې پينځه دانې دي او هر يوه يې دوې مسرې لري.

٥. زورني يې په څلورمه، څلورمه ځپې دي، خو ټوليز پايخج يا پاينۍ زورنه يې ترټولو پياوړې راغلې ده او د مخنيو غونډلو ببلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سيوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.

د څلورګونو ځپو ټولوالي څخه يې په هرې څلورو ځپو کې په څلورمه ځپه زورنه ده؛ ټولې مصرۍ او ټپې دي سره ګډې. د ټپې پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پاينۍ مسره يا دوهيمه مسره کې په غره، سه او شي راغلې ده؛ دريېمه مسره د مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په رۍ او شا راغلې ده، څلورمه مسره د مصرۍ پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په کو، بار او وي راغلې ده؛ پينځمه مسره د دوهمې مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په سو او ړو راغلې ده؛ شپږمه مسره د مصرۍ پاينۍ مسره يا دوهيمه مسره کې په ډۍ، هر او که راغلې ده؛ اووه مه مسره د دوهيمې ټپې پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په تن او سفا راغلې ده؛ اته مه مسره د ټپې پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په رو، خپل او ړه راغلې ده؛ په نهه مه مسره د دريېمې مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په را او نه راغلې ده؛ لسمه مسره د مصرۍ پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په دو، مه او ځي زورنه راغلې ده.

په لس واړه مسرو کې ترنګټوک په ځوړ دی چې په پيلنۍ ټپې، دوېيمه، دريېمه، پينځمه مصرۍ، کې يې ,, نه ،، او يوازې په دوېيمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ,, مه ،، ترنګټوک راغلی دی.

د بېخباري مصرۍ يا پينځمه مصرۍ اوله مسره کې په نهه مه ځپه ترګټوک په دې بڼه راغلی دی ,, ګورې،، راغلی؛ الته اهنګ يې اخستی دی. د چار کړ دی چې يوه ترلې ځپه ده، که په لړ ځنډ يې راولو نو بيا لړ لوړ په غړ کې زوکړه کوي، چې دوې ځپې يې کړو بيا مسرې په کچه کې يې ۱ ځپې ډېروالی راولې او بېخباري شوي ورسره؛ مسره يې له ۹ ځپېزې څخه ۱۰ ځپېزه کېږي او د ۹ ځپېزې خوند او خوړ غړ يې غوره نه ساتي، نيمګۍ شوې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۰ څپه يې ترګتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نيولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوږ شوی بېرته.

د غبرګغږونو او پارنوييکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کړ شوې غونډله او د هغو په شان يې ترنګ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري. په پاينۍ مسرې يې په ,, نه،، ترنګتوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د ټپې او مصرۍ پيلنۍ او پاينۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی دی. د مصرۍ بېخباري په نيمکی بڼه په ځور غږ ستاتلی دی، دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

٦. د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پيېلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصرۍ بڼه شتون لري.

٧. ټپې او مصرۍ ميچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس يا زياتې غونډلې را اخستي، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تيری نه دی کړی او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، له دغو توکو پرته. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروييکې، ترِوييکې، ستربل، اوستربل، پارنوييکې، بلنوييکې، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې دوې ټپې او درې مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې يې هم نه راولو که شتون يې درلود بيا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولې خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړی، څلورمې ټپې او دوييمې، درېيمې او پېنځمې مصرۍ لومړۍ غبرګغونډلې دواړه ملې سره په يوې لارغې ترل شوي يا عطف شوي دي نو پېنځه تړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتيب) د غونډلې په بڼه نه چې اېڼۍ (پيل، مبتدا، شروع) وي يا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پتليزه و ويل شي؛ بويه، اړېنه ده، په چار ده چې په ټينګاري بڼه و ويل شي. لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسني اړيکه چې په لارغه څرګنديږي- يوه ګډه غونډله جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په رښت کې نومړې مسره ۹ څپې کېږي او په لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) کېږي. بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتيدنه، درز، برخه، ډله، فراکسيون ,, په ګوند کی دننه کوشنی ډله،، (Opening) او مطلع (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, Break, Ravine, (Interstice, Chasm, Hiatus ته وايو، په لومړی مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بويمه، اړينه ده، په چار ده چې د لنډی، ټپه، ټيکی او مصری له پيلنی او پاينی مسرې سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز يا لحن يې هم روغ اوډون مومي. پاينۍ ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نيمکی کسر (مطلع) يا يې وګڼو چې لومړی يوه کسر (مطلع) لري او ورپسې يې ځلور مصری، يا ټپې، يا ګډې يو بند دي؛ کسر يې له دوې مسرو چې لومړی يې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ يوه يوې مصری په شان دی، چې بيا د پښېله يې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای يا ټول تکرارېږي.
پاينی دوې مسرې چې له ټولو لنډی، ټپې، ټيکی او مصری ورسته راشي يا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپينې ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده.
دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دواړه پاينی مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه يې دوې لړه دي او تر ټولو همدا لړونه د هرې څلور مصری څخه ورسته تکرارېږي (بېخباري کېږي).
پورتنی پيېلې کې ,, لومړی او څلورمه ټپه، دوېيمه او درېيمه مصری سرو ته منسوبې دي، پينځمه مصری ښځو ته منسوبه ده يا اړوند ده ،، ټپې د سره پيلنی مسره ده ۹ څپې، دوېيمه مسره ټپې دوېيمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېيمه مسره د لومړی مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړی مصری دوېيمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پينځمه مسره د دوېيمې مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دوېيمې مصری دوېيمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دوېيمې ټپې لومړی مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دوېيمې مصری دوېيمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېيمې مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېيمې مصری دوېيمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاينی مصری څپې لړ سره بېخباري تشه يا خلاصه يا مطلع مسرې دي چې نومړې ټپې او مصری لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نومړې ټپې او مصری، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ويکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې يې وت نه يا پرته له وته د ابېڅو ځای نيونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نيونه ,, د ابېڅو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونورو،، پرانټ.،، (,, Characters ،،no Spaces)؛ ۳۴۳ داني منشوره یې له وت سره دي (,, Characters ،،with Spaces)؛ ۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۱ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرڅېۍ، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري رنګ دی (Color model: RGB, Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue:۰) او د مصرۍتت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:۴۱) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سټه ۲۷ او ۲۹ ګڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ له پاینۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ټپې او مصرۍ رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري دی، د مصرۍ تت نصواري دی. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټیکۍ ده او که مصرۍ ده. له دې سره سم دا لومړۍ او څلورمه ټپه او دوهیمه، دریمه، پېنځمه یې مصرۍ دې.

۱۰. د ټپې او مصرۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې او مصرۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپې او مصرۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبيعي، دي او مصنوعي, ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپو او مصريو پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي, طبيعي، او يوه دمي پوښلې دي. د زهن د ټپې او مصرۍ زېږندې يې له لېوالې سره لوړه د لېوالتيا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی رېښې رغولو، خوړ ژوند ګالنه، لېوالتيا ته درناوی لوری په لاس ورکول، يوازې او يوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپیلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېريال له خندونو څخه لرې ساتي، د لېواليتا ښه سلوکو يا کړو وړو ته پام، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپو او مصرۍ يو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده:
کره موده يې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمينه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلي، ۰۷/۲۵/ ۱۳۸۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې ټپو او مصرۍ يو چې سرليک يې ,, سروکې، پام يا نيمکۍ ده،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)
د مينې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودنې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې ټپو او مصرۍ يو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د ميوند تمځای کې (جاده ميوند) کې د ادېنې په ورځ د جون مياشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته يا ماسپښين ۳:۱۱:۳۹:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره يې ويلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه اېښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.) .: ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱٤. د ليکوال دا ټپې او مصرۍ د ده له ودرېدوکه نيمکۍ مصرۍ څخه دي، په دې بڼه ټپو او مصرۍيو کې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ويلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پښیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پښیل مېجه څپېزه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پښیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پیل و کوه. ځینې پېر به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

ځینو په یوه سیټ څلور دانې یوه تن ویلې او څلور بل تن؛ ځینې وخت به یوه همبول دوې دانې ویلې او بل به دوې دانې ویلې؛ ځینې وخت چې څو دانې همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به یې پوره شو، بیا به نیمکه برخه به ټولو په ګډه یا یوه وار بېخباري تکراري خلاصه برخه د نیمکۍ ویله؛ او نوموړې بڼه نیمکۍ، پام او سروکۍ د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ تر منځ نږدې پوله او یا سرحد او یا د دوی ترمنځ د تېرېدو پول دی.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ارمونیې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ټولی او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیکۍ یوې پارچې یا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېرۍ پېر لېوال به ټولې سره ګډې ویلې او لېوالې به ورته ودرېدوکه ویله او ترله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې

د ليکوال اېنج. ص. ف ځرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکوال پېيلو تشبې له پاره لوری موږ. ته په لاس راکوي لکه:

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ، تشبې، نغوتنې (کنايي)، په تله ويکي، انځوريز غونډ غوره هنري دوران، په لويه کې بوږوي، د دوی کالب ورته لويه پنډوسکه غوړولې ده.
چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بيان، او بديع) غولی رغوي. په بيان کې له ورته والي (تشبې، تشبه يا تشبيه)، نخښې (استعارې، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتې (کنايې) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه يا د خبرو معنوي ادبي پيداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو بنو ته پاملرنه کوي. په بنستيزه توګه د خبرو ښې اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او ځرګندوالی (وضاحت Clarity) تر څېړنې لاندې نيسي.

بيان (سپړنه، تشريح، ډله، ډول؛ د غنوغنو ټکو ځرګندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته يې يو يا څو ماناوې په داسې بېلا بېلو لارو و ويل شي چې د ځرکندوالي او پېچلتوب له مخې ښکاره توپير و لري او مانا په پورتنۍ بڼه ژباړي.

تشبې (تشبه، تشبيه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor يا): ورته والی، پرتله (مقايسه)، رمزي (مجازي کيسه؛ سمبوليك؛ حکايت؛ هغه کيسه چې واقعيت په مجازي او کنايي ډوله په کې ځرګند شوي وي.)، يا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وايو.

تشبيه ورته والي ته وايي، دا ورته والی به يا په بڼه کې وي، يا به په مانا کې وي. ياني دوې شيان يا دوې حالتونه څو ګډ ستاين، ځيرې، ځانګړتيا سره لري، خو يوه څېز له بل څېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وی مانا د دوې څېزونو په يوه مانا کې ګډون ته وايي او په ادبي نمونه کې د دوې څېزونو له يو بل سره هم رنګه يا يو ډول کولو ته وايي، خو په دې تړ چې دا ورته والی رښتغوښتنه رښتيني نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا دا چې تشبه وی له پامه ورته کولو یا یوه شی د بل شي په شان کېدو ته وايي او نمونه یې یوه ځانګړې مانا کې د دوو څیزونو ګډون ته تشبه وايي. یا په بله وینا یو څوک، یو څیز یا یو حال د بل چا، بل څیز یا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وایي، خو په دې تړ چې د دواړو څیزونو یا حال او څه رنګوالي ترمنځ یو یا څو ګډ ستاین شتون و لري.

د بېلګې په ډول: سپی یې د سپي په ډول خوري او سړی یې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک یا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوې ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غړو او کړپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت یې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وګړنې پېیلې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه به یوه لکه په لاندې بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په ربښت کې تشبیه د مانا د څرګندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، څرنګه چې وګړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او ربښت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې ښه یې د پېژند ځانګړنې پېژني ور سره تشبیه کوي.

تشبې (ورته والی یا تشبه) پینځه سکالو لري:. مشبه، مشبه به، د تشبیه وجه، د تشبیه توري، د تشبې پټه.
د تشبې پینځګونې سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وايي چې په تشبې کې د لوري رالوري يادونه او شتون اړین دی؛ دغه دوه سکالو د تشبې بنسټیز سکالو هم نومول شوي دي.
پاتې درې نور سکالو (د تشبې وجه، د تشبه توري او د تشبې پټه) د تشبې سر سري سکالو دي چې يادونه او شتون يې اړين نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د ګډ ستاین یا وجې میندل د هر چا له پاره ممکن نه دي، یانې د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار یوازې پېیلن او پېیلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصوير. هغه څوک، شی يا حال دی چې د بل چا، بل شي يا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، يانې کوم شي ته چې تشبه ور کول کيږي، هغه ته مشبه وايي.

ماڼزې په خوله ربنتينې وايي
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځينه

د ليکوال په پورتنی ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او رښتينې مشبه به دی، زړه مشبه او خوالي مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کيږي. يا مشبه به هغه څوک، شی يا حال دی چې د بل چا بل شي يا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلګې په بڼه ,, پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهنې ته د رڼا حيثيت ور کړی او رڼا غوندې مو بللې ده. په پېيله کې تشبيه کول (to liken, to compare, to assimilate) بايد پېيلن او پېيلنې مشتبه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر ګډول، وار خطا کول، مغشو شول).

مينه کې وصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کليات راغلي دينه

د ليکوال په پورتنی ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې مينه مشبه او ټکی مشبه به دی. هجر مشبه او کليات مشبه به دی؛ ټکی د دې له پاره مشبه به دی چې يکړ يا يون دی، ګڼه يې کمه ده، په مينه کې ډېر لږ کيسې شتون لري چې لېوال او لېواله، مين او مينه دې يوه او بل ته رسيدلي وي؛ خو بېلتون کې ښې ډيرې کيسې شتون لري او په سلګونو مينانو د ماتې مينې کيسې شتون لري؛ يو ليکی ۴۸ چوپړي وي، له څلورو تر لسو ليکو څخه يو ديوان بوږبږي او له څلورو څخه تر لسو ديوانو څخه يو کليات بوږبږي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کيسې دي چې سر ته نه دي رسيدلي او الله ج يې پېښت (نسب) ته اوږدوالی نه دی ورکړی. لکه يوسف او زليخا، د ليلا او مجنون، مومن خان او شيرينی، ملاعباس او ګلبشره... . چې ګڼه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو ته رسېږي. له همدې ډېر ګڼې څخه مې هجر له کلیات سره تشبې کړی، چې هجر له کلیات سره مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډی کې تشبې وجه

د تشبې وجه (دلیل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دلیل راوړل، په منطق برابرغږېدل): چې د کوم چم پیداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه یا صنعت، صنعي قدرت ضد)، د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، د پوهې یوه څانګه (په تېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځیرکي، جادو، چم، تېرایستنه، چل ول) په وجه تشبه ور کول کیږي. یا داسې چې یو یا څو ګډ ستاین چې د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه یې بولي.

نری سینه نری یې ونه
خدایه له ځای ځنې کمزورې دغه ترله

د لیکوال په پورتنی لنډی کې چې سړو ته منسوبه ده یا د نر نوږي له لوري ویل شوي. په کې نری مشبه او سینه مشبه به دی؛ نری مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبې توري نه لري.
د کوشنیوالي له پېر څخه د ترلې عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتیا او کمزوري یې د تشبې وجه ده. نازک هډونه، نازک کړه وړه، نری سینه (ډارنده)، نری ونه (ټېټه، لنده، وچه تنه، نری هډه) له د زوکړې له پېر څخه یې کمزوي په نوموړي لنډی کې د تشبې وجه ګڼم.

۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري

د تشبیه توري: د کومو اداتو په وسیله چې تشبه ټینګېږي یا ذهن ته راځي. یا هغه ودرېدوکي دي چې د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه څرګندیږي.
د تشبه توري یا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، څنګه، داسې، پرې. لکه: ته به وایې، تا به وی، په دود، په ډول، په مثال، په رنګ، په څېر، په رقم، ورته... .

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکیانډې واړه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسرې کې مېرمن مېږه ته وايي چې ستا رنګ انار په ډول سور دی، تازه یې، بې پامه یې زما غوره پالنه نه کوې، خپله پالنه کوې، خپل د مېږه رنګ یې له انار سره چې یو ګڼه پېژند نوم دی ور سره تشبې کړی دی چې رنګ مشبه او انار مشبه به دی. په پایني مسره کې مېرمنې خپل ژېړ رنګ چې مکیانډه ښځینه یو ګڼه پېژند نوم دی ځان سره تشبې کړی، چې رنګ مشبه او مکیانډه مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی یې د تشبې وجه ده او غوندې یې د تشبې توری دی.

۵ .۷ .۱۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پېته

د تشبې پېته:. د تشبې غرض مقصد (پلانول، نیت کول، قصد کول، پلان، نیت یا قصد) او مطلب (نښه، هدف؛ مدعا، نښه کول؛ ورڅرمه کول؛ په نظر کې نیول؛ نښه نیول؛ ورڅرمه کېدل) چې له تشبې څخه اخیستل کېږي. د تشبې پېته ورته وايي. موخې له پاره یو شی بل شي سره تشبې کېږي.

▲ هواوېچه د ژمي نه ده
د څرګړي وړمه بوی نغښتی په شاړه

د لیکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، که چېرې د وییپوهنې له پامه (د) اړیوییکي شي او ساده ویونه (ده) نه دی؛ دا (د) وییونه د ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) نه شو منلی له څرګړي سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او څرګړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالې ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبې توري نه لري.
د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژوري مينې، خوږېغبړې د مستۍ وندي دي، په دوبي او منې کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمنې ته مینې پالنی لوړ حس غاړه ورکړې ده، مېرمن یې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی ګڼي.
دا د ژورې تودې مينې؛ خوږېغبړې؛ د مستۍ هوا (وړمه) د پسرلي نه د خپل مېږه لېوال ګڼي چې له اوږ پېر ورسته ور سره ګډ شوی وي؛ د مېږه (څرګړی یو ډول غرنی بوټي دی چې ډېر خوږ بوی لري، په زاړه پېر کې به یې د کوټو، حجرو، مسجد په غولي کې د ټغر په ځای لکه بروځې اچو و. څرګړي د تن پاکه جنتي) وړمه یې د تشبې وجه ده.
په همدې سټه یې د تشبې پېته ګنم چې مشبه او مشبه به یې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لېيلې دي مېږه (څرګړی) منديه (شاړه) په پېيله کې د خپل وند او اند کې سره ورڅرمه کړي بوږولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبې د لور را لور ښرنګوالي په ښته ډېر ډولونه لري.
ځینې تشبې ځنې په لاندې ډول را اخلم:

اې (ا):. د لور را لور (طرفینو) د ځای له پامه تشبې (تشبیه) په دوې ډوله ده:

۱۵ . ۷ . ٦ د صفي الله فردوس په لنډۍیو کې وتلې تشبې

لومړی:. وتلې تشبې (مفروقه؛ جلاجلا، بېله شوې، وتلې، (عدد) تشبې) چې په یوه مسره کې د هرې مشبه تر څنګ مشبه به راغلې وي.

▲ غاښ مرغلرې لال دې شونډې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې غاښ مشبه، مرغلرې مشبه به، شونډې مشبه او لال یې مشبه به دی.
په پاینۍ مسره (دیارلس څپېزه مسره) کې یې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبرې مشبه او کند (قند) یې مشبه به دی. په کومه بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

▲ تې دې کونځیټ غاړه ایلبټ ده
هډ دې کرسټلې د ماوۍ او کورګل دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې تې مشبه، کونځیټ مشبه به، غاړه مشبه او ایلبټ یې مشبه به دی. په پاینۍ مسره کې یې هډ مشبه، کرسټل مشبه به دي.
کنځیټ، ایلبټ، ټورمالین کرسټال، پنځې منرالونه دي چې ماوی، کورګل، بېلو کانونو د لغمان کې رګونه دي. بې کچې ښایسته، هر لوري ترې روښنایي وځې، نادرې ژۍ لري او پیینۍوال لوړ نه پیداکیدونکي منرالونه دي چې د ټول پنډوسي په کچه یې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ریکاټ) ټینګ کړی دی.
په دې بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې

دوېيم:. نغاړلې تشبې (ملفوفه، لفافه، پلاستيک، خلته کې) چې په يوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلې وي.
د دې له پاره يې نغاړلي تشبې بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ يوه يا دوې مشبه په لومړۍ يا دوېيمه مسره کې راشي، يا يوه يا دوې مشبه به په لومړۍ يا دوېيمه مسره کې راشي.

ښه انګچه مينه انګولا که
غبرګ انګولل که لېوهګۍ سره لېوه

د ليکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انګچه (پرېکړه، تصميم، سيې فيصله او په زړه پورې کچه يا ټوله نتيجه: ټنګار، ثبات، ټينګ عزم) مشبه او لېوه مشبه به دی؛ انګولا (د لېوه اوږدې غړانګې، د لېوه غږونه، د لېوه لېوهګۍ ته او د لېوهګۍ لېوه ته غږ) مشبه او لېوهګۍ مشبه به دی.
ګورو چې مشبه په پيلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده او مشبه به په پاينۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده. د تشبې تورې نه لري؛ د مينې پالنۍ لوړ حس يې په ګډه څرګندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لېوهګۍ سره غبرګ وي، غبرګ انګولل (انګولل لکه لېوه په ډول انګولا کول) يې د تشبې وجه ده. په همدې ستړه يې نغاړلې تشبې ګڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په يوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بوږولي.

بې (ب):. د ندرت او ابتذال له پامه په دوې ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتذال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډۍيو کې نادره تشبې

۱. نادره تشبې (نادره تشبه): هغه تشبې ده چې پېيلنو او پېيلني لرې ترې ګټنې اخلي او لږ دود لري. يا يې کوم پېيلنه يا پېيلن نوې زوکړه کړې وي. يا يې په نادرنه بڼه نادرې تشبې په پېيله کې کښلې وي، د ليکوال لنډۍ ده:.

په دا ژوند وند اکۍ په څه که
د کوډۍيو يې کتار لاړ له انګړ لاړه

دلته ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبې کړی دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ يا د تره منديته يا کاکۍ مې له انګړ سره مشبه به کړی دی؛ په څه که يا په څه کړه (د پښتو ژبې له کړ وټيزي څخه ړې له کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه غورځیږي که راځي، کا بلل یا د کا چې له کړه څخه یې وتیزه اخستل کیږي ناکره ده، کا باید نه که باید و کښل شي، کره وینګ راځي او همدا یې روغه کښل شوی وندی دی) د تشبې توري دي؛ لاړ او لاړه یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې دا تشبه د پېیلنو او پېیلنې په پېیله او پېیلې کې لږه موندل کیږي.

د نوموړې لنډۍ په پیلنۍ نهه څپیزه مسره کې ترنګټوک په که او په پاینۍ دیارلس څپیزه مسرې کې یې ترنګټوب په ړه دی؛ هې (ه) یې د لنډۍ لړ (ردیف) او لاړه یې نه ماتېدونکی پښېله (قافیه) ده او دا نادره لنډۍ ده.
د دې له پاره چې دغه بڼه تشبې پېیلنو (شاعرانو) لږې کارولې ځکه یې نادره تشبه بولم.

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه میرڅمنو تړاکونه

په دې لنډۍ کې ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) تن یا ځان د هړپی (صندق یا بکس) سره تشبې کړی دی چې تن مشبه او هړپی مشبه به دی؛ مو تړښتی دی ټاټوبې (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلرې مشبه به دی؛ پرې د تشبې توري دي؛ بې ګڼې یا له حسابه وتلې یا بې شمېره پرې د دښنو یا میرڅمنو تړاکونه (له یوې مخې تالا، ټولوژنه کول او راوړل) یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې کله هم کوم پېیلن یا پېیلنې تن له هړپی سره نه دی تشبې کړی او شونې ده چې دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، یانې بېخې نادره تشبې ده.

۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې

۲. مبتزله تشبې (مبتزله تشبه): هغه تشبې ده چې پېیلنو او پېیلنې ترې ډېری ګټنې اخلې او ډېر دود لري.

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غېتو ټکو یې شتمنه څومره ډېره

ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په ځیلې دې لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده، یوه لنډه (پیلنی یا ۹ څپیزه) مسره، یوه اوږده (پاینی یا ۱۳ څپیزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنګټوک (به او ړه) په ځوړ دی، ډېره وی په لنډۍ کې نه ماتېدونکې پښېله (حکمي کافیه) ده، او د ژبه او ډېره وییکي (ویېیو یا لغاتو) کې د هې (ه) ابېڅی (حروف یا الفبا) لړ (ردیف) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دړه یا نوړی (نر، ځان، جنس یا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډایه، موړ، غني، خان) سره تشبې کړی دی، چې دړه مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ څومره د تشبې توري دي؛ درون خوی، درنې خبرې او درنه ژبه په غټو ټکو یې د تشبې وجه ده؛ مبتزله تشبې یې ځکه بولم چې ډېری پېیلن یا پېیلنې یې ستاین کاروي.

پې (پ):. د تشبه د توري راوړلو او نه راوړلو له پامه په دوې ډوله ده:
۱. لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې) او ۲. ټینګاره تشبې (موکده تشبې)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې)

۱. لسپاڼی تشبې (مرسله تشبې) د مرسل یا لسپاڼی یا لس پاڼې لرونکي ګول (ګل) په ډول وي، هغه تشبې ده چې د تشبې توری یا غونډ (کلمې) په کې شتون و لري. (راوړل شوي وي یا زکر شوي وي).

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپاڼی تشبې کارولې. په پیلنۍ مسره کې د لېوال نوم کوچي له بادرنګ سره او په پاینۍ مسره کې د لېوالې نوم زردکې سره تشبه کړې دي.
چې لېوال نوم کوچی یې مشبه، بادرنګ یې مشبه به، لېوالې نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې یې د تشبې توري دي؛ په مینه نوم ټاکنه چې بادرنګ نازک او تازه ښاګلې ځلمي ته وایې چې پنځې ښایسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاګلې پېغلې ته وایې چې پنځې ښایسته پېغلې سره تشبه وي، داسې یا په مینه نومونه یې د تشبې وجه ده؛ لسپاڼی تشبې یې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپاڼی یا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټینګاره تشبې (موکده تشبې)

۲. ټینګاره تشبې (موکده تشبې یا موکده تشبه یا ټینګه، جدي، سختګیره، درست، سمه، پرځای، دقیقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، یا په کې شتون و نه لري ټینګاره تشبې ګڼل کیږي.

▲ سترګې رپ رپې دې لېزرې
لیدل یې ګوره د زړه سپینې تختوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په دا پورتنۍ لنډۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) یې د تشبې وجه ده؛ په پاینۍ مسره کې سترګو لیدل د زړه سپینې سره تشبه کړې ده چې لیدل مشبه، سپینې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو یې تر زړه پورې واټن یا چې د لېوالتیا حس لېږدوي او اثر یې رنګ پرک وړي، نظر یا ګور! یې د تشبې وجه ده؛ ټینګاره تشبې (موکده تشبې) یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري.

ټینګاره تشبې (موکده تشبې) په درې ډوله ده:. ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصیفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټیکۍ کې ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)

۱. ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبې ته ویل کیږي چې په مشبه کې یې ډېرښت (پریمانی، ډېروالی، زیاتی، تېری، افراط، شته منی، زیاتونه، زیاتوالی، زیات شوی، د جمعې عملیه، په حساب، الجبر کې پاتې شونې، زیاتې، زیاتېګی؛ مازاد، اضافه ګي، پریماني، اضافي) جوړښت (تشکیل، اوډون یا ترتیب؛ له ځانه لیکنه، ایجادونه ,,مو،، تصنیف؛ د تورو ټولونه ,, په مطبعه کې ،، ترکیب) شتون و لري او د ټینګاره تشبې بڼه ده.

د ډارنډکي زو ډاریږه
فرضي تواف بڼې منډې نه غواړې څرګنه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې ډېرښته ټینګاره تشبې د ډارنډکي زو په جوړښت کې راغلې ده چې ډارنډکي ډېرښته توګه زو سره تشبې شوی دی، په دې لنډۍ کې ډارنډکي مشبه او تولنوم (تولوییکي، مضاف الیه، اضافي حالت یا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) یې د ډېرښت توری دی.
زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت یې ډارنډکي ته شوی دی؛ ډېرښته ټینګاره تشبې یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري په مشبه کې یې ډېرښت جوړښت شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبري ښايست دې ځار شم
د ټيک باړکۍ ټينګه مې نه غواړي مينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټيکۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې پيغمبري ښايست په جوړښت کې راغلې ده چې پيغمبري ډېرښته توګه ښايست سره تشبې شوی دی؛ په دې ټيکۍ کې پيغمبري مشبه او تولنوم (مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او ښايست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او پيغمبري يې د ډېرښت غونډ دی. ښايست د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې پيغمبري (سپېڅلی ښايست، ډېر زړه راښکونکی ډوليتوب، بېکچې په زړه پورې، پاک ستره، د انبيا و د پېښت ښايست) ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري او په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.
الله ج دومره ښايسته زوګړه کړې چې د هوسي غوښتنې (ځوانی اړتيا، کلکنيول، پياوړې اراده يا ټنګه) د ټيک، باړکۍ (باړکيبند، ښنګربندی، پايزېب، ښنګري ړکړی، باړکی کړی، باړکی، سرو زرو د پېښو تړی چې شرنګېدل او ترنګېدل انګازه کوي، غړړلګېدنی) ډېرښته ټينګاره ښکلا ورته اړتيا نه لري. په دې ټيکۍ کې په ځرګنده بڼه روښانه شوې ده.

۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)

۲. ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستايني وړ (د ثنا وړ، د صفت وړ، توصيفي، اريان پاتې کېدنه، د تحسين په سترګه کتنه، تعجب ,, د خوشبيني ،، سلام، د صيميت ځرګندونه، مننه، کورودانی، د ښېګڼې په مقابل کې خوشحالۍ ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترګه کتل؛ کور ودانی ويل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاين د مشبه به او ستاين شوی به د مشبه په ډول راوړل شوی وي.

پښتو پښتنۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خوا کې نه پرېږدينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاينۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د ړبن ړبن (ړبنړبن) په جوړښت کې بوړولې ده چې ړبن (لېږجن، ناړجن يا لاړجن) مشبه او ستاين شوی؛ ړبن (ژمنه لرونکی يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده لرونکی) مشبه به او ستاين دی، په همدې سټه يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لرونکې ټپه ګڼم.

ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنی مصرۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنی مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د غټساګر په جوړښت کې بوړولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاين شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېريانو او شيطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاين دی. په همدې سټه يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لرونکې مصرۍ ګڼم.

۱۵. ۷. ۱٤ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)

۳. مازې ټينګاره تشبې: (محض، فقط، هسې سپېڅلې، سوچه، صاف، خالص نظري، غولوونکې، تېرايستونکې، ځلانده، ظاهراً، په سپېڅليتوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، يوازې، يوازنی، وتلې، تنها: ډېر ښه ټينګاره تشبې) هغه ده چې ډېربښته يا ستاينوړه جوړښت و نه لري.

ستا د کتو انداز را ياد شي
بې دريغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنی ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنی مسره کې مازې ټينګاره تشبې د لېوالې ليد ته چې په دې مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې دريغه مشبه به ده. د تشبې توري نه لري؛ را يادېل او مخ کېدل يې د تشبې وجه ده، په همدې سټه يې مازې ټينګاره تشبې بولو چې کومه ډېربښته او ستاينوړه جوړښت هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېیلو ګډه ګغونډله لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

له مجاویر سره سم ګډه غونډله هغې ته وایي چې په هغه کې تر دوو نه زیاتې غونډلې پر له په سې راغلې وي، څرګندونې یې سره یوه له بله کوم ډول اړیکې او اړوندي و لري. دا چې هماغه یوه یواځېنۍ موخه یا سره څو اړوندې موخې د بېلا بېلو غونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه موندلې وي، نو زیاتره یې یوه غونډله خپلواکه یا آره وي او نورې ټولې ملې ورسره بېواکه یا څېرمه وي.

په ګړنۍ (محاوره وي) پښتو کې ګډې غونډلې زیاتره له دوو غبرګغونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو یو ځای شوو غبرګغونډلو کې د آرو او څرمو غونډلو شمېر یو پر یو وي، لکه په دې ,, لنډۍ او مصرۍ ،، کې:

▲ ښه دی چې سترګې دې وړې دي

که چېري غټې وای خوړلی به دې و مه

▲ یار مې د کوټ زه د تیرا یم

خدایه! کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پیلنی یا ۹ څپېزه مسره) یوه غبرګغونډله (دوې جملې) ده چې آره غونډله په کې له مخه او څېرمه ورپهسې ده. دوېیمه برخه (پاینی یا ۱۳ څپېزه مسره) یوه بله غبرګغونډله ده چې څېرمه غونډله د آرې غونډلې تر مخه راغلې ده.
دا چې په لومړۍ مسره کې دوېیمه (څېرمه) غونډله په څرګندني وییکي (چې) پیل شوې، نو ټوله لومړۍ مسره یوه څرګندنی غبرګغونډله بلل کېږي.
دا چې په دوېیمه مسره کې لومړی (څرمه) غونډله په اړوییکو (که چېري) پیل شوې نو ټوله دوېیمه مسره یوه اړوتې غبرګغونډله ده.
دواړې مسرې (غبرګغونډلې) سره بیا په یوه توسني اړیکي – چې په لارغه څرګندېږي – یوه ګډه غونډله جوړ وي.
نو له دې پلوه زموږ پاسنی لنډۍ یوه توسنی ګډه غونډله ده چې یې د غړیو غونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ یې (ښه دی) آر غونډله بلل کېږي او که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډۍ ته د دوو غبرګغونډلو په سترګه و ګورو نو لومړۍ غبرګغونډله (لومړۍ مسره) آره او دوېیمه غبرګغونډله (دوېیمه مسره) ځېرمه ده.
دوېیمې غبرګغونډلې بیا دوېیمه مله غونډله (خوړلی به دې ومه) آره یا اړوتې او لومړۍ هغه یې (که چېرې غتې وای) ځېرمه (آر) بلل کېږي.
او دا هم د لومړۍ (ګډې غونډلې) لښتیلیک (جدول):

ښــه دی چې ســـترګې دې وړې دي   که چېرې غتې وای خوړلی به دې ومه

... |ابښونی اړیکوییکی ابښی | ابښونی لارغه ... |ابښونی اړیکوییکی ابښی | ابښونی
له پټ ابښي سره آره ځېرمه له پټ ابښي سره ځېرمه آره

لارغه

لومړۍ ځرګندني غبرګغونډله دوېیمه اړوتې غبرګغونډله

توسنی ګډه غونډله

همدا راز مصرۍ د یوه ګډې غونډلې په توګه جوتولې شو او هغه داچې داهم یوه توسنی ګډه غونډله ده، مګر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرګغونډله تر بلې (تړ غبرګغونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستۍ غونډله یې آره ده او په دې توګه دوېیمه غبرګغونډله (مسره) د لومړۍ غبرګغونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کېږي.
په دې ګډه غونډله (مصرۍ) کې د لومړي ملې غونډلې (یار مې ـ د کوټ) ابښونی د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمګړې ده. دغه راز د څلورمې (آري)- ابښی خپلواکه جوله نه لري او دا چې د لومړۍ غبرګغونډلې دواړې ملې سره په یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تړغبرګغونډله بلل کېږي.
دا هم د دغې ګډې غونډلې (مصرۍ) لښتیلیک:

یار مې د کـــوټ زه د تیرا یـــم   خدایه کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

ابښی|ابښونی (بی کړه) لارغه ابښی | ابښونی لارغه ابښی |ابښونی اړیکوییکی ... | ابښونی
ځرمه ځېرمه ځرمه بې ابښی آره

لارغه

لومړۍ ځرمه تړ (عطف) غبرګغونډله دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله

توسنی ګډه غونډله

یادونه: پر توسني ګډې غونډلې سربیره نورې راز، راز ګډې غونډلې هم پیدا کې دی شي تشبیهې وي لکه د ښکارندوي په دې بڼه کړی کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر پلو د ګلو وږم دي لونلی
ته وا راغله له ختنه کاروانونه

یا د حمید دغه لنډۍ:

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

لړ تر لړه د جولې له مخې د هرې ,, لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ،، غونډله یېز ډول را وپېژنئ.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
ګرانه لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

په تور ټوپک ویشتلی راشې
د بې ننګۍ اواز دې مه راځه مینه

اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته ګنډمه

مخ دې څراغ خوله دې غونچه ده
درته ایران(حیران) یم چې پتنګ که بورا شمه

ولې به زه ورپهسې نه مرم
چې مور ته شا کړي، ماته شنه له خندا شینه

تورې کوه برې به مومې
که برې نه وي ځوانان تل پر وطن مرینه

اخر به وران شي پېښوره
د ننګرهار پېغلې ښېرا درته کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له خمارو سترګو دې ځار شم
چې په ژړا شې مرغلري تویوینه

په دې ,, لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ،، کې آرې (خپواکې) او څېرمه (بېواکه) غونډلې سره توپیر کړئ.

▲ که زه خبر وای چې بېلتون دی
ما به مې یار تر لاس نیولی ګرځونه

▲ که راته ګورې، درته ګورم
که راته نه ګورې، پروا دې نه لرمه

▲ بېلتون پر تنګه کوڅه راغی
ما ویل سلام دی، ده ویل کور دې ورانومه

▲ ما ته وعده د خولګۍ راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

▲ مینه یم، منکره نه یم
که شینکی خال مې د چېرو په څوکو ځینه

▲ له لرې مرم، له نږدې سوزم
زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه

▲ د خوشحالی یاران مې ډېر وو
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ یاري خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغی، اوس پرما کړې منتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوږمۍ پر ما دې څه احسان دی
زما اشنا د دېواله سیوري ته ځینه،،
(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېیلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ویشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو نګېرګډون لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

د مینې لید دې راته ښکاري
د ژپې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وینه

زما (صفي الله فردوس يا ليکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په پیلنۍ مسره کې د ,, مینې لید دې راته ښکاري،، کې نګېرګډون (حس آمیزی، Paradoxy) دی او په دوېيمه مسره کې د زړه اور سړوبه وینه ،، نګېر ګډون دی. ځکه ,, مینې لید نه ښکاره کېږي،، او ,, زړه اور سړوبه ول (یخول، یخچالول، په یخی بدلول، کنګل کول، یخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ یخ وهل، یخ وهلی، یخ وهنه، د هوا سوړوالی؛ خوښالول) ،، ګړنه ده او لید وړ کړن نه دی، خو ,, د مینې لید او د زړه اور ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پېلن یا پېلنه له یوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په توګه د ,, ستا غږ اورم،، پر ځای ,, ستا غږ وینم،، و وايي، زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې په پېیلي کې لوړ او ژور حس لکه ,, د زوی غږ مې اورم،، پر ځای ,, د زوی غږ مې وینم،، و وایم او په شعري ذیل (کالب) کې يې په دې ډول چې کوم انځور رغوم، عیني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسیکو یا زړو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېدیځه وړپسې عربي او بیا پارسي پېیلي او غونډلو او د ویناوو برخو کې نګېرګډون شتون لري. ,, د لرغوني لنډۍ په پیلنۍ مسرې ,, سپوږمیه سر وهه راخېږه ... . ،، په بل ګړدودي ځېل ,, سپوږمیه کړنګ وهه راخېږه ... .،، کې هم یوه راز ,, نګېرګډون،، لیدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه ,, سروهل،، د ,, سر راهسکولو یا ښکاریدلو،، ګړنه ده او لید وړ کړن دی، خو ,, کړنګ وهل ،، د لیدو پرځای د اوریدلو له حس سره تړاو لري.،،

بل لوري ته د لیکوال په لاندېنی کسیده (قصیده) پېیله کې په پاینی بند کې ,, د فردوس ټاټوبې دا کمبختی نه دی؛ چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري ،، کې نګېرګډون دی.
پردي سړي (دښمنان، چې خپل دې وي او د پردو لمسونونه مني، منافقین چې په ښکاره د خپل وي او په پټه له دښمن سره وي یا دوې مخې وګړي) ژوي (انسانان، د کار وګړي، سړي) وژني یا له منځه وړي. دلته خوري نګیرګډون دی.

هر ګوره به خره خوراک و د زمریانو
داسې پېر دی خره لګېږي اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالي ځان ګوښه وړه
اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

ګوزړو چې سر او کار یې غول خوړل وو
اوس په داړو د غونډل سر او لینګي خوري

سور لنډي او ګیدړ غبرګ غبرګ انګولل کا
انګولل د لیوه کړ وه اوس ځګېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه څوک ګیله کړي
نه سړي د برګټیو نه کتي خوري

چې بییانکي له اسونو چټک ځغلي
پیشو پړانګ به د خوسي پر ځای کبلي خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشوګانو به بژګي، مږي مړکک خوږ
ترې کوکري په لوږه ځغلي په ځوږه سپي خوري

وروړنه یې بند کړه خویندې یې په بند کړې
د پسپسو شیخان دي پوهګړ خوندي خوري

ټول په غزاوو کې غازیان ښه ځان بولي
د سوسیسۍ کڅوړې ښې ډالري خوري

د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی
چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري

بل لورې ته له ډېرو ښلابښلو ښېلګو د پېیلو څخه ډېره کوم یوازې پر دې دوې پېیلو یې بسنه کوم. په دې لاندېنی لغمانۍ چاربیته پېیله کې په دوهیمې مطلع (انترې، یا تشې یا خلاصې) په دوهیم بند کې ,, د ابۍ پۍ یې ټالو ته خېږ ومه ،، کې نګېرګډون دی.

کلک، ټینګ، پېخلیکي، وران، دوکه کونکي دښن ټالو ته د مور شېدې راوستل کېږي خېږول کېږي نه (خو په پېیله کې په اوږد پېرې کړو، له ستونې (چنګغړک) نیولو، له ژونکو څخه د کوشنیوالي روزنې او ښونې پۍ خېږول (پورته کول کېږي) پېیلي شعري رښت دی. دلته خېږومه (ښځه نوږۍ کړ) نګیرګډون دی.

,, دښمن که مې روسی که امریکایی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

له تیارونه روښنایی په لوري ځمه
په بند کونج کې مې دښمن ایساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شته، شته او نه شته نه شته یې پلټمه
د ابۍ پۍ یې تالو ته خېږ. ومه
که ببیانکۍ که کیسکۍ که سورلنډۍ وي
چې له مانه ګړندۍ وي هغه به سپۍ وي

زه ولاړ یمه ودرېږم څمه، څمه
د ټاټوبي پر پخښو لاندې کومه
که غښتلۍ سپین او سور که تور برګۍ وي
چې له مانه ګړندۍ وي هغه به سپۍ وي

د پینۍ زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه یهودي نه یهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په ختټه لغمانۍ وي
چې له مانه ګړندۍ وي هغه به سپۍ وي

په چل ول یې صفي الله فردوس ته وړمه
په ټېلو یې تر لغمانه رسومه
چالاکۍ کې که اوروړونکۍ اور بچۍ وي
چې له مانه ګړندۍ وي هغه به سپۍ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦. ربښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصری ډولونه

,, د محتوا او موضوع يا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سيد محی الدين ۱۳۸٦ لېږدی، ۵۵ چوپړی).
,, زما د نظريې له مخې ۲٦ ډوله دی.،، (صفي الله، ۱۴۰۰لېږدی، ۱۱ چوپړی)
زما په نظريې پېيلې , اشلوک، شېر يا شعر، د منځپانګې , سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معند، اندازه، راضی، قانع؛ را ضيکول يا قانعکول) او سکالو يا موضوع (Subject: رعيت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. ترلاس لاندې، موضوع، سرليک، عنوان: فاعل ,هغه څوک يا شی دی چې يو کار، کار کوي يانې فعل يا کار د ده له خوا اجرا کيږي، لکه : زه کښلې کبنم؛ ايلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ,لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) يا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، يا Matter: توکې، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهميت لرل يا موضوع) له مخې شېږ وېشت ۲٦ ډوله دی. لکه:

۱. ديني پېيلې (Religion Poem)

۲. بډاينې، غنايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

۳. حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem).

٤. ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem)

٥. مدحي او ستاين پېيلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پېيلې (Critical Poem) يا (هجو پېيلې Satirizing, Dispraising Poem ، طنز پېيلې Irony Poem ، هزل پېيلې Poem Slip, Trip, Slipping, ټوکيزې پېيلې Limerick Poem)

۷. ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

۸. مبارکی، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ګيلو، ګيلهمنتوب او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining (Poem or Complaint, Grievance Poem

۱۰. وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival (Poem

۱۱. هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem)

۱۲. دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem)

۱۳. ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem)

۱٤. پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem)

۱٥. کورنۍ ته د غاړې ايښودنې پېيلې (Submission Family Poem)

۱٦. ورکړ د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem)

۱۷. دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem)

۱۸. ټکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem)

۱۹. د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition Career Poem)

۲۰. زړه سوی او رښتي ټولوالې پېيلې (Mercy Legal System Poem)

۲۱. ليدل او رهبری پېيلې (Vision Leadership Poem)

۲۲. مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem)

۲۳. ژبې نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters Poem)

۲٤. متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or (Idiom Poem

۲٥. ورمي پېيلې (Admonition Poem)

۲٦. لوڅې پېيلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع يا مسلې له مخې لاندې ۲۶ ډولونه لري، له اليده بسپنې ورکولو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱ ديني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ديني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع يا ابوالبشر، د انسانانو پلار) څخه نيولې تر پايني د اسلام لارښود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله ,ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پاينۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، دين د بزرګانو اقوال او لارښووني؛ ژوند پيښې، عبرتناکې کيسې، په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

د ليکونکي ديني لنډۍ ، دوې ديني ټپې، ديني ټيکۍ او ديني مصرۍ دي. بېلګې يې لکه:

- عامر کفارو ته خبرې که
  د الله رسول باندې څوک داسې کانې کړينه

- مينې د عامر ته فکر وړی
  زخمي يې يار دی پرې غاښونه تويونه

- د عامر مينه بويه مينه
  له اننګو کړی باسي اوښکې يې ځينه

- پيغلو په خپل منځ کې ديره شئ
  د پيغمبر امتی څوک نه نازوينه

- بن جراح مينې ته ګور که
  د زغرې پرې په غاښو لرې کوينه

د عامر مينه ځکه ډېره مينه ده، چې هغه سره رسول الله ص مينه درلوده. په ۹ لېږديز لمريز کال نجران د خلکو استازو ډله مخې ته راغله، وې غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د رښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ويل ,, زه به له تاسو سره يو رښتينی امانت دار ولېږم ،، حضرت عمر رض و ويل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزګار شو ښی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کينې خوا ته يې کتل، ما به د ځان ورښودلو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امين لقب را په برخه شي.
په دې ترڅ کې د هغه پام د عبيده په پلار عامر ولګيده او ورته يي و ويل: له دوی سره لاړ شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې يې دي په هکله يې د ربنت پرېکړه (حق فيصله) و کړه.،،
دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ويل ,, د هر امت له پاره يو امين شته او د دې امت امين ابوعبيده دی،،

دلته د امين الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبيده بن الجراح مشهور و، له ميني ستاينه شوې. د اوحد (اُحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموينه کې و لويدل، ابو عبيده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده مينې څرګندونه داسې و کړه.

ابوبکر صديق رض ويلې د اوحد (اُحد) په ورځ رسول الله ص باندې يوه سخت ګوزار داسې و شو چې د زغرې جنګي خولی دوې کړی، د هغه په دواړو خوا ته اننګو کې ښخې شوې. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې يوه سړی په داسې بيړه د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزي او دا سړی ابوعبيده و.
ما چې غوښتل د رسول الله ص له اننګو کړی و باسم نو ابوعبيده راته قسم واچوه، وې ويل: دا کار ما ته پرېږده، زه به يې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ يوه کړی را و ايستله، کړی يې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځيده، بيا يې د بل مخ کړی په مخامخ غاښ سره و نيوله، هغه يې چې و ايستله بل غاښ يې هم ورسره و وته.
دې زړه دردونکي منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وينو رنګ و، ابو عبيده په خواشينی سره و ويل:
,, څنګه به بريا و مومي هغه قوم چې د خپل پيغمبر مخ يې په وينو رنګ کړ او هغه يې د الله عظيم خوا ته دعوت کوي. ،،

,, د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د يو تکړه کومندان په صفت برخه وا خېستله، څومره لوی شان و، د ابو عبيده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستې لښکر ورلېږه، په هغه کې حضرت ابوبکر صديق رض او حضرت عمر رض غوندې شخصيتونه شامل وو؛ نو ابو عبيده رض يې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه.،، (قيام الدين،١٩٨٩م کال، ٢٠ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بيانونکي او ځرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغېزمن شوي وي.
سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.
بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، بډايني، غنايي يا بزمي ټپه، غنايي يا بزمي ټيکی او غنايي يا بزمي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

- دا زه چې سوې، سوې وايم
  پرون ابله ورځ جانان شړلی يمه

- سختې ټپې د زړه په زور شي
  زه دې له سختو ټپو و وېستم مينه

- پېغلې واده کې ټيکی و که
  کوږدنې مې نه ودی کوږدنه ناسته يمه

- نيمه شپه ده ټول ويده دي
  زه بند په بند مې په مصرو کې يار ترمه

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray):

چې د جنګونو، اتلولۍيو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي.
سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.
د ليکونکي حماسي يا رزمي لنډۍ او حماسي يا رزمي مصرۍ ده، بېلګه يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

▲ تورې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلې وينه

۱۶. ٤ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.
لکه د ليکووال ښوونېز يا تعليمي لنډۍ ده:

▲ زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته

۱۶. ٥ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښېګڼې بيانوي، د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.
لکه د ليکووال مدحي او ستاين لنډۍ ده:

▲ خدايه! جنت له بويه خوږ دی
د خاوند غږې بوی مې زړه کرار وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ٦ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick (Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د فرد یا ټولنې اخلاقي نیمګړتیاوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نیول کیږي، مسایل د هجو یا طنز په ژبه بیانیږي او یوه ډول ټوکیزې پیېلې دي.
انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې ټپې؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې ټیکۍ چې پاینۍ یې د لیکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې مصرۍ، بېلګې یې لکه:

,, ایمان دې ښه راته معلوم دی
په لباسي پګړۍ دې مه وهه لاسونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۹۹چوپړی)

,, ټیزنې مور یې ټوخی وکه
ځکه مې یار د کټه لاندې ولوېدنه،،
(د لیکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لیږدی، ۹ چوپړی)

مسلماني مې پرې ډانډس کړه
د مور په غیږ کې مې پرې غاښ و لګونه

باران وریږي یخ مې کیږي
شوله پخه کړه ما را وغواړه مینه

سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو نارو وېستې مینه

ځکه مې ځان ورنه راټول که
دومره بې کدره شوم په ځان و شرمېدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

زه به د کټ خوبونه څه کړم
ما مې لالی په سینه پاس ویده کوینه

،، د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالګه د غم مرچ پرې دوړه ومه ،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۵چوپړی)

اه! د سفیر فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځینه

اخیرنۍ مصرۍ دې دا وي
د ملا سره برستن په شا دوزخ ته ځینه

دا سور سرۍ سور يې بريتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما ډارونه

زړه مې نرۍ دی لکه لوټه
د سهر باد يې خوروي لکه لکړه

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ مانا (لغوي معنی) يې پر مړي ستاينې او ژړېدنې دې.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې پېيلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکيو او ښېګڼو ستاينې کړې وي؛ د هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان ځرګندونه کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې ټپې او ويرنه يا مرثيه، ساندې مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

مرګي داسي ځوانان وې وړه
له ډېره خياله يې کاږه وړل ورمېږونه

په ګورستان مې سلام وايه
چې خاورې نه کړې ,, شکرالله ،، سپين مړوندونه

که ګور ته تللې لار وی
ما به ,, ستوريه ،، ته هر سهار لېږل ګلونه

خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دينه

جانانه مړ يې که ژوندی يې
ميراث خورو دې پر ما لاس ولګونه

علمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځينه

,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ويل سلام دی د ويل کور دې ورانه ومه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۰ چوپړی)

جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

د آدم ختّه چې خمير شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزرائیل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر یوسه چې مرمه

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي یا د تهنیت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د تهنیت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستویل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دا ډول د مرثیې خلاف دی.
پېیلن (شاعر) او پېیلنه یا شاعره په کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښۍ پیغام رسوي.

د مبارکۍ او هرکلي لنډۍ؛ د مبارکۍ، هرکلي ټپې؛ د مبارکۍ او هرکلي ټیکۍ او د مبارکۍ او هرکلي مصرۍ دي، بېلګې یې لکه:

تورې جامې دې مبارک شه
لږ رانږدې شه چې تنۍ دې و ترمه

کونډې کونډېتون دې مبارک شه
ځوی دې ځلمی شو په برېتو وهې لاسونه

هر کله راشې د یار غمه
له تا کربان شم د ځغمولو ځای دې یمه

مبارکي را کړۍ عالمه
له تهمتونو سره یار کبوله کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوکی راشه په خير راغلې
مېره دې تا ته هر کلی وايي مينه

د خلکو ښه خوښ يې جانانه
دوی په حساب کې موږه! ښه حسابوينه

زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جيګ کړه غېږ ته بيا راشه مينه

۱۶. ۹ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د ژوند له ناوړه، غمناک حالت، د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګيله او شکايت شوی وي.
پېيلن (شاعر) د غسې خپل دردونه، اوزونه ځرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د ګيلو، ګيله‌من، ګيله‌منې او شکايتونو لنډۍ (لنډۍ او دوې ټپې دي چې ګل رنګ استاذ ويلې دي)؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټپې؛ د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو ټيکۍ او د ګيلو، ګيله‌من او شکايتونو مصرۍ چې پاينی يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

ټپس کفتره خوله کې وېوړه؛ ګرانه!
شاه بازه و خورې مرکنډۍ دواړه ځانګونه

کفتره باز و خوره خدايه
زه خوار شاهين منګولې سرې بدنام پرې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز د باتور له چنګه خلاص شو
که دا یې یاد وي بیا به نه ترې دورونه

د لوړو غرو کجور یې مړ کړه
بلبلې ژاړې چې خالي دي ګړنګونه

غازیانو جنګ کړئ ماتې مه کړئ
تل خو به نه وي د حضرت په دین جنګونه

زه چې د یار کوڅې ته ورشم
لکه چېچی غویی په ډېه ځور کومه

د ځنګل تور ښامار ترې ښه ده
دا وسني ځوانان سړی بربنډوینه

بدن مې غر اوښکې چینې دي؛ ګرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدینه

بدن مې ځانګه د ګلاب ده
د اشنا مینې زه نوشه د وچې کړمه

اخیرنۍ ټپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه

ولې مې نه ورکوې پلاره
مازده خو نه یم چې به ګنډې چلومه

لکه د ونې ځومره پاڼې
دومره ګیلې مې یاره ستا له لاسه دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه د یارۍ مې ورته ویلې
کټوی یې باندې کلېمې راته کوینه

ګېلې مې ډېرې ورته و کړې
که مې یوه ځل په سور پالنګ ملګری شینه

د زورورو زور اوبه شه
نن مې جانان په کوڅه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپلې مستقیمې لیدنې کتنې یا باوري اوریدنې له مخې د اشخاصو، طبیعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شیانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بیا د خپل تخیلي ځواک په ملتیا معنوي، باطني نړۍ ته داخلیږي، د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشریح کوي.

وړتوب، وصفي لنډۍ، وړتوب، وصفي ټپې، د ځېړونکي او لیکونکي وړتوب، وصفي ټیکۍ ده او وړتوب، وصفي مصرۍ دي. د لرغون پېر بېلګې یې لکه:

اواز یوه بل سره جوړه کړۍ
خلک به وایي شنه توتیان نارې وهینه

شیخه پوښتنې درنه کیږي
د الکانو سره مه ګرځه مینه

په الکتوب مې زړه زخمي شو
ټینګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانانه چېرته به ولاړ یې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړینه

عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غېږ کې چا لیدلی یمه

مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګېږي د زړه وینه وچوینه

که یې بوغان راباندې پلوري
زه پیرودونکې د ابـی د ګسـټ ګل یمه

چې د ستا زړه پرې تازه کېږي
هغه سپرلی په کال کې یوه واري راځینه

,, خلک صفت د جینکو که
د الکانو سیني نغښتي بالختونه،،

(د لیکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

خلک د کال مړي ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۱ هېوادپالني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د هېواد پالني، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بیول، ژوند کول، تیارول، روزل، برابرول، مینه لرل، سرشته کول، اپشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زیاتول، پرسېدل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي.
پېیلن او پېلنه په پېیله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتیا په لوړ حس کتلو ځانګېړنې سپینې ته راوباسي.

هېوادپالني لنډۍ اوله او دوېیمه د څېړونکي ده، هېوادپالنې ټپې، هېوادپالني ټیکۍ او هېواد پالنې مصرۍ پاینۍ دوې د څېړونکي دي، بېلګې یې لکه:

- وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

- د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کاله راځه مینه

- وطنه! سر بیه دې ښایه
سر به مې لاړ شي باقیدار به دې څو شمه

- لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پیغلو ته وایه سلامونه

- یار په یارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چاته واړومه

- دا به د چا په ځان پیرځو وي
چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي والا د سرو خيمه ده
دا هېوادوال يې د سرو زرو تنابونه

,, ځلمي ولاړ توريې تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۵۷ چوپړی)

کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

کربان وطنه ځومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوې وي.

پيېلن او پېلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟؛ په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتې باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟؛ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟؛ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د يارانې باور لوړ حس ځانګېرنې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستي باورکولو لنډی، دوستي باورکولو ټپه، د ليکونکي دوستي باورکولو ټيکۍ او دوستي باورکولو مصرۍ ده، بېلګې يې لکه:

اسمان کړنګ وهه را لوېږه
دوستان دې خلاص وي غمازان دې لاندې شينه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوپړی)

ملا ترلی يار مې مړ دی
ملاترلې شړی و کڅم و ژاړمه

بدۍ ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړينه

کور يې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې باځې تيرې تکوينه

۱۶. ۱۳ ځيرکې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دښن شته، د جګړې کربښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله‌ونې شفرونه او سګنالونه؛ کاږه وګړي او کاږې هاميانی ځارل؛ ټاکلی وګړي ربښت، د غلې کړنو ګور تولوالې کړه وړه بوربېدلې وي.

ځيرکې لنډۍ، د ځېرونکي ليکونکي ځيرکه ټپه، ځيرکه ټيکی او ځيرکې مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

له خوبه پاسه! بادورداره!
له تا تېرېږي د لاچي لونګ بادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يار مې دوې پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سګنالونه

سرې چې نوی واده و کړي
لکه بې خوبه باز په ناسته خوب کوينه

له ديواله مې سر ور هسک کړ
وينم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

ما ته په سترګو کې حال وايه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دينه

په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترګو کونج کې دې بانه و رپونه

ګټه د ټولو په کې شونې
چې سترګو زړه ته لار ځارګر ځارلې وينه

۱۶. ۱٤ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه هوښياري، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېړي: په کې د لوړو لوروينو، غوره پېژند، سويې کمعقلي، سويې جهالت، سويې پوچې عقيدې (سويې موهوماتو، سويې موهوم پرستي، سويې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوربېدلي وي.

د ځېرونکي (ليکونکي يا زما) پوهګړې لنډۍ، د ليکونکي پوهګړې ټپه، پوهګړې ټيکۍ ده او د ليکونکي پوهګړې مصرۍ ده چې پاينې يې وګړنې ده، ښېلګې يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اه! د سفير فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلې خدای را کړه مېرمنه

▲ واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنځښتي سترګې دواړه

▲ ته کروندګره ناوی نه يې
چې هم ګوتنه کړې غورينه او کټنه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې وړينه

▲ چې پوهنتون يې لوستی نه وي
د دوېلسم په سويه خوله نه ورکوينه

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې ايښودنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه کهول ته د سپارنې (تسليمېدنې، اطاعت، وړانديز) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسي رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې غاړه ايښودنه څه ده؟؛ يوه بېلګه يې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه ايښودنه شتون و نه لري، پايله (نتيجه، پای، غوره والی او توپير) يې څه ده؟؛ په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړيينه ده ځواب ويونکی د هغه زوزان وي چې سرابښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.
د ځېرونکي کورنۍ ته د غاړې ايښودنې لنډۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ زړه يې پر دې ښارګوتي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګلځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ راته يې شپږ زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګلوۍيه

۱۶. ۱٦ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالۍ، فياضي) د ډاليو ورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې ورکړې څه دي؟؛ هغه ډالۍ سپينې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟؛ تر اوسه مو لېست جوړ کړې چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه او په څو هاميانۍيو ورته ډالۍ پېرودئ؟؛ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟؛ غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

لرغون پېر دوې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ او لرغون پېر درې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ ,, خاشي راتول که اور پرې بل که
زموږ دستور دی په رڼا خوله ورکونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۷ چوپړی)

▲ ,, غونچه د ګلو مې په لاس ده
بورا ته پټ وايه چې ځان را رسوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۸ چوپړی)

▲ نصوار دې تو کړه خولګې واخله
د ژبې څوکه څوک سوالي ته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زړه کترې مې درته درکړې
ناپوهه بازه تا زه و نه پېژندمه

د زلفو تار په اشرفۍ دی
ما د جانان په لاس ګېډي ورکړي دينه

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظيفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټېټوالي، سپکوالي، تواضع لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيېلن يا پيېلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولۍ د دندې سرته رسولو، په سرلوړۍ د ټاټوبي سپارل شوې هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی ليد د دندې کړه وړه وندي کوي.

دوې داني دندي کې د ټېټوالي لنډۍ چې دوبيمه يې د ځېړونکي ده او د زوړ پېر دندې کې د ټېټوالي ټيکۍ ده، بېلګې يې لکه:

خدمت برباد ګنا لازمه
نور به د زړه کنترې ساتم نه بازونه

دنده سهاره تر ماښامه
جانانه تاته په کې ښه شی پاتې شونه

ټيک دې باچا خال دې وزير دی
دا لونګين دې ليږدونکی په مخ ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېړانې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېړانې، مخالفت همت، اخ او ډب مېړانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟؛ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؛ خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ یئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو مېړانې لنډۍ، ټکرکولو مېړانې ټپې، د ځېړونکي ټکرکولو مېړانې ټیکۍ ده او ټکرکولو مېړانې مصرۍ دي چې پاینۍ یې د ځېړونکي ده.
بېلګې یې لکه:

▲ ,, چې د اټک پر ببړۍ سپور شې
ما در په یاد کړه چې زړه ور به شې مینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

▲ زه خو همغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې ژېړ دی له همزولو بېله یمه

▲ نصیب تقدیر ته ګناه نه شته
بخت چې کوټه شي تندی سل ټکرې خورینه

▲ د مینې یار مې پیدا نه که
چې کاغذي سینه یې دړې وړې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښمن ته خانده هوسیږه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوبه شومه

دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې یې د سمڅو منځ کې دینه

یوه مې هغه سرې دښمن دی
چې دی به پاو وي ځان به سېر حسابوینه،،
(جیمز، ۱۹۸۸ زیږدی، ۲۱۳ چوپړی)

یا به دې زلفې کمر بند کړم
یا به مې سر د غرغرې شمال وهینه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیې له پامه د مسلك حرص، حرفې جاطلبې، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعیې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننهنی سکالو یې داسې رونبړي: چې پېيلن یا پیلنه په پیله کې پوښتي چې کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځیدئ؟؛ د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه یې څه دي؟؛ تاسو په روان پېر کې په څه مشغول یئ چې په سمون یې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لوړې ارزو لرئ چې د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه يوه اېنجينېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټي هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه يې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د برياليتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟؛ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟؛ د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، د ژوند لارې لوړې ارزو ټپه، د ژوند لارې لوړې ارزو ټيکی او د ژوند لارې لوړې ارزو مصری دي، بېلګې يې لکه:

چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د ليسې کوناټوره

دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځينه

د ګوډاګي واده به تېر شي
سپۍ بنه و نکړه شولې ديګ دې و لړنه

خدايه! د پېغلو باران و کړې
چې څادر و غوړو ترې و ترم پنډونه

د باچاهۍ لايقه ياره
خدای دې باچا کړه چې سلام ته دې درشمه

زما دې بيا تمه پيدا کړه
چې په کاږه اورمېګ دې بېرته و کاته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له موزيکي نه ورګه ښه ده
چې نيمه شپه شي اړخ په اړخ مې اړوينه

▲ خدای دې له دې لارې را جوړ کړه
خلک به وايي مخ يې تور دی يار يې مرينه

▲ ,, د پېغلې خوله د جنت ور دی
د جنت ور ته هر مومن تمه لرينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۵ چوپړی)

▲ ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه اوبړی په چړ کې وچه پاتې شومه

▲ ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه ريدي په دامانو ورژېدمه
(محمدين، ۱۹۸ چوپړی)

▲ ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر ړون در پسې شومه

▲ په ايشاره مې پوهه نه شوې
ډاکټرې ځو به غړوندی درپسې وړمه

۱۶. ۲۰ زړه سوی او ربښتي ټولوالې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه زړه سوی او ربښتي ټولوالې (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالې) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟؛ تر اوسه پورې دې داسې پرېکړې پايله ترلاسه کړې ده چې تورن ګڼل شوی يې او يا کوم تن در ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخښنه یا زړه سوی دربانديې کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وګړي دي پېرېکړې و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پېنۍوال ربښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژنې؛ د تمځې د ځراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هټی د خوړو غلا؛ د نشه یې توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کېږئ؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن یئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن یئ؟؛ تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډېر نږدې: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربښتینوالی ښکاروندی) کوي. ځیني شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کېدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بې قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، ربښتي، حقوقي، شرعي ټولوالې بوږ.ېدلي وي.

څېرونکي د زړه سوی او ربښتي ټولوالي لنډۍ ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر درې دانې زړه سوی او ربښتي ټولوالې ټپې دي چې پیلنۍ یې ښځو ته منسوبه ده، دوېیمه او درېیمه یا پاینۍ یې نرانو ته منسوبې دي. بېلګې یې لکه:

زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور یم زې بخښمه

ماته پرې کړی ځواب را که
زه زنګېدلې یارۍ نوره نه کومه

,, زما به څنګه رنګ تازه شي
چې اندېښنې مې اغوستن خوراک غمونه شومه

د بېلتانه پېټی په سر دی
زه به دمه د اندېښنو کنډو ته ورمه شومه

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په خیال کې راوستل او مشری، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبری، په خیال کې راتلل او لارښوونکي، خیالي منظره او مشری، خیال او رهبری، بصیرت او رهبری، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبری) لنډی، ټپې، ټیکی او مصری ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپې، ټیکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډی، ټپې، ټیکی او مصری کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر ګورئ؟؛ کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟؛ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟؛
مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)؛ قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکي په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګېرنې لري؟؛ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار و کړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه ګټنې راوباسې؟؛ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛
دا څلور اړخه لري لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟؛ په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوي پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي!؟؛ لیکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګېرنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي لید دی، د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پېنی‌واله سیمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشریح کوئ؟ او وند د رهبری په کې بوږېدلي وي.

د لرغون پېر لیدل او رهبری لنډی؛ د لیدل او رهبری ټپې چې پیلنی او دوېیمه د څېړونکي دي؛ درېیمه، څلورمه او پینځمه یې لرغونې وګړنی دي؛ څېړونکي یا لیکونکي د لیدل او رهبری ټیکی؛ او د لیدل او رهبری مصری دي (د محمد نور بابا مصری دي چې ملاګي استاذ ویلې دي)، بېلګې یې لکه:

„ ګولاب په ګولو کې باچا دی
نرګس وزیر خزان پرې راوړل براتونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، هر چاته خپل وطن کشمير دی
پر ما کشمير شولو د پيازو وطنونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

،، په هندستان کې دې مرګی شه
چې دې کفن شي د راتېيو دسمالونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۹ چوپړی)

،، شين خالی ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخستل جرمونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۱ چوپړی)

چې د ځوانی دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهې وي سې کومه

په اند او ليد دې زېری و شه
خلک دې ستايي د پردو په کتارونه

زموږ باچا وطن کې نه شته
زړه مې خپه دی هېواد خوند نه راکوينه

په تصور مې ځان باچا کړ
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

عشقي نيمه باچاهي ده
چې ماعشقه يې په طرف ولاړه وينه

مينه اول سړی باچا کړي
د ملنګی کچکول بيا ورسته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلې په کتار درسره ځينه

دغه ښادي زموږه خپله
يوه دې دا وي سل اويا دې نورې شينه

باچاهي تخت مې په کار نه ده
بخت مې په کار ده چې مدام راسره وينه

تخت خو له بخته پيدا کيږي؛ وى!
چې بخت دې نه وي تخت به له کمه شي مينه

د بخت ډبوه چې د چا مړه شي
وه!؛ که بيا مشال په لاس کې وړي شوکور به وينه

د بخت کوتې چې يې په سر وي
که په سندان خولې لږه وي کوتې ترې وړينه

بخت نا مراده چيرته لاړې؛ وى!
يو ځلې راشه چې له سيال سره سيال شمه

نيستى کچکول په لاس کې را که
بېلتون ظالم په لاره ځي شپې تېره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Hospitality :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وې يا ويکيي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې ييېلن يا ييېلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښنو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او څښل وندي کوي.

مېلمه پاله لنډۍ، مېلمه پاله ټپه، د ليکونکي مېلمه پاله ټيکۍ او د ليکونکي مېلمه پاله مصرۍ ده. بېلګې يې لکه:

▲ مور يې پر کلي شړوبې غاوړي
لور يې له لارې مېلمانه را ګرځوينه

▲ راځه، راځه زما مېلمه شه
زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوينه

▲ ,, پر سينه يوه لالی ځايېږي
حجره خو نه ده چې پرې جوړ کم مجلسونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

▲ اشنا مې وږی رانه تللی
چې دستارخان لره ورځم ژړا راځينه

▲ په مينه، مينه اتڼ کاندي
دا مېلمنې جونې په ورا راغلې دينه

▲ حجره په نوم د ناصرخان ده
ډګې کاسې د اعظيم خان له کوره ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوږبوکي غولۍ، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې ډېر ژبه څرخوونکي غبرګلږونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پېښلي او ژبه نښتېځونکي غونډلي، غونډ او ویکیي وندي کوي.

لکه د لیکونکي ژبې نښتېځونکي مصرۍ ده:

بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلي بلۍ بابړ بدان دینه

۱۶. ۲۴ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېیله کاږې؛ هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یې له مخې څېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځني ګړني بهیر کې ترې کار اخلي او بلخوا پرې د یوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز څوب (ذوق) او ټولنیز ارمان څروبوي) وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ ، وراشې (وجیزې یا متل) ټپه، وراشې (وجیزې یا متل) ټیکۍ او پانیۍ دوې وراشې (وجیزې یا متل) مصرۍ دي چې پاینی یې د ځېرونکي (لیکونکي یا لیکوال یا زما یا صفي الله فردوس) ده. بېلګې یې لکه:

مور یې د دربو سمڅاره ده
ځکه یې لور په درې منۍ وېشتل کوینه

سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي
تو کړې لاړې بېرته خولې ته نه راځینه

په پټ کې تور مصلی ښه دی
بې پته یار که شهزاده وي ورک دې شینه

په کوږدهړنې مین مه شې
ته به ولاړ یې هغه به بل ډولۍ کې وړینه

کلي کې نوم د سمیني دی
وراني کنډرې شاسوارخان اباده وینه

په ټول واخکټ یې دعوا و کړه
یودانه جیب یې خامخا په لاس درځینه

۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوریي او ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې نصیحت، سلا، مشورې خبرتیا، لاربنوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا بجليګر (مولوي صيب محمد امير افريدی، د پېښور بالا منۍ د بجليګر ملا) ويل د زړه ناروغي مې وه، له شپږ مياشتو څخه، په ډېرو روغمنو مې درمل و کړه روغ نه شوم، زړه به مې درد کو.

يوې بوډۍ ښځې راته و ويل بچيه! ولې داسې رنځور يې؟

ور ته مې و ويل د زړه ناروغي مې ده، زړه مې درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر) راته درملنه و نه کړه.

هغې راته و ويل: ماته غوږ شه بچيه! چې زه دې جوړ کړمه.

هغې و ويل:.

▲ زړګي له ډاډ ورکړه په خپله
مدام به څوک ډاډه کوي وېشتلي زړونه

زه وی ځای نه پاسېدم، جيګ شوم، مور مې وه، نيا مې وه، پلار مې راغی ويلې څه چل دی!؟

ما ويل زه ټيک شوم، دې بوډۍ راته علاج و کړه.

په خپل زړه باندې په خپله پټۍ ګډئ او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ.

پورتنۍ د لرغون پېر يوه ورمې لنډۍ او لاندې يې د ټپې بېلګه ده.

▲ ځوانانو يو تر بل ځارېږۍ
ما د مجلس ځوانان لېده چې خاورې شونه

۱۶. ۲٦ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سيکسي، کونۍ، پوچې او بې ختو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې جنسي، نر توب يا ښځتوب شهوت، شهواني غريزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ايستلې (لکه توره له تيکې څخه)، تش لاسې (بې وسيلې)، بې زېرمې، شړېدلې (لکه کالي)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ
ځېړنـــــــــچوپړي (ريســــــــــرچ پاڼې)

پېنځه دېرش لوڅې لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر درېوشتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلوروېشتمه او پېنځه وېشتمه يې د زاړه پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه دېرشمې د څېړونکي لوڅې لنډۍ دي؛ څلور لوڅې ټپې دي چې لومړۍ، دوېيمه، درېيمه يې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه يې د څېړونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د څېړونکي څلور لوڅې ټيکۍ او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوڅې مصرۍ دي چې له پاينۍ پورته شل دانې يې د څېړونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) دي.
بېلګې يې لکه:

جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ړدمه

ته خو کوچی وې کوچ دې و کړه
د ځرې اور دې په کوڅه کې و شيندنه

يار مې په بوسوکې ويده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغاښ يې وشلېدنه

په چا به ځي په چا به نه ځي
څوک دې په زوره په چا ته نه منډي مينه

د سحر غينه زه دې ځار شم
هره ټېله دې د زړه زنګ لرې کوينه

د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کانګې کړي دينه

له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې ټېپر کرلې دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټينګه مې مه نيسه په غېږ کې
تې مې خوږېږي سګنی بالغه يمه

په ما دې خبټه نغاره کږه
راغلی مه وای د يوې شپې مسافره

د سپينې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

کميس يې تې په سر سوری دی
لکه مرزچې له خلتې وتلی وينه

د کوس په سر دې مچی و خوره
چې تر سبا يې ټپوې اوبه يې ځينه

د کوس په سر دې هتی جوړ که
غين مې بنوال دی ګندنې ورته راوړينه

کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر تړنه

نيمه شپه شوه يار رانهغی
زويه! ويده شه چې په خپله پسې ځمه

سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

د زنې کند يې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدي شينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګول د ګولاب بوی د څنځلې
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګیلې در له کومه

جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مینه

په نیمه شپه راغلې لالیه
ما دې خدای غرقه کړې چې خوله نه درکومه

یو ځلي راغی خوله مې ورکړه
لاره یې سیې کړه په غضب ککړه شومه

که یوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال یې همېشه کوي سوالونه

خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ یې ژو په وکومه

ملا دا خپل سیرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو لیلا خوله نه راکوینه

که زر کوسونه بارن وشي
که منځ کې یو غین وي راځي زموږ پر کونه

د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان څپاڼ، څپاڼ غواړي خوړلنه

▲ ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترښتې شينه

▲ چټي چټي چړلنډيه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجری يمه

▲ د شرمېدلې زو شرمېړه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور څرمه وينه

▲ په درنو غېږو څربولېږه
په څلورځنډو کې د غبرګو څکل څکه

▲ چې څه دې ګښت که ګښت بی تول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالی کړې خاونده

▲ ته دې له خپل مېرمن ډارېږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

▲ د دونيا دوې ورځې ژوندون دی
مېرمن يې غيم چې په ژړا يې تېرومه

▲ د مور دې درې څپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رنګه توره مصلۍ ده
په خوله کې خوند د چهارباغی منې لرینه

د ټپ دې ټولې وینې وڅښې
د کوسۍ زویه بله څه کوې دوېیمه

زړه به دې تور له کوروالۍ کړم
چې ځوانۍ هندې کړم زړه سوی بیا نه لرمه

له ایرانۍ مې زړګی شین ده
واده د ده خوټې بل وروړو کلوینه

ناوکۍ لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوینه

له ټپ دې ټولې وینې وکښې
د پېغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

زما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

د مور د درې جریبه کوس دی
د پلار دې خېټه مرتبان ده زړه یې چوینه

چې مور دې اخ! کړ ما در ښخ کړ
دادا دې جیګ شو زه یې له خوټو و نیومه

په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي الیشنګ مولۍ پرې ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کټ کې سپينه، سپينه اوړې
په ما دې غسل په پټي کې واړاونه

لمن دې ټوله خوله کې نيسه
د خېټې جنګ ته درته بيا راغلی يمه

پرتوړ مې ځي پرځای سوری دی
د خېټې جنګ ته درته بيا راغلی يمه

پرتوړ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم ياره تا پرې ګنډومه

پرتوړ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه يې ګنډم ژړا راځينه

په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

دا ډز او ډوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته يمه

خلک جوړه، جوړه ځملي
ابۍ مې مړه کړې ما يوازې ځمله وينه

جانانه ستا مزه ګۍ نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوينه

اول دې پښې راته اوږدې کړې
بيا دې درټولې کړې چې نه يې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاس په سينه مې غلی څمله
غږ به و نه کړم که ورسته درلاندې شمه

يوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنګ شه چې بانجان دې و باسينه

چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه يم په پځي يې سولومه

چې پسرلی شي غين سپرلی شي
کوس لېونی شي په بازو خوله لږوينه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګين دې په اوږو درواړومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګين دې لکه وريځې و چېچمه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځاری کړې زه دې ګنډه خلاصومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه بې موره کوټې خوږ ته به دې کړمه

ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه د لارې څپلۍ و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بیهي مې لاس و لګیدنه

▲ تا چې په کټ کې ماته شاه کړه
توري سمبۍ دې پر ما اور و لړونه

▲ ګل چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګل چې را کوې زاره مې چوینه

▲ چارګل مې خوله کې ترې نه وېوړه
دا بوره مور یې ډېرانونه لټه وینه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ توري واړونه

▲ توټي، توټي په توره راشې
چې پرهارونه دي ګندم خوله درکومه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوینه

▲ موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

▲ یار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوینه

▲ خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګني کرلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې څلور نیمې روپۍ دینه

که ته مې روغ لېونی نه کړې
بیا مې د بنګو پیاله مه بوله مینه

ته خبر نه یې زه ډېر بد یم
پرتوړ دې باسم لاس او پښنې دې پرې ترمه

یا به زما په سترګو تور وي
یا دې لسم ځل یاره غېږې په ناورینه

که پیغله کی لغمانۍ و که
چې په مستۍ کې دې له ښکې پانتې وهینه

که مېره کی لغمانۍ و که
کوس دې چپۍ او په اوږو دې پورته وړینه

دا لغماني څومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمنې غۍ په چلونه

په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دې د پلار خونه

که پرې راځې په مخې راشه
څپلۍ له چپ لوري څوک نه پخښنو کوینه

ښځې کول دي سونتونه
ټینګ، ټینګ غوول یې دي فرضونه ثوابونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ښځه يو ساعت کې خوښه
يو ساعت غوول يې برابر يو کال اجرونه

وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه يې اچوينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نيا دې غيم هم دې مندينه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زيړ کوس په زيږګل وغم او په ونه

د پښتنو کانې در وښيم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غيم خيرنه

زما لس کلن غين چولک بولې
خدايږو د خوند څکه يې و وينې په مينه

د پښتنو د غين له زوره
د نړۍولو کونې ځای ته نه راځينه

که مې تر بيخه در کې کېښود
کوس به دې ريږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

ښځې هېندارو ښځې، ښځې
موږ بېتالې يو چې عسکر غيو کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا په سینو کې خوټې چوخ کړم
نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

▲ خپله له ټولو غوره غیه!!!
د مېرمن یوه رښت دین کې دا ده په درغنه

▲ زه خو له شوکه مصرۍ وایم
څوک چې د دم ګومان کوي خرکوس به وینه

زمور په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به یې کوو، اشر به وو، غره ته تلله، ټولي کې به وو، د مشاعرو ښنډو کې، د ښادیو په ښنډو کې به نږدې ملګرو سره لوښې پیبیلې غلې، غلې ویلې او خپلو منځو کې به یې د خندا شېبې پرې تېرولې.

په لغمان کې له لرغون پېر څخه چې له لرغون ختېځ او لوېدیځ دورو ته یې پېر رسېږي؛ وګړو دا لوښې پیلې ویلې دي؛ لغمانو خوله په خوله، سینه پر سینه تر مور را رسولي دي؛ وګړو د کوروالي اړیکو، پېښت زوکړهکولو، ګډ ژونګړکېدلو علمي لوستل له شني لاندې نیسې چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهګړته یې سکسولوژیست وایي.

نوموړې لوښې پیبیلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټینګې اړیکي کوټلې کوي؛ هڅه ونه، انګېزه، تاوو د وګړیو په تن کې زوکړه کوي او له لټۍ، تمبلۍ، بې پامۍ، سستیا او بې مینۍ څخه انسان لرې ساتي.

د نکاح په ژوند کې نوموړو پیبیلو ښاخونه په همدې بڼه شتون لري او نټه (انکار، نه منل) ترې بې غوري ده.

▲ نرۍ سینه نرۍ یې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه دړه

▲ پېړ یې ټتر دنګه یې ونه
خدایه! پرتا ټینګه ډادمنه دغه دړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، راځئ، راځئ چې لنډۍ وایو
لنډۍ لاښې دې د یار غم غلطوینه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

راځئ، راځئ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چړې دې د زړه ولې غوڅوینه

،، هابیل قابیل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

،، په سګنۍ تبه مړ مه شې
خلک به وایي چې لیلا شوه بدشاګومه،،
(د لیکوال مور بي بي حاجي)

،، رب خو دې دا واړې راجوړ کا
خلک به وایي بخت یې تور دی یار یې مرینه،،
(سلما شاهین، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

،، خدای دې له دې لارې راجوړ کړه
خلک به وایي بخت یې تور دی یار یې مرینه،،
(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وایي)

زما د عمر سره سمه
میراث شي غمه په خندا دې تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مسافري ته دې ځان جوړ کړه
په چا مې سپارې که دې هېره کړم مينه،،
(حضرت محمد وياړ، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

,, ټېکۍ کوه او بيا يې ليکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شې مينه،،
(حبيب الله رفيع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

ناوې ښادي دې مبارک شه
داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

رب دې رحمت پر دې ټيکۍ که
ايله بېله زړه مې په ځای و لګېدنه

زما په زړه دې پرهار وکړ
په تا دې وشي د مصرۍ تورې وارونه

مصرۍ کوه او بيا يې ليکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شې مينه

مصرۍ دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. د انجېنیر صفي الله فردوس او وستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه

زه تاسو ته کېسه کوم؛ درنو!؛ کېسه داسې ده چې یوه وار ما په سوشل میډیا د فیسبوک پر کورپاڼه خپله یادونه وکښله.
خپل اند مې په دې بڼه و کښه چې سرلیک یې
,, دوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ دي ،، و.
کښلی ډول یې داسې وو:.

▲ زما دې سر په کار ده یاره!
مال ده بنتروځی چې زه اور پرې لړومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زما ملګري اوستاد عاشق الله فریاد داسې یادونه راته و کړه:.

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندي خوله کبه ورکومه

دا لنډۍ زما ده، ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې ده.

ما ورته د یادونې ځواب داسې و کښه:.
زه په لاندې درې خبرو ستا یادونه نه منم او دا لاندې دلیلونه دې مخې ته ږدم.

لومړی:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه،،

(منتخبات لغات متفرفه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د میندودنې ګڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله ګڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ ابېڅی کې پېنځمه ګڼه لنډۍ ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وړاندې کوم د لنډيو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلې بڼه؛ هغه وګړو چې نوموړې خطي نخسه يې خوندي کوله پوهېدل او که نه پوهېدل او که له بې باکۍ يې نوموړې کښلې ته چې لنډۍ دي.
ورته يې په دري ژبه داسې نوم کښلی ,, منتخبات لغات متفرقه پښتو،،
چې د دې خطي نخسې نه ليکونکی معلوم دی او نه يې د چاپ کال.
خو له يوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی لومړی انځور يې و وينئ)

دوېيم:.

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېدم لاسونه،،

(د ګل پاچا الفت، پښتو سندرې په نوم ليکی دی، د پښتو ټولنې د نشراتو مسلسله ګڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امر(ګل پاچا الفت) ادبياتو د څانګې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمۍ له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د ميندودنې ګڼه ۱۲، مسلسله ګڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پاڼه) کې ديارلسمه ګڼه لنډۍ ده).

په نوموړي کتاب اوستاد ګل پاچا الفت د سروزرو دولتي مډل ګټلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډيو په باره کې له چاپه تېر شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی دوېيم انځور يې و وينئ)

درېيم:.

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکی دی، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، د زمري په میاشت کې په ۱۳۳۴ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمی له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمی کې د میندودني ګڼه ۴، مسلسله ګڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی(پاڼه) ، د خ ابېځی کې درېیمه او څلورمه ګڼه مصری دي)
(کولی شئ چې ټمبل شوی درېیم انځور یې و وینئ)

دا ټولې هم لرغونې مصرۍ دي چې له پېړۍیو، پېړۍیو څخه سینه په سینه او ژبه په ژبه پښتنو وګړو را وړې دي.

شننه:
تاسو هم د لومړۍ مسرې بند راخستی!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې.

بیا نو دا ادبي غلا یا بیرغي غلا (فلجیاریزم) ده چې یوه بند شېر د بل شاعر را واخلې او ځان په سې یې و تړې، یا خو به تاسو یې ترکیبي بڼه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانګه لرغونې ده او دا په بې خبرۍ دې تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فریاد) لنډۍ ده.!!

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

ما چې خپره کړې وه هغه یوه لرغونې لغمانۍ مصرۍ وه په لاندې بڼه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې یوه ترکیبي بڼه یې جوړه کړم او په خپل نوم یې کړم لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ځالي ځولې کوځې اوږدې درته درځمه

او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې ميوندوالې شاعرې زړې لنډۍ په شان درته د يوې ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه:.

که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بنه يې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکانډې ته دې ليږمه

ګوره!!؛ ګرانه ښاغليه عاشق الله فرياد صيب!
تاسو زما د ادبي بهير ملګری يې، بيا مې وطندار يې، بيا مې د ولايت يې، بيا مې يوه ژبی يې، بيا مې د امان اوستاد زوی يې
(هغه را ته يوه وار د صبغت الله مجديدي باچاهۍ کې د جوزا مياشت وه، د بشير هوټل کې و ويل:.
بچيه! مکتب ته ځې ما ويل هو،
زه ترې لږ لاړم،
ويل يې هه دا زما چای وڅښه!!،
ما و ويل نه يې څښم،
بيا يې راته و ويل هه! دا دوې تور مرچ و خوره ما دم کړي دي؛ له دې ورسته درباندې د مار، لړم، ګوسنې، کيچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حراميتوب تاثير نه کوي.)
د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زموږ د ډېرو پښتنو ليکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کيږئ په خپله غلتۍ، هر انسان نيمګړی دی تېروتنې ور سره ملې وي.
تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.
ما درته درې ثبوتونه او دليلونه وړاندې کړه چې تاسو يا پوهېدلئ يا نه پوهېدلئ؛
يوه لرغونې لنډۍ مو په خپل نوم کړې يا ټوله، يا يې يوه برخه او يا يې يوه يا دوې درې ويکيي (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او ليکنې په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم تېرولو ته وايي) يا ادبي غلا وايي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه ګڼم او تاسو سره يې په لنډپيرۍ بڼه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېښني، داسې کارونه لرغونو ګړنې پييلو يا ادبي شفاهي ادب شېر (پيېله، اشلوک، پېړان يا شعر) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پېخليکي (تاريخي) ريښې چېنجنه وي او پردۍيو علمي څېړونکو ته يې پيخليک تراشلی مخې ته بردي. چې ناسم علمي رغښت ترې برسېره کولی او په پوخ کې (قضيه کې) کولی شي.

زما ملګري اوستاد عاشق الله فرياد بيا داسې يادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه يم هغه چې پاړوګر (مارانو نيونکی) و، زه د ملک امان زوی يم. هغه د الېنګار لورې و، مور د قرغيو ولسوالۍ يو او په قوم ناصر يو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوې، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نيمګړي وايي، ته هغه څه کوې چې څه درته ځه وايم هغه و منه، نورو کېسو په سې مه ګرځه.

ما ورته د يادونې ځواب بيا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شيو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په ګوته کړه چې په رڼو سترګو يې و ګورې. اوس بيا هم وايې چې زه درته څه وايم هغه ومنه، دا په کومه بڼه سمه ده. لکه تاسو وايئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه يې لس کاله ګڼۍ يا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلې (ليکلې، يا جوړه کړې)

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګې لاندې خوله کېږه ورکومه

۲. د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندې قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېخليک يې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندې ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندې شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې یا راټوله کړې او کتاب یې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په لیکلي بڼه د لنډۍیو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

زه په ملاله خولګۍ نه پرېږدم لاسونه،،

٤. د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېځی کې درېیمه او څلورمه ګڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدین ژواک خوندي کړې دي) له د څخه ورسته ډېرو لیکلوالو لیکنې کړي په لنډۍیو لکه مجاویر.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صدیق الله رښتین،... . سلیمان لایق.

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

٥. ما چې خیره کړې وه په فیسبوک کې هغه یوه لرغوني لغمانۍ مصرۍ وه په لاندې بڼه:

زما دې سر په کار ده یاره!

مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه

یه کربانه!؛

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی

کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

یه کربانه!؛

زه خو همغه مسته لیلا یم

چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو ببله یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ درې کاله وړاندې د لغمان سرغندوي (مشهور) سندر غاړي باچا خان لغماني د حسني استاد زوی ته مې و ویل چې لغمانۍ پردو کې یوازې هرمونیه و غږوه او دا په کې و وایه. هغه درې داني و ویلې او د یه کربانه!؛ بلنویکی هم ور سره د مصرۍ په پیلنۍ مسره کې ور ګډ کړه یا سرباري کړه.

تر دې وړاندې نوموړي باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې ګل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړې وې. ټولې ۱۱۳ دانې مې په نوموړي باندې په ټیپي پیته کې خوندي کړې وې. دا لغمانۍ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ. چې هغه ۲. ګڼه مصرۍ په کې هم شتون درلود او تا یې دعوه کړې ده.

٦. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوې ترکیبي بنه یې جوړې کړم او په خپل نوم یې کړم چې د عمر کچه یې یوازې ستا د یادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنۍ لنډۍ ده او په دې پېخلیک ۱٤۰۰. د تلې میاشتې په ۳۰ مې روغولې لکه:

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ځالې ځولې کوځې اوږدې درته درځمه

۷. او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې میوندوالې شاعرې لنډۍ په شان درته یوه ترکیبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ویلې وه

که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه

زما ترکیبی بنه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

که په میوند کې شهید نه شوې
د ډارن زویه! دورکانډې ته دې لیږمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. يا داسې نورې چې يوازې نن مې (۱/۹/۱٤۰۰) زوکړه کړې او زه يې دعوه ګير شم (زما دي او ما جوړې کړي؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار ګڼم او دعوا يې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه يوه کار کوئ او پرې ولاړ هم يئ).

کره بڼه د لرغوني مصرى:.

سپوږمۍ سر وهه را خيږه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

ناکره بڼه يې:.

سپوږميه کرنګ وهه را خيږه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

زما لومړی ترکيبي لنډۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خيږه
ټېکو مروړلو نه به ټنډه کړم ډارنه

زما دوېيمه ترکيبي لنډۍ:.

سپوږمۍ سر وهه را خيږه
له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژړه

يا داسې تاريخي لنډۍ ته:

که د خانو لښکرې راغلي
زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دوپيمه ترکيبي مصری:.

که د خانو لښکرې راغلې
تورې او سپرې لېندهماره ورته وړمه

راځم شنني ته يې:

پورتنی ټولې لنډی، مصری د سيلاب، رغښت، اصل، څپيز، خجنه يا زورنې او اهنګېز جوړښت له پلوه ټولې سمې او روغې دي.
عيبونه د ويکيو نه لري که تاسو وايئ؛ په خطي نخسه کې يوه عيب شتون لري د ښ ابېڅی يې خ ابېڅی کښلی، هو دا داسې شوي دي.
له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېريو ماشينونو کې ياګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو څ، او ځ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړی کې ۵۰ لېټاپونه نه وو،
همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په ليکلو کې عيبونه او تېروتنې شتون لري.
چې او کې ډېريو ناکره کښلي؛ د درې ژبې چه به يې کاروو، د ډېرو پېنځه ياګاني په ورته بڼه دي.
د وخت ليکونکو يا ټيپکونکو به يا غلت ټيپ کړي وي، يا به يې په منډه ليکلي وي، په منډه ليکلو او خوندي کولو کې څه پاتې کېږي.
لکه په همغه انځور کې ترې ن ابېڅی پاتې ګران يې ګرا ليکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوې پښتو ژبه کې که څوک يوه وی يا ويکيي (لغات)؛ آن يوه، يوه وت (فاصله، سپيس، د ويکيو تر منځ واټن) هم ناسم ليکي؛ که په منډه يې ليکي؛ که په کراره يې ليکي ناسم کار کوي.
آن که زه يې هم کوم خپلې پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت يم.
خو پخوانیيو چې څه کړي ډېر ښه يې کړي، تر موږ يې رسولي که عيبونه يې درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.
هغوی پرې پر نه دي.
بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې پر دی چې غلتې او عيبونه کوي يا دوی يې نه او يوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.
بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وايئ؛
دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي درې داني واورېدلې ځينو ويکيو ته يې او آن دي ټولو ته کثافات وايي او وايي چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.
تاسو يې يوه وار د يوه لوی ليکول مخې ته پرېږدئ چې هغه يې در سره هم نه مني او زه پر دې باندې له سلو يوه زر او دوې سوه ۱۲۰۰ ٪ کچې ډاډمن يم. ستا د ختيځ لومړی نمبر څېړونکی. The number one researcher in the East

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ انګړ

د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ انګړ د ځېړنې چوپړي يا ريسرچ پاڼې د دې له پاره وايو چې د نوموړو ګړنې پښيلو ټولې برخې اړوندې ځانګېړنې په کې د انګړ په بڼه شتون لري.

زموږ پښتون پښت انګر ته د دې له پاره انګړ وايي چې بې کچې (په کومه بڼه چې ګڼونه دي) ډېرې لويې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه ترې خپله ګټنه اخلي، تر ټولو ورته ګڼلی وي، په بشپړه بڼه ترې پوهه او معلومات لري.
ژوي تر ټولو وړاندې خپل انګړ ځان ته غوره کوي، په پنډوسه کې پرې ژونګړ کېږي.

انګړ ته اېنګلېسي ژبي کې (Courtyard, Compound) وايي چې موږ يې په لويه کې (ګډول، يو ځای کول؛ فيصله يا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه ،، موافقې ته رسېدل، ګډ، د دوو يا ډېرو اجزا وو څخه جوړشوی، انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ، مرکب) ته وايو.

په انګړ کې انډېری، انګاری، روزه، سواره، انګاره، ډك، انګار، انګ، انګبين؛ انګچه (پرېکړه، تصميم، سيې (صحيح) فيصله او په زړه پوری کچه يا ټوله نتيجه: ټنګار، ثبات، ټينګ عزم)، انګری، انګل، انګول (کتل، پلټل)، انګولا، (انګولل لکه د چغال، لېوه او داسې نورو)، انګوټ (وړه ببړی، ماکو، ببړی، کښتی؛ د ببړۍ عمله)، انګوړی (انګيا)، انګېټی، انګېرل، هوا، سا، ځا، ديوال، ځمکه، خاوره، تېرې، خلاص اسمان، تلې راغلې وربځ، ړلی، باران، واوره، ستوري، سپوږمۍ، لمر، توپان، باړبوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنګی او پرخ؛ ډول، ډول بوټې، ګلونه، ونې او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشرې؛ د کرکېلې پيلني او مدرنه توکي؛ اوبه، ويالې، لختي، ډنډ، وريا او چړچوبی؛ څلی، لرليدی، تابدان، څارکښې او څاربندي؛ کوټې، برنډې، ځغاستې، پلغاړي، ستنې، تېران، لرګي، دړې، تخښتې، کړکي، کړکۍ، رونه او ور ... . هر څه په انګړ کې شتون لري چې زموږ د پويکولو جوګړ کېږي.

له لرغون پېر څخه پښتون پښت هم پښيله (پيېرن، شېر، شعر يا اشلوک) انګړ (کور، بيت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انګړ ور درلوه، چې ور به دوې پلې درلودلې، يوه کوشنۍ د وګړو تلو راتلو له پاره او لويه يې د کورني ژويو له پاره وو. ځينې پېر به يې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې پښيله د دوې پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ يې دوې کوشنۍ برخې لري، دوې مسرې وي، يا دوې کړۍ وي، يا دوې بنده وي. چې يوازې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې يوه پېيله کې د انګړ په کچه بې حسابه ځېزونه په کې شتون لري. لکه دا ليکوال په دې لنډۍ کې:.

▲ څه څه ځنګړې ځېرۍ پاڼې ګڼ لښتيليکي مې د پېيلې کښلې دينه

که چېرې موږ په علمي ډول د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ انګړ ځېړنې چوپړې (د ريسرچ پاڼې) په انځورليک (ګراف) لښتيليک (جدول) ناځانخبرې کړو.
بې حسابه کړنې يا فعاليتونه به په لړ کې راکړي. زما په اند د اېنجينري پې اته پوستکالي لښتيليک په ډول يو کوشنی انګړ، بې حسابه کړنې يا فعليتونه لړليک کوي، که وغواړو چې و يې رغوو.

په همدې بنه په دې د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ ځېړنې چوپړې (د ريسرچ پاڼې يا جارګي ليکي، چمبړکښلې) کې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ لښتيليک انځورليک ځېره او کړنيوم (سر ليکونه) په دې بڼه بشپړ لمېسه کوم.

نينول: لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نينول (فلتر کول): اوږدمنګي لار؛ لرغونی لښتيليک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو ګڼه: ۱۰۴۴ ؛ پېځليک: د کب شلمه، ۱۳۹۵لېږدی يا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدی (پسرلی، غويی ۰۴ ، ۱۴۰۳ لېږدی يا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلې د ټوک ګڼه: ۳؛ کړنې ګڼه: ۱ ځخه تر ۴. ۷؛ کړنې نوم: د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو بېلوالی ځخه تر يېبره؛ لومړينۍ موده ,, ۱۱۳۶۷،، ورځې؛ رښتې بشپړه شوې له سلو٪
(پېل پېر:. ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ځخه تر ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي کې ,, ۱۰٪ ،،؛ لومړی پېر:. ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدي ځخه تر ۹/ ۶/ ۲۰۰۹ زېږدي کې ,, ۳۰٪ ،،؛ دوېيم پېر:. ۶/۹/ ۲۰۰۹ زېږدي ځخه تر ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي کې ,, ۶۰٪ ،،؛ درېيم پېر:. ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدي ځخه تر ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي کې ,, ۹۹٪ ،،؛ ځلورم پېر:. ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدي ځخه تر ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي کې ,, ۱۰۰٪ ،،؛) ,, ۱۱۰٪ ،،؛ پيل ,, ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدي ،،؛ پای,, ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدي ،،؛ ټول ټال په يوه سيال جسم کې د ننه يا پر سر ورو ورو ښوربېدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنګك په مزي پورې کبابو نو ته د ښودلو د پاره اچول کېږي چې د چړېېدو په وخت کې ټوی نه شي. د يوه اوبلن پر سر درېدل) ,, ۰- ،، الته شو چې ۱۰۰ شېې مې رښې ورته شېبه، شېبه کړې؛ د يوه سرليک له بل سرليک سره د غوټې يا ټالونه (زانګو ډوله بستره چه په رسيون سره پې پر ديوالو يا ونو ځړوي، هاممکس)؛ رښتنی يا شوی کار؛ پاتې کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غيرمطمين، خطرناك) پاتيشونی کار؛ پړاو (ځلی، نښه چې يو واټن د ميل په حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویشي یا مهمه پېښه)؛ شفر (د ربښتو ټولګنه، قوانینو مجموعه، رمز، کوډ): اېنج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸د لېږدي (۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰زېږدي) څخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختګ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نګراني او د همدې مقصد له پاره لاربښوونه، دغه علامه (۷) چې په کتل شوې تصحیح شوې پاڼه، جمله، کرښه او نورو باندې اېښوله کېږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کښت) ورکول یا مخ نیوی.): اېنج. ص. ف؛ منل (تصوییبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفی الله فردوس خان.
د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک کړنینوم لکه:.

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکې نخښې؛ د رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)؛ د اواز ټېټوالی او لوړوالی؛ دفتنګونه؛ لوړ د پلورلو وړ؛ د کچې اندازې؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو سیمه ییزې پایلې؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېنډېدوکه؛ بېلګې یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړۍ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ آړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای؛ د پېخلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د څېړونکي په پېیلو کې تشبې؛ ربښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انګړ او یېبره.

چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ تازه په تازه، نوي په نوي لښتیلیک انځورلیک څرګندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کرښه، د اړېکې لښتي، پېر، شننه، انګېرنه، سپړنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتي؛ ټپ، ټپی؛ نوغي؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کیدل؛ په نښه حکیدل؛ لیدل یا پیژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورډ پوستکالي له پامه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړي (د ریسرچ پانې یا جارګی لیکي، چمبړ کښلي) کې چوپړي ,, ۱۰۴۳،، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.) دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۱۴۰۸۴ پراګرافه دي او ۳۸۲۲۰ لینو کې کښل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. ببېره

په ګړني ډول د وګړو یا د خلکو د پوهې کچه:.
د یوه کس د پوهاوي له پاره مونږ مجبور یو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په یوه چمبړ لیکي کې و وایو؛ یا په یوې علمي ځېړنه کې؛ یا ناول، کېسه او د لوبغالو کې د لوبو نه... .
یاره دا چمبړ لیکی او علمي ځېړنه تاثیر لري.
دغه شیان د دې باعث کېږي چې دلته نظم پلی شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثیراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي باید دی پوئ شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ یو سړی د رښت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هلیوډ سینما ډېری ګڼه وحشتناکه فلمونه وینئ چې خپری یې، دا څه تاثیر لري!؟ دا غواړي چې په محلي قوانینو باندې یا قواعدو باندې خلک د ځینو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په ننداره کې یوه جلی ده، غواړي له ښاره د باندې ځنګله ته لاړه شي، په ځنګله کې روانه وي، یو دم یې غومبسه وچیچي، خارښ پرې پیل شي، وپړسېږي، پړسوب یې وچوي او له کړېکو بې سده شي.
کوښښ کوي چې د دوی د ټاټوبي یوه جلی داسې ځای ته یوازې لاړه نه شي چې الته ورته تاوان کوي. هغه چې وایي د فلم اریبلی دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثیر کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په میلونونو، میلونونو خلک دا فلمونه ګوري مګر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هلیوډ لارښوونه کوونکی (ډیریکټر، رییس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم یې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبړ لیکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسې دي، دې کې بیا په نویو بشري علومو کې ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسې، انګېرنې او ځېړنې اړوونکي دي. دا ډېرلوړ لېول یا لوړ، لوړ پوړونه (لیولونه) لري.

چې انسان څه رنګه مطالعه شي؟ د بېلګې په بڼه یوه ناانډوله یا ناول دی، چې لیلا او مجنون، مومن خان او شیربانو، ملا عباس او ګلبشره، چنګیز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارګلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لارې (قاعدې، مقررات یا Local Regulations) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ کولی شو په دې باندې له ټیټې سطحې نه. هغه څوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سلیزي وخت لګېږي او پانګه (سرمایه) په لګښت (خرڅ، خراجات، بیه، مصرف) رسیږي.

اوس زه وایم د یوه سړي د پوهولو له پاره یوه مېلیون ډالر هم کافي نه دي، یوه سړی پرې نه تکملیږي. چې هغه دي د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي.
که چېرې په یوه سړي یوه میلون ډالره هم مصرف کړې بیا به هم هغه په ډېرو شیانو نه پوهېږي.
نو اړتیا لیدل کېږي چې. مونږ ډېر عادي ربنت (قوانین) په ډېر عادي سطحو په عادي طریقو یا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غیر مستقیم ډول باندې.

ګڼلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېریال یا محیط ته که چیرې تاسو د پیشو اهمیت او د هغې اغېزې وڅیړئ. بیا یې افغانستان کې پرتله (مقایسه) کړې نو دا ډېر توپیر لري. ګورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر ربنت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پیشوګانو په نندارتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زیاتو کې پرې لوبه او ننداره کوله، نوموړي دولت و ویل چې له ۹ ساعتونه ډېر ربنت نه شته چې زیاتی پرې و شي.

د دوی میرڅمن پر دوی باندې ترټولو لوی اتومي بمونه وغوځول، ټول ټاټوبی یې ورته لوټي، لوټي کړه، خو د دوی پوهګړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترګه ونه کتل، ټولو وګړو یې لکه د لېندۍ غشو په شان یوازې یوه نخښه درلودله، چې په لویه کې خپل د نخښې منځه به ولې، موخو ته به ځان رسوي، مرګ ویل او رټل به نه کوي، خپل دین به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وایي چې په علمي ډګر کې له موږ سره تل مرسته و کړی، بېرته راستانه شئ، په ودانه ونه او پرمختګ کې زموږ پل لوړ کړئ، دوی د میرڅمن هر څه په شلخي بڼه جوړو، اړولې څېره؛ همغه برخې په بېلا بېلو بڼو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختګ ټوډي رېل تمځي څېړنې لاسته راوړنه د دوی څېړونکو پیله وه، د څېړنې ارزوني په پېر به په میرڅمن ټاټوبي کې ویل چې دا څېړنه ناسمه ده، روغه پایله ګټنې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني څېړونکي باید یوه بله څېړنه باندې کار و کړئ چې پینۍوال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به یې خپل یو امریکایي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې څېړنه وکړه او نوم یې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټیکلی (ریکاټ) زموږ د ټاټوبي شي. هر ټیکلی چې د امریکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدي نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به یو لږ اوږ، بل لنډ، بل پېړ، بل ګل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېړ ورغوه، د پرمختګ هر اسباب، الې، توکي یې کاپي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاپي، کاپي کړه، چې ټول په همدغه سلوکو کړ شو، چې خپل ټاټوبی يې وځلوه، خپلو وګړو ته يې ودنه، سوکالي، بډاينه، زدهکړه، دود، د ژوند کړنلار روغه کړه هغه څه چې دوی غوښته، د دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټيز ارمان وو هغو ته يې ځانونه ورسول.

بل لوري ته يو شی چې تاسو په سترګو نه وينئ د هغه تاثير په تاسو باندې څه دی؟؛ نه شته!، په ساينس کې دا ډېره لرې خبره ده. پرته زمونږ د خوږ پيغمبر حبيب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لاربښونو څخه چې هغه مونږ ته په پوخ کې کړي او لمېسه شوي دي. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ خپل پښت ته اوږدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې لېيلم چې دا به سويي بابېزه يېبره و لري.

د دې پيله ساده برابروي دا چې دا ګډول ليکی يا جارګی ليکی (چمبړ کښلی) يا چمپېره کښلې څخه په بڼه ډول ګټنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولې!؟؟ ناګټله يې ډېره باکه لري او ناګټله يې د نوي پښتو پښت اند، وند، پند، ژبې ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره ګټلتيا يې په ځار ده، وه يې لولئ، مونږ ته په چورلېڅ پېر پښتو زمونږ ربښت د پوهېدلو او ځېرکتيا په کار ده، تاسو لنډ پر لنډ؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصيلو پښتتو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اوربېدلو ډېري بې ګټي معلومېږي خو کله چې يو وخت د يوه پښت (نسل، قوم) سياسي او ادبي تاريخ ليکي نو ګوري چې، په يوه ټاکلې تاريخي مرحله کې، دغه ډول پېيلې د پښت د ذهنيت او احساساتو اصيل او نګه ښکارندوی دی.

ختيز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېخليک مطالعه او ځېړنه، د نړۍوال سياست پلټنه او ځېړنه، د کلتوري مسايلو ځېړنه او پلټنه کې پياوړی لاس لرل غوره وي.

زمونږ ټاټوبي تل له داسې پرېوتو ميرځمنو سره مخ کېږي، چې د وګړو او ژويو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل يې ولاړ وګړي ربېي، ټولګډونه اسنتياوو او زېرمو، مېرمنو، سړو، سپين ږېرو، تورسرو او کوشنيانو وژونکي او وېرونکي برېدونه کوي، دا يوازې او يوازې چې زمونږ پښتون پښت په تېر پېر کې پر ډېريو هېوادونو واکمني کړې او اوس نادرې طبيعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او ښکېلاګرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملې يې ده، بې غيرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما پر خپل پښت خپلې کښلې و منلې!
لورا لور، کوراکور، سر پر ځنی، په وېړه خوله، خوله پر خوله، غاړه په غاړه، په ښکاره، په پټه، په ځغرده، په ډاګه، ډانګ پېلې او پردې کښلې مې دغې سکالو دوديزه کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جايېزه په ټولنيز ارمان، انساني پيغام يادوني او هنري ځانګړنې له پلوه ارځول کېږي.
دغه ډولي، ښاګلی او نازک هنر له جادويي اغېزه؛ د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، هېواد پالني، هېواد سره د مينې او بډاينې له پاره کټنې واخستل شي.

ټول پېيران (پېيلې، شعرونه) پر دې ډول اړين بايد په کره پښويه او د پښويې په ټوليېز ګړدوددي، تشريحي، پېخليکي، پرتلېز، ښوونيزې، اخځي (Reference)، روغاونيزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښويې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوږوم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې شونې ده چې ځينې برخې به يې تړښتې برېښي. خو هغه الله ج پر ما لورينه کړې، ما قصدي نه دي کښلي، نه مې په زوره کښلي او نه شلخي پېيلې دي، له مانه کښل شوي دي او پنځي پېيلې دي.
په ټوله کې به دا کره و مومئ، د علمي ډګر سرچينو ته هم رسول کېدی شي او په بېلابېلو علومو کې ترې ګټنې پورته کېدی هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مينوال او ژمن پازوال (زمه وار) يم، له ډېرې مينې څه ليکم او د دې له پاره زخمې زړی (ژوبل يا ټپې يم) له احساس سره مې شپې په مياشتو او کلونو وېخښې تېرې کړې دي.
يوه څه مې ليکلي دي د ځېړونکي (لومړی نمبر تحقيق کوونکي يا د ختېځ لومړی نمبر ريسرچر) په ډول نيم ګړتيا نه لري، چې هېڅ مې نه وی ليکلي نو نيمګړتيا به مې هېڅ روغې، سترې او سمې کړې نه وي.
وار، وار په اړېستلي پار مې نيم ګړتيا په کره کولو کې بها، بپا اړخن سمون راوستی دی. اوځار (ډاګېز) يم چې پښت ته مې کښلې پېيونکی (امېل جوړونکی) د پاغوندو شم.

زه په ليکنه کې د ضعيفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې بوږولي (راټولولي) او نه يې بوږوم (راټولوم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

هڅه کوم چې کښلې مې په پوخ استدلال، قوي منطق او رواوړل شویو عقلي او نقلي سکلوه ولاړې وي.

زه د رېسرچ پاڼو یا ځېړنې چوپړو جوړونکی یا ځېړنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کوونکی نه یم چې ځېړنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پاڼو یا ځېړنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوك چه لیکنې اصلاح کوی او بیا یې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د ځېړنو) یا رېسرچ پاڼو یا ځېړنې چوپړو بدلون ورکونکی یم.
تل د ځېړنکو او رېسرچ کوونکو څخه زما کښلې سمې، سترې، روغې او لوړې وي. زه تل د کښلو بوړولو کې راستی (رښتیا) وایم او تل په کښلو کې سم یم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پېیلن، لیکوال او د ختېځ لومړی نمبر ځېړونکی The number one researcher in the East په بڼه د خپل پښتون پښت هر وګړي ته نوې بڼایه او د سرغندویتوب تازه کښلې کښنم او د لرغون پېر په دې لنډۍ دا کښلی (د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېړنچوپړي یا ریسرچ پاڼې لیکی یا کتاب) پای ته رسوم.

ستاسو په دوې سترګو مین یم

د خدای له پاره یوه ځل و ګورئ مینه

۲۰. د انځورونو، ځېړو او لښتيليکو لړليک:

دريېيم ټوک د انځورونو لړليک:.

۱:. د مصري هيروګليف ليک بڼه چې په لغمان ولايت مهترلام ولسوالۍ ګټې ځنګ او غور ولايت فيروز غرونو کې هم په لرغونو ځاينو کې په ډېرو کې شتون لري. شپږ سوه ليکلي شيان وو ۶۰۰ د مصري هيروګليف ليک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پيخليک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور) ٥٤

۲:. ارامي ليک بڼه په لښتيليک کې درېيم ګڼه کې شتون لري، ځينې اوسنې پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی يې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور) ٥٥

۳:. د پيل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښې وخت، وړاندی وخت، مخکينی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور.. ٥٨

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ يا جرمني مارک هاميانۍيو يوه بېليون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېليونه) ٦٠

٥:. د ښارونو او د کافي ذخيره (امانت اېنودل، رسوب کول، پاسره اېښوول، ذخيره کول) پټه د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ٨٤

٦:. د منرالونو ټيکلی (ريکاټ) يا منرالوجيکل ريکارډ په نوم د امريکا فينسټ مهالنۍ انځور. (# ۵۹ انځور) ٨٤

۷:. ,, کونځيټ سپوډومين، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوۍ، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربونني راټولشوي) انځور يې مېرمن نيلې بريندډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ٨٥

۸:. شين سپوډومين کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فينسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، يوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوۍ، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلې بريندډ اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ٨٥

۹:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلې بريندډ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور)............... ٨٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان ښخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸٦
۱۱:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوی، لغمان، افغانستان ښخه (راټولشوي د سوربونني) انځور یې مېرمن نیلې بریندډ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷
۱۲:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان ښخه (د هیرب اوبډا راټول شوي) انځور یې ویندېل اي. ویلسن اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

درېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک:.

۸. ۱ لښتیلیک :. په دې لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې ټولولو اوډون (ترتیب) وندي کوي. ۳۲
۱۰. ۱ لښتیلیک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او تک لارې لښتیلیک (جدول) بڼې څېره. ۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کره ليکنی پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په ستټه په لاندې لښتيليک کې کښل شوي:

ښېلګې:-

وی د ابېڅې په ستټه — **مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکي کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.**

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور ميړه، والد.؛. ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابليـس شيطان ؛. ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابېڅه: يوه توری، يوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی يا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۳۳ او ۳۵

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ښپواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ــه)، زورکی هې(ه يا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دوديز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ ښېلګه: اره، اړ؛ غږېزليک ará, aṛ.
؛. ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کې شتون لري (او ۱۶ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).

ابېڅی: يوه توری، يوه حروف، نر لړ نوم دی يا مفرده نر ويکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰، ۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کې راغلی دی.

ابېڅي ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ٤٩ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زوروالـه هې(ه یا ــه)، زورکی هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴، ۲۰۶، ۳۲۶ او ۳۶۰

اټکل: نظر. ؛. ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بیبه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوېیمه بـېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بیبه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. درېیمه بېلګه یې چپیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کېږي. ؛ ۳۲۷

احمد خان: د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹

اخته: مشغول. ؛. ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۳۲۷

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا نی سا. ؛.۳۲۷

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۳۲۷

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پیتار منځنی نوم دی. ؛. ۳۲۷

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۳۲۷

اړیکه: رابطه. ؛. ۴، ۳۸ او ۵۲

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۳۲۷

ازانګې: انګ. ؛. ۳۲۷

اسارت: غلامي. ؛. ۱۵۰ او ۲۰۲

اشنا: ملګری، دوست، انډیوال. ؛. ۲۷، ۳۰ ، ۸۸ او ۳۷۱ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

ازرده: ډېرزیان رسونکی. ؛. ۳۲۷

اقتدار: دوران. ؛. ۶۴ او ۱۹۷

اکلیاتوریس: مندکه، خسته. ؛. ۳۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکېډمي: دارالتعليم، اکاډيمي، د تعليم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پيروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۳۸۳

اکۍ: کاکۍ. ؛. ۲۴۷

اېلا: خوشي، روان. ؛. ۱۲۷ او ۲۲۲

الګ: بېل، جلا، جدا، اليده. ؛. ۳۲۸

الماسک: تالنده، په اسمان کې د ليکې په بڼه برېښنا ده. ؛.

امام: هغه تن چې په ټول کران کريم د الله کتاب عمل کوي او په دونيوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، پېشواء، هغه مير چې کوران کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کريم ليکلی، لوستل او ويلی و وسي او پرې عمل کوي يا کړلېږي.؛. ۳۱۶

امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۳۴۴

انا: نيا، ادکۍ، د پلار مور، د نيکه مندينه، د نيکه ارتېنه، د نيکه مينا، د نيکه ميرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۲۰۵

اندکي کوشنی فکر، يا کوشنی پام. ؛. ۳۲۸

انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۲۰۵

انګار: سکروټه. ؛. ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶

اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۳۲۸

اوب: اوبدل يا (بافت). ؛. ۳۲۸

اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشينکوف ريشته داران. ؛. ۳۷۶

اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۳۲۸

اوږدپېری: اوږد پړاوی. ؛. ۶

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۳۲

اونيزه: هفته وار. ؛. ۳۲۸

اېنجينېر: يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زي روح شيان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفيت، څرګند والي او ځانګړني يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بيا يې د خطونو په واسطې سره کښي يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ټول ۲۰ واري راغلی دی.

ائينـه: اېنداره، هنداره. ؛. ۱۲۲

ايستی: ويستلی. ؛. ۳۲۹

ايډال ويس: دولسپانی، ټيکګولی، ټيکوی، يو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپين دی او داسې غرو يا د ځينګوړا د پربنو په درزونو کې شنه کيږي، دا ګل د سيويس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا ګل يو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۳۲۹

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۶ او ۳۱۸

آس: اس، اسپ. ؛. ۷۰، ۱۸۸

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بابل: په اېراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۴۹

بابېز: ناڅيز. ؛. ۳۲۱

ببولالي: هغه شعر ته و ويل کيږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وايي چې د ناوې سينګار تمام شي نو پېغلې سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاينه، يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته ببولالي وايي. پاتې شوني دي نه وي چې د پېغلو په ډيرا کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ۲۲۹

بـادار: مـالک. ؛. ۹۹، ۱۱۶

بادرنګ: سبزي ده. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹

باغه ګل: د الينګار ولسولی کې د کلی نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کليو د سيند نه پورې. د توری کلا نه مخ په غره لورته په درځنی سيمه کې پروت دی. ؛. ۳۲۹

بخري: زره. ؛. ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدرنګه: مخنته. ؛. ۲۰۹ او ۳۵۳

بـډه: د ماشومتوب ملګری، د کمکیوالي ملګری، وړکیتوب انډیوال. ؛.۳۲۷

برخوردار: کامیاب، بهره مند، بریالی. ؛. ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴

بشـپړ: تکمیل، مکمل، پوره. ؛. ۵۲

بلواګر: شورشي. ؛. ۱۸۷ او ۳۷۷

بګی: ټانګه. ؛. ۳۵۱

بڼ: باغ، فردوس. ؛. ۳۱، ۳۵ او ۴۵

بوستان: بڼ، وچبڼګی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛. ۶۱

بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛. ۳۲۱

بوږ: راټول. ؛. ۱۰۸، ۲۰۳

بوږولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲

بوږم: راټولوم. ؛. ۱۲۶

بوږوم: راټولوم. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲

بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۳۳۰

بولنده: کومانده. ؛. ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸

بولندویان: کومندانان.؛. ۷۷ او ۸۱

بیدیا: ټټنګ، بیابان، دښته، صحراء. ؛. ۱۸۵، ۳۴۸

بیره: تیز، ګړندی، رټ، څڅبېکی. ؛. ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲

بېړنـۍیو: عاجلو. ؛. ۳۳۰

بې زبانه: حیوان، کم طاقت، عاجز. ؛. ۳۵۵

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۴، ۸، ۹، ... . او ۳۷۲ (۸۵ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

بېهان: بیهي، بیی، د منو په شکل خیران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛. ۳۰۱

۴. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۳۰۳

پاتوړی: وارث، اصلي پتساتی. ؛. ۸۹

پټون: کشر، وروسته پاتي. ؛. ۳۱۶

پردېس: مسافر. ؛. ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴

پرلغښتی: سېستماتیک. ؛. ۲۳۰

پرګی: غرنۍ میوه ده چې قهوهیي او برګ رنګ لري، البته زړي یې خوړل کېږي. ؛.

پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۲۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پړونی: ښځينه څادر، ټيکری. ؛.

پسد: سم دم، رمټ، جوړ تيار، هوښيار. ؛.

پښت: نسل. ؛. ۴۶

پښېله: کافيه يا قافيه ؛. ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴

پلاوی: استازی. ؛. ۱۰۵

پلنګ: پړانګ. ؛. ۱۱۰، ۲۵۸

پلو: د ټيکري هغه برخه چې په سينه پرته وي او له پيڅکو(څنډو، ژۍ) پيل او د ټيکري تر نيمايی پورې وي. ؛. ۳۳۱

پلوه: اړخه. ؛. ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.

پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴

پنځا: تخليق مفرده نر وييکی يې پنځ دی. طبيعت. ؛. ۲۰۶

پنځه: تخليق مفرده نر وييکی يې پنځ دی. ؛. ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸

پور: قرض. ؛. ۴۳

پوروړی: قرضدار. ؛. ۳۳۱

پوړ: منزل. ؛. ۳۵، ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷

پوپک: د ماشومانو يوه ښلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) يا ډډ اوباسي او پوستکی يې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وايي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او يا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۳۳۱

پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۲۸۵

پوهګړي: روڼ اندي. ؛. ۲۰۷ او ۲۶۲

پيداينت: زوکړه. ؛. ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او۳۵۳

پيسو: مفرده وی يې پيسه ده، هاميانی، پيسې. ؛. ۵۹

پېغله: باکيره جلی، بې مېړوخه، ناواده. ؛. ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲

پيمانه: تله، اندازه. ؛. ۹۱

پينی: کائينات. ؛. ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰

پېيله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱ ټول ټال ۹۲ واري نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېيړن: پېيله، اشلوک، شېږ، شعر، (نظم). ۶. ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تې (ت)

تابدان: درينځه. ۶. ۳۱۶

تان: تشکيل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رويه. ۶.۳۳۲

تېږ: پړی، رسۍ، عوبدل شوې لومه. ۶. ۳۴۶

تېړان: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پيته کوي او لنډه وي يې، پيت پوزی. ۶. ۳۳۲

تراڼ: پيل، شروع، بريد. ۶. ۲۲

ترخان: د لرګي چينچی، هغه څوک چې له ماليې څخه معاف وي. ۶. ۳۳۲

تروګی: يو ډول ګيا ده چې غوا يې و خوري پرسېږي. ۶. ۳۳۲

تاړاک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ۶. ۴۶

تړانګه: دره. ۶. ۵۹

تعليم قدم (کدم): شېړم حالت د سيستم دی، کې ورته وايي:- کله چې ګور پای ته رسي تعليم قدم پيلېږي. بيا شپه ميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بيا وايي دوه! بيا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بيا وايي درې! بيا خپلو پښوته ډب ورکوي. ۶. ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸

تـل: بېخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ۶. ۳۴۹

تمکه: يو راز زهر او شيدې لرونکی بوټی، يو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ۶. ۳۳۲

تمکه: زهري شيدې کونکی. ۶. ۳۳۲

تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعماليږي. ۶. ۳۳۲

تنځرو: تمځرو، تنزرۍ، تمزری، يوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ۶. ۳۳۲

تنډوس: يو ډول ګياه، يو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټوليږي. ۶. ۳۳۲

توتان: تازه ميوه ده، د توت ډېرنوم. ۶. ۳۳۲

تود بڅری: پروتون. ۶. ۳۳۲

توران: تور کندهاري انګور دي بيخي تور. ۶. ۳۳۳

تورايته: يوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ۶. ۳۳۳

تورتوړو: کونګی. ۶. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورتیلی:	لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۳۳۳
تورکوټا:	د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ؛. ۳۳۳
توره پاڼه:	بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛. ۳۳۳
توره خړه:	سهار وختي. ؛. ۲۱۸
تورم:	د موسیکۍ یا د ډمتوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولۍ په شان اواز اوباسي.؛. ۱۸۶
توروټکو:	د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه یې د الله تعالی له لوري رالیږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دي کتاب پورې تړلی دی. ورته وایو او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت،... او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال ګرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لارورکو، کوشنیانو، سپینږیرو ته خواږه او اړي بابرول، یووالی، لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رویه، ارام خوراک کول په ټیټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ویل. ؛. ۱۹۳
توریشانه:	تور بخنه، تورنګی. ؛. ۳۳۳
توژن:	دوران، پریود. ؛. ۲۸۸
توکي:	مواد. ؛. ۲۹، ۳۰، ... . (تول ټال ۲۸ وارې نور)
تور:	په پېرتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۲۸۶
تومن:	شیرګرم، ترم. ؛. ۳۳۴
تونده:	غوړه مړی. ؛. ۳۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرې ګل (تيرګړی): د مهترلام په ولسوالی، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مريم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سيمې پېخليک دی. د شپاړسمې پېړی سرونه وو، د کروندو د کرکيلي د ماليانو غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې ختيځې پرتې او اوارې سيمې چې د الينګار او اليشنګ د سيندونو او تړانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې يادېږي.)
نو يو هندو سوداګر چې نوم يې تېرې ګلې نوميده او همدې کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تيرګړی شو. او بيربل هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګڼه وګړي په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته تيرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار يې هم بولي. ؛. ۳۳۴

تيندار: د تره ښځه يا کاکۍ. ؛. ۳۵۸

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی يا ويکيي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پيبلې (پېيړن، اشلوک، شبر يا شعر) ته وايي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شبر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښېلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوهیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو ټپو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوهیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوهیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ۴. ۹، ۱۰، ... . ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ وارې نور)

ټپې: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کېږي. ۴. ۶، ۸، ۱۰ ... . ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپه ايزې (ټپيزې): د وی یا ويکيي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پيېلې ته وايي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلي، هېښونکي، سندريزه، خوږه، ګڼلي، منلي، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوهيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې یا درنه يې ,,ئ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وی، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وئ اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوهيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینی مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له نيمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتی، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، ځلور ځپېزی، پينځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هايکويی، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګی، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېنېليزی، ناپېيلی او سلسلی، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې ببلوالی ولرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو ځخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وې، رټ ببلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شې، ورته ګڼلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشې.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپينې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټپه ايزې نوم باندې نومونم، چې دې پښتو درې سری پېيله له درو سره ټپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې ټپه، درو سره ټپه ايزې، ځلور سره ټپ له ځلور سره ټپه ايزې سره، پينځه سره ټپ له پينځه سره ټپه ايزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ايزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ايزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ايزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ايزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرې. ؛. ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

ټاپی: په نښه شوی، ټاپه شوی۲: په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکيدلی. ؛. ۳۳۸

ټاپن: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛.

ټاټ: افسوس، ټاپ ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛.۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵

ټانټس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۳۵۵

ټانټورۍ: ټانټور، ټاندور، د ځپياکې (چاپکو) ټوټې چې نغرې کې يو دبل دپاسه ايښودل کيږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۳۳۸

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ؛. ۳۳۹

ټپر: سونډي ټوکر. ؛. ۳۳۹

ټټر: سینه. ؛. ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴

ټټنګ: دښته، بیابان، میره ، وچه دښته ۲: خالي لاس۳: د افغانستان په ختیځ کې د یو ځای نوم دی. ؛. ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، تېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار. ؛. ۳۳۹

ټنډان: پلن، پړسیدلی. ؛. ۳۳۹

ټنډه: وچولی، تندی. ؛. ۱۸۳ او ۳۱۴

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختۍ زیری. ؛. ۳۳۹

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ؛. ۳۳۹

ټول: واړه، درست. ؛. ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکړ نوم دی. ؛. ۳۳۹

ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال. ؛. ۳۳۹

ټولګی: صنف، کلاس. ؛. ۳۷۳

ټولواله: سیستم. ؛. ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وی یا لغات شتون لري یا راغلی دی)

ټېټ: کوز، لاندې. ؛. ۴۴ او ۲۰۵

ټېټه: سوېي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸

ټیکۍ: د وی له پامه ټیکی هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
ځېرنـــــچوپړي (ریســـــــــرچ پاڼې)

ټیکی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .،)، د پښبلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکی باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي. ټیکی د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو ټیکیو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکی لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکی د لومړی څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱۶۷ وارې نور راغلی دی

ټیکیو: ټیکی یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکی ډېر نوم دی. ؛. ۲، ۶، ۳۴۰... . (۲۹ وارې نور راغلی دی)

ټیکی ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیي له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند،

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، ۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځانښودې، ،ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټیکۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږي د ټیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه
(د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیکۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډی، ټپې، ټپکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینی څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.
نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د ټیکی ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره ټیکی ایزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره ټیکی ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره ټیکی ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې ټیکی ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره ټیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې ټیکی ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټیکی ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیکی ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې وویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکارونډو په ستېه ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره ټیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې ټیکی ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره ټیکی ایزې یا پېنځیزونې ټیکی ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورو دانو شپږ سره ټيکۍ ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټيکۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پينځه سره پېيله له څلور سره او پينځه سره ايز ټيک، پينځه سره رټ رمټ ايز يا پينځه سره سم برابر ايز او ايزې سره تشبع کوم، چې ورته ټيکۍ ايزه وايي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره ټيکۍ ايزې، څلور سره ټيکۍ ايزې، پينځه سره ټيکۍ ايزې، شپږ سره ټيکۍ ايزې، اووه سره ټيکۍ ايزې، اته سره ټيکۍ ايزې، نهه سره ټيکۍ ايزې او لس سره ټيکۍ ايزې... . په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناويتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نوموم يې. ټولې ځنګېرنې يې د بنادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

جانان:	زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۶۷، ۱۲۱او ۴۰ وارې نور.
جرګه:	د پښتنو دود مجلس چې الته فيصله کېږي. ؛. ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷
جغات:	کوشش، ربړ، زيار، زحمت. ؛. ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳، ۳۶۶ او ۳۷۳
جګړې:	جمع وی ده جنګونه، مفرده وييکي يې جګړه. ؛. ۸، ۴۳، ... . او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ وارې نور).
جګړه:	جمع وی يې جنګونه، مفرده وييکي يې شخړې. ؛. ۸، ۳۰، ۳۴۴... . (ټول ټال ۳۵ وارې نور).
جـلا:	بېل، جدا. ؛. ۳۲۸
جګا:	(جګه)، کور. ؛. ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلګیو: د جلګی مشابع ده چې د چمن واښه دي چې څرکا لري. ؛. ۳۴۵

جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

جوګر: ځېره، جونګړه . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۳۵۹

جیجرۍ: کوزړۍ، کوزلی، د خاورو ګډوۍ، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛۳۴۵

جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۳۴۵

جیجیونتی : د موسیکی د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیل خانې: زندان، بندیخانه. ؛ ۲۸۶

جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛. ۱۸۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛. ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸

چامبېل: جمببلی، چلمیلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛. ۳۴۵

چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې څکوي. ؛. ۳۴۵

چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛. ۹۲

چپېټ: چیپېټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲: کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛.

چپېټ: تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: څرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛. ۳۴۵

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛. ۳۴۵

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۳۴۵

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۱۸۸، ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۱۹۴
چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۱۸۴
چغشکې: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوښنې، د ماشومانوښنی، کوچنیانوښنی، ځلمیانوښنی. ؛. ۳۴۶
چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۸۹ (۲۰ واري نور ټول ټال کښل شوی.)
چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۹۲ (ټول ټال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)
چارمغز: غرنی میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۳۶۶
چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوې تنه یې په دې موخه تړي، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد یې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایي چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دې حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- اینداره، بړومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګی، پکول، د میلې مصرف.
ځوانانو او مینو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوړکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختې او کالي.
شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادی مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانیو کور، د حج مصارف، په نړیوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندنې هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندنې هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول. ؛. ۱۸۵

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۰۰
ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانځاروني: ځاريدونکی، فيدايي، قربانيدونکی. ؛. ۳۴۷
ځانګړې: خاصه. ؛. ۸۴، ۱۰۰ او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ واري نور.)
ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۰۵
ځانمني: کرجنی، مغرور. ؛. ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰
ځدراڼ: ځدران په پکتيا کې د يوه نامتو او مشهورې قبيلې نوم دی. ؛. ۱۶۴، ۳۹۲
ځغ: غويانو په اوږو يې ږدي، سپاره تړ، موتې، پال، تير، رسۍ(تپړ)، ځونډي او غويه کنټرول وي. ؛. ۳۴۷
ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتيب ګڼه ګونه راوستونکی. ؛. ۳۴۷

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۳۵۱
ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳
ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تويونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۳۴۷
ځينګر: ګڼ. ؛. ۳۴۷
ځينګوړا: لغمان ولايت د الېنکار ولسوالی، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته يو دنګ سپين په واورو پټ د اوږدو پرښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅيدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکۍ. ؛. ۳۴۸
څار: کتوکه، تعقيب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۴۳ او ۳۲۱
څارل: تعقيبول. ؛. ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶
څاړي: بې اتفاقي. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپان: د اوبو توپان. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپاڼ: کتار، قطار، صف، چيل. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶
څپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱
څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی. ؛. ۳۴۷
څپيز: څپه ييز. ؛. ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵
څپيزو: څپه ييزو. ؛. ۳۴۷
څځلو: سجدو. ؛. ۳۴۷
څځلې: سجدې، مفرده وی يې څځله يا سجده ده. ؛. ۱۷۵ او ۱۹۴
څڅبکی: ګړندی، چټک، تيز، ژر، رټ، بيړه. جمع وی يې څڅبکي ؛. ۳۳۰ او ۳۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڂڅوبکی: ڂڅواکی، قطره، څاڅکی. ؛. ۱۵۰
څڅڅکي: د اوبوپوکڼی، د اوبوپړومبی، بړبوکۍ. ؛. ۳۴۸
څربولېړه: غټول کېږه، چاغول کېږه. ؛. ۳۴۸
څرخباڼ: بازینګر، څرخبانی. ؛. ۳۴۸
څرګړو: څرګړی، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار واښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ؛. ۳۴۸
څرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق نارې وهي. ؛. ۳۴۸
څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ؛. ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
څرو: د اور رڼا. ؛. ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
څکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څښل، چښل، چیښل، چیکل، ۳: څکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ؛. ۲۹۷ او ۳۸۸
څکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ؛. ۹۲
څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ؛. ۱۵۵، ۱۸۸، ۲۹۷ او ۳۰۳
څلنۍ: چهار شنبه. ؛. ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
څلورڅنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ؛. ۳۴۸
څلور لارې: چوک. ؛. ۳۴۸
څلی څولی: لوړې ژورې، څلې څولې۲ : د لارې توښه. ؛. ۳۱۰ او ۳۱۳
څلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په تیټنګ کې ډنډ، په بیدیا کې تالاو، جووړ، ترېلی، اوډ. ؛. ۱۸۳ او ۳۸۷
څورلېخ: څورلېڅی، چورلېخ، لټ، محور. ؛. ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکی په مخ چاود. ؛. ۲۰۳
څمغېلی: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کېږدۍ، ۱: څپره، شیشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکاڼانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ؛. ۳۴۹
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه) ، وچه او لمده ځمکه. ؛. ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګزان: په ډډه، په اړخ، په یوه طرف. ؛. ۳۴۹
ځو تر ځو: ترځوپورې، تر ځومره پورې، ترځومره زمان پورې. ؛. ۳۴۹
ځورله: خنځیر، خنزیر، سرکوزی. ؛. ۳۵۶
ځورلېځی: لټ، محور. ؛. ۳۴۸
ځوسیس: جاسوس، سوسیس، ځارونکی. ؛. ۱۸۶ او ۳۵۷
ځوکړ: کوځه، چوکړ. ؛. ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰
ځوګیر: انتظار کې ناست، منتظر، په ځوکی ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ؛. ۳۴۹
ځولسیزې: سو دېې لس، لس کاله. ؛. ۳۴۹
ځه او ځه: پلانی او پلانی. ؛. ۲۰۳ او ۲۸۰
ځه نه ځه: کم او زیات، لږ او ډېر. ؛. ۳۴۹
ځښتن: الله، رحمان، رحیم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛. ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. خې (خ)

خاوند: رب، الله، ځښتن، ساتونکی. ؛. ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶
خاوند: مېړه، ساتونکی، شا یا شاه. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶، ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰
خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه تښته کېدل. ؛. ۳۴۹
خپڼ غوږی: غوږنرمی، غوږپوستکی، د غوږپېځلی، د غوږ پوځکی.؛. ۳۴۹
ختیځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کېږي، هغه سیمه چې لومړی پرنورو سیمو رڼا او روښنایي خپروي. ؛. ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰
خځوک: خځوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ؛. ۳۴۹
خچلی: تېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ؛. ۳۴۹
خدایږو: په الله قسم، په الله سوګند، په ځښتن تعالی سوګند، په ځښتن قسم. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او ۳۱۳
خدریوان: هغه ځوک چې د کلي مالونه بیایي او بیا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ. ؛. ۳۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدړ: ګدا، مسکین، خوار، غریب. ؛.

خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ؛. ۱۸۳ او ۱۹۰

خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۶۵

خرپټه: یو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نرۍ پاڼې لري او خلک یې خوري. همدارنګه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛. ۳۵۰

خرپیاځه: یو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نرۍ اغزی لري. ؛. ۳۵۰

خرټی: غونډ، ګردی. ؛. ۳۵۰

خرټسکی: یو ډول بوټی بېخ چې ګرد یا غونډ منډ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۳۵۰

خرډګ: یو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لویې پاڼې لري. ؛.

خرډېګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغیو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کېږي. ؛. ۳۵۰

خر زوره: یو ډول واښه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا واښه په ژمي کې څارویو ته ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰

خرسومبه: پښۍ (رواش) غوندې یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه خوړل کېږي او په ژمې کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰

خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه واښه دي چې د ریشکې (ریشقې) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۳۵۰

خرغوږی: خرغوږ، یو ډول خړ رنګه پت لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ؛. ۳۵۰

خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځینې خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۳۵۰

خرغینی: خرډګی، خرګی، خریړی، یو ډول مرخیړی، ګوځی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکۍ) دغه ډول مرخیړی نه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۰

خرمېړی: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ۳۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرواړه: یو ډول ساراني سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛. ۳۵۱

خروړک: یو ډول ساراني سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۱

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاڼې خوړلی شي خو چې غوړ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛. ۳۵۱

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ۳۵۱

خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او ځاروي (حیوانات) یې خوري. ؛. ۳۵۱

خریټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګوڼه . ؛.۳۵۱

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ۳۵۱

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛. ۳۵۹

خړنګی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې ګل یې شین اوپاڼې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پوري رسیږي. ؛. ۳۵۱

خولګۍ: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۳۶۷

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوۍ ته د پلار له کوره ورکول کېږي. ؛. ۱۸۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۱۸۴

دانګ: ټوپ، خیز. ؛. ۱۸۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۱۸۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګیر، ککړ. ؛. ۳۵۲

دد: ځناور، ځیرونکی ځاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ؛. ۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځیرونکي ښاروي، ځیرونکي ژوي، وحشي حیوانات. ؛. ۱۸۹
درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۳۴۷ او ۳۵۳
درزنۍ: پلن هوار میدان ، سم ډګر. ؛. ۲۶ او ۴۰
دروېشته: ګډې وډې، درشته. ؛. ۳۵۲
درغل: مکار. ؛. ۱۶۱
درکار: یو بوټی دی چې زیړګول (ګل) او سپین بیخ لري. ؛. ۳۵۲
درکړ: د بګۍ د ارابې ګردی الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډیله لرګی. ؛. ۳۵۲
درکړۍ: غوجل، د کورني ژویو خونه، د اهلي حیوانات کوټه. ؛. ۳۵۲
درغلي: خیانت، درغلنه، منافقت، چل (چریکي لار). ؛. ۱۸۴
درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیګی، ځیګتوب. ؛. ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷
دریځ: ممبر. ؛. ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵
دښن: دښمن، میرځي. ؛. ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶
دښانو: دښمنانو، میرځمنو. ؛. ۴۳
دم ګړۍ: روانپېر، اوس محال، اوس. ؛. ۶
دنګ: لوړ، جیګ. ؛. ۱۶۹
دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ؛.۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)
دوسیه: کېس، د کېسې تړلي چوپړي، د مسلي غونډی، مکتوب. ؛. ۳۵۲
دوهنۍ: دوشنبه. ؛. ۱۰۶
دوې ګرایه: دوې هومره، دوې چنده. ؛. ۳۵۲

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعین، باوري. ؛. ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹
ډاډینه: تسلي، ډاډګیرنه. ؛. ۱۱۲
ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ؛. ۷۱ او ۱۸۴

۱۴. رې (ر)

راخپنځم: پړ کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ؛. ۳۵۳
راستـــې: کوځې، لارې، کشونه. ؛. ۳۱۳
راستۍ: رښتیا. ؛. ۳۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپ: ثانيې ۱۰۰ برخه. ؛. ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳

رټ: تیز، ګړندی، څڅبېکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: څرګنکد، بر جسته، وتلی ؛. ۱۷، ۲۶، ۹۹، ۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵

رټه: تېزه، بیړه، . ؛.

رټې: رټه يې مفرده وی ده، جمع وی یې ده بیړه، . ؛. ۳۱۸

رټی: تېزپیغله، ګړندی پېغله، څڅبېکې پیغله. ؛. ۳۵۳

رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ؛. ۵۲

رغاوه: صنعت. ؛. ۲۴۴

رنده: د ترکانی یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثيقل کوي. ؛. ۳۵۳

رنګړي: رنګی، رنګړی يې مفرد وييکي دي ، لکه پټی چې له خځلو څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه ښايي. ؛. ۳۵۳

روان سیند: الف: بېلهجې ویيتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سويي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار). ؛. ۳۵۳

روښــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۲۵۲

روغناوی: ساختاري، بڼه يي. ؛. ۳۵۳

رېږدان: ځوځيدنه، تریدنه، لړزیدنه، رېږدیدنه. ؛. ۳۵۳

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېږجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳

ړنجي: د غاښ ربښې، ولیې، ولي، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (ربښې)، مغري ړنجه. ؛. ۱۸۴

ړنګری: د چلم دروی، د چیلم نل، چلم نی. ؛. ۱۸۵

ړبنه: هغه څوک چې لېړ يې بهیږي، هغه څوک چې لېږجن وي، هغه څوک چې ناړجن وي، هغه څوک چې لاړجن وي. ؛. ۱۹۴

۱۶. زې (ز)

زانګو: د ماشومانو دخوب ټال. ؛. ۳۱۷

زده کړه: تحصیل. ؛. ۳۰۰

زرغون: شين ، سمسور، زراع، شنه. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۹۹ او ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۳۵۴
زنکیان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي؛. ۳۷۸
زوزات: ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۹۶، ۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تریخ اغزی، د اغزیو یو بېلګه ده چې ډېر زیات تریخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۳۵۳
زوکړه: پیدایښت ؛. ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... . ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ وارې نور راغلی دی.)
زيان: تاوان، نقصان، سوی ګټه، نا ګټه، بې فيدې، سوی فيده، لامفيد؛. ۹۹ او ۲۰۷
زيرسر: ذخيره ؛. ۳۵۴ او ۳۸۴
زيګي: د زيرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده : جيړه ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځيوګی؛ ځوځکی ؛جيشګی؛ سيزګی؛ ژېژګی؛ شيژګی. په لغمان ولايت کې ځوداني ځلی ته ورته ډول غر دی، زيګی يې مفرده وی ده . ؛. ۳۵۴
زيندې: له ستونی خفه ول.؛. ۳۵۴
زيندی: له ستونی خفه ول ؛. ۳۵۴

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۱۸۴
ژبپانګه: وييپانګه، وييزېرمه، ويکبلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان). ؛. ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وريجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۲ او ۱۶۷
ژړکوری: يو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک يې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعماليږي او لرګي يې سوزوي. بله بېلګه يې تورکوری ده. ؛. ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۳۵۵
ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوايانو په سټ کې راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پهٔ ژغ کې موقعیت لري اوغویان د کولبې حالت کې یوبل سره نه لرېږي. ؛. ۳۵۵

ژمنه: وعده. ؛. ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱

ژمنې: وعدې. ؛. ۲۷۸

ژنل: مبنل، شاربل، زګول. ؛. ۱۸۵

ژنې: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۲۳

ژونکه: حجره، سیل. ؛. ۴۵

ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد یا زوزات. ؛. ۱۱۱ او ۱۸۵

ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷

ژوی: دوې یمه مانا یې حیوان، ځناور. ؛. ۳۵۲

ژۍ: غاړه، کناره، جۍ، پیڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

۱۸. ږې (ږ)

ږبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱

ږغرل: د زړه پهٔ غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه. ؛. ۱۸۵

ږغیږي: اواز کول، ږغېدا،غږېدا. ؛. ۳۵۵

ږوږ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوریدا. ؛. ۱۸۳

۱۹. سې (س)

سابټ: بیخی، سوچ، بالکل. ؛. ۱۸۵

سابیږۍ: الوتکه، طیاره، جوز. ؛. ۱۸۵

ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۱۹۴

ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۱۸۵

ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۱۸۵

ساډیزم: روحاً او جسماً څوک پهٔ غذاب کول. ؛. ۱۸۴

ساړ: وچ، سوی، تږګی، تیندی نه لولپه. ؛. ۱۸۵

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه. ؛. ۳۱، ۶۱، ۶۲ او ۱۸۳

سالار: مشر، میر، سرلوړی. ؛. ۱۸۵ او ۳۷۶

ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۳۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپورې:	کنځلې، پوچې، بدی، زیرې، ژیړې. ؛. ۳۵۶
سجدې:	ځښتن ته ځان ټیټ راوستل، ځښتن لویې ویل، له ځښتن سره د انسانانو د غږیدا موقع. ؛. ۳۴۷
سحک(سحق):	د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وایې. دوې ښځې چې له یو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۳۵۶
سخهار:	سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۳۵۶
سربلند:	سرفراز،سرلوړی. ؛. ۳۵۶
سرببره:	له دې سره. ؛. ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰
سرداران:	مالیکان، د مالداری مالیکان. ؛. ۶۸ او ۱۴۳
ســـــرفراز:	سرلوړی. ؛. ۳۷۷
سرکار:	دولت، حکومت. ؛. ۳۵۶
سرکوب:	خرس، سرټیټی، مختورن ، نسکور، ژیرمخی، زیرمخی، ملامت. ؛. ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳
سرکوزی:	۱: سرټیټی، مختورن ، نسکور، ژیرمخی، زیرمخی، ملامت ۲: سرکوب، خنځیر، څورله، خنزیر، خرس. ؛. ۳۴۹
سر لیک:	سرلیکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۳۱۷
سر لیکنه:	سر لیک، سر مقاله. ؛. ۳۵۶
سر لیکه:	سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۳۵۶
سرمخ:	سر صفحه. ؛. ۲۲
سروبړدی:	بالښت، سرایړد، سروبړد، سروبښت. ؛. ۳۵۶
سزنۍ:	د ماشوم تړلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۳۵۶
سستو:	بې ایمانو. ؛. ۳۵۶
سقر:	دوزخ، جیهون. ؛. ۳۵۶
سوکړکو:	جواړی. ؛. ۳۵۶
سکالو:	موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵ ،۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ ، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۶۵، ۳۷۱، ۳۸۳، او ۱۸۶
سوزني:	د ماشوم تړلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۳۵۷
سوکړکي:	جواړي. ؛. ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

سول: عقل. ؛. ۳۵۷

سوله ستاره: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۲۲

سوله ییز: روغه ییز، سولیز. ؛. ۳۵۷

سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۳۵۷

سمه ده: سیې ده، صحیح ده، صیبې ده. ؛. ۳۱۱ او ۳۲۰

سنډا: د یو حیوان نوم دی چې په منځني ختیځ کې زیات پیدا کیږي. ؛. ۳۵۷

سواستفاده: ناوړه استفاوه، بده استفاده. ؛. ۳۵۷

سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳

سودایي: چورتي، په سوداکې. ؛. ۱۹۰

سوډی: لټ، تمبل، مټه. ؛. ۱۹۴

سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ؛. ۱۸۵

سوړ بڅرى: الکترون. ؛. ۳۵۷

سوسیس: جاسوس. ؛. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹

سوګند: ږو، قسم. ؛. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹

سویل: جنوب. ؛. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳

سیوا: زیات، اضافه. ؛. ۲۵۰

سیوس: په شمالي اروپا کې یو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنیا جنت یې هم بولي . ؛.۳۵۷

۲۰. شې (ش)

شاړه: ویرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۲۴۵

شباب: ځواني، ځوان کیدل. ؛. ۳۵۷

شپه غاله: لیلیه، د زده کړیالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴

شتی: تیر، سوفار، خدنګ. ؛. ۳۵۷

شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکیلې له پاره یې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تیار پټی له چې له ابو ډنډ. ؛. ۳۵۷

شلیتي: کنجرې. ؛. ۳۵۸

شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سویل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خیلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۳۵۸

شنډ بڅرى: نیوترون. ؛. ۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوغکی: یو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې یې خلکو پسې نخلي. ؛. ۳۵۸
شیبر: په بامیانو کې د یوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او یو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شیبر کوتل یې بولي. ؛. ۳۵۸
شیطان: ابلیس، ازازئیل. ؛. ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۳۵۸
ښکالو: د پخښو غږ. ؛. ۲۷۳
ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹ ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳
ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۳۵۸

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غونډې د ولسي موسیکی یوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۳۵۸
غزال: هوسی. ؛. ۳۵۹
غړیالي: ړوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۵۸
غږلېږدی: ژغ لېږدی، لوړغږی، لوړویونکی، لاوډ سپېکر. ؛. ۳۵۸
غوټې: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۲۹، ۲۱۱ او ۲۱۲
غورځاوڼ: د یوې ډلې غړی. ؛. ۳۵۸
غورینه: ګلماله. ؛. ۲۷۹
غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وربځ اسمان کې سړو بځرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې ځخه وړاندې وي؛.
غوږکی: ټیلیفون. ؛. ۳۴۶
غونډې: ورته؛. ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

۲۳. کې (ک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان: پیر محمد کاروان، شاعر لیکوال زما د ادبې بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ۶. ۳۵۹

کاروان: قطار، قافله، کافله. ۶. ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱

کاکی: د کاکا ښځه ، د کاکا مندینه، د کاکا ارتینه، د کاکا مینا، د تره میرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تینداره. ۶. ۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴

کانه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ۶. ۳۵۹

کبلۍ: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ۶. ۱۱۰

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ۶. ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷

کټینه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ۶. ۳۵۹

کډوالۍ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ۶. ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲

کرۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ۶. ۱۹۶ او ۲۳۴

کړۍ: ګردی، حلقه، دایره. ۶. ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واري نور)

کلام: ویناوې، خبرې. ۶. ۱۱۸

کلام: خبره، وینا. ۶. ۳۹۰

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، یوه بیلګه الوتونکی دی چې زېړه سینه، تور سر، اوږده لکی او ډبله چنګه مښوکه لري. چټکی یو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امریکایي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان یې کافر الوتونکی هم نوموي.. ۶. ۳۵۹

ککرۍ: کپړۍ، سر، ځکیسر. ۶. ۳۵۹

ککی: ځنکی، زانکی، ننکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ۶. ۳۵۹

کم اصل: بې نسبه، سوی اصیل، ډم، ناین، جولا، نداف، قوال، بازینګر، نځی. ۶. ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵

کوراک: غوزانو یو ستره بېلګه چې ډېر سخت وې او ماشومان یې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ۶. ۱۸۴

کوره سان: خړسان یو ډول نخی اوسپین ټوکردی. ۶. ۳۵۱

کوږ: ناسم، سوی سم. ۶. ۱۸۵ او ۱۹۴

کولمان: په لغمان کې یو غرنۍ سیمه ده چې وګړي یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کولماني(پشه یي) ژبه خبرې کوي. ؛.

کوکۍ: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰

کوټۍ: کیسکی ،د خره بچی. ؛. ۱۹۶، ۲۳۴

کونده ګل: د الینګار په ولسوالۍ کې شمال ختيځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۳۶۰

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز یې اسد اباد او ښار یې چغسرای دی (ځکه یې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۲۳ او ۳۲۷

کوهی: ساه. ؛. ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴

کهول: کورنی. ؛. ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸

کېږدۍ: خیمه. ؛. ۳۶۰

کېلمان: په لغمان مرکزکې د میدانیو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وایي:. ؛. ۳۶۰

۲٤. ګې (ګ)

ګاډیلي: ګرده ګردی، تاوه حلقه، د ګاډۍ تیر. ؛. ۱۸۷

ګټیالۍ: ګټونکي ښځه. ؛. ۲۰۵

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۳۷۷

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۱۲ او ۱۷۳

ګریان: ژړا. ؛. ۱۱۲ او ۱۲۲

ګس: کین، چپ. ؛. ۳۷۵

ګسټ: کین، چپ. ؛. ۱۵۱، ۱۹۳ او ۲۷۴

ګسمټي: کینمټی، چپکو. ؛. ۳۷۹

ګواښ: ګواښنه، ګوت څنډنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴

ګوټپېر: ګوټلید، زاویه دید. ؛. ۳۶۰

ګوټنه: خیشاوه. ؛. ۲۷۹

ګور: قبر. ؛. ۶۹

ګور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شو لاسونه سره ترې په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي د تعلیم قدم په بنه تیرېږي. ؛. ۲۶۳ او ۲۶۹

ګویا: وینا، په خبرو اخته. ؛. ۳۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګويان: په خبرو، ږغا، غږا، وينا. ؛. ۳۶۱

ګيځ: سهار. ؛. ۱۹۱

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۱۶۹، ۱۷۴ ۱۸۴

لاليه: پر مېرمني چې خېل خاوند ډېر ګران وې نو په لاليه يې رابولي. شرين، خوږ، شات. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳

لانجه: جنګ او جدل. ؛. ۷۲

لا وياړي: سوی وياړ، بې وياړه، نا فخره، لاغروره. ؛. ۳۶۱

لرليد: دوربين. ؛. ۳۶۱

لرليد: ورستی ګنه، راتلونکي بڼه. ؛. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹

لرې ويشتونکی: لېندوک، سنيپر، لرېويشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (يوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځايه وېشتل، له لرې او پټ ځايه وېشتل، يوړ يو وېشتل. ؛. ۳۶۱

لړ (رديف): لړ (رديف) داسې تعريف کوو چې هغه غونډلې، وييکي (ويوکي يا وی) او ابېڅې چې په تول او تله برابر يا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافيه والو مسرو په يوه بڼه او يوه مانا تکرار راځي ورته رديف وايو.
تر ټولو ډېرې پېيلې (پيرانو، شېرونو، شعرونه يا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافيبه) او لړ (رديف) شوي دي. که د , ه ، ابېڅې د هرې وييکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د , ه ، ابېڅی په کې لړ (رديف) راځي. لکه وينه، دينه، شينه، ځينه، پينه په د غو وييې پښېلې کې د , ه ، ابېڅې لړ ده. يا قافيي دې چې د ه رديف لري. ۲۳۱، ۲۴۸ ... . (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

لړان: د سطرونه غونه، رووې، قطار، ځنځير، د عنوانو مخ، لکه: ليکلړ، د ليک يا موخو د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه. ؛. ۳۶۲

لړزان: ريږدان، ځوځيدنه، تريدنه، لړزيدنه، اينې ديدنه. ؛. ۳۶۲

لړی: پروسه. ؛. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲

لغاز: طنز. ؛. ۲۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سيمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سيمه کې پيدا شوی وي، د نومورې سيمې ژوند ګړ او پېژن پاڼه يې و لري. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹، ۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا: د لغمان ولايت پخوانی نوم دی. ؛. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډپېری: لنډ پړاوی. ؛. ۳۶۲

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۳۶۲

لنډ ليدی: لنډ وينی. ؛. ۳۶۲

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای يې د سر، پيل ابېڅی يا د پيل پېژند ابېڅي راځي. لکه: ت. و (تخنيکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله يا وتيزه غونډله)، اېنج (اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت)... ؛. ۱۰۳ او ۳۸۲

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، ګرانه، وروره، يه کربانه! کنه او داسې نور) د قافيې کلمې يا غونډلې نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دوېیمي مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غړن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غړیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو لنډۍیو، باندې یوه رښت (قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲۳ او ۲۷۶. (ټول ټال ۶۷۹ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍیو لنډۍ یې یوون (یکړ یا مفرده) وۍ ده، د لنډۍ ډېرنو یا جمع وۍ یا لغات لنډۍیو کېږي. ؛. ۲ او ۳۶۲. (ټول ټال ۶۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ایزې: د وۍ یا ویکیي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (پلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنی لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د ځپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستورباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیری وخت په پای کې ویل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلي لږې لږي. خوډېری وخت د لومړی، دوهیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړی او دوهیمې مسرې ځلورمه او اتهمه ځپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه ځپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه ځپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپېزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ایزې مېچې د څپېزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومورې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پيېله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پيېله له درې سرې لټکې يا درې سرې لنډۍ ايزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ايزې سره، پينځه سرې لټکې له پينځه سرې لنډۍ ايزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ايزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ايزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله يې مفرده وى ده، ستيډيوم، د لوبې ميدان. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۳۷۹

لوښه: خاصه. ؛. ۳۰

لوکاټ: يو ښه ميوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زياته ګڼه ثمره هم نېسې، ژير رنګ اوقهوه يې دانې لري. ؛. ۱۲۳

لوګر: وګر ولايت چې مرکز يې پل عالم دی. ؛. ۷۰

لوېديځ: لمرپرېوته، غرب. ؛. ۴۸ او ۲۰۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری يې مفرده وى ده. ؛. ۳۰، ۳۱، ۳۸۱ وا ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ وارې نور راغلی دی)

ليکلړ: د ليک د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه، لړ ليک. ؛. ۱۸۵، ۲۰۷ او ۳۶۲

لينده ماره: غيشي ويشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۳۶۷

لېيل: شاهدي ويل، لل. ؛. ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لېيلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشويق کولي. ؛. ۲۴۵

۲٦. مې (م)

مالګني: مالګاني، مالګني. ؛. ۳۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانده: هغه ځای ته ویل کېږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سیلاب یو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او یا چړايي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د اېنجینېری له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتيیو پورې او یا د کوشنیيو موټرو ټیرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.
که د دېرشوسانتيیو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه يې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شختراى ماندې. ؛. ۳٦۷

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

متاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ يې لرګی وي. ؛. ۱۸۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۳٦۷

مچو: مچه، مچکه، خولګی، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۸۳ او ۳۵۱

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی څخه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۳٦۷

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر يې له یوه کاله کوچنی وې مرغومی يې بولي، که له یوه کاله يې عمر لوړ وې ورى يې بولي، او که چیره يې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ يې بولي. ؛. ۳٦۷

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۳٦۷

مسجد: د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ؛. ٦۲، ٦۴، ۱٦۱، ۱٦۹ او ۲۴۵

مسره: د پېیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډی، ټپه، ټیکی او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... . ۳٦۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره يې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېیلي یوې کړی یا کړی، بند یا بیت ته مسرې وایي چې یوه لنډی، ټپه، ټیکی او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۵، ۱٦، ۱۷،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مصباح: څراغ، چراغ، د شیدو یا د شرابو پیاله. ؛. ۳۶۸

مصری: د وی یا وییکي له پامه مصری هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د لرغون مصری توري، مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، د مصری لرغون اهرمو غوندې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصری د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د مصری توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، یه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافیې) غوندلې (کلمې) نه لري. خو د دوپیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصری باید د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه،، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصری د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصری په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی. پرتولو مصرۍ یو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ وارې نور)

مصرۍیو: مصرۍ یې یکړه وی ده، یا د مصرۍ ډېرګنۍ نوم دی. ؛. ۱، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ وارې نور)

مصرۍ ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیي له پامه مصرۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ایزې پېنځمه او د دوېیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېڅی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه ووایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږۍ چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږې د مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترځنګه د مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقې پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو دربواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیبلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پېنځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکویۍ، پتۍ (تې خورو اړوندې پیبلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېښتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پېښلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادوني سره. نومووړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رښت بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګټلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصری ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې وویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستّه ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځیزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېرنې لري، چې ورته مصری ایزه وایي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پېنځه سره مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته سره مصری ایزې، نهه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرئ ايزې او لس سره مصرئ ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرئ ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېږنې داسې دي. ؛. ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم: خوراک. ؛. ۳۷۳

مل: بډه، ملګری، انډېوال، دوست، اشنا، يار. ؛. ۴... . او ۳۹۲ (ټول ټال ۳۹۱ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والی. ؛. ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹، ۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰

منبر: دريځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظيم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول ربنت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل... ؛. ۱۹۳ او ۳۷۳

منځه: منځی، هسته. ؛. ۶، ۷، ... . او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ګل: د الېنګار په ولسولۍ کې سويل لوېديځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدياباد (بديع لاباد) کې. ؛. ۷۰

منځی: هسته. ؛. ۳۶۷ او ۳۷۴

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وی يې منګی دی. ؛. ۲۳، ۷۰، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱

موتي: مفرده وی يې ده ، موټی، سوک. ؛. ۳۴۷

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۳۷۴

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰

موزي: حسود. ؛. ۳۰۱

موزون کدم (قدم): د کدم هغه بېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه ميرو په سيستم کې له لمړني حالت پيل څخه شروع، تر ۲۵ مترۍ واټنه پورې چې د شپهميرو مير ته نږدې کېږي.
کله چې د شپه ميرو ټول ټولګی له شپغالې او يا له ټولګي څخه د پريټ ميدان ته را وضي. نو د پريټ په ميدان کې د کشونو په پيلني ځای کې شپهميري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دايي لومړی حالت دی. نو کله چې مير يا کومندان يې ورته و وايي:- اسلام عليکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- وعليکم ورحمته و برکاته!
او بيا ورته (کومندان) وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانۍ، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بيا ورته شپهميري په ځواب کې يوه ځل له پاره ژوند! وايي.
او يا (کومندان) وايي چې څنګه يئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وايي؟ نو بيا ټول شپهميري يې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وايي :- بريالي اوسئ مل پاڅوال صيب!!! (يا نور......).
په دوهيم حالت کې ورته وايي:- تيار شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان برابروي.
په درېيم حالت کې ورته وايي:- ارام شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وايي:- مرش!!!!؟
شپه ميری هر يو تن (يوه کدم يا يو قدم) پښې پر ځمکه يو وارې وهي او په ګډه سره يو اواز کوي (هوو!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پـېـنځم حالت کې ورته وايي:- يو- دوه!!!؟
شپه ميرى هر يو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره يو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وايي.
چې هر کله مير (يا دريځ، مشرانو، لويانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنيو چارو وزير، ولس مشر يا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تيرېدوکې) ته ۲۵ پـېـنـځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعليم کدم پيله وي؛
پاتې شونې د نه وي چې د ښوونکي يا د مير له امر نه ورسته. په تعليم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوې.
هر کله چې تر پـېيځه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شوه لاسونه سره ترې په ورنو کلک نيسي او د مير په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وايي:- تعليم کدم !.
بيا شپهميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بيا وايي دوه! بيا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بيا وايي درې! بيا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کربښې (صف) ترلو يا برابرول د شپهميرو (پوليسو، څاروکي) په تيرېدوکه (رسم ګزشت، پريټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره يو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کېږې.
چې نومورې ټولي په لس ګونو ګڼه وي.
او افغانستان د شپه ميرو سيستم تيارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټيټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور څخه د ۹X۹ تنيز کربښه يا (لين، صف) ترلو پيل کوي او په ګس ټيټ لور يې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سيستم تيارونه د لومړي کربښه يا (لينکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټيټ تنان وي. له پيل لوړ لور څخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځيانو، اردو) ۹X۹ تنيز کربښه يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صف ترلو پیل کوي او د پای په ټېټ لور یې پای ته رسوي.
کله هم چې تېریدوکه بشپړېږي. د ګڼې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسېږي.
نو ځکه د هر یوه شپهمیر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامی له پاره د دوی ستر میر(هر یو :- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننهنیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي د فاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوڅي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي.
د ټولو برا بر شویو او ترل شویو ټولۍیو په وړاندې تېرېږي.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوڅي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي او د څودانو د ټولۍیو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامۍ ولاړ وي او ورته وایي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بېلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وایي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بیا ورته وایي:- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- بریالي اوسئ د شپه میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي صیب!، بریالی اوسئ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي صیب!
له ټولو ټولۍیو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وایي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر...... پلانکی وایي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وایي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکی وایي:- ژوند!
او بیا ولس مشر ته لاس ورکوي او غېږه، ولس مشر ورته وایې مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پیل کېږي.
او د هر یوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.
ورسره خبرې اترې او خپلې خوښې څرګنده وي.
د صف ترلو یا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پېنځه څلوېښت کسیزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وایي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېیم وار وایي:- تیار شئ!
ټولی مشر درېیم وار وایي:- د ښاغلي پاځوال صیب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر څلورم وار وایي:- د ښاغلي پاځوال ته د درېیمې پوهنځی د زده کړیالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاځوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبیر احمد لغمانی!، د دیارلسو شپږ اویاوم کال د څلورم کال زده کړیال.
ښوونکي (فردوس یا د شپه میرو میر): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېینځم وار وایي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وایي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه میرو میر):- خپله موخه، ورمونه، وړانګوینې او د زده کړې کوم څېرکی د زده کړیالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۳۷۴

میر: مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۹۱

میره: ټټنګ، دښته، بیابان. ؛. ۳۳۹

میریالي خیل: په مهترلام کې ختېځ لور ته د ډاګ په اخیره برخه کې د کوچیانو کلی دی. ؛. ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. نې (ن)

ناپايه پټ توان:	دننی زېرمه، پوتنشيل. ؛. ۳۷۸
ناوې:	ناوې، ناوکی. ؛. ۳۸، او ۴۰
ناوکی:	ناوې، ناوی. ؛. ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
ناکی:	اک ته ورته جلی ، چې شفاف نازک مخ ولري له ميده خالو سره. ؛. ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
نڅا:	ګډا، بازې، رقص. ؛. ۶۲ او ۳۶۰
نذر:	شرط. ؛. ۸ او ۵۸
نغوته:	اشاره. ؛. ۲۸ او ۱۱۴
نغوتنه:	عشاره، تلميح، کنايه. ؛. ۳۷۸
نقره:	سپين زر. ؛. ۳۷۸
نګهبان:	څښتن، ساتونکی، څوکی‌والا. ؛. ۳۵۵
نګېرني:	حس، مونث جمع وويکی يې نګېرني ده. ؛. ۳۷۸
نمره اول:	د ښوونځی نوم دی چې ما په کې منځنی ښوونه کړي. ؛. ۳۷۸
ننداره:	ليدنه، کتنه، ۲:) ننداري يې جمع ده يا سينما. ۳:) نندارتون : نمايشګاه. ؛. ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
ننه توزې:	قدمه ، مخکې وينا، سريزه. ؛. ۳۸
ننه واتې:	خواست دامن، ريباري. ؛. ۳۷۸
نټه:	انکار، نه منل. ؛. ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷ ۲۳۳ او ۳۰۴
نټيالي:	منکر. ؛. ۲۰۴
نوری:	جنس (نر او ښځه). ؛. ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
نوکر:	خدمت ګار، غلام. ؛. ۱۸۴
نوموړ:	ميړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۲۰۴
نوموړې:	مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ؛. ۳۷، ۱۹۷، ۲۰۴... .، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ وارې نور)
نی:	هفته. ؛. ۱۰۶
نياو:	عدل، داد. ؛. ۳۷۸
نياوتون:	ستره محکمه. ؛. ۲۰۴
نياو وزارت:	عدلي وزارت. ؛. ۲۰۴
نيمنانو:	نيم نانی، ښه الک (په سويل کې نانی هغه الک ته وايي چې عمر يې له کس نه کم وي او نوم يې هم زده نه وي. نو د درناوي يا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانی په نوم يې بولي. او که نوم يې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د کاکو په نوم يې بولي. هغه الک ته وايي چې ځوان شوی نه وي عمر يې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.
نيمنانی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالۍ کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کريو ترمنځه پرته سيمه ده. زموږ د دوېيم کلي نوم دی. ؛. ۳۷۹

۲۸. نې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، جمعه يې زنکــــيان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي، د ناصرو قوم ځينې خلک رنکي ته ڼنکی وايي. ؛. ۳۵۹

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۶۲، ۶۴... .، ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ وارې)

واند: تخيل، شېرې خيال، د شعر پيبلی انځور.؛. ۱۶۰ او ۲۳۶

واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۴۵ او ۱۲۵

واورين: واورېز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۳۷۹

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځيدنه، څرخا، تاويدنه، چورليدنه داعصابو پاريدنه، ګبنۍ اخيستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدليدنه: کړ ليچ: پيښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سينګار: څيره، جوله، بڼه: طرز، چم: ميلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځايه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځيدل، تاويدل، څرخيدل، چورليدل، ستنيدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په يوه نۍ ، منځنۍ (يک شنبه، سه شنبه،) تلم په يکۍ باندې، لرليد داره بادې ټوپک مې و، په نښه ويشتو کې ګسمتې يمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بيړنيو شيبو کې به يوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کيکيشن کای کراټې، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۴۷، ... . (ټول ټال ۱۷۰ وارې نو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچه بیړی:	د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو میاشتو منزلونه کوي). ؛. ۳۷۹
وراشه:	وجیز، ښې خبرې، متل. ؛. ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲
ورانکاری:	شراندازی، یاغې، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ؛. ۳۸۰
وردۍ:	یونفارم، جاله، نظامې لباس. ؛. ۱۸۶
ورګوزار:	ورغورځیدل، ټیله کول، سبب کیدل د غورځیدو. ؛. ۳۸۰
ورهنیزي:	کسبي. ؛. ۳۸۰
ورمونو:	نصیحتونه. ؛. ۳۸۰
وړکتون:	د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ؛. ۳۸۰
ولس:	قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ وارې نور
ولوله:	احساس، عاطفه. ؛. ۱۷۳ او ۲۳۶
ولولیز:	عاطفي، احساساتي. ؛. ۵۵ او ۲۷۳
وګړیو:	خلکو، ولس. ؛. ۳۰۴
ونج:	عوض، تعویض، میز. ؛. ۳۸۰
ون کدم (قدم):	ارامه تیریدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعلیم قدم پای ته رسې ارام قدم، هوسا حرکت پیلیږې. ؛. ۳۷۵
ونه څښې:	ونه څکې، ونشکې . ؛.
ویار:	عیب، کمی. ؛. ۲۴۹
وېلاړ:	تصمیم، عزم، اراده. ؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴
ویجاړ:	وران، خراب. ؛. ۱۵۳
ویوکي:	لغات، وییکي، ویکي، ویي. ؛. ۱۸۵ او ۳۶۱
وۍ:	لغات، وییکی. ؛. ۲،... . ۳۸۲. (۱۹۷ وارې نور)
وۍ:	د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غږ، پارنویکی دی. ؛. ۱۱۰
وییپوهه:	لغاتپېژندنه. ؛. ۳۸۰

۳۰. هې (ه یا هـ)

هاران:	د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهیم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۳۸۱
هټیوال:	دوکاندار، هټیوال ؛. ۳۸۱
هروم (هرُم):	د اور شغله. ؛. ۳۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه. ۶. ۱۷۲ او ۳۴۶
هېـروون: له یاده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدې ملګري او دوست توریالي ,, هېروون ،، مشهور په تړون د تګاب ولسوالۍ اخیري نوم دی. ۶.

۳۱. یې (ې)

ږر: خرس. ۶. ۳۸۱
یږر: د کښتۍ لاستی. ۶. ۳۸۱

۳۲. ي	

یکۍ: بیسکل. ۶. ۳۸۱
یوه نۍ: یک شنبه. ۶. ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹
یېبرور: بارور، حاصلخېزه. ۶. ۳۸۱
یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ۶. ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱

۳۳. ی

یوون: یکړ، واحد، یونټ. ۶. ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰، ۳۶۳ او ۳۶۸

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لانډې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کیږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کیږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثرډ جنریشن: ورسته پاتې ژوند، ۶. ۳۸۱

حې (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کیږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ۶. ۱۵۱
حال: روان پېر، اوس، د مګړۍ. ۶. ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... . ۳۹۱ چوپړی (ټول ټال ۷۶ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی یا لغات راغلی دی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۷. ذې (ذ)

۳۸. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله) زما (د ځېړونکي يا ليکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتينی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

۳۹. ضې (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۱۸۹

۴۰. طې (ط)

۴۱. ظې (ظ)

۴۲. عې (ع)

عين الله: زموږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنی ښوونځی تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۳۸۲

عياله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۳۸۲

عيال: اولاده، کوشنيان، ماشومان. ؛. ۲۲

۴۳. فې (ف)

فصل: ځيرکی. ؛. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹

فيصله: پرېکړه، تړه. ؛. ۲۶۴ او ۳۴۴

۴۴.ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۳۸۲

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټينګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۳۷، ۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳،

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای يوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اېنج. ص. ف: اېنجينېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۲۴۱ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. بیبلو ګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوږونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

۱. **Apzal khan Khatik**, (April ۲۸ ۱۸۸۵), *TARIKH I MURASSA PASHTU, (Britannia Musoriental 2893). Page 119.*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

۳. **Lousi Joseph Halle,** (۱۹۶۲) *Man and Nation, the Nations of the world., (Princeton lagecy library, USA) Page13.*

٤. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ۱۹۸۷,.

٥. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (۱۹۷٤), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhanglungen Geologische Bundesaust., (Osterreich), no. 1, 9–23.*

٦. **OBERDORFER, D.** (۱۹۷۸), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*

۷. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (۱۹۷٦), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

(c) ketabton.com: The Digital Library

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. **ابن کثیر عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شیخ القران و الحدیث** (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لېږدي یا ۱۳۷۳-۱۳۰۲زېږدي)، عمدة التفسیر عن الحافظ ابن کثیر، د احمد محمد شاکر له لورې په ۵ ټوکه کې له چاپه تېر کړی، د ابن کسیر له مرګ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لېږدې (۱۹۷۵ زېږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د لیکوال له مرګه ۶۰۲ کاله ورسته د احمد محمد شاکر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حیات ادم له ابن کثیر څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. **افغانستان د عالمانو علمي استازي (هیئت). کابل.** (۱۳۲۳ لېږدی یا ۱۹۴۵ زېږدی)، کابلی تفسیر، د افغانستان غوره علمانو هیئت تر نظر لاندې د شیخ الهند مولانا محمود حسن دیوبندي او شیخ الهند مولانا شبیر احمد دیوبندي په ګډه د ,, فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسیر، له اردو ژبې په پښتو ژبې او درې ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه یې ۱۰/۵/ ۱۳۲۷ بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لېږدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دوېیم ځل چاپ ۱۳۶۰ /۲/۲ لېږدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

درېیم ځل چاپه یې د مکي مکرمې اسلامي اړیکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا عبید الله شاه له پلټنې ورسته ترې ځینې زاړه او پېچلو لغاتونو سره نږدې په دوې لیندیو کې یې ورته خوا په خوا نوي ماناوي ولیکي. د لوی الله په مرسته او توفیق سره لومړی او دوېیم ټوک قرآن کریم سره له ترجمې او تفسیر (کابلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير) چاپ د بيت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا فهد د قرآن کريم په چاپځای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر څار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږميز لېږدی - ۱۹۹۳ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدينه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

څلورم ځل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کريم د معانيو ژباړه او تفسير ,, کابلی تفسير ،، په دوې ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هيئت (استازي دوکتور محمد بلال اميني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعيل) له څارنې او کره کوني لاندې شوی دی، د قرآن کريم دا پښتو ژباړه او تفسير، د بيت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا سليمان د عبدالعزيز سعود زوی له لورې د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول يې بند (منه) دي. وړيا ويشل کيږي، په مدينه منوره کې د قرآنکريم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږميز لېږدی - ۲۰۱۹ زېږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدينه منوره. ردمک :. ۶-۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴ (ټول)،
ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوې کچې ۱۴۴۰/ ۱۱۶۹۹ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دين (الدين) صديقي. مولانا.** (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د اسلامې معلوماتو ذخيره ، د مولانا غفران رشيدي کيرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب ديوبند خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پينده محمد. زهير.** (۱۳۱۰ لېږدی يا ۱۹۳۲ زېږدې)، غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه ملي ارشيف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبيب الله رفيع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاريخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. **حبيب الله رفيع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډیو ژوند ځلورنيمو زرو کلونو ته رسیږي ، هارون حکيمي مرکه. [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۶:۰۳ د شپې.

۱۵. **حبيب الله رفيع.** . (۲۰۱۰ زېږدی کال)، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ، د آلمان ږغ راډیو سره د اوستاد حبیب الله رفيع دمرکې متن. په دې برېښليک يې وګورئ: [-http://www.khost-web.net/adabyat/landay/۵۸۸۱-۲۰۱٤ ۰۸-۰۲-۱۰-۱۵-۵۲]، [۲۰۰۸-۳-۲٤]، [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۹:۴۳ د شپې.

۱٦. **حضرت محمد ويار.** (۱۳۸۷ لیږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړې، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام. پوهنيار.** ادبي فنونو درسي ليکی (ټيکس بوک، چپټر)، ځلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ۱۳۸۷ لیږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. **(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لیږدی یا ۱۹۳۴ زېږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشيف، په ۱۳۱۸ لیږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شينواری. څېړنوال.** (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډۍ سرليک، د دانش خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. **زرغونه زېور ربښتین. پوهندوی. ډاکتوره.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریزکال)، لیکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.

۲۲. **ځلمی هېوادمل. سرمحقق.** (۱۳۹۴ لېږدیز لمریزکال)، شمایل نبوي، ناظم د څمکنو میا عمر رح ، سریزه او سمون، ۶ چوپړی)

۲۳. **سلیمان لایق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سلیمان لایق په لنډیو غږېږي، د اګست په ۲۱ نیټه قلم نړیوالې ټولنې د لنډیو په هکله سلیمان لایق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ یې ستاسې په وړاندې خپروم.

۲٤. **سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند.** (۱۳۶۱لېږدیز لمریز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډیفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډیو په باب تحلیلي څېړنه، د سلیمان لایق او د مجاور احمد مومند په زیار، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، څلورم چوپړی.

۲۵. **سلما شاهین. ډاکتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډیمی مخکنۍ رئیسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۲٦. **سید روح الله. الحسینی الحنفی ماهزاره. مولانا.** (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القران، اسلامي کتابخانه، کبسه خانی، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوتنه شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.

۲۷. **سید محی الدین هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږدیز لمریز کال)، ادب پوهنه ,ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور.** (۱۳۹۰ لیږدی- ۲۰۱۱ زیږدی) ، داستاني او هنري ادبیات، دوهیم چاپ، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی،۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور.** (۱۳۹۱ لیږدی- ۲۰۱۲ زیږدی) ، تاریخ مرصع تاریخي څېړنه، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی، ۱۰چوپړی.

۳۰. **صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجېنر.** (۱۳۸۸ لېږدیز لمریزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۱. **صفي الله فردوس. ماسټر. اېنجینېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږدیز لمریزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېیلې، وړیا پوهنغونډ ویکیپېډیا له پاره لیکنه، ۱۱ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېیلې]،
[۲۰۲۲ ۱۱ November]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

۳۲. **عبدالباري جهاني.** (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶زیږدی کال)، یو ځل بیا د لنډیو په باره کې ، تاند خپرندوی، تر اوسه ۳ درې وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپریدو له وخته. برېښلیک یې وګورئ:
[http://www.taand.com/archives/٦٢٦٧٦]، [Written by: Tand, ۳ Replies]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۳. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوهیم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یو نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله اوهغه یې اوستاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوهیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوهیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدې کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **عبدالحی. حبیبي.** (۱۳۴۱ لېږدی یا ۱۹۹۳ زېږدی)، افغانستان در عصر ګورګانیان هند، تاریخ ټولنه، پښتو ټولنې له لورې له چاپه سلامت تېر شوی، ۹:، ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. **عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستیال.** (۱۳۷۰ لېږدی)، په لغمان کې د واده دودونه ، یوه کلتوري څېړنه، د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډمي، د ښتو څېړنو نړی وال مرکز کابل، پرله په سې ګڼه ۴۳، چاپ ځای د ښوونې او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳٦. **اطلاعات او کلتور وزارت.** (۱، کب ۱۳۶۴ لېږدی)، فرهنګ مردم مهالنی (فرهنګ مردم مجله)، ۲ ګڼه، اتم کال، د کلتور او هنر ریاست، د وګړو د کلتور امریت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. **عبدالخالق ابوهلال.** د حدیثو کتاب سنن ابي داود، د امام ابوداود سلیمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشیر کړوسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلامیه پېښور یې خلاص کړی (ایم. ای. اسلامیات) او غوره او په لوړې نړی والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحیح او دویمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صیب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره ښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. **عبدالروف. بېنوا.** (۱۳۸۷ لیږدی)، پښتولنډۍ، دوهیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. **عبدالسلام رستمي ابو زکریا. الشیخ.** (۱۳۸۰ لمریز لیږدی، ۱۴۲۳ سپوږمیز لیږدی، ۲۰۰۲۲۰۱۴ زیږدی)، احسن الکلام لیکونکی، د قران کریم پښتو تفسیر، خپرندوی جامعه عربیة لاشاعة التوحید و السنة بډه بېره، کوهاټ سړک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجرات ، ۱۳ ایت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. **فرهاد. محمد غالب ترین. خویشګی.** (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شریف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بیان او د شعر بیان، ۴۵۸۰ ګڼه حدیث، ۱۴ چوړی.

۴۲. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زیږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. **فضل کریم عارف. قاري.** قرآنی قبولې شوي دعاګاني، د رانځورو او خنډونو حل، مکتبه فیض القران، محله جنګي پېښور،۱۳سپاره، ۲۴ ایت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. **قیام الدین کشاف. شیخ الحدیث.** (۱۹۸۹میلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری.** (۱۳۲۵ لیږدی یا ۱۹۴۶ زیږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امیر، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ ـ ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لیږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لیږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لورې. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۴۷. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (۲۳، اګست، ۲۰۱۵ زېږدی کال)، دلنډۍ او دوبيتي پرتله!- ، ۰۰۴ ګڼه او تر اوسه ۱ يو وار ليدل شوي په انټرنېټ پاڼه کې د خپريدو له وخته. انعکاس راډيو، (http://www.enikaasradio.com)

۴۸. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (جنوري مياشت ۱۹۹۴ زېږدی کال يا د سلواغې مياشت ۱۳۷۲ لېږدی کال)، د سيند غاړې ګلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډ، د لال باچا ازمون په زيار.

۴۹. **محمد ابراهيم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږديز لمريز کال)، قافيې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

۵۰. **محمد ابراهيم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږديز لمريز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴چوپړی.

۵۱. **محمد اسرئيل. مولوي.** (۱۹۵۸م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي،۱ چوپړی.

۵۲. **محمد اسمعيل يون. پوهاند.** (۱۳۹۴لېږديز لمريز کال)، کتاب الشعر او لس نورې ليکنې، د دکتورا دورې د ليکنو ټولګه، کابل، ۲۱ چوپړی.

۵۳. **محمد داود وفا.** (۱۳۹۲ لېږدی)، د فلکلور پېژندنې لارښود ، ختيځ اکاډمي ننګرهار، ۴۳ چوپړی.

۵۴. **محمد دين. ژواک.** (۱۳۳۴لېږديز لمريز کال)، پښتنې سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، د او هـ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵. **محمد رحيم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اريک سيار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

۵۶. **محمد عمر.** (۱۳۱۸ لېږدی يا ۱۹۴۰ زېږدې)، متلونه او لنډۍ (ذخيرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشيف، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

۵۷. **محمد .هوتک. پټې خزانې معاصر ليکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز،)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمين، و ابن قاتل الرفضة والکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين، د خپل دربار د نوبهار مانۍ ليکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربښونه کړی و، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېژندګلوي، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه ليکی کښل شوی او له کندهاره خپورشوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۵۸. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زيږدی)، ليکلار ښور ، يوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختيا مرکز، ۵۱ چوپړی.

۵۹. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (د تلې اتلسمه ۱۳۸۸ لېږدی، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زيږدی)، پښتو بدلمبچ يا (پښتو شعر څنګه جوړېږي؟)، دانش خپرندويه ټولنه، کېسه خانی بازار پېښور، ۱ چوپړی.

۶۰. **مجاور احمد زيار. پوهندوی. دوکتور.** (۱۳۵۷ لېږدی، ۱۹۷۸ زيږدی)، پښتو پښويه (ګرامر) دوېيم لاس وهلی ازمايښتي چاپ، دولتي چاپخونه، ادبياتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

Property of ACKU, # ۵۵۶۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦١. **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۲ لېږدی، ۲۰۰۳ زيږدی)، پښتو پښويه درېيم چاپ، پايڅوړ: د ژبپوهنې بنسټونه او غړونه، دانش خپرندويه ټولنه، کيسه خانی بازار پېښور، Property of ACKU, # ۱۱۲۲۸ ، ۱۴۶ چوپړی.

٦٢. **نزک بابرو.** (۱۹۴۴ميلادي کال)، مغولی باچا بابر ياداشت، د ليکي اوردو ته ژباړونکی، رشيد اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپړی

٦٣. **ولايت خان ځدراڼ.** (۲۰۰۸ زيږدی کال)، د پښتو لنډيو په اړه يو څو خبرې، سويډن، له اينټرنيټ څخه يې ليکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې برېښليک يې وګورئ:
[http://baheer.com/baher/modules.php?name=News&file=article&sid=۳۷۷٦]، [شنبه، ۱۵ چنګاښ ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.

٦٤. **ويکيپيډيا.** د ميوند جګړه، (۲۸/ ۹/ ۲۰۱۳ زيږدی کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

M.BSC.ENG
SARULLAH
ARDOWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS VOLUME III

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE   APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library